

Студентська наукова конференція
присвячена 150 річниці університету

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

12-15 травня, 2025
Чернівці

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
студентської наукової конференції
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

12-15 травня 2025 року

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2025

*Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Протокол №6 від 26 травня 2025 р.)*

Упорядник

*Горохолінська І.В. – докторка філософських наук, доцентка
кафедри філософії та культурології*

Тези доповідей студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (12-15 травня 2025 року). Філологічний факультет. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича, 2025. 330 с.

ISBN 978-966-423-979-7

До збірника увійшли матеріали студентів філологічного факультету, підготовлені до щорічної студентської наукової конференції університету. Молоді автори роблять спробу знайти підхід до висвітлення й обґрунтування актуальних дослідницьких питань з царини їх наукового інтересу, подати своє бачення нагальних проблем гуманітарних, соціальних та світоглядних наук.

ISBN 978-966-423-979-7 © Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2025

Дарія Варфоломесва
Наукова керівниця – асист. Жук О. О.

ВИКОРИСТАННЯ ФОРМАТУ АУДІОПОДКАСТІВ ПРИ ВИСВІТЛЕННІ ТЕМИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Процес трансформації медіа створив нові можливості для подання журналістських матеріалів. Друковані видання публікують відеосюжети на сайті, а онлайн-ЗМІ поширюють добірки новин у соціальних мережах. Зміни торкнулися і аудіо-форматів.

«Аудіоподкаст – це аудіозапис, який розміщують на сторінці ЗМІ в Інтернеті або на аудіоподкастових платформах. Людина самостійно може обрати жанр, тему й автора подкасту, а також аудіозапис дає можливість кілька разів його прослухати» [1].

Такий вид подачі інформації дозволяє журналісту залучити більшу аудиторію та забезпечити її якісним контентом у зручному доступі. Хто з нас не звик вмикати улюблену музику в дорозі на роботу чи слухати етер радіо за чашечкою ранкової кави? Аудіоподкасти займають цю ж складову нашого інформаційного життя та дозволяють слухати те, що нас цікавить.

Усе частіше у інформаційному просторі трапляється, що за намаганням журналістів заповнити стрічку новин втрачається мета «внутрішнього розширення» людини. «У комунікативному просторі сучасності гостро відчувається дефіцит аксіологічного наповнення мови, що зумовлено перевиробництвом інформації, яка не завжди сприяє духовному росту людини» [3]. До згаданого «розширення» сфери духовного наповнення людини належить і тема психічного здоров'я.

Із появою аудіоподкастів з'явилися нові можливості для розкриття цієї тематики. Гарним прикладом поєднання технологій та жанру життєвої історії слугуватиме серія аудіоподкастів Наталі Хижняк «Жити далі» [2]. Кожен випуск нас знайомить із людиною, яка опинилася у важких життєвих умовах. Вона відкриває своє серце, ділиться своєю історією та надихає слухачів не опускаати руки.

Поєднала жанр життєвих історій із коментарем від психолога Іванна Шкроміда у подкасті «Я знаю, як це» [4]. Авторка зазна-

чає, що «це своєрідна групова терапія», адже герой випуску розповідає свою історію боротьби із психічним розладом, а психолог дає фаховий коментар до його розповіді.

Психологиня Марія Куравська розповідає про власні роздуми у її аудіоподкасті «Саморефлексії» [5]. У даному прикладі, фахівець виступає у ролі мовця і ділиться своїми знаннями із слухачами, які можуть скористатися ними, щоб глибше пізнати та зрозуміти себе.

Згадаймо про стигматизацію теми. Людині з психічним розладом важливо знати, що вона не єдина, хто проходить через подібні труднощі. Життєві історії допомагають долати соціальні бар'єри та змінювати ставлення суспільства до тематики психічного здоров'я. Інтерв'ю з психологами, фахівцями з різних аспектів людської психіки дають ширше розуміння проблематики теми та тих складнощів, із якими стикаються інші. Дані приклади аудіоподкастів є зразком якісної та інформативної подачі головної мети журналістської роботи у висвітленні теми психічного здоров'я: розповісти людині про те, що з її стану можливо вийти, і що вона не залишилася самотньою у своїй боротьбі.

Список літератури:

1. Куравська М. Подкаст «Саморефлексії». URL: <https://open.spotify.com/show/1Hw6O44oOpTazhQgfK0ikP> (дата звернення: 02.04.2025)
2. Мудра І., Майхровська Ю. Види та жанри подкастів від ЗМІ: *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. 2023. № 1(5). С. 40-49. URL: <https://surl.li/gwceey>
3. Хижняк Н. Подкаст «Жити далі». URL: <https://surl.li/aqmytb> (дата звернення: 02.04.2025).
4. Хоменко Т. Слово як індикатор комунікування у духовному діалозі: деонтологічний аспект. *Вісник Львівського університету. Серія «Журналістика»*, 2020. № 47. С. 152-161.
5. Шкроміда І. Подкаст «Я знаю, як це». URL: <https://surl.li/odnyzp> (дата звернення: 02.04.2025)

Лілія Горбатюк

Наукова керівниця – доц. Жук О.О.

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ МЕДІА: ПРОЄКТ «МАЙБУТНЄ ПРОФЕСІЙ» У КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У сучасному комунікативному просторі журналістика відіграє важливу роль у формуванні суспільного уявлення про науково-технічний прогрес, інноваційні практики та новітні професії. Висвітлення винаходів, технологічних розробок, наукових відкриттів відбувається переважно в жанрах інтерв'ю, репортажу, аналітичної статті, а також у межах авторських подкастів, документальних відео та просвітницьких блогів. А отже, медіа виконують не лише інформаційну, а й просвітницьку функцію, актуалізуючи знання, залучаючи молодь до наукової діяльності, популяризуючи ідеї технологічного розвитку [3; 5].

Серед сучасних українських ініціатив, що репрезентують інновації у доступній медіаформі, варто виокремити проекти *«Наука – це вона»* (STEM is FEM), *«Ген українців»*, ютуб-канал *«Моя наука»* (Hromadske), а також освітньо-наукові формати на платформах *«Суспільне»* та *«НВ»* [1; 6]. Ці проекти поєднують наративну журналістику, візуалізацію наукових процесів і сучасний темп подачі інформації, що дозволяє залучити широку цільову аудиторію – передусім студентську та шкільну молодь.

У цьому контексті важливо згадати регіональні ініціативи, зокрема міждисциплінарний університетський медіапроект *«Наукові горизонти ЧНУ»*, спрямований на презентацію здобутків молодих науковців, аспірантів і студентів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Матеріали, оприлюднені на платформах YouTube та Facebook, репрезентують інноваційні розробки у формі коротких відеонарисів, що поєднують елементи наукової інтерпретації та візуальної динаміки [2].

Особливий інтерес становить діяльність *«Бізнес-інкубатора ЧНУ»*, який активно функціонує як комунікаційна платформа для розвитку підприємницьких і науково-технологічних ініціатив. Його

інформаційні ресурси (зокрема сторінка у Facebook та YouTube) містять приклади стартапів, учнівських та студентських винаходів, тренінгових програм і консультацій для початківців [4]. Функціонування таких майданчиків сприяє становленню культури наукової комунікації, формуванню уявлення про професії майбутнього та залученню молоді до сфери прикладної науки.

У цьому дискурсі розроблено і студентський відеопроєкт *«Майбутнє професій»*, який висвітлює локальні приклади інноваційної діяльності, пов'язані з освітнім, науковим і підприємницьким середовищем Чернівців. Основним завданням проєкту є популяризація професій майбутнього через серію відеоінтерв'ю з розробниками, науковцями, студентами, винахідниками, які працюють у сферах ІТ, біотехнологій, робототехніки, енергоефективних рішень тощо. Матеріали спрямовані на створення позитивного іміджу української науки та формування мотивації до самореалізації в інноваційній діяльності.

Отже, медійне висвітлення інноваційних розробок і професій майбутнього є важливим чинником формування наукової культури суспільства та популяризації інтелектуальної праці. Відеоконтент, створений у форматах наукового репортажу, інтерв'ю, профілю чи документального нарису, актуалізує цінність творчого пошуку та демонструє практичну значущість винаходів у реальному житті.

Список літератури:

1. Платформа STEM is FEM. Проєкт «Наука – це вона» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://stemisfem.org>
2. Наукові горизонти ЧНУ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/@ScientificHorizonsChNU>
3. Макаренко О. Сучасна наукова журналістика: виклики й можливості. *Український медіа простір*. 2021. № 4. С. 45–52.
4. Бізнес-інкубатор ЧНУ ім. Ю. Федьковича [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.facebook.com/businesincubatorCHNU/>
5. Мельничук Б. Інформаційний простір і наукова комунікація: точки дотику // *Науковий вісник ЧНУ*. 2022. № 5. С. 87–91.
6. Моя наука – Нromadske YouTube-канал [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/c/moyanauka>

Олександра Двернічук
Науковий керівник – доц. Пазюк Р. В.

МОНТАЖ ПРОМОЦІЙНИХ ВІДЕО ДЛЯ ОСВІТНІХ УСТАНОВ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ВПЛИВ НА АУДИТОРІЮ

Сучасний освітній процес активно інтегрує цифрові технології, і відеоконтент стає важливим інструментом комунікації між навчальними закладами та майбутніми абітурієнтами. Професійний монтаж відео відіграє ключову роль у створенні ефективного та привабливого контенту для університетів. Його завдання – не лише передати інформацію, а й створити імідж навчального закладу та утримати увагу глядача, зробити матеріал емоційно та візуально виразним.

Процес створення відеоконтенту для університетів включає декілька етапів: розробку концепції, зйомку, монтаж і фінальне оформлення. Монтаж визначає темп, логіку подання матеріалу та емоційний вплив на аудиторію.

До ключових прийомів монтажу в освітніх відео належать:

- динамічний монтаж – використовується для профорієнтаційних роликів, щоб зробити їх захопливими та інформативними;
- документальний стиль – застосовується в інтерв'ю з викладачами, студентами, випускниками, що дозволяє створити ефект довіри;
- графічні елементи та анімація – допомагають пояснювати складні концепції у навчальних відео;
- емоційний монтаж – акцентує увагу на реакціях людей, їхніх враженнях, що особливо важливо у презентаційних відео.

Якість монтажу суттєво впливає на сприйняття відео. Згідно з дослідженням Microsoft, середній час концентрації уваги людини зменшився з 12 секунд у 2000 році до 8 секунд у 2015 році, тому монтажери використовують швидкі зміни кадрів, динамічні переходи та яскраві візуальні ефекти, щоб утримати інтерес [1].

Зокрема, аналіз освітніх відео університетів свідчить про ефективність застосування наративного монтажу, що поєднує розповідь із візуальними підказками. Наприклад, у відео Гарвардського університету використано комбінацію живих кадрів з навчальних занять та анімації для пояснення складних концепцій, що збільшує рівень розуміння матеріалу.

Штучний інтелект (ШІ) відіграє все більшу роль у монтажі відео. Автоматизовані алгоритми дозволяють швидко знаходити найкращі кадри, коригувати освітлення та стабілізувати зображення. Наприклад, програми Adobe Premiere Pro та DaVinci Resolve мають функції автоматичного вирізання пауз, що значно спрощує монтаж освітніх відео.

Монтаж відео для освітніх установ – це не лише технічний процес, а й мистецтво, яке впливає на сприйняття інформації та формує імідж закладу. Використання сучасних прийомів монтажу, графічних елементів та інструментів ШІ дозволяє створювати високоякісний контент, що ефективно взаємодіє з аудиторією.

Список літератури:

1. C. Insights, Microsoft Canada. Attention spans [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.sergiogridelli.it/wp-content/uploads/2015/07/AttentionSpans_report.pdf
2. Thompson J.D., Weldon J. Content production for digital media – Springer Singapore, 2022. 159 с.
3. Bowen C. Grammar of the Edit – Routledge, 2023. 224 с.
4. Adobe. Video editing tips and techniques [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.adobe.com/ua/creativecloud/video/discover.html>

КАМЕРА ПРОТИ КУЛІ: БУКОВИНСЬКІ ЖУРНАЛІСТИ НА ФРОНТАХ ВІЙНИ

Актуальність теми полягає у тому, що в умовах війни постає потреба зібрати інформацію про журналістів, які воюють на передовій. Їхні навички виходять поза межі журналістики мирного часу, а отже є важливим досвідом для медійників. О. Романюк вважає: «Журналісти не тільки висвітлюють війну, а й стають її учасниками, що важливо для розуміння трансформації медіасередовища» [2]. Тож мета нашої роботи – вивчити адаптацію медій до нових професійних викликів. Для цього необхідно систематизувати особливості роботи медій у воєнний час; з'ясувати, як війна змінила основи професії; зібрати інформацію про медійників, які воюють в рядах ЗСУ та які загинули на війні. Об'єкт дослідження – діяльність медій в умовах війни, предмет – трансформація журналістики, участь журналістів у бойових діях та в інформаційній боротьбі.

З початком війни немало працівників редакцій були мобілізовані до ЗСУ та як військові поєднали професійний обов'язок із захистом України. Вони не лише взяли до рук зброю, а й продовжили свою місію документувати реалії війни, підтримувати моральний дух суспільства та боротись за правду на інформаційному фронті. Їхні історії відображають трансформацію журналістської професії, коли медійники стають не лише спостерігачами, а й безпосередніми учасниками подій. Приклад Юрія Чорнея, Тетяни Таран, Петра Гайдашука, Миколи Кобилюка, Касі Богданової, Софії Мелешко, Михайла Салітри та інших журналістів, які пішли на фронт, є свідченням того, що професійні навички та громадянська позиція можуть відігравати вирішальну роль у боротьбі за свободу. Водночас загибель таких медійників, як Максим Шварцман і Віктор Дудар, нагадує про небезпеку, з якою стикаються журналісти на передовій.

Повномасштабна війна стала серйозним випробуванням для чернівецьких медійників, які безпосередньо висвітлюють події на

передовій, демонструючи стійкість і професіоналізм у складних умовах. Особливо виділяється робота репортерки Анни Семьонової, яка п'ять разів відвідувала зону бойових дій, створюючи відео- та фоторепортажі про життя військових і реалії війни. Її публікації підкреслюють ключову роль журналістики як засобу не тільки документування реальності, але й формування суспільної думки в часи кризи. Робота таких журналістів сприяє підтримці морального духу громадян, допомагаючи суспільству зрозуміти цінну боротьби та важливість стійкості перед обличчям агресії [1; 2].

За даними «Репортерів без кордонів», під час двох років повномасштабної війни в Україні постраждали понад 100 журналістів, з яких 11 загинули. Також 35 журналістів поранено і 12 затримано на окупованих територіях. Журналістка Вікторія Рощина була вбита в російському полоні. Міжнародна організація журналістів подала скарги на воєнні злочини проти медіа, задокументувавши понад 50 нападів. Від початку війни понад 230 медіа в Україні закрились, а Росія скоїла понад 500 злочинів проти журналістів [2]. Важливим завданням є збереження незалежної журналістики, підтримка місцевих медіа та зміцнення інформаційної безпеки, що є ключовими факторами стійкості українського суспільства у воєнний час.

Список літератури:

1. Журналістика в умовах війни. Яким був 2023-й для чернівецьких медійників // URL: <https://imi.org.ua/blogs/zhurnalistyka-v-umovah-vijny-yakym-buv-2023-j-dlya-chernivetskyh-medijnykiv-i58220> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Понад 100 журналістів постраждали в Україні під час війни, – «Репортери без кордонів» // Detector. media. URL: <https://detector.media/community/article/222950/2024-02-14-ponad-100-zhurnalistiv-postrazhdaly-v-ukraini-pid-chas-vijny-reportery-bez-kordoniv/> (дата звернення: 15.03.2025).
3. Як живуть чернівецькі медіа в умовах війни // URL: <https://imi.org.ua/monitorings/yak-zhyvut-chernivetski-media-v-umovah-vijny-i45581> (дата звернення: 19.10.2024).

Вікторія Дмитрієва
Науковий керівник – доц. Пазюк Р. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВОЄННОГО РЕПОРТАЖУ В УКРАЇНСЬКИХ ОНЛАЙН-МЕДІА ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Кожному періоду в історії характерна відповідна тема. Наприклад, під час пандемії коронавірусу фіксували багато репортажів з лікарень. Зараз, під час широкомасштабного вторгнення – більшість тем для репортажів про війну. Журналісти показують усе: від стабілізаційних пунктів, де щоразу більший потік поранених військових та навантаження на медиків, до репортажів з ліній фронту, де військові розповідають про бої, учасниками яких їм довелось бути, чи про те, як переживають обстріли.

Репортаж, у класичному розумінні, належить до групи інформаційних жанрів. За визначенням Володимира Здоровеги, «репортаж – оперативний жанр, в якому динамічно, з документальною точністю, яскраво й емоційно відтворюються картини дійсності у їхньому розвитку через безпосереднє сприйняття автора, що створює враження присутності самого читача, радіослухача, телеглядача на місці події» [1, с. 177].

Тему воєнних репортажів досліджували в Інституті масової інформації у матеріалі «Репортажі воєнних часів: чи існує цей жанр в онлайн-медіа. Дослідження ІМІ» [2]. У матеріалі мова про те, що у топових цифрових медіа репортажі про бойові дії, обстріли та наслідки після них, становлять лише незначну частину, а трапляються вони ще рідше в онлайн-медіа. Здебільшого публікують замітки, які, наприклад, стосуються обстрілу якогось населеного пункту. Водночас репортажною журналістикою послуговуються великі редакції, які орієнтуються на відеоконтент. Моніторинг здійснили у семи ресурсах, де воєнні репортажі з'являлись: Суспільне, Радіо Свобода, «Українська правда», «Рубрика», «24 канал», NV, ТСН. Жодне з цих платформ не спеціалізується на воєнній журналістиці. Всі вони орієнтовані на суспільно-політичну тематику.

Одним з медіа, спеціалізація якого полягає у воєнних репортажах, є «Frontliner». В інтерв'ю «Детектор медіа» [3] його засновник Андрій Дубчак розповів, що ідея створення виникла під час однієї з поїздок на Схід України. Бажання загострилось у 2020 році, коли журналіст зрозумів, що тема війни почала згасати. Серед перепон, які стоять на шляху розвитку воєнних репортажів А. Дубчак вбачає наступне: уповноважені для коментарів медійникам люди не відповідають їм на запити та дзвінки, керівники редакцій не забезпечують знімальній групі належний транспорт у зону бойових дій та технічне забезпечення, а також періодично медійники тривалий час не можуть отримати доступ до локацій. Водночас репортажі цього медіа по-справжньому живі та максимально якісно передають обстановку на місці подій.

Отже, репортажі на воєнну тематику – жанр журналістики, коли автор матеріалу має бути зацікавлений у його створенні. На це впливає зокрема і редакція, у якій працює медійник, наприклад, надаючи йому техніку, яка забезпечить якісне зображення готового продукту, навіть під час нічних зйомок, а також транспортом, який доведе знімальну групу якомога ближче до місця призначення. Репортаж із зони бойових дій – матеріал, який документує війну. Специфіка репортажу в тому, що він переповнений емоціями та максимально чітко, без спотворень, передає реалію аудиторії, які журналіст побачив на місці подій. Це стосується всіх форматів репортажів: аудіо, текстових, відео чи фото. Саме такі якості роблять його важливим жанром журналістики, навіть у період, коли у людей нема часу на великі за обсягом матеріали.

Список літератури:

1. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості. Львів: ПАІС, 2008. 270 с.
2. Баркар Д. Репортажі воєнних часів: чи існує цей жанр в онлайн-медіа. Дослідження IMI, 2024. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/reportazhi-voyennyh-chasiv-chy-isnuye-tsej-zhanr-v-onlajn-media-doslidzhennya-imi-i64120>
3. Чорна О. Воєнний репортаж – дуже дорогий продукт. Як працює медіа Frontliner, 2024. URL: <https://detector.media/community/article/232902/2024-10-02-voennyi-reportazh-duzhe-dorogyy-produkt-yak-pratsyuie-media-frontliner/>

Аріна Культасова
Науковий керівник – доц. Пазюк Р. В.

ВАЖЛИВІСТЬ МЕДІА В ІНФОРМУВАННІ НАСЕЛЕННЯ ПРО НЕБЕЗПЕЧНІ РОСЛИНИ

Щороку в Україні сотні людей зазнають важких опіків через контакт із небезпечними рослинами, зокрема борщівником Сосновського. Багато постраждалих просто не знають про загрозу або не вміють ідентифікувати небезпечну рослину. Саме тому засоби масової інформації відіграють ключову роль у підвищенні обізнаності населення та запобіганні травмам [1].

Борщівник Сосновського (*Heraclеum sosnowskyi*) містить сік із фуранокумаринами, які під впливом сонячного світла викликають серйозні опіки шкіри [2]. Його стрімке поширення є викликом для місцевої влади, яка, згідно із законодавством, зобов'язана вживати заходів щодо боротьби з цією рослиною [3]. Проте практичні дії залишаються недостатніми, що дозволяє борщівнику поширюватися далі.

Аналіз українського медіапростору свідчить, що тема небезпечних рослин висвітлюється нерегулярно. У соціальних мережах, таких як TikTok, Instagram і YouTube, теж бракує якісного та доступного контенту, який пояснював би ризики та способи захисту. Хоча є поодинокі публікації, цього недостатньо, щоб охопити широку аудиторію та сформувані розуміння проблеми [4].

Традиційні медіа, такі як друковані газети, радіо та телебачення, хоч і інформують про загрозу, на жаль, є малоефективними для молодшої аудиторії. Діти та підлітки, які найбільше ризикують зазнати опіків через свою допитливість та активність на природі, майже не читають газет і рідко дивляться телевізійні новини. Основним джерелом інформації для них є смартфони, соціальні мережі та платформи з короткими відео.

Згідно з дослідженнями, понад 90% підлітків отримують інформацію саме через смартфони, тому саме цифрові платформи мають стати головним каналом для поширення важливих повідомлень [5]. Візуальний контент, зокрема відеоролики та інфографіки, допоможе привернути увагу молоді та запобігти нещасним

випадкам. Важливо також надавати чіткі матеріали для розпізнавання небезпечних рослин, адже борщівник часто плутають із кропом чи пастернаком.

Щоб зменшити кількість випадків опіків, необхідно активізувати інформаційні кампанії та залучити до них журналістів, блогерів, екологічні організації та державні установи. Посилене висвітлення цієї теми у ЗМІ та соціальних мережах допоможе запобігти новим постраждалим і захистити здоров'я людей.

Список літератури:

1. Рудницька М. І. Борщівник Сосновського: біологічні особливості та загрози // Український ботанічний журнал. 2021. №2. С. 56-63.
2. Науково-дослідний центр екології // Ризики контакту з борщівником [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ecocenter.org.ua/borshchivnyk-nebezpeka>.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.rivneprod.gov.ua/2023/05/22/uvaga-borshchivnyk-sosnovskogo/>.
4. Дослідження інформаційного впливу на екологічну обізнаність [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.if.gov.ua/news/uvaha-borshchivnyk-sosnovskoho>.
5. Використання смартфонів серед дітей та підлітків [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://slovoproslovo.info/5-novih-statistichnih-danih-pro-pidlitkiv-i-sotsialni-merezhi-yaki-varto-znati/>.

Людмила Кушнір
Науковий керівник – асист. Стефанець В. Б.

ВОЄННІ ІСТОРІЇ: ЖУРНАЛІСТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ НОВИХ СУСПІЛЬНИХ НАСТРОЇВ

Війна змінює країну, але насамперед – змінює людей. Після відкритої фази російської агресії у лютому 2022 року мільйони українців та українок переосмислили та переосмислюють сенс свого життя, його пріоритети та цінності. Журналісти, працюючи з воєнною тематикою, балансують між правом суспільства знати правду та вимогами безпеки. ГО «Детектор медіа» наголошує на дотриманні стандартів і відповідальному інформуванні, як-от під час дискусії «Ukraine Reported: Етика висвітлення війни» [1].

Медіаекспертка Олена Тараненко, акцентує на важливості дотримання журналістських стандартів у воєнний час – насамперед перевірки інформації та етичної відповідальності. Вона вважає, що журналістика під час війни стає простором етичної рефлексії й осмислення спільного досвіду [2].

Українські медіа активно висвітлюють суспільну трансформацію під час війни. Онлайн-журнал Reporters реалізує місію «олюднення війни» через особисті історії очевидців. Ілюстрацією цього підходу є публікація «Людина на війні» – добірка історій, що розкривають війну через особисті переживання героїв. Це матеріали про евакуацію мирного населення з міста Ірпінь, вагітної жінки, пораненої під час обстрілу пологового будинку в Маріуполі, бійця тероборони, який прикриває від уламків російської міни фотожурналістку The New York Times [3].

Фіксуючи ці свідчення, журналістика допомагає суспільству осмислити зміни та формує історичну пам'ять. Мій бакалаврський творчий проєкт – це спроба зафіксувати живі голоси війни моїх сучасників через інтерв'ю з тими, хто пережив і продовжує переживати воєнний досвід.

Андрій Дубчак, фоторепортер і засновник Frontliner, документує війну з 2014 року, підкреслюючи силу фотографії як емоційного свідчення та можливого доказу в міжнародних судах [4].

Наш творчий проєкт, що виконується як бакалаврська робота, – матеріал про кожного з нас, бо всі ми – частинки цієї війни. Вона нас змінила, зробила сильнішими, відкрила нові сенси та ролі. Історія про військового, який втратив нижню ліву кінцівку – це розповідь не про втрату, а про силу волі та шлях до відновлення. Волонтер у моїх інтерв'ю не просто той, хто допомагає ЗСУ, а той, хто бере на себе відповідальність. Цивільна людина і війна – це історії про життя, розділене на «до» і «після». Як-от про дівчину з Харкова, яка навчалася в рідному місті, мала роботу, будувала плани, а одного дня прокинулася від вибухів. Медик під час війни – це людина, якій так само болять рани покалічених російськими бомбами та ракетами українців.

Наше дослідження має показати багатовимірність людських історій у контексті війни, сформуванню глибше розуміння сьогодення. Адже роль медій бачимо в актуалізації теми патріотизму. Журналістика нині не лише інформування, але й важливий інструмент формування нових суспільних настроїв.

Список літератури:

1. Журналістська етика під час війни: як показати реальність у рамках стандартів [Електронний ресурс] // Детектор медіа. – 14.08.2023. – Режим доступу: Журналістська етика під час війни. Як показати реальність у рамках стандартів – Детектор медіа.
2. Тараненко О. «Правила роботи з інформацією у воєнний час»: онлайн-лекція для сквородинівців [Електронний ресурс] / О. Тараненко // Університет Григорія Сковороди в Переяславі. – 30.03.2022. – Режим доступу: <https://uhsp.edu.ua/2022/03/30/pravyla-roboty-z-informacziyeyu-u-vovennyj-chas-olena-taranenko-prochytala-onlajn-lekcziyu-dlya-skovorodynivcziv/>
3. Reporters. Людина на війні [Електронний ресурс] // Reporters.media. Режим доступу: Reporters. | Reporters. | Людина на війні.
4. Суспільне Культура. 2022 Андрій Дубчак: військовий журналіст про війну, злочини та журналістику [Електронний ресурс] // YouTube. – Режим доступу: «Коли людина дивиться на фото – вона більше думає» – Андрій Дубчак про фотожурналістику і війну

Надія Лаврук

Наукова керівниця – доц. Василик Л. Є.

ВИКЛИКИ ВІЙНИ: НОВЕ ОБЛИЧЧЯ КОЛОМИЙСЬКИХ МЕДІЙ

З початком повномасштабної війни в Україні змінилися не лише глобальні політичні, соціальні та економічні процеси, а й локальний медіапростір. Аналіз контенту коломийських видань дозволяє зрозуміти, як місцева преса адаптується до нових викликів. Дослідження актуальне для розуміння медіаресурсів Коломийщини в умовах воєнного стану. Це один з перших оглядів змін у контенті коломийських видань, спричинених війною. Вивчення локальної преси дозволяє зробити висновки щодо того, як медіа працюють в умовах війни, які нові джерела інформації, теми та формати використовують.

Об'єкт дослідження – преса Коломийщини, предмет – контент коломийських видань в умовах воєнного часу, його зміни та адаптація. Мета – дослідити, як змінився контент локальних видань через війну, зокрема в аспектах тем, джерел інформації та форматів публікацій. Нашим завданням є аналіз основних тем, що висвітлюються у коломийських виданнях після початку війни; вивчення нових джерел інформації, які використовуються місцевими медіа; оцінка змін у формах і жанрах журналістських публікацій; оцінка впливу війни на редакційну політику місцевих медіа.

Редакції в Україні змушені адаптуватися до нових реалій: змінити графік роботи, перейти в онлайн-формат або навіть тимчасово призупинити роботу [2]. Війна змінила редакційну політику, зокрема контент-концепцію. Пріоритет отримали новини, пов'язані з безпекою, гуманітарною допомогою, підтримкою ЗСУ [1]. Серед нових тем – воєнні дії, волонтерство, внутрішньо переміщені особи, історії військових та цивільних героїв. Матеріали набули емоційного забарвлення, наблизившись до потреб громади в час кризи. Незважаючи на обмежені ресурси, локальні видання стали своєрідним містком між владою та громадянами. Вони забезпечували оперативне інформування про загрози, евакуацію,

нові правила поведінки під час повітряних тривог. Також відбулася зміна джерел інформації: зросла роль офіційних заяв військової адміністрації, повідомлень від оперативного командування, а також од місцевих волонтерів. Соцмережі стали оперативним каналом поширення новин, а читачі почали активніше комунікувати з журналістами через коментарі та приватні повідомлення. У медіа появилися нові жанрові формати публікацій: інтерв'ю з військовими, репортажі з місць бойових дій, волонтерські звіти, а також збільшилася участь громадян у створенні контенту через громадянські ініціативи. Наприклад, газета «Вільний голос» акцентує на історіях військових, волонтерів, лікарів і переселенців, використовуючи як джерела інформації військових, волонтерські організації. Онлайн-видання «Глузд» робить акцент на позитивних історіях, закликає до згуртованості українців, залучаючи як джерела активістів, громадських діячів. «Коломийські Вісти» оперативно інформують про втрати, благодійність. «Інформатор Коломия» обирає аналітичний підхід: економіка, бюджет, ціни в контексті війни та опирається на офіційну статистику, коментарі. В умовах війни журналісти не зупиняли роботу навіть попри відсутність опалення та світла.

Отже, зміни в контенті коломийських видань під час війни свідчать про швидку адаптацію місцевої преси до умов воєнного часу. Виявлено тенденцію до більш глибокого висвітлення тем, пов'язаних з війною, а також активне використання нових джерел та форматів для подання інформації.

Список літератури:

1. Зіненко З. Як виживають районні медіа під час війни? // Детектор медіа. URL : <https://detector.media/infospace/article/220385/2023-12-09-yak-vyzhyvayut-rayonni-media-pid-chas-viyny-istorii-z-polya/>
2. 1000 днів повномасштабної війни: як українські медіа вистояли під час російської військової агресії // ІМІ. URL : <https://imi.org.ua/monitorings/1000-dniv-povnomasshtabnoyi-viiny-yak-ukrayinski-media-vystoyaly-pid-chas-rosijskoyi-vijskovoyi-i64963>

Ірина Маціборська

Наукова керівниця – доц. Смолдирева Т. П.

ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ НА СФЕРУ ПОДКАСТИНГУ В УКРАЇНІ

Розвиток всесвітньої мережі Інтернет призвів до того, що мас-медіа є у постійному пошуку перспективних платформ для розповсюдження своєї медіапродукції та залученню нової аудиторії. Останні роки дедалі популярнішими стають подкасти. Аудіоподкасти – це зручний формат аудіоматеріалів для отримання актуальної та цікавої інформації. Вони є різних видів та жанрів, на різноманітні теми та безкоштовні для аудиторії [1]. «В Україні створення подкастів відбувається на чистому ентузіазмі. Їх автори намагаються налаштувати монетизацію завдяки грантовим внескам або підключають платформи, де можна збирати донати від аудиторії. Наразі, під час війни, українські інтернет-портали намагаються адаптуватися до скрутного часу, в якому живе наше суспільство» [2].

З початку повномасштабного вторгнення тема війни зустрічається в багатьох українських подкастах, також тоді почалось поширення тенденції відмови від російського контенту. Визначимо основні тези стосовно зміни подкастингу в Україні після 24 лютого 2022 року: 1. Роль, яку відіграють подкасти під час війни. 2. Популяризація запрошення військових на інтерв'ю та подкасти, створені військовими. 3. Створення подкастів про російсько-українську війну для іноземної аудиторії.

Через російське вторгнення в українців виникла потреба у збереженні та документуванні злочинів окупантів. У цьому потоці інформації подкастинг реалізував свій потенціал шляхом запису різних за темою матеріалів – історії цивільних, які пережили жахіття війни, інтерв'ю з українськими військовими після перебування в російському полоні, підняття питання адаптації військових у суспільстві тощо. Подкаст як такий проявив себе у фіксації подій і фактів, а також фактчекінгу. Тут йдеться про подкаст «Рускій фейк, іді на***!» від «Детектор медіа». У ньому експерт

Вадим Міський розпізнає російську пропаганду та розбирає їхні фейки.

В той же час на просторах інтернету почали з'являтися аудіо та відеоподкасти з військовими. Причому деякі з них записували журналісти, які були змушені стати на захист України. Цікавим прикладом цього є «Військовий подкаст» на youtube каналі Телебачення Торонто. Автором є Майкл Щур (Роман Вінтонів), який у колі військовослужбовців через гумор обговорює проблеми у війську. Іншим прикладом є подкаст «Добровольці», що розповідає про цивільних, які йдуть у військо. Його створили військова Аліна Сарнацька разом із Громадським радіо, а особливість цього подкасту в тому, що історії записані прямо в окопах.

Напередодні й із початком повномасштабного вторгнення увага іноземних медіа була прикута до російсько-української війни. На хвилі підтримки України, а також бажанні розібратися в її причинах і наслідках зокрема для західного світу з'явилася низка подкастів про події, які розгортаються на території нашої країни, а також про українців, голоси яких хотіли почути [3]. Зокрема для іноземців працюють Kyiv Independent у подкасті «Power Lines: from Ukraine to the World», де журналісти досліджують вплив війни в Україні на світ.

Використання подкасту як різновид інтерв'ю нині популярне й дієве в контексті збору фактів і їх поширення на значну аудиторію. Війна сильно змінила тематичну палітру подкастингу в Україні, що в свою чергу знайшло відгук в споживачів.

Список літератури:

1. Мудра І., Майхровська Ю. Види та жанри аудіоподкастів від ЗМІ. Вісник Національного університету «Львівська політехніка», 2023, № 1. С.1. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/1044>
2. Сенсор медіа. Українські подкасти про війну [Електронний ресурс].

ВІД УПЦ ДО ПЦУ: ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕЛІГІЙНОГО ЛАНДШАФТУ БУКОВИНИ У РАКУРСІ МЕДІЙ

У 2018 році створення ПЦУ стало історичним кроком у релігійному житті України. Це спричинило переходи парафій з-під юрисдикції УПЦ МП до ПЦУ. Буковина – один з регіонів, де також відбуваються ці процеси, а їх висвітлення у медіа є важливим елементом формування громадської думки. Актуальність теми полягає в необхідності систематизувати й проаналізувати роботу медій з контентом про зміну релігійної юрисдикції, адже це доволі чутлива й конфліктна тема, а також виробити рекомендації щодо висвітлення питань, які входять в коло релігійної журналістики. Особливо важлива ця тема на тлі повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Вона відображає зміни в суспільних настроях, національній самоідентифікації та прагненні до духовної незалежності, що знаходить широке висвітлення в місцевих медіа.

Мета дослідження – проаналізувати, як буковинська журналістика висвітлює процеси переходу релігійних громад Буковини до ПЦУ, які меседжі передаються суспільству через медіа. Завдання – проаналізувати публікації місцевих видань, окреслити специфіку роботи з релігійним контентом, оцінити професійну майстерність авторів публікацій та вплив медій на формування громадської думки в цілому. Об'єктом дослідження став контент, присвячений зміні релігійної юрисдикції громад. Предмет дослідження – інформаційні стратегії журналістів, редакційна політика видань. Період дослідження – 2022-2025 рр. Аналізом охоплено інтернет-видання «Молодий буковинець», «Погляд», АСС, «Суспільне Чернівці».

Буковинські медіа активно висвітлюють процеси переходу релігійних громад до ПЦУ, надаючи інформацію про причини, перебіг та наслідки цих подій. Серед причин називають прагнення до духовної незалежності, підтримку національної ідентичності та вплив суспільно-політичних подій, адже війна стимулювала переосмислення релігійно-духовних цінностей. Медіа формують

громадську думку, сприяючи прозорості процесів та інформуванню населення про зміни в релігійному житті регіону. Вони пишуть про масштаби переходів в області на тлі України; показують складнощі, виникнення конфліктних ситуацій та протистоянь між прихильниками різних церковних юрисдикцій. Медіа посилаються на офіційні ресурси: ЧОВА як реєструючий орган, Патріархія ПЦУ, законодавство України, залучається думка представників релігійних громад. Такі публі-кації сприяють формуванню громадської думки та розумінню процесів, що відбуваються в області в контексті релігійних змін. Вони інформують громадськість про ключові події, що є важливим аспектом для релігійної та соціокультурної ідентичності місцевих жителів; підкреслюють важливість підтримки української церкви, що може впливати на рішення інших громад щодо зміни релігійного підпорядкування.

Журналісти в основному дотримуються збалансованості інформації як одного з медійних стандартів, висвітлюючи різні думки, однак іноді спостерігається використання емоційно забарвленої лексики, що може впливати на сприйняття матеріалу аудиторією. Наприклад, вживання слів «розкол», «захоплення храму» або «відмова визнавати рішення» вносить додаткове напруження в інформаційний простір. Для якісного висвітлення релігійних питань необхідно дотримуватися принципів об'єктивності, уникати маніпуляцій та забезпечувати плюралізм думок.

Список літератури:

1. Скільки громад на Буковині перейшли з УПЦ МП до ПЦУ з 2022 року // Молодий буковинець. URL: <https://molbuk.ua> (дата звернення: 06.04.2025).
2. 9 релігійних громад перейшли з УПЦ до ПЦУ з початку 2023 року на Буковині: як перейти // Суспільне Чернівці. URL: <https://suspilne.media> (дата звернення: 06.04.2025).
3. За три місяці на Буковині відбулося більше релігійних переходів, ніж раніше було за увесь рік // Суспільне Чернівці. URL: <https://suspilne.media/chernivtsi/986815-za-tri-misaci-na-bukovini-vidbulosa-bilse-religijnih-perehodiv-niz-ranise-za-uves-rik/> (дата звернення: 06.04.2025).

Сніжана Скомороха

Наукова керівниця – доц. Шутяк Л. М.

ТЕНДЕНЦІ КНИЖКОВИХ БЛОГІВ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ПОПУЛЯРИЗАЦІЮ ЧИТАННЯ В УКРАЇНІ

З появою блогів суспільству стало набагато простіше заявляти про себе світові, ділитися думками і знаходити тих, хто їх розділятиме або, навпаки, заперечуватиме. «Прототипом сучасного блогу став «паперовий» щоденник». Проте, «на відміну від «традиційного» щоденника, для якого характерна монологічна комунікація, блог поєднує ознаки монологічного та діалогічного спілкування (можлива інтеракція між користувачами у вигляді коментарів)» [1].

Журналістика та блогінг схожі за сферою діяльності, адже обидві виконують функції інформативності та формування суспільної думки. «Другий відрізняється від першої тим, що в ньому доміантною є комунікативна функція, яка в традиційних ЗМК є лише під час прямого ефіру на радіо або ТБ» [2].

Книжковий блог – це онлайн-платформа, основною тематикою якої є книги та все з ними пов'язане. Люди, яким подобається читати, починають вести свої сторінки в різних соціальних мережах або в блогах та діляться інформацією про книжки. Це допомагає їм знаходити цільову аудиторію та однодумців. Із початком великої війни в Україні тенденція до ведення книжкових блогів зросла, адже, щоб трохи відволіктися від сьогодення, багато людей відкрило для себе нове хобі – читання книг.

Зазвичай блоги ведуть у кількох форматах: відео, текстовому та комбінованому. Формат більше залежить від платформи публікації: це можуть бути як сайти, так і соціальні мережі. Великою популярністю користуються Instagram і YouTube. Книжкові оглядачі називають їх, відповідно, букстаграм та буктьюб. В Instagram люди діляться своїми враженнями від прочитаних книг, рекомендаціями, створюють цікаві фото з композицією, дотичною до сюжету (@milka_reaad). Часто це спонукає до купівлі книжок, адже багато хто акцентує увагу на обкладинці та короткому змісті

видання. В YouTube відбувається майже те саме, тільки у форматі відео. На цій платформі в блогерів є різноманітні рубрики: прочитані за місяць книги, книжкові покупки, плани читання на певну пору року, також ведуться книжкові марафони. З появою TikTok блогери почали викладати свій контент і туди. Так званий букток дає можливість «за допомогою коротких відео публікувати рецензії на книги, списки рекомендацій на основі вподобань певного жанру чи теми, відео, які зосереджуються на естетиці книг» [3] (@book_fairy_eli).

Зараз букблогери є важливими гравцями книжкової індустрії, адже саме вони заохочують людей до читання, пришвидшують знайомство з творчістю авторів та сприяють зростанню попиту на видання. Видавці та автори розуміють, наскільки сильним є вплив таких блогів і співпрацюють із ними для популяризації свого товару. «Однією з форм співпраці є семплінг – популярним блогерам пропонують безкоштовні книжкові новинки для огляду або розіграшів. Іноді видавці надсилають книги блогерам в особливих коробках і з певним тематичним реквізитом» [4]. Усе це сприяє кращій обізнаності аудиторії щодо видавничого продукту та підвищенню інтересу до конкретного видання.

Список літератури:

1. Кузєбна В., Горан Ю. Блог-записи як сучасний жанр інтернет-комунікації. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/51.pdf> (дата звернення: 02.03.2025).
2. Навальна М. Блоги як нові засоби в сучасній комунікації. URL: <https://sdc-journal.com/index.php/journal/article/view/360/294> (дата звернення: 02.03.2025).
3. Smith I. Booktok and its influence on reading and bookselling trends. URL: <https://www-deanpublishing-com.translate.goog/booktok-and-its-influence-on-reading-and-bookselling-trends/? x tr sl=en& x tr tl=uk& x tr hl=uk& x tr pto=sc> (дата звернення: 03.03.2025).
4. Стягайло В. Книжкове блогерство як дієвий інструмент промоції читання в Україні. URL: <https://mold.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/20/19> (дата звернення: 03.03.2025).

Марія Титор

Наукова керівниця – асист. Мельничук Ю. Г.

ВИСВІТЛЕННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ОНЛАЙН-МЕДІА МАТЕРІАЛІВ ПРО РЕФОРМУ «НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»

Роль українських медіа у висвітленні суспільних реформ є надзвичайно важливою. Особливе місце тут відводиться реформі освіти, яка вимагає відповідного інформування населення через медіа. Ключове завдання журналістів у цьому випадку – пояснення громадянам суті змін та нововведень, розкриття їх переваг та недоліків. Реформа може охоплювати навіть окремих регіон, що дає зрозуміти, як саме вона впливатиме на соціальну групу населення. Актуальність визначають суспільним інтересом до реформування освіти, її реалізації на місцевому рівні та зростанням ролі регіональних медіа в інфозабезпеченні процесу. На інтернет-видання покладається відповідальність за інформування суспільства, адже більшість українців найчастіше отримують інформацію від них.

НУШ – це реформа Міністерства освіти і науки України, що має на меті створити школу, в якій приємно навчатись. Вона даватиме учням уміння застосовувати знання у повсякденному житті.

Для кращого розуміння процесів реформи для медійників за сприяння Академії української преси 2018 р. проводився спеціальний семінар «Як зрозуміло писати про реформу освіти». Ключовими моментами цього заходу було те, що варто звертати увагу на негативний та позитивний досвід, пишучи про реформування. Основне завдання журналістів при цьому – це аналіз теми та показ повної картини.

Виходячи з вищезазначеного, для вірного та зрозумілого висвітлення реформи НУШ, варто ретельно дослідити нововведення та інформування про них онлайн-виданнями. Визначимо основні тематичні напрями нашого дослідження:

1. Запровадження реформи НУШ: що спонукало до цього і навіщо вона потрібна.

2. Аналіз матеріалів, що стосуються реформи НУШ на сайті «Українська правда». Для порівняння вибрані публікації про реформу НУШ на сайті «Українська правда» за 2018, 2021 та 2024 рр., щоб визначити розвиток медіатеми за цей період.

Онлайн-медіа «Українська правда» обране для аналізу у зв'язку з тим, що за рейтингом відвідуваності [4] воно посідає друге місце серед українських інформаційних ресурсів (перше належить Ukr.net). Якщо брати до уваги матеріали «Української правди» стосовно реформи, то багато з них розкривають фінансову складову. Наприклад, тексти про бюджет у 2025 р. та розподілення видатків [5] на освіту й науку. Можна також побачити інтерв'ю [6] з експертами в цій галузі – заступником міністра освіти і науки Андрієм Сташковим. У тексті детально обговорюють зміни, що чекають учнів та вчителів на тлі реформування освіти МОН.

Завдяки аналізу висвітлення реформи НУШ в онлайн-медіа «Українська правда» можна побачити, які саме нововведення потрапляють у поле зору медійників та яку дають їм оцінку. Це допоможе зробити реформу НУШ зрозумілою не лише експертам та дотичним до неї особам, а й пересічним громадянам.

Список літератури:

1. Кучер С. С. Висвітлення проблем освіти в інтернет-виданнях півдня України. URL: <https://surl.li/zmcnro> (дата звернення: 16.01.2025).
2. Нова українська школа. URL: <https://surl.li/otnhea> (дата звернення: 16.01.2025).
3. Як правильно писати про зміни в освітньому просторі – АУП. АУП – Академія Української преси. URL: <https://www.aup.com.ua/news/yak-pravilno-pisati-pro-zmini-v-osviti/> (дата звернення: 01.04.2025).
4. Similarweb. URL: <https://www.similarweb.com> (дата звернення: 16.01.2025).
5. Українська правда. Життя. Держбюджет-2025: як розподілять видатки на освіту і науку. *Українська правда. Життя*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/derzhbyudzhet-2025-kudi-spryamuyut-vidatki-na-osvitu-i-nauku-305113/> (дата звернення: 01.04.2025).
6. Українська правда. Життя. Держбюджет-2025: як розподілять видатки на освіту і науку. *Українська правда. Життя*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/derzhbyudzhet-2025-kudi-spryamuyut-vidatki-na-osvitu-i-nauku-305113/> (дата звернення: 01.04.2025).

Марина Тонюк

Наукова керівниця – доц. Савчук О. М.

ТЕМА МУЗЕЇВ КОСІВЩИНИ У ЛОКАЛЬНИХ МЕДІА

Косівщина – унікальний осередок гуцульської культури, де традиція зберігається не лише в музейних експозиціях, а й у повсякденному житті. Саме тут музейні простори постають як місця зустрічі минулого й сучасного, сакрального й побутового, звичаєвого й трендового. Ці дві тенденції – збереження традиційної автентики та впровадження нових, актуальних форматів музейної роботи стали предметом журналістського дослідження, представленого у серії авторських матеріалів.

Збереження української культури, її інтеграції у сучасне суспільство на часі. Тому й з'являються різні типи музеїв, залученість до яких аудиторії лежить у площині медійного представлення. Слушна думка, що «характерним явищем на сьогоднішній день є поява нових типів музеїв, в яких відсутні традиційні типи організації експозиції. Мова йде про інтерактивні музеї, музеї одного експоната, екомuzeї, музеї під відкритим небом та ін. В першу чергу, у цих інноваційних формах музеїв змінюється простір, який стає інтерактивним, театралізованим [2].

Наукове осмислення ролі інтерактивних музеїв у збереженні нематеріальної культурної спадщини знайшло відображення у працях Банаха Василя, Коваленка Дмитра, Ключко Юлії, Гураля Романа, які аналізують музеї як культурні комунікатори.

Одна із актуальних думок про те, що «нині у музеєзнавстві формується новий підхід, коли в епіцентрі музейної діяльності вбачають не музейний предмет, а людину (музейну аудиторію), яка прийшла до музею з метою спілкування з музейними експонатами» [1]. Прикладом є власний журналістський матеріал про приватний етно-музей Богдана Петричука, де відвідувачі можуть не лише оглянути експонати, а й приміряти їх, взаємодіяти з предметами, дізнатися їхню історію з вуст власника. Активна присутність музею в соціальних мережах, зокрема в Instagram, перетворює

автентичну гуцульську сорочку на елемент модної – водночас зберігаючи її історичну й символічну глибину.

Ще одним прикладом поєднання традиції з новими культурними практиками є кав'ярня-музей «Гончар» у Косові. Простір поєднує гостинність і ремесло: тут можна не лише скуштувати каву, а й зануритись у світ гончарства, взяти участь у майстер-класах, переглянути експозицію кераміки, дізнатись більше про локальні мистецькі традиції. Інтерактивна форма подачі, відкрита атмосфера, акцент на живій взаємодії з матеріалом роблять цей простір привабливим для широкої аудиторії – від туристів до місцевих мешканців.

Серія публікацій, присвячена музеям Косівщини, містить польові спостереження, інтерв'ю з музейниками, відгуки відвідувачів, а також аналіз способів репрезентації експонатів. У цих матеріалах музей розглядається не лише як інституція збереження, а як живий організм, здатний змінюватися, реагувати на виклики часу та впливати на формування сучасного культурного ландшафту.

Отже, музеї Косівщини сьогодні – це не лише сховище пам'яті, а й простір трансформацій і культурної комунікації. У поєднанні звичаєвості й трендовості відкривається потенціал для оновлення традиції без втрати її сутності. Саме в цій синергії – відповідь на те, як музей може залишатися актуальним, не зраджуючи своїй місії.

Список літератури:

1. Гураль Р.І. Основні напрямки розвитку інформаційної структури музеїв // Роль музеїв у культурному просторі України і світу. Вип. 11. Дніпропетровськ, 2009. С. 582
1. Ключко Ю.М. Проблеми розвитку інтерактивних музейних технологій // XI культурологічні читання пам'яті В. Подкопаєва: зб. мат. Міжнар. н.-п. конф. К.: НАКККіМ, 2013. С. 166 - 169.
2. Тонюк, Марина. «Кав'ярня «Гончар» у Косові поєднує гостинність з мистецтвом.» *Report.if.ua*, 5 січня 2025 р.
3. Тонюк, Марина. «Між традицією та модою: як музей Богдана Петричука змінює уявлення про вишиванку.» *Report.if.ua*, 14 березня 2025 р.

Анастасія Тулік
Науковий керівник – доц. Пазюк Р. В.

СТАТИЧНА ТА ДИНАМІЧНА ІНФОГРАФІКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДАНИХ

Журналістам важливо стежити за світовими тенденціями, вивчаючи нові методи подачі інформації. Нині зацікавити читача важко. Люди отримують інформацію з безлічі джерел, тому зараз особливо цінується лаконічність та вміння візуалізувати дані.

Візуалізація даних – це перетворення інформації в її графічне представлення для полегшення сприйняття та аналізу. Інфографіка не є синонімом поняття «візуалізація даних». Хоч ці терміни часто плутають, проте інфографіка – лише одна з форм для візуальної демонстрації інформації. В інфографіках використовують інтерпретовану інформацію для аудиторії, у той час як у візуалізації даних – «суху» інформацію, яку графічно оформили [1]. Створення інфографік мають на меті:

- активізацію уваги аудиторії;
- прискорення процесу ознайомлення з даними;
- сприяння ефективнішому запам'ятовуванню;
- візуалізацію даних, яка буде зрозумілою для людей незалежно від того, якою мовою вони володіють.

Звичайною статичною інфографікою вже нікого не здивуєш, тому дедалі популярним стає такий вид інфографіки, як динамічна. Вона поділяється на інтерактивну та відеоінфографіку. Інтерактивна інфографіка дає змогу читачу взаємодіяти з системою відображення інформації та спостерігати за її реакцією. Відеоінфографіка – це відеоряд, що зображає основні факти у вигляді інфографіки та закадровий текст [2].

Нині, коли журналісти борються за увагу аудиторії в інформаційному просторі, динамічна інфографіка стає потужним інструментом для залучення уваги читача. Водночас, розробка такої інфографіки потребує ресурсів, а надмірність інформації може відлякати користувачів.

Динамічною інфографікою вже активно імплементують українські медіа. Одним з медіа-ресурсів, що використовують таку

інфографіку в Україні є Тексти.org.ua [3]. Журналісти цього ЗМІ працюють зі складними аналітичними жанрами: політика, економіка, висвітлюють перебіг подій російсько-української війни. Щоб полегшити сприйняття та розуміння інформації, автори «розбавляють» свої тексти статичними та динамічними інфографіками. Це не тільки сприяє засвоєнню великого обсягу інформації, але й стильно та лаконічно виглядає, що допомагає ефективніше просувати медіаресурс. Прикладами креативного втілення динамічної інфографіки є матеріали «Параноя Путіна» [4] та «Бактерії “русского мира”». Хто підтримує Росію в Європі» [5].

Отже, тему інфографіки почали досліджувати відносно нещодавно. Хоч ця галузь стрімко розвивається, досліджень та наукових робіт українських авторів значно менше ніж англійськомовних. Комплексні наукові досягнення у дослідженні теми візуалізації даних відкриватимуть можливості для створення нових стилів та підходів до практичного використання статичної та динамічної інфографіки як у наукових текстах, так і в журналістських матеріалах.

Список літератури:

1. Муляр В. Візуалізація даних та інфографіка : навч. посіб. Харків: ФОП Панов А. М. 2020. 200 с.
2. Вовк О. Інфографіка як ефективний засіб навчання. Системи обробки інформації. 2017. № 4 (150). С. 199–205.
3. Texty.org.ua – статті та журналістика даних для людей. Texty.org.ua. URL: <https://texty.org.ua/> (дата звернення: 29.03.2025).
4. Дроздова Є., Міхальков С., Кельм Н. Параноя Путіна. Тексти.org.ua. URL: <https://texty.org.ua/projects/109586/> (дата звернення: 29.03.2025).
5. Бактерії «русского мира». Хто підтримує Росію в Європі. Тексти.org.ua. URL: <https://texty.org.ua/projects/108282/bakteriyi-russkoho-myra-hto-pidtrymuje-rosiyu-v-yevropi/?src=main/> (дата звернення: 29.03.2025).

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ВІЗУАЛЬНОГО КОНТЕНТУ, АУДІО- ТА ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ

Штучний інтелект (далі – ШІ) нині є ключовим інструментом у створенні будь-якого мультимедійного контенту, кардинально змінює методи та підходи в індустріях мистецтва та медіа. ШІ знайшов широкий спектр застосувань у наукових дослідженнях [1]. Мета нашого дослідження – з'ясування особливостей використання технологій ШІ, які застосовуються під час генерації візуального контенту, аудіо- та відеоматеріалів у журналістиці.

Використання технологій ШІ у сфері журналістики з метою створення різноманітних видів контенту (зображення, відео та аудіо) відкриває нові можливості, але й створює низку суспільних проблем. ШІ може швидко генерувати різноманітний контент, та при цьому виникає ризик поширення фейкових новин, дезінформації в ЗМІ. Крім цього, виникають проблеми, пов'язані з авторським правом, так як ШІ може генерувати файли, створені на основі матеріалів, захищених авторським правом, і, як наслідок, виникають питання щодо юридичної відповідальності [2, с. 47]. Інша проблема – це упередженість алгоритму, яка може призвести до неточностей, а також до дезінформації.

Генерація контенту за допомогою технологій ШІ, включаючи відео, аудіо, фото та текст, значно впливає на журналістику. Штучний інтелект дозволяє автоматизувати багато процесів, що прискорює роботу журналістів. Наприклад, алгоритми можуть генерувати тексти новин, аналізувати події та навіть підсумовувати великі обсяги даних. Це дає можливість журналістам зосередитися на більш глибоких розслідуваннях, залишаючи рутинні завдання технологіям.

ШІ може бути й ефективним інструментом для перевірки фактів та боротьби з фейковими новинами. Алгоритми здатні аналізувати зображення, відео чи тексти, щоб перевірити їх справжність, що допомагає журналістам уникати розповсюдження неправдивої інформації [3]. Однак, разом з цим виникає ризик зловживання

такими технологіями. Наприклад, технології deepfake дозволяють створювати реалістичні відео та аудіо, які можуть виглядати правдивими, але бути повністю сфабрикованими. Це викликає серйозні етичні питання і потребує нових підходів до верифікації інформації.

Важливим аспектом впливу ШІ є персоналізація контенту. Алгоритми можуть аналізувати поведінку користувачів і створювати новинні стрічки, що відповідають їхнім інтересам. Проте, це може призводити до формування так званих «інформаційних бульбашок», коли люди отримують лише ту інформацію, яка підтверджує їхні смаки.

Застосування ШІ порушує важливі етичні питання. Коли контент генерується машинами, виникають питання щодо авторства та відповідальності за створений матеріал. Це особливо важливо у контексті можливих шкідливих або дезінформаційних матеріалів [3].

На рівні суспільства використання ШІ може призвести до втрати робочих місць у журналістиці та у інших сферах суспільного життя, оскільки багато рутинних завдань можна полегшити та автоматизувати. Припускаємо, що роль та місце журналіста може змінитися, і може більше зосередитися на аналізі та редагуванні даних, ніж створенні самого контенту.

Існує ризик маніпулювання громадською думкою за допомогою алгоритмів ШІ. Для журналістів це означає, що вони повинні навчитися перевіряти інформацію, яка генерується ШІ, розуміти принципи своєї роботи та дотримуватись етичних норм в цілому.

Отже, штучний інтелект став невід'ємною частиною процесу створення мультимедійного контенту. Він надає нові можливості для художників, музикантів та творців відеоконтенту, одночасно викликаючи безліч питань щодо майбутнього творчих професій та етики використання таких технологій.

Список літератури:

1. Аббадія Д. Вивчення ролі штучного інтелекту в академічних дослідженнях. Mind the Graph. URL: <https://mindthegraph.com/blog/uk/ai-in-academic-research/>
2. Каткова Т. Штучний інтелект в Україні: правові аспекти. Право і суспільство. 2020. № 6. С. 46-55.
3. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. URL: <https://processer.media/ua/ai-ukraine/>

Олександра Шеремет
Наукова керівниця – асист. Жук О. О.

«РАДІОДЕНЬ» – ПРОЄКТ УКРАЇНСЬКОГО РАДІО, ЩО ОБ'ЄДНУЄ

Проєкт «РАДІОДЕНЬ», започаткований Українським радіо, став важливою подією в культурному житті країни. Він з'явився в радіоетері і працює на реалізацію місії Українського радіо – доносити правдиву, об'єктивну інформацію, сприяти єднанню суспільства, популяризувати українську культуру та національні цінності [6].

Команди проєкту «РАДІОДЕНЬ» сьогодні працюють у кожному регіоні країни на базі філій чи представництв Суспільного мовника. У контексті глобалізації та розвитку цифрових технологій, проєкт «РАДІОДЕНЬ» наголошує на «важливості збереження культурної спадщини та ідентичності» [4].

Регіональне радіомовлення в Україні є ключовим інструментом підтримки місцевих громад, збереження культурної спадщини та розвитку соціально-економічного життя регіонів [2].

«РАДІОДЕНЬ» – це формат регіональних програм, який дозволяє кожній філії Українського радіо створювати унікальний контент, що висвітлює місцеві проблеми, культурні аспекти, соціальні питання та інші важливі теми, які впливають на життя громад [5].

Головні цілі проєкту:

- інформування слухачів про важливі події в регіонах;
- підтримка місцевих культурних ініціатив та відображення культурного надбання регіонів;
- залучення аудиторії до діалогу через інтерактивні формати;
- регіональна ідентичність – висвітлення особливостей місцевих традицій, економіки та історії.

Крім того, проєкт «РАДІОДЕНЬ» базується на принципах «децентралізації, що дає кожній філії Українського радіо автономність у створенні програм, враховуючи інтереси місцевих громад» [3].

Розглянемо 3 обрані філії Суспільного мовника: «РАДІОДЕНЬ» Вінницької команди радіо, завдяки аграрному характеру регіону, має агроцентричний зміст. Тематика зосереджена на питаннях розвитку сільського господарства, соціальних ініціатив для підтримки фермерів та модернізації аграрного сектору. Така регіональна специфіка визначає формат програм: велика частина етерів присвячена аналітичним оглядам та репортажам з фермерських господарств. Львівська філія надає можливість для глибокого висвітлення культурних подій, фестивалів, історичних пам'яток та туризму. Це відображається на тематичному наповненні програм, де значна увага приділяється розвитку місцевої культури та туризму. Формат включає культурні дискусії, репортажі з виставок та інтерв'ю з відомими митцями. Чернівецька філія: через багатонаціональний склад населення та транскордонне розташування області (межі з Румунією та Молдовою), основними темами є міжетнічний діалог, співпраця з сусідніми країнами та збереження національних традицій меншин.

Список літератури:

1. Національна Радіокомпанія України. URL: https://leksika.com.ua/14600917/legal/natsionalna_radiokompaniya_ukrayini
2. Національна Радіокомпанія України // Українська музична енциклопедія. Т. 4: [Н – О] / Гол. редкол. Г. Скрипник. Київ : ІМФЕ НАНУ, 2016. С. 71-79.
3. Стас Юрасов. Нові частоти і новий продукт. Національному радіо дають друге життя [Архівовано 1 серпня 2018 у Wayback Machine.] URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2015/06/19/547452/>
4. Radio Ukraine International | Radio Ukraine International. ukr.radio. URL: https://ukr.radio/RUI_about
5. Українське Радіо. URL: <https://ukrtvr.org/trk/13>
6. Українське Радіо – Корпоративний Сайт Суспільного: <https://corp.suspilne.media/karta-brendiv/427-ukrayinske-radio>

Надія Штефанич

Наукова керівниця – доц. Шутяк Л. М.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЇ РЕКЛАМИ В МЕДІА

Реклама відіграє важливу роль у фінансовій стійкості сучасних медіа. Для більшості українських медіа вона є не просто головним джерелом доходу, а фактично основою їхнього існування. Особливо це помітно в цифровому сегменті, де частка рекламних прибутків продовжує зростати. Водночас медіа шукають додаткові фінансові можливості – залучають інвестиції, отримують гранти, організовують івенти, здають площі в оренду. Проте ці надходження нестабільні й не завжди гарантують довгострокову роботу. Саме тому реклама залишається ключовою опорою для медійної індустрії, навіть попри зміну бізнес-моделей у сучасному інформаційному просторі.

За даними компанії «Всеукраїнська рекламна коаліція», частка рекламних витрат у медіа у 2022 році, порівняно з 2021-м, впала на 63%, а за оцінками Української Асоціації Медіа Бізнесу (УАМБ) з початком повномасштабних військових дій на території України ринок реклами в пресі знизився до 0%. «Значне падіння попиту, спричинене початком великої війни, було частково компенсоване після стабілізації ситуацій на території України, що віддалені від зони бойових дій» [1]. У 2023 році ринок зріс на 77%. Перше півріччя 2024-го виявилось сприятливим для рекламних інвестицій, і тому індустрія зросла на 33%, порівняно з минулим роком. Як зазначає ВРК, «прогноз відновлення ринку в межах 60%-65% від 2021 року підстав переглядати немає» [2].

Нині для медіа важливо розуміти, що користувач – це не просто набір даних, як його часто сприймають великі компанії, а жива особистість із унікальними потребами, інтересами та цінностями. Насправді зв'язок людини з медіа вимірюється тим часом, який вона проводить на конкретній платформі. Для того, щоб краще зрозуміти, наскільки певне медіа є близьким до людини, а користувачі – до ресурсу, важливо відстежувати частку трафіку, що проходить через його соціальні платформи. Тому

журналісти й медіа повинні відслідковувати ці показники. Таку можливість надає сьогодні, наприклад, Facebook. Для цього існує спеціальне налаштування Google Analytics, за допомогою якого можна чітко відстежувати користувачів, які прийшли за публікаціями на сторінці, й тих, які прийшли за посиланнями. Тому для створення ефективної реклами медіа сьогодні слід зосередитися передусім не на кількості, а якості. Потрібно продавати час, проведений людиною на сайті, а не лише кількість її переходів. Також слід розуміти, що розрахувати ефективність реклами практично неможливо. На думку дослідника А. Манько, на це вказує низка причин:

1) «реклама є одним із багатьох чинників, що визначають результативність маркетингу. Крім реклами, на реалізацію товарів впливають й інші елементи маркетингового комплексу, а також рівень конкуренції, стан ринку тощо;

2) неможливо чітко передбачити поведінку конкретного споживача. Одні й ті ж засоби можуть привести до різних результатів стосовно споживачів;

3) ринок є динамічним і характеризується численними випадковими подіями, які теж можуть визначати успіх чи невдачу товарів, послуг, які пропонує фірма» [3].

Отже, перевагою медіа є можливість взаємодіяти з реальними людьми, враховуючи їхні потреби та інтереси. Медіа мають проявляти більше відповідальності перед рекламодавцем та клієнтом, робити рекламу якіснішою та ефективнішою. Персональний підхід – це той спосіб продажу реклами, який є найбільш ефективним для медіа та рекламодавця.

Список літератури:

1. Всеукраїнська рекламна коаліція. URL: <https://vrk.org.ua/images/AdVolume2022.pdf> (дата звернення: 23.10.2024).
2. Всеукраїнська рекламна коаліція. URL: https://vrk.org.ua/images/Market_volume_2024.pdf (дата звернення: 23.10.2024).
3. Манько А. Оцінка ефективності впливу реклами на туристичного споживача. *Вісник Львівського університету*. Серія: Міжнародні відносини. 2014. С. 271–281.

ПОСТАПОКАЛІПСИС ЯК МЕТАЖАНР: ПОЕТИКА РОМАНУ РОДЖЕРА ЖЕЛІЗНИ «ПРОКЛІН-ЗОНА»

Поетика літературних видів і жанрів завжди поставала актуальним об'єктом літературознавчих студій. Це зумовлено, зокрема, й «мінливістю жанрових меж, рухом, постійною трансформацією, диференціацією» [3, с. 231]. Особливо цікаво простежувати жанрову динаміку на прикладі фантастичної літератури, яка еволюціонувала від імпілікованого у художню літературу фантастичного компонента до жанру, жанрового різновиду, піджанру, мегажанру і зрештою, ряду метажанрів [3, с. 216], як-от: наукова фантастика, фентезі, кіберпанк, хорор, постапокаліпсис та ін.

Метажанр відрізняється від жанру тим, що автор розширює жанрові межі в інші мистецькі та культурні контексти. Так, спираючись на низку праць з літературної генології, Т. Бовсунівська окреслює ключові ознаки метажанру: «1) архетип, міф, психоаналітичний конструкт або силогізм; 2) співіснування літературних родів, видів, жанрів і течій, видів, жанрів мистецтва, а також літературних, позалітературних і позахудожніх ідеологічних конструктів; 3) система включених жанрів; 4) неможливість асиміляції» [3, с. 10].

Постапокаліпсис описує фікційний світ під час чи після глобальної катастрофи, знищення цивілізації, біологічної чи ядерної війни, екологічного лиха, пандемії, які вбивають людей або суттєво змінюють їхню сутність. Поряд із наративом про пережитий «кінець світу» порушуються екзистенційні й етичні проблеми, пов'язані зі зміною людських стосунків, виживанням людства у нових умовах, боротьбою за ресурси, моральними питаннями (дилемами) та спробами відновити життя після катастрофи. У такому разі постапокаліптична література поєднує риси наукової фантастики, пригодницької літератури, психологічної драми, трилера, філософського, соціального і політичного роману. Її трансгресія у метажанровий формат та вихід за межі літературного дискурсу засвідчується також інтеграцією в площину інших мистецьких форм – коміксів, кіно та комп'ютерної гри.

Показовим зразком постапокаліптичної літератури постає роман американського фантаста Роджера Желязни (1937-1995) «Проклін-зона» («Damnation Alley», 1967). Автор створює фікційний світ після катастрофи, в якому у процесі виживання та боротьби за життя персонажі стикаються з новими правилами й труднощами, що супроводжують руйнування старої цивілізації і занепад технологій, коли природа і стихії перевершують створені людиною механізми: «Спочатку ударило градом, потім – серйознішою артилерією. Посипалися каменюки і правий сканер здох. На них несло пісок, а з небес лився водоспад, від якого двигун став захлинатися й кашляти» [2, с. 51]. Р. Желязни порушує ряд аксіологічних і моральних питань, пов'язаних із відповідальним вибором людини: «Їдеш або не їдеш. Вибирай. Але пам'ятай: якщо поїдеш і доберешся, тобі все пробачать і ти будеш вільною людиною» [2, с. 11]. Цей вибір між власним порятунком і суспільним обов'язком демонструє трагізм або абсурдність існування в нових умовах постапокаліптичного світу.

Отже, роман Р. Желязни «Проклін-зона» постає яскравим зразком постапокаліпсису як метажанру, в якому поєднуються елементи наукової фантастики, пригодницького роману, психологічної драми й соціальної алегорії. У «Проклін-зоні» апокаліптичний сюжет стає тлом для глибокого філософського осмислення людського вибору, моральної відповідальності та меж гуманності в умовах кризи. Трансформація людини, суспільства і технологій у романі засвідчує не лише жанрову еволюцію фантастики, а й її здатність бути платформою для діалогу про сучасні екзистенційні виклики.

Список літератури:

1. Бовсунівська Т. Жанрові модифікації сучасного роману. Харків: Діса плюс, 2015. 368 с.
2. Желязни Р. Проклін-зона; пер. з англ. Дениса Дьоміна. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2021. 128 с.
3. Paranyuk D., Tychinina A. Intertextuality of the Personosphere as a Factor of Meta-Genre and the Key to the Success of a Text (Clifford Simak “Shakespeare’s Planet”) *Питання літературознавства*. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2023. Вип. 107 (2023). С. 216–237.

Кароліна Калуські

Наукова керівниця – доц. Тичініна А. Р.

КОМЕДІЯ ФРАНЦІШЕКА ЗАБЛОЦЬКОГО «ФІРЦИК У СВАТАННІ» ЯК ЗРАЗОК КЛАСИЦИСТИЧНОЇ КОМЕДІЇ

У період від сер. XVIII до сер. XIX ст. європейська література розвивалася під впливом кількох літературних напрямів, які формувалися внаслідок значущих історичних і культурних трансформацій. Ці напрями – класицизм, просвітництво, сентименталізм, романтизм і реалізм – змінювали один одного або співіснували паралельно. Саме в цей час реалізовувалась творча діяльність польського письменника, поета, перекладача Францішека Заблоцького (Franciszek Zabłocki, 1733–1807). Особливого літературознавчого інтересу заслуговує його драматургічна спадщина, яку можна розглядати в контексті європейської драматургії, поряд з іменами Карло Гольдоні, Готгольда Лессінга, Дені Дідро, Фрідріха Шиллера, Віктора Гюго та ін.

Серед найвідоміших драм Заблоцького – «Арлекін Магомет» (Arlekin Mahomet, 1780), «Фірцик у сватанні» (Fircyk w zalotach, 1781), «Божевільний пастух» (Pasterz szalony, 1784), «Сарматизм» (Sarmatyzm, 1784), «Король у країні насолод» (Król w Kraju Rozkoszy, 1786), «Забобонник» (Zabobonnik, 1787). Комедія «Фірцик у сватанні», присвячена Станіславу Августу Понятовському [3], є яскравим прикладом класицистичної комедії. Твір ґрунтується на дотриманні трьох єдностей – місця, часу та дії, що забезпечує композиційну цілісність і логіку побудови сюжету. У центрі драматичної персоносфери – сатиричне зображення транзитивного персонажа, типової постаті франта (фірцика), який уособлює поверховість, самозакоханість і позірну гречність представників шляхетського середовища. Фірцик – легковажний кавалер, більш заклопотаний власним виглядом і красномовством, аніж щирими почуттями. Цей персонаж уособлює порожню світськість, характерну для частини польської шляхти XVIII століття. Він не є злочинним антагоністом, радше – карикатурною фігурою, що виявляє

небезпеки формального наслідування моди та занепаду моральних засад. Йому протиставлена героїня Зося – розумна й освічена дівчина, втілення просвітницького ідеалу жінки як носійки розуму й етичної цілісності.

У зв'язку із цим можемо вважати «Фірчик у сватанні» комедією характерів, у висміюються моральні вади представників шляхетського суспільства. Заблоцький поєднує елементи сарказму, іронії та гротеску, використовуючи дотепні діалоги й гострі репліки [3]. Фірчик часто потрапляє у кумедні ситуації через власну самовпевненість. Він намагається здобути серце Подстоліни, однак обидва персонажі приховують справжні почуття, що зрештою завершується їхнім шлюбом.

Драматургія Заблоцького тяжіє до типізації персонажів, що пов'язує його творчість із класицистичною традицією Мольєра. Водночас, на відміну від французького класика, польський драматург укорінює своїх героїв у соціокультурному контексті шляхетської Польщі, що надає твору особливого соціального й національного звучання [2, с. 89]. Комедія «Фірчик у сватанні» не лише розважає, а й виконує дидактичну функцію, критикуючи марнотратство, лицемірство та відсутність саморефлексії серед шляхти.

Отже, «Фірчик у сватанні» – класицистична комедія, в якій гармонійно поєднано універсальні естетичні принципи з національною специфікою. П'єса утверджує ідеали Просвітництва – розум, моральність, природність у міжлюдських стосунках – і водночас постає сатиричним дзеркалом польського суспільства наприкінці XVIII століття. Твір має виховний потенціал: автор засуджує поверховість і мотивує реципієнтів цінувати насамперед щирі почуття й моральні чесноти.

Список літератури:

1. Czerwińska M. Komedia polska w XVIII wieku. Warszawa: PWN, 1981. 189 s.
2. Krzyżanowski J. Historia literatury polskiej. T. 2. Warszawa: PWN, 1970. 320 s.
3. Zabłocki F. Fircyk w zalotach : komedia / opracowanie Marek Adamiec. Gdańsk: Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego, 2003. 72 s.

Анастасія Літвінчук

Наукова керівниця – доц. Нікоряк Н. В.

ТВОРЧІСТЬ ДЖУЛІАНА БАРНСА В УКРАЇНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОМУ ДИСКУРСАХ

Джуліан Барнс (Julian Patrick Barnes, 1946 р.н.) – англійський письменник, есеїст, літературний критик, один із найвідоміших та найяскравіший представник постмодернізму у Великій Британії. Творчість письменника багатогранна й поліжанрова. У його доробку є романи, найпопулярніші з яких: «Метроленд» (1980), «Папуга Флобера» (1984), «Історія світу в десяти ½ розділах» (1990), «Англія, Англія» (1999), «Артур і Джордж» (2005) та «Відчуття закінчення» (2011). Він є автором кількох збірок есеїв та оповідань. Писав Барнс і детективні оповідання, публікуючи під псевдонімом Дена Кавана. За свою багатогранну творчість письменник отримав чимало літературних премій та нагород: переможець Букерівської премії (2011), лауреат премії Сомерсета Моема, Австрійської державної премії з європейської культури, Ієрусалимської премії (2021).

Творчість Дж. Барнса в останні роки перебуває у читацькому фокусі як в Англії, так і в багатьох інших країнах. В українському літературному та перекладацькому просторі зацікавлення його творчістю посилилося після отримання автором Букерівської премії. У 2013 р. роман-переможець «Відчуття закінчення» опублікований у перекладі В. Кузнецової. І далі, практично що два роки, виходили нові переклади.

Посилюється й інтерес літературознавців до творчого доробку Дж. Барнса. Серед вагомих літературознавчих досліджень можна назвати розвідку Т. Михед «Наративи культурного простору: постмодерністський варіант реконструкції національної ідентичності в романі Джуліана Барнса “Англія, Англія”», де проаналізовано дискурс формування національної ідентичності, постмодерністське розуміння історії, індивідуальної та колективної пам'яті та їх функціонування в романі Барнса [4]. Праця Т. Свербілової «Фігура ненадійного (недостовірною) наратора-двійника літературного героя в художній системі роману-три Джу-

ліана Барнза «Відчуття закінчення»» присвячена аналізу «концепту пам'яті», що як «ненадійний елемент ідентичності проявляється через наратора, який займає роль двійника померлого героя в умовах, коли наративне свідчення є неповним і недосконалим» [5]. У статті «Життя та пам'ять як моральні доміанти роману Дж. Барнза «Відчуття закінчення»» Г. Костенко досліджує особливості взаємодії «життя і пам'яті», які є «сюжетоутворюючим фактором, що визначає загальний світ твору» [3]. Темі ідентичності присвячена також стаття О. Анненкової «У пошуках національної ідентичності: візія Дж. Барнса», де авторка аналізує роман «Англія, Англія» в «аспекті проблематизації та художньої репрезентації питання національної та індивідуальної ідентичності» [2]. А у наступній розвідці «Образ людини катастрофи у романі Джуліана Барнза «Відчуття закінчення»» проаналізовано роман крізь призму ключового образу головного героя Тоні Вебстера та його взаємозв'язку із філософськими проблемами існування сучасної людини. Дослідниця аналізує поняття «катастрофічна свідомість», яке дозволяє розглянути характерні риси людини в постнекласичну катастрофічну епоху [1].

Таким чином, сьогодні можемо констатувати, що постать Дж. Барнса у літературному та літературознавчому дискурсі поступово переміщується з периферії дослідницьких зацікавлень до центру, про що свідчить поява численних перекладів та наукових розвідок.

Список літератури:

1. Анненкова О. Образ людини катастрофи у романі Джуліана Барнза «Відчуття закінчення». *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля*, № 1(25), 2023. С. 50-60.
2. Анненкова О. У пошуках національної ідентичності: візія Дж. Барнса. *Проблеми сучасного літературознавства*, вип. 26. 2018. С. 93-107.
3. Костенко Г. Життя та пам'ять як моральні доміанти роману Дж. Барнза «Відчуття закінчення». *Теоретична і дидактична філологія*. Серія «Філологія», вип. 33, 2020. С. 47-54.
4. Михед Т. В. Наративи культурного простору: постмодерністський варіант реконструкції національної ідентичності в романі Джуліана Барнса «Англія, Англія». *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя*. Філологічні науки, кн. 1, 2011. С. 15-19.
5. Свєрбілова Т.Г. Фігура ненадійного (недостовірного) наратора-двійника літературного героя в художній системі роману-трилогії Джуліана Барнза «Відчуття закінчення». *Сучасні літературознавчі студії*, вип. 14, 2017. С. 452-465.

Катерина Матвієшин

Наукова керівниця – доц. Нікоряк Н. В.

ГЕНДЕРНА ТЕМАТИКА У ТВОРЧОСТІ БЕРНАРДІН ЕВАРІСТО

Бернардин Еварісто (Bernardine Evaristo, 1959 р.н.) – британська письменниця англо-нігерійського походження, поетеса, драматургиня та професорка, яка здобула світове визнання завдяки своїм експериментальним формам письма та розгляду питань ідентичності, раси, гендеру та соціальної спра-ведливості. Її творчість є важливою складовою сучасної англо-мовної літератури, зокрема літератури афро-британських авто-рів. Серед ключових творів: «The Emperor’s Babe» (2001) – історія про темношкіру дівчину, яка живе в римському Лондоні III століття; «Soul Tourists» (2005) – роман про подорож Європою та пошук власної ідентичності; «Blonde Roots» (2008) – альтернативна історія, в якій чорні африканці поневолюють білих європейців; «Mr Loverman» (2013) – роман про темношкірого гомосексуаліста в Британії; «Girl, Woman, Other» (2019) – найвідоміший твір письменниці, який отримав Букерівську премію та зробив її першою чорношкірою жінкою, що здобула цю престижну нагороду [4].

Бернардин Еварісто – одна з найвпливовіших сучасних британських письменниць, яка зробила значний внесок у розвиток літератури та гендерних студій. Її творчий шлях відзначається сміливим переосмисленням традиційних наративів, експериментальним стилем письма та глибоким зануренням у питання ідентичності, раси та гендеру. Як перша темношкіра жінка, яка отримала Букерівську премію, Еварісто привернула увагу до досвіду маргіналізованих груп, що значно розширило простір для обговорення гендерних та соціокультурних тем у літературі. У своїх творах вона майстерно поєднує традиційні й новаторські літературні техніки, створюючи багатоголосі оповіді, що охоплюють широкий спектр жіночого досвіду. А її роман «Дівчина, жінка, інакша» є зразком сучасної гендерної літератури, яка досліджує різноманітність жіночих ідентичностей та складність їхнього становища в суспільстві.

Гендерний вимір у творчості Еварісто містить такі аспекти:

1. *Деконструкція традиційних ролей.* У її найвідомішому романі «Дівчина, жінка, інакша» [2] представлено 12 персона-жив, більшість з яких – жінки різного віку, класу, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Через їхні історії Еварісто показує, як суспільство нав'язує жінкам певні ролі та як вони намагаються їх переосмислити.

2. *Інтерсекційний фемінізм.* Письменниця розглядає не лише патріархат, а й те, як він перетинається з расизмом, класовою нерівністю, колоніальним спадком. У її творах жінки африканського походження зіштовхуються з множинною дискримінацією, але також знаходять шляхи до самореалізації.

3. *Небінарність та гендерна флюїдність.* Один із центральних персонажів роману «Дівчина, жінка, інакша», Меггі/Морган, ідентифікує себе як небінарну особу, що дозволяє Еварісто дослідити розширення традиційних уявлень про стать та гендер.

4. *Критика соціальних норм і стереотипів.* У своїх текстах письменниця аналізує, як історичний контекст та колоніальна спадщина впливають на сучасне сприйняття жіночності, маскулінності та гендерних відносин.

5. *Альтернативні моделі сім'ї та партнерства.* Еварісто демонструє, що сім'я не обов'язково має бути традиційною. У її романах зустрічаються ЛГБТК+ стосунки, поліаморні зв'язки, нетипові сімейні конфігурації, які кидають виклик гетеронормативності.

Отже, Бернардин Еварісто через свої твори підкреслює, що гендерна ідентичність – це динамічна та складна конструкція, яка формується під впливом соціальних, історичних та культурних чинників. Її романи постають не лише літературним дослідженням гендеру, а й маніфестом інклюзивності, різноманітності та переосмислення традиційних норм.

Список літератури:

1. Агеева В. Гендерна літературна теорія і критика. *Основи теорії гендеру : навч. посібник.* Київ : Видавництво «К.І.С.», 2004. 448 с.
2. Еварісто Б. *Дівчина, жінка, інакша* / пер. Ярослави Машико. Харків : Фабула, 2021. 400 с.
3. Bernardine Evaristo on the Richness of Older Women's Stories. URL: <https://lithub.com/bernardine-evaristo-on-the-richness-of-older-womens-stories/>

**АНТИУТОПІЧНИЙ МОТИВ ВИЖИВАННЯ:
РОМАНИ С. КІНГА «ДОВГА ХОДА»
ТА С. КОЛЛІНЗ «ГОЛОДНІ ІГРИ»**

У періоди суспільних криз і потрясінь, які зумовлюють й епістему нашого часу, жанр антиутопії постає особливо актуальним, навіть подекуди набуває функцій езопової мови. Як відомо, антиутопія зображує фікційний світ «небезпечних наслідків, пов'язаних з експериментуванням над людством задля його «поліпшення», певних, часто принадних соціальних ідеалів» [1, с. 48]. Одним із ключових мотивів антиутопічної літератури постає виживання людини в умовах системного насильства, контролю й репресій. Визначимо його жанрову специфіку, порівнявши романи «Довга хода» (The Long Walk, 1979) Стівена Кінга (1947) і Сюзанни Коллінз (1962) «Голодні ігри» («The Hunger Games», 2008).

Поетика роману «Довга хода» поєднує риси антиутопії та психологічного трилера. Події твору відбуваються в умовній Америці майбутнього протягом трьох днів і розгортаються в межах хронотопу дороги. Тоталітарна модель суспільства реалізується через смертельне змагання між ста підлітками, яке подається як соціальна норма й масове видовище: «— Господи, думаю, ми сьогодні побачимо купу людей. Читав статтю про Довгу Ходу? / — Та так, пробігся очима, — сказав Гарреті. — Суто щоб побачити там своє ім'я. / — Там було, що загальна сума ставок на Довгу Ходу набирає понад два мільярди доларів. Два мільярди!» [2, с.125]. Разом із жорстокістю системи автор зображує глибокі екзистенційні переживання персонажів, їхні страхи, сумніви, внутрішні моральні дилеми, прагнення вижити й допомогти іншим, попри те, що вони є прямими конкурентами: «Він знову винний йому, і від цього було соромно. Соромно, бо знав, що не допоможе Макврісу, Коли буде потреба. Тепер Джен немає, матері немає. Безповоротно й на цілу вічність. Якщо він не переможе. А зараз він хотів перемогти дуже сильно» [2, с. 300]. Основним рецептивним фокусом роману постає мотив виживання в умовах жорстокого змагання, а також розкриття можливостей і меж людського духу, інтелекту, тіла. Водночас автор критично осмислює суспільство,

яке сприймає життя як гру, а страждання – як розвагу. Така естетика перегукується з антиутопічною традицією, в якій контроль влади проникає у всі сфери людського буття, а механізми примусу підміняються споживацькими формами «розваги» та публічного ритуалу насильства.

Роман «Голодні ігри» поєднує риси антиутопії, пригодницької літератури та соціальної алегорії. С. Коллінз демонструє антиутопічні мотиви у тоталітарному суспільстві Панему, у якому правляча еліта використовує щорічні жорстокі Ігри як інструмент контролю над підвладними округами. Життя людей, зведене до видовища, перетворюється на засіб політичного залякування й розваги водночас: «Правила Голодних ігор прості. Це кара за повстання. <...> Кілька тижнів учасники й учасниці битимуться на смерть. Перемагає останній трибут, який залишиться живим» [3, с. 23]. У романі тематизовано соціальну нерівність, маніпуляції масовою свідомістю, притлумлення ідентичності, боротьбу за свободу та справедливість, моральний вибір: виживання будь-якою ціною чи гуманістичні цінності.

Отже, мотив виживання в романах С. Кінга та С. Коллінз постає не лише сюжетним рушієм, а й інструментом критики тоталітарної системи. У «Довгій ході» виживання трансформується в поступову втрату людяності, виявляючи межі фізичного, психологічного та морального виснаження. Натомість у «Голодних іграх» виживання постає актом опору: Катніс не лише протистоїть смерті, а й кидає виклик правилам гри, уособлюючи можливість етичного вибору навіть у нелюдських умовах. Обидві антиутопії зображують механізми, за допомогою яких система прагне зламати індивіда, але водночас – демонструють, що внутрішній опір і моральна цілісність можуть зберігатися навіть у найекстремальніших обставинах.

Список літератури:

1. Антиутопія // Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ: ВЦ «Академія», 2007. С. 48-49.
2. Кінг С. Довга Хода : роман; пер. з англ. В. Куча. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2023. 336 с.
3. Коллінз С. Голодні ігри. Книга 1: Голодні ігри; пер. з англ. Т. Марченко. Київ: Видавництво Букшеф, 2024. 352 с.

МОВНІ СИМВОЛИ В ІНТИМНІЙ ЛІРИЦІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Творчість Павла Тичини – одна з найяскравіших сторінок українського символізму. Сучасний читач бачить образ поета як цікаву й непересічну особистість, яка досі зберігає загадковість і викликає захоплення своїм поетичним словом.

Місткими виражальними засобами творів П. Тичини є мовні символи, які дають змогу втілити творчий задум автора, оскільки «є своєрідними ретрансляторами історично значущих смислів, архетипних образів, у них закодовано пам'ять слова в його різнофункціональних культурних контекстах» [1, с. 12].

У текстах інтимної лірики П. Тичини ми зафіксували різні тематичні групи мовних символів.

Космогонічні символи пов'язані із створенням світу, життям і смертю, зокрема **сонце** – символ життєвої енергії та початку нового життя: «*На схід сонця квітнуть рожі*» [2, с. 26]; символ самого життя: «*Коливалося флейтами / Там, де сонце зайшло. / Навишпінках підійшов вечір*» [2, с. 41] (захід сонця уособлює зрілість людини, завершальний етап її життя); **місяць** і **зіроньки (зорі)** символізують закоханих: «*Що місяцю зіроньки кажуть ясенькі? / Що шепчуть квітки уночі над рікою?*» [2, с. 9], а також кохання: «*Ось місяць, зорі, солов'ї...*» [2, с. 12].

Символи-назви явищ природи і доквілля у творах П. Тичини часто відображають внутрішній стан людини, наприклад, **туман** символізує невизначеність, перешкоди, тугу: «*Почали тумани йти. – Я сказав: не любиш ти!*» [2, с. 22]; **вітер**, який зазвичай є символом змін, шкоди, руйнації й відновлення [1, с.134], у текстах поета символізує кохання: «*Про що зітха вітер? Що чують тумани, / Коли гай зелений цілують-милують?*» [2, с. 9]; **сніг** і **хмари** уособлюють внутрішній холод, неспокій, перешкоди: «*Уже десь випали сніги. / (Над бором хмари муром!) / Розбиті ніжні вороги – / (Мармуровим муром...)*» [2, с. 27]. Для розкриття теми випробовувань, хаосу та нескінченного руху П. Тичина використовує символ **моря**: «*Що значить стати на краю? / Це*

обірватись, – а куди?/ В холодне море» [2, с. 384].

У досліджуваних тестах функціонують рослинні символи, як-от: **верба, тополя, вишня, липа**. Образ самотньої **верби** символізує неперервність життя, нелегку долю, журбу: «*Отак роки, отак без краю / На струнах Вічності перебираю / Я, одинокая верба*» [2, с. 20]. Традиційні українські символи **тополі й м'яти** в поезії «Пастелі» фіксуємо в частині твору, яка описує ніч як старість людини: «*Покладіть отут м'яти, / Та хай тополя шелестить. / Укрийте мене, укрийте: / Я – ніч, стара, / Нездужаю*» [2, с. 41]. **Вишня** символізує швидкоплинність часу, закінчення кохання та пов'язану з цим душевну тривогу: «*Самотня ти, самотній я, / (Весна! – світанок! – вишня) / Обсипалась душа твоя – / (Вранішня вишня)*» [2, с. 27]. **Липа** в європейській культурі уособлює жіночу грацію й красу, подружнє щастя [1, с. 83], а в поезії П. Тичини шелестіння цього дерева – символ кохання: «*Ви знаєте як липа шелестить / у місячні весняні ночі?*» [2, с. 12].

Анімалістичні символи найчастіше представлені назвами птахів, наприклад: **лебідь** символізує відродження; самотність; смерть [1, с. 428]: «*Недуже серце моє, серце – мов лебідь той ячить*» [2, с. 14]; **ластівка** – символ весни і відродження: «*Над нивами приливами купаючи мене, мов ластівку*» [2, с. 14].

Із предметних символів у творах П. Тичини зазнають символізації назви музичних інструментів, зокрема **арфа** як символ музики природи, життя, гармонії: «*Арфами, арфами – / золотими, голосними обізвалися гаї / Самодзвонними*» [2, с. 17].

Барви доквілля впливають на життя людини та її емоційний стан, тому кольори в текстах увиразнюють почуття, як-от: «*Сміх буде, плач буде перла*» [2, с. 17] (**перламутровий** – ніжний та витончений колір, за допомогою якого автор передає багатогранність і тонку зміну почуттів ліричного героя); «*Ліс мовчав у смутку, в чорному у акорді*» [2, с. 29] (**чорний** вважають кольором скорботи, тому в цих рядках цей образ посилює почуття смутку).

Як демонструє досліджуваний матеріал, інтимна лірика П. Тичини засвідчує широке функціонування мовних символів.

Список літератури

1. Енциклопедичний словник символів культури України. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гавришенко В.М., 2015. 912 с.
2. Тичина П. Вибране. Київ : Дніпро, 1966. 395 с.

Юлія Боднар
Науковий керівник – доц. Бичкова Т. С.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ГІМНУ Й ПАНЕГІРИКУ ЯК МОВНИХ ЖАНРІВ

У сучасному мовознавстві активно досліджують мовні жанри, тобто різні тексти з погляду на їхню структуру, лінгвальні засоби вираження, комунікативну мету тощо. З-поміж них особливу увагу варто звернути на національний гімн та панегірик, що, попри різну жанрову специфіку та історичний контекст, все ж мають спільні ознаки. Аналіз гімну «Ще не вмерла України» [3, с. 17], створеного П. Чубинським у ХІХ ст., та панегірику на герб князя Острозького «Зри сія знаменія княжате славнаго» [1], який написав Г. Смотрицький у ХVІ ст., дає підстави стверджувати про певну подібність цих текстів на різних рівнях мовної ієрархії.

Насамперед зазначимо, що обидва типи текстів є віршованими, невеликими за обсягом, урочистими та емоційними, що зумовлено специфікою їхнього побутування. Якщо гімн призначений для возвеличення держави, вираження патріотизму та народного духу (*Ще не вмерла України ні слава, ні воля. Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля*), то в панегіриках доби бароко зазвичай «прославляються подвиги світських і духовних осіб» [4, с. 63] (*Отськай, Константине, мрак идолскіа лести, хоцет бо бог всъм человѣком ся спасти*).

Своєрідним є лексичний склад обох текстів, що переважно представлений абстрактними іменниками: *слава, завзяття, воля, душа, свобода* в гімні та *згода, заплава, здоровія, побѣду, правды, похвалу* в панегірику відповідно. Одним із найяскравіших образів у гімні «Ще не вмерла України» та в панегірику «Зри сія знаменія княжате славнаго» є образ ворога, напр.: *Згинуть наші **воріженьки**, як роса на сонці // Крѣпко побѣждад различных **сопостат** полки и разгонял с короны драпѣжныа волки*. Ці рядки базуються на антонімічному відношенні «свій – чужий» і, як наслідок, підсилюють емоційність тексту: возвеличують патріотизм, любов до рідної землі в гімні та уславлюють князя Костянтина Острозького в панегірику.

До того ж у досліджуваних творах трапляється чимало тропів, зокрема епітетів «з наявними емотивними або експресивними конотаціями, завдяки яким автор виражає своє ставлення до означуваного» [2, с. 106] (*браття молодії, в бій кривавий, козацького роду, праця щира // полки умовредныя, волки нещадныя, неприступнаго свѣта, великому Константину*), метафор (*усміхнеться доля, слава стане поміж народами, дід Дніпро зрадїє, завзяття, праця щира свого ще докаже // убываєт луна ветхаго завѣта, мрак идолскїа лести, разгонял с короны драпѣжныя волки*).

Динамізм аналізованих творів зумовлений частим вживанням дієслів (*згомонить, наспїє, всміхнеться, відоб'ється // разгонял, отгоняй, поклонитися, растерзав*). Образності та піднесеності цим текстам надають прикметники (*молодїї, рїднім, кривавий, щира // славнаго, умовредныя, неприступнаго, божественноє*).

Синтаксичний рівень гімну й панегірику представлений переважно складними реченнями, зокрема безполучниковими (*Чорне море ще всміхнеться, дід Дніпро зрадїє, Ще у нашій Україні доленька наспїє // Он бо на небеси сіє видѣв, побѣдил съпостаты, ты же побѣждай еретик и бѣсов три статы*).

Отже, порівняльний лінгвістичний аналіз гімну «Ще не вмерла України» та панегірику «Зри сія знаменія княжате славнаго» дає підстави вважати їх спорідненими мовними жанрами. До того ж можемо зробити висновок про еволюцію мовних жанрів, адже традиція українського бароко згодом знайшла відображення в національних гімнах.

Список літератури:

1. Герасим Смотрицький. *Ізборник*. URL:http://litopys.org.ua/old14_1/old14_27.htm (дата звернення: 12.03.2025).
2. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 423 с.
3. Погребенник Ф. Українські пісні-гімни. Київ : Знання, 1992. 64 с.
4. Русанівський В. М. Історія української літературної мови : підручник. Київ : АртЕк, 2001. 392 с.

Катерина Бурдельна
Науковий керівник – доц. Івасюта М. І.

СИМВОЛІКА ЛЕКСЕМИ ХАТА В ПОВІСТІ ГАЛИНИ ПАГУТЯК «УРІЖ ТА ЙОГО ДУХИ»

У сучасному символознавстві актуальні студії, що привертають увагу до культурних цінностей українського етносу, які становлять основу його буття. Українська хата відображає світогляд нашого народу, оскільки є осередком родинного життя, духовної і матеріальної культури, символом зв'язку поколінь. Багатим матеріалом для такого дослідження є повість Г. Пагутяк «Уріж та його духи», у якій авторка майстерно змалювала особливий простір, реальний і містичний, частиною якого є хата.

В українській етнокulturі хата – не просто будівля («Сільський одноповерховий житловий будинок» [3, Т. 11, с. 29]), це окремий світ, де народжувалися, жили та помирали; це «символ Всесвіту; батьківщини, рідної землі; безперервності роду; тепла, затишку; святості; добра й надії; материнської любові; захисту й допомоги» [1, с. 825].

Н. Пашкова стверджує, що слово *хата* є основоположним етнічним архетиповим символом у системі української ментальності, який суміжний з концептами БАТЬКІВЩИНА, РОДИНА, ВОЛЯ, МАТИ, ЖИТТЯ [2, с. 123], і визначає етнокulturний зміст лексеми *хата* в народній ментальності. Окремі значення ми зафіксували в повісті Г. Пагутяк: 1) «захищений простір (захисна функція житла)»: «Хата сама по собі нагадувала фортецю. Її захищали стіни, замки, маленькі віконця, схожі на бійниці, й страх перед чужим світом, що знаходився усередині» [4, с. 94]; 2) «життєво необхідний індивідуальний простір (вияв категорії своє / чуже)»: «Хтось з моїх предків залишив у мені слід, й почалося це, коли ми оселились в цій хаті. Ні з того, ні з сього я опиняюсь в якомусь вакуумі, цілковито відчужена від людей і речей, й думаю, що я тут роблю в цей час і в цьому місці» [4, с. 33]; 3) «простір виявлення (підсилення) індивідуальності аж до метонімічного ототожнення господаря зі своєю хатою»: «І коли я бачу оту напіврозвалену хатку на пагорбі, то завжди згадую двох жінок, у чие життя втрутилась раптова й безжална смерть» [4, с. 96]; 4)

«родина (метонімічне перенесення з ємності на вміст, свого роду персоніфікація)»: «Інколи цей гріх у нас в хаті траплявся» [4, с. 45]; «Мертвим не можна приходити до живих. Лише на Святвечір їхні душі приходять до хати» [4, с. 18]; 5) «необхідний простір для створення родини»: «Найжорстокіші ті жінки, в кого дорослі діти, для яких треба завоювати місце під сонцем: одружити, дати віно, побудувати хату» [4, с. 82]; 6) «простір для господарювання, який характеризує господаря»: «І сім літ йому велося дуже добре: і в хаті, і на господарці» [4, с. 81]; 7) «сакральний простір, святиня, храм»: «Ніхто з чужих не сміє зайти до хати, де ще не встигли охрестити дитину» [4, с. 43].

У досліджуваній повісті хата символізує також певний простір поза часом, який зберігає пам'ять про минуле і зв'язок з іншим світом: «Я побачила оту хатину без вікон, яку обступило багато людей, і мені стало страшно. То було якесь незрозуміле дійство. Здавалося, люди тільки й чекають, що звідти щось вийде не таке, ІНШЕ. <...> Багато років мені снилась та хата, яку обступили люди, і завжди я відчувала при цьому жах, наче звідти зараз щось вирветься і кинесться на мене» [4, с. 7], а покинута хата, яка ще пам'ятає своїх господарів, береже тепло родинного гнізда, є своєрідним місцем сили: «І раптом, як провали пам'яті – напівзруйновані порожні хати з рештками старих садів, де яблуні вже майже не родять» [4, с. 94]; «Раніше хати стояли довго. Їх не грабували, не вибивали вікна й не розбирали печі. Якщо розібрати піч, хата руйнується, бо піч – то її серце» [4, с. 95].

У повісті Г. Пагутяк «Уріж та його духи» лексема хата набуває символічних значень, пов'язаних із відтворенням світу й людини в ньому, уособленням місця, де живе добро, людська віра й надія, дух народу і душі кожного покоління.

Список літератури:

1. Енциклопедичний словник символів культури України. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гавришенко В. М., 2015. 912 с.
2. Пашкова Н. І. Українська хата: слово, символ, концепт (на слов'яно-балканському етнокультурному тлі). Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Філологія. 2014. Т. 17, № 1. С. 121–128.
3. Словник української мови: в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. Київ : Наукова думка, 1970–1980.
4. Пагутяк Г. Уріж та його духи. Львів : Піраміда, 2012. 120 с.

Валерія Бурик

Науковий керівник – проф. Колесник Н. С.

МІКРОТОПОНІМІЯ СЕЛА БРІДОК ЧЕРНІВЕЦЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ОБ'ЄКТ ОНОМАСТИКИ

Вивчення та фіксація мікротопонімії важливі для збереження мовної та культурної спадщини українського народу. Дослідження мікротопонімів села Брідок Чернівецького району Чернівецької області, яке проводимо вперше, сприятиме розумінню особливостей регіональної історії, традицій, звичаїв, світогляду місцевих мешканців та певних мовних процесів.

У «Словнику української ономастичної термінології» наведено таке визначення мікротопоніма: «Власна назва невеликого найчастіше природного фізико-географічного, рідше створеного людиною об'єкта, земельної ділянки господарського призначення, яка (назва) має вузьку сферу застосування: функціонує лише в межах певної мікротериторії, відома вузькому колу людей, які живуть поблизу названого мікрооб'єкта; мікротопоніми – це назви урочищ, полів, гаїв, лісів, частин лісів, лук, господарських угідь, мікроспоруд (колодязів, мостів, будок, вишок, зимівель, кордонів, мисливських будиночків тощо); до складу мікротопонімів нерідко зараховують ще мікрогідроніми, мікроороніми, мікрохороніми» [1, с. 121-122]. Отже, традиційно до мікротопонімів відносять: мікроойконіми мікрогідроніми, мікроороніми, мікрохороніми.

Сформована картотека згаданого класу онімів налічує 30 одиниць. Нам вдалося виявити на досліджуваній території майже всі основні типи мікротопонімів. Назви кутів села, полів, вулиць, водойм та їхніх берегів переважно фіксують природні особливості місцевості, рідше історичну, соціальну та культурну інформацію. Більша частина мікротопонімів мотивована природними географічними особливостями та місцем розташування території, господарською діяльністю, іменем власника.

Мікроойконіми: *Великий луг* – громадське пасовище над Дністром, де раніше випасали худобу; *Парова сіножать* – територія, що використовувалася як сіножаті; *Валок* – пасовище, громадська

толока вище цвинтаря; *Толока* – місцевість під горбом, біля цвинтаря; *Дересівка* – кут села, де росли густі кущі дерену; *Колопнище* (варіант *Коноплице*) – це кут села і його назва утворена від назви місця, на якому колись сіяли колопні (діал. від коноплі); *Готар* – межа між землями Брідка і Миткова; *Залізний склеп* – магазин, де продавали промислові товари; *Нагірна* – вулиця, де жили люди з прізвищем Нагірний і мали перший магазин; *Лука* – поле, що розташоване від Брідка до Миткова. Назва походить від імені Луки – власника цієї землі.

Мікрогідроніми: *Кізя* – річечка, що бере початок у селі Вікно; *Острів* – острівець на Дністрі; *Гатки* – штучні острови для риболовлі; *Болото* – поле вище Кізі, де до поверхні близько підходять ґрунтові води.

Мікроороніми: *Гора* – підвищена частина села; *Сповзи* – скелі на шляху до луку. *Злодійський яр* – карстова заглибина, де злодії ховали украдене; *Стінка* – прямовисний берег Дністра; *Валок* – місцевість вище цвинтаря.

Фіксація мікротопонімів є ключовим етапом їх вивчення, оскільки дає можливість з'ясувати, наскільки вони поширені; а також у порівнянні з мікротопонімією інших територій виявити їхню продуктивність, загальнонаціональні особливості та типові риси, характерні для конкретного регіону. Перспективою дослідження вважаємо опис дериваційної, структурної, лексико-семантичної, мотиваційної та функціональної специфіки мікротопонімікону с. Брідок.

Список літератури:

1. Бучко Д., Ткачова Н. Словник української ономастичної термінології. Харків: Ранок-НТ, 2012. 256 с.
2. Черешнюк М. Історія сіл Заставніщини. Чернівці: Арт-Друк, 2011. 792 с.

Марина Василяшко
Науковий керівник – доц. Гуцуляк І. Г.

НАЗВИ КОЛЬОРІВ ЯК СКЛАДНИК ВЕСТІАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ У ТВОРЕННІ МОВНОГО ПОРТРЕТА ПЕРСОНАЖІВ ОПОВІДАННЯ «МЕЛАНХОЛІЙНИЙ ВАЛЬС» ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

Мовний портрет персонажів – це сукупність мовних засобів, що відображають індивідуальність героїв, їх соціальне походження, емоційний стан та особливості мислення. Аналіз мовного портрета персонажів оповідання «Valse melancholique» Кобилянської – однієї з найяскравіших постатей української літератури кінця ХІХ – початку ХХ століття – дає змогу не тільки визначити найпоширеніші мовні засоби творення портрета, а й встановити підстави використання саме цих засобів.

Мета нашої статті – проаналізувати лексеми на позначення кольору у творенні мовного портрета персонажів оповідання «Меланхолійний вальс», що дозволить, зі свого боку, визначити особливості стилю Ольги Кобилянської.

Однією з ключових особливостей мовного стилю Ольги Кобилянської є поетичність та музикальність. В оповіданні «Меланхолійний вальс» **музика** відіграє не лише сюжетну, а й стилістичну роль, визначаючи насиченість й атмосферу твору: «Не можу слухати меланхолійної музики. А вже найменше такої, що приваблює зразу душу ясними, до танцю визиваючими граціозними звуками, а відтак, зрікаючися їх незаметно, ллється лиш одною широкою струєю смутку!» [1, с. 3], «І класичну музику люблю. Навчила мене її розуміти й відгадувати по “мотивах”, одна з моїх товаришок, якої душа немов складалася з тонів і була сама олицетворена музика» [1, с. 3], «Не можу позбутись до сьогоднішньої днини думки, що музика позбавила її життя...» [1, с. 52].

У творі письменниці акцентує увагу на **одязі** не лише як на елементі зовнішності героїнь, а й як на засобі розкриття їхнього внутрішнього світу та соціального статусу. Одяг Софії підкреслює її внутрішній стан, трагічність долі та глибоку емоційність: «Чорно вбрана, з темно сповитою поверх шапочки головою, постава

проста» [1, с. 21]. Чорний колір тут має символічне значення: він уособлює трагічність, відчуженість, внутрішній біль і водночас глибоку духовність та інтуїтивне сприйняття світу. Але має Софія «гарне і тонке (білля. – М. В.), мов у графині, а її постіль ще краща...» [1, с. 28], що свідчить про її внутрішню естетику й аристократизм. Білий одяг характеризує її внутрішню красу, шляхетність і духовну чистоту, приховані від стороннього погляду. Її справжня сутність розкривається не через зовнішні ознаки, а через деталі опису та її поведінку. Гармонія контрастності образу Софії, поєднання чорного та білого підкреслює складність її характеру: вона не бунтарка, як Ганнуся, але й не підлаштовується під загальноприйняті рамки, обираючи власний шлях.

Ганна натомість «мала прегарний темно-синій костюм, обшитий правдивими кримськими баранками, й таку саму шапочку й нарукавок» [1, с. 13]. Темно-синій костюм має важливе символічне значення: темно-синій колір традиційно асоціюють зі спокоєм, глибокими роздумами, благородством і внутрішньою гармонією. У контексті твору цей колір підкреслює витонченість та інтелектуальність персонажа. А оздоблення кримськими баранками (хутро з Криму) додає образу орієнтальної екзотики та статусності, адже кримське хутро вважали дорогим і якісним. Одяг підкреслює особливість, індивідуальність і вишуканий смак героїні.

Отже, створюючи опис одягу, Ольга Кобилянська не випадково використала такі лексеми на позначення кольору, як *чорний*, *білий*, *темно-синій*, що лише підкреслило індивідуальність, витонченість та неповторність героїнь оповідання «Меланхолійний вальс».

Список літератури:

1. Кобилянська О. Меланхолійний вальс : оповідання, повість. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2023. 208 с.

Любов Ватрич
Науковий керівник – доц. Редьква Я. П.

ОНІМНИЙ ПРОСТІР У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ ПИСЬМЕННИЦІ СВІТЛАНИ ТАЛАН

Літературно-художня антропоніміка – підрозділ ономастичної науки, який інтенсивно почав розвиватися ще в 60-х роках минулого століття. У світоглядному принципі, який іменуємо антропоцентризмом, ім'я людини (антропонім) займає ключову позицію з соціальними, психологічними, професійними та ін. проявами його носія.

З погляду мотивації антропонімів нашу увагу в художніх творах привернула творчість сучасної української письменниці Світлани Талан, зокрема її романи: «Оголений нерв» (Харків: КСД, 2022) – до речі, цей твір було визнано найкращим у номінації «Сучасна українська проза» – та роман «Матусин оберіг» (Харків: КСД, 2018), який входить у номінацію десяти кращих сучасних українських книг (2019 р.).

Ці романи стали об'єктом нашої розвідки, тому що в них за основу сюжету взято реальні воєнні перипетії, починаючи з 2004 року, включно з Помаранчевою революцією та подіями на Майдані. Сюжети цих романів є описом трагічних подій із життя самої авторки, адже Світлана Талан перебувала у Луганську на момент російського вторгнення в 2014 році, тому є таке відчуття ніби сам переживаєш ті події.

Ми собі поставили за мету розкрити особливість ономастичного простору в названих вище романах письменниці С. Талан та схарактеризувати його з погляду мотивації антропонімії, топонімії та іншої онімної лексики, зробивши в підсумку на основі цього певні узагальнення про ідіостиль письменниці.

Онімний (антропонімний) простір романів «Оголений нерв» і «Матусин оберіг» ми розділили на три великі групи (а їх на підгрупи) власних назв, а саме: антропоніми (імена, прізвиська, прізвиська людей), топоніми (географічні об'єкти) та інші оніми (всі решта розряди онімів).

Ми вдалися до конкретного аналізу ономастичного матеріалу, що призвело до створення власної онімної класифікації, як-от:

а) антропоніми (130 одиниць): власне українські жіночі імена (Олеся (Леська), Яна, Іванна, Віра), іншомовні жіночі імена (Єфросинія, Лідія, Морена, Богдана); чоловічі імена (Андрій, Валерій, Максим, Сергій); прізвища (Стрельник, Болотов, Бидлота); прізвиська (Кульбабки, Китаєць). Зазначимо, що антропоніми в цих романах є здебільшого реальними, а не вигаданими – такими, що вказують на справжню варіативність імен у конкретному часі та просторі;

б) топоніми (94 одиниці), з поміж яких виділяємо: хороніми (Україна, Польща, Італія); астіоніми (Київ, Крим, Луганськ, Донецьк); ойконіми (Борівське, Смолянинове, Синецьке); урбоніми (Білий дім, «Китайська стіна»); годоніми (проспект Гвардійський, вулиця Донецька); гідроніми (річка Борова);

в) інші оніми (113 одиниць): космоніми (Марс); зооніми (Чіпа, Чебурек); ергоніми (БК СЗК, МВС); хремотоніми (АТБ, «Сільпо», БТР) та ін.

Як бачимо, онімний простір проаналізованих із погляду мотивації творів містить багато конкретної інформації, в якій сконденсовані історичні події на певній території та представлені фізичні та психологічні характеристики героїв. Тож оніми, які майстерно вплітає в канву своїх творів Світлана Талан, є важливим засобом відображення, доповнення художньої дійсності та промовистим свідченням індивідуального авторського стилю мисткині.

Список літератури:

1. Карпенко Ю. Літературна ономастика. Одеса: Астропринт, 2008.
2. Белей Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії XIX – XX ст. Ужгород, 1995.
3. Талан С. Матусин оберіг. Харків: КСД, 2018.
4. Талан С. Оголений нерв. Харків: КСД, 2022.

МОВНІ ЗАСОБИ ВПЛИВУ В ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ (НА ОСНОВІ САЙТУ «УКРАЇНСЬКА ПРАВДА»)

У сучасному інформаційному просторі засоби масової інформації не лише виконують функцію інформування, а й активно впливають на формування суспільної думки, політичні орієнтації і соціальні настанови.

Мовний вплив як комунікативний феномен є основною характеристикою публіцистики. Він реалізується через поєднання фактологічного матеріалу, авторських оцінок та експресивних засобів виразності. У межах дослідження мовного впливу в публіцистиці можна виокремити три основні механізми: переконання, навіювання та маніпуляцію. Переконання реалізують через логічно обґрунтовані аргументи та фактологічний матеріал [1, с. 195]. Навіювання передбачає використання стилістичних фігур, які підсвідомо формують у читача певні асоціації та емоційні реакції. Маніпуляція «працює» через вибірккову подачу інформації, створення ефекту невідворотності певних рішень та використання прийомів сугестивного впливу [3].

Дослідження матеріалів сайту «Українська правда» дозволяє виокремити кілька основних груп мовних засобів впливу. До них належать лексичні засоби, що включають емоційно забарвлену лексику, переважно епітети («катастрофічні наслідки», «зрадницькі дії», «безпрецедентне рішення»), вживання експресивних дієслів («залякати», «спровокувати», «нав'язати») та спеціальних термінів, які створюють ефект експертності. Стилiстичні прийоми, зокрема метафори («інформаційна війна», «політичний театр»), гіперболи («найгірша економічна криза за десятиліття»), антитези («реформи чи застій», «мир чи капітуляція»), активно використовують для підсилення впливу. Синтаксичні конструкції, такі як повтори («Ми не здамося. Ми не відступимо. Ми переможемо»), інверсії («Змінити країну – ось що справді важливо!»), риторичні запитання («Хто відповідатиме за ці рішення?»), також

служать засобами привернення уваги читача та акцентування важливих моментів [2].

Окрему роль у публіцистиці відіграють заголовки, які є одним із найефективніших інструментів мовного впливу. На сайті «Українська правда» заголовки часто містять провокаційні формулювання, поєднуючи фактологічну інформацію з емоційною експресією, наприклад: «Україна (не) стане членом НАТО», «Чи повернуться відключення світла?». Використання риторичних запитань у заголовках дозволяє зацікавити читача та спонукати його до ознайомлення з матеріалом [2].

Аналіз публіцистичних матеріалів сайту «Українська правда» також виявив низку маніпулятивних прийомів, які використовуються для посилення ефекту впливу. До них належить поляризація, що створює конфліктну опозицію («ми – вони»), селективне висвітлення фактів, коли деякі аспекти подій вип'ячено, а інші залишено поза увагою, нагнітання емоційного фону через використання негативно забарвленої лексики («криза», «загроза», «колапс»), а також посилання на «масову думку» без конкретного зазначення джерел («більшість експертів вважає», «громадська думка схиляється до»). Одним із ефективних прийомів є фреймування інформації, коли подію подають в потрібному ракурсі, створюючи в читача бажане враження [2].

Отже, мовні засоби впливу є важливим елементом сучасної публіцистики, що не лише передає інформацію, а й формує громадську думку.

Список літератури:

1. Киричук Л. М. Прагмакогнітивні особливості стереотипів як засобів маніпуляції в публіцистичному дискурсі. *Науковий вісник Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2009. №6. С. 195–199.
2. Українська правда. *Офіційний сайт*.
URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/> .
3. Шкіцька І. Маніпулятивна стратегія позитиву в українській мові. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/1576/1/dus_Shkitska.PDF.

ХАРАКТЕРИСТИКА СПОНУКАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ ЯК ЗАСОБУ МОВНОГО ВПЛИВУ

Вивчення мовного впливу стає напрочуд актуальним в сучасних студіях психолінгвістики, прагмалінгвістики, дискурс-аналізу, в комунікативній лінгвістиці, в теорії інформаційних воєн, формулі впливу (Ф. Бацевич, Г. Почепцов, Н. Кутуза, Т. Ковалевська, Ю. Пирогова, Л. Федорова) тощо [3, с. 32-33].

Будь-яке спілкування містить в собі елементи впливу, навіть звичайне повідомлення про хорошу погоду має прихований вплив на адресата або може ним так тлумачитися. Розрізняють розуміння мовного впливу широкого значення, коли мовець інформує адресата, прямо не закликаючи його до певних дій чи зміни стану. Зовсім по-іншому трактують мовний вплив у вузькому значенні, коли йдеться «про зумисний вплив адресанта на адресата з метою отримання певного ефекту» [6, с.84]. Мовний вплив у широкому значенні зазвичай стосується невиявленого спонукання, замаскованого за звичайним повідомленням (імпліцитний), тоді як вузький – наголос саме на спонуканню, на тій зміні, якої прагне мовець.

Якщо трактувати будь-який текст з погляду мовного впливу в широкому розумінні, то автор мимохіть або усвідомлено провокує в читача певні зміни, наприклад психоемоційного стану (за імпліцитного, неакцентованого впливу). Прямий вплив передбачає зосередженість повідомлення на особі адресата, що здійснюється через маркери другої особи займенників або дієслів. «Зауважимо, що такий вид впливу на співрозмовника є прямим, усвідомленим, індивідуальним» [5, с.157].

На думку М. У. Каранська, спонукальні речення «виражають вольові стосунки мовця з виконавцем: перший спонукає щось робити або не робити, а другий має здійснювати визначене» [4, с.17].

За умови прямого спонукання автор використовує дієслово у формі наказового способу другої особи однини або множини, тобто передає волевиявлення через спонукальні речення. С. Бевзенко слушно зауважує, що «спонукальні (імперативні) речення виражають волю або намагання мовця спонукати співрозмовника

до якоїсь дії» [1, с. 40]. Отож спонукальні інтенції оформлюють через імператив, надання висловленню наказової інтонації та використання спонукальних часток. Поміж спонукальних конструкцій, за їхньою спрямованістю на виконавця, вирізняють безпосередньо спонукальні та опосередковано спонукальні конструкції. До перших зараховують спонукування, які містять вольову інтенцію мовця: заборони, накази, вимоги тощо. Опосередковані спонукування (друга група) містять м'якші форми інтенції, оскільки мовець залежить від адресата або дотримується паритету, а тому сюди входять поради, заохочення, благання, прохання тощо.

У художньому творі комунікативні ситуації, пов'язані з волевиявленням, відображають потенційні зміни в діях персонажів. Ці зміни відбуваються у відповідь на спонукування або прохання, висловлені іншими героями.

Отже, у художньому тексті використовують як імпліцитні види спонукування, так і експліцитні, марковані спеціальними граматичними формами. «Це завжди ситуації активізації сюжету, додавання йому динамічності й перспективності (реакція на волевиявлення може бути різною: від цілковитого сприйняття до категоричного заперечення)» [2, с.166].

Список літератури

1. Бевзенко С. П. та ін. Сучасна українська мова. Синтаксис : навч. посіб. / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. К.: Вища шк., 2005. 270 с.
2. Даскалюк О. Л. Контекстний аналіз комунікативних ситуацій волевиявлення (на матеріалі роману «Монолог перед обличчям сина» Михайла Івасюка). URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1187428.pdf> (дата звернення: 10.03.2025).
3. Даскалюк О. Л. Стилiстичні засоби як елементи мовного впливу (на матеріалі поетичних текстів Ніни Царук (Гуйванок)). URL: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/37/7.pdf> (дата звернення: 17.03.2025).
4. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови: Навч. посіб. К.: Либідь, 1995. 312 с.
5. Сорокіна Л. Є. Мовленнева маніпуляція та інші види мовного впливу. URL: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v8/v8-2/40.pdf> (дата звернення: 17.03.2025).
6. Стасюк Т. В. Технології мовного впливу як компонент сучасної комунікації. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37674/08-Stasiuk.pdf?sequence=1> (дата звернення: 19.03.2025).

Анна Гебеш
Науковий керівник – проф. Колесник Н. С.

ОНІМИ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ШКОЛЯРІВ

Власні назви є невід’ємною частиною мовної картини світу, оскільки вони не лише виконують номінативну функцію, а й є носіями культурної, історичної та соціально значущої інформації. Дослідження онімів у шкільному курсі української мови дає можливість сформувати в учнів усвідомлення значення онімної лексики та виховувати повагу до національної спадщини.

Результати аналізу чинних підручників з української мови свідчать, що робота з власними назвами у школі здебільшого зводиться до опрацювання правопису, тоді як їхній змістовий, культурологічний і патріотичний потенціали залишаються поза увагою. Власні назви наводять без належного тлумачення, що не сприяє усвідомленню їхнього значення для формування національної ідентичності. До того ж, сучасні шкільні програми не передбачають системного аналізу онімів у контексті історичної пам’яті, що призводить до їхнього поверхневого засвоєння.

Однак зауважимо, що в сучасних умовах, коли в Україні активно відбувається процес декомунізації та дерусифікації, роль онімів у національно-патріотичному вихованні значно зростає. Перейменування вулиць і населених пунктів є не просто зміною назв, а маркером трансформації суспільних цінностей та переосмислення історії. У цьому контексті важливо, щоб освітній процес сприяв усвідомленню значення власних назв як елементів історичної пам’яті. Саме в такому аспекті дослідження онімів відповідає сучасним тенденціям у педагогіці, оскільки сприяє:

- **розвитку аналітичного мислення** – через порівняння історичних і сучасних назв, аналіз їхніх значень та ролі в суспільстві;
- **формуванню культурної та національної ідентичності** – через вивчення онімів, пов’язаних з видатними постатями, історичними подіями, природними об’єктами;

- **впровадженню компетентнісного підходу НУШ** – через міждисциплінарну інтеграцію шкільних предметів з мови, історії, географії, суспільствознавства тощо.

З метою підвищення ефективності роботи з онімами в шкільному курсі української мови варто впроваджувати такі методичні підходи:

- **проектна діяльність** (дослідження назв рідного краю, створення краєзнавчих довідників, розробка інтерактивних карт);
- **аналітичні завдання** (аналіз стану топонімної системи до та після перейменування географічних об'єктів тощо);
- **творчі завдання** (написання есе, створення історичних оповідей, складання карт із тлумаченням власних назв);
- **дискусії та дебати** (обговорення доцільності перейменування географічних об'єктів та значення збереження національної пам'яті через власні назви).

Інтеграція тем з ономастики у навчальний процес, на нашу думку, сприятиме формуванню в учнів критичного мислення та високого рівня національної пам'яті. Аналізуючи власні назви, учні можуть поглиблювати свої знання про видатних діячів, ключові історичні події та традиції своєї держави. Робота з онімами не лише допоможе глибше осмислити минуле, а й сприятиме вихованню свідомих громадян, які цінують і зберігають свою національну культурну спадщину.

Перспективою дослідження вважаємо розробку дієвих для різних вікових груп методик використання онімів, а також створення інтерактивних освітніх ресурсів, які допоможуть розвивати національну свідомість та мовну самобутність через посередництво власних назв.

Список літератури:

1. Державний стандарт базової середньої освіти (2020). URL : <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti>

Катерина Гіршміллер
Науковий керівник – доц. Гуцуляк І. Г.

МОВЛЕННЯ ЯК СКЛАДНИК МОВНОГО ПОРТРЕТА ПЕРСОНАЖІВ У ЗБІРЦІ НОВЕЛ «СИНЯ КНИЖЕЧКА» В. СТЕФАНИКА

Мовлення окремої людини – це своєрідний відбиток пальця, що ідентифікує і відрізняє її серед інших. Правило «відбитка пальця» використав й український новеліст Василь Стефаник, зробивши мовний портрет своїх персонажів живим та виразним, передавши через нього весь колорит лексико-буковинського говору, звичаїв і життя звичайних селян тогочасної західної частини України. Цим дослідженням ми ставимо за мету проаналізувати, розкрити й описати мовні засоби і способи, якими В. Стефаник передає мовлення своїх персонажів, а також показати його особисту роль у їх розкритті.

Якісний мовний портрет персонажа постає не тільки на суто мовленнєвих елементах (наприклад, слова-маркери, слова-паразити, діалектизми, використання іноземних і застарілих слів, наївки тощо), а й на поєднанні їх з інтонаційними (гучність мовлення, дефекти, повтори тощо) і невербальними (жести, положення тіла тощо), культурними, віковими та соціальними елементами. Погоджуємося із міркуванням З. Шевчук, яка «розмежовує поняття мовного і мовленнєвого портрета та вважає, що мовний портрет є загальною родовою категорією, складником мовної особистості й вербалізується мовними засобами за допомогою низки характеристик: соціальних, вікових, етнокультурних, а мовленнєвий портрет значною мірою доповнює мовний; він проявляється безпосередньо в мовленнєвій ситуації, яку створюють комуніканти» [2, с. 307].

Аналізуючи мовні портрети всіх персонажів новел зі збірки «Синя книжечка», ми можемо простежити індивідуальні манери мовлення, створені на основі безпосереднього впливу соціуму, етнокультури, віку та життєвої ситуації. Наприклад, мова Леся емоційна, щедро підкреслена знаками оклику, вигуками, риторичними звертаннями, у ній трапляється обценна лексика: «А

ти, мерзо, знов хочеш робити веймірь на всі люди! Лице би-с ма-ла!» [1, с. 20]. Це викликано сильною залежністю від алкоголю, занепадом власної гідності та важким психологічним станом, що зробило його агресивним до власної сім'ї. Інший персонаж Анд-рійко має абсолютно інший мовний портрет. Це ще малий хлопчик, тому його репліки часто граматично та стилістично не правильні. Він допитливий, енергійний у своїх рухах під час розмови та ставить багато запитань. Також відчуваємо вплив батьківського виховання, тому що син звертається до батьків на «ви»: «А як вичишете, тай дасте булку тай яблуко, та пустите на двір?» [1, с. 24]. Також у збірці є персонаж, якого Василь Стефаник просто називає Стара. Залишена сама в хаті, вона майже не рухається через гарячку, а її мовний портрет через страшні передсмертні марення представлений лише однією реплікою із двох вигуків: «Аді, аді, ого!» [1, с. 42].

Одним зі способів підкреслення індивідуальності мовлення персонажів у тексті виступає мовний дуалізм. Авторська мова Стефаника, представлена тогочасною літературною мовою, різко виділяється між репліками його героїв, через що мовлення персонажів «впадає в очі» читачеві.

Отже, мовний портрет персонажів зі збірки «Синя книжечка» базується на покутсько-буковинському говорі як етнокультурно-му чиннику, на соціальному статусі, вікові, внутрішніх переживаннях та життєвих ситуаціях, що врешті впливає на якість їхнього мовлення. Це все передається у тексті через лексику, пунктуацію, стилістичні прийоми, невербаліку й мовний дуалізм між мовою автора і персонажів.

Список літератури:

1. Стефаник В. Синя книжечка : збірка новел. 2-ге видання. Київ : Відродження, 1914. 57 с.
2. Шевчук З. С. Понятійно-термінологічне поле дослідження ієрархії «мовна особистість – мовний портрет». *Одеський лінгвістичний вісник*. Одеса, 2014. Вип. 4. С. 305–308.
3. Мовна характеристика персонажа. URL: <https://ocnt.com.ua/movna-harakterystyka-personazhu/> (дата звернення: 11.03.2025).

Надія Гоєк

Науковий керівник – проф. Колесник Н. С.

ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ ОНІМІВ У ЗЗСО (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ НОВЕЛ МАРІЇ МАТІОС «НАЦІЯ»): МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Власні назви є важливою частиною словникового складу будь-якої мови. Оніми містять точну інформацію про денотат, виокремлюючи його серед інших мовних одиниць, і є семантично неповторними.

Ономастика як самостійна лінгвістична дисципліна вивчає структурні, семантичні й функціональні особливості власних назв. Одним із її напрямів є літературно-художня ономастика, яка досліджує специфіку використання онімів у художніх текстах, їхню взаємодію з позамовною дійсністю, а також значення для формування авторського художнього світу. Однак вивчення ономастики, зокрема й літературно-художньої, не передбачене програмами української мови та літератури для ЗЗСО, за винятком однієї теми з лексикології «Топоніміка й ономастика у складі української лексики» в 10 класі профільного рівня.

Водночас загальновідомо, що власні назви нерозривно пов'язані з різними мовними розділами, зокрема з фонетикою, орфоepією, словотвором, орфографією, лексикологією, синтаксисом, стилістикою та фразеологією. Серед актуальних питань, які розглядають у шкільному курсі української мови: правила написання власних назв, їх перехід з однієї частини мови в іншу, правила вживання великої літери та лапок, особливості відмінювання імен та прізвищ, творення імен по батькові, уживання кличного відмінка тощо.

Сучасна освітня парадигма спрямована на впровадження нетрадиційних форм навчання, серед яких важливе місце обіймають інтегровані уроки (за класифікацією Н. Волкової). Метод інтеграції навчальних дисциплін передбачає встановлення міжпредметних зв'язків та поєднання знань із різних галузей. У межах такого підходу літературний твір доцільно аналізувати не лише з позицій змісту, а й крізь призму мовного аналізу, зокрема ономастичного.

Аналіз власних назв у художніх текстах дає можливість розглянути особливості їхнього вживання, відмінювання залежно від походження. Наприклад, у новелі Марії Матіос «Апокаліпсис» зі збірки «Нація» можна простежити різні парадигми відмінювання питомих на іншомовних антропонімів: ім'я *Софія* відмінюється за загальними правилами української мови (*Софії, Софією*), тоді як єврейське ім'я *Естер* залишається незмінним. Творення імен по батькові здійснюється відповідно до нормативних моделей: від імені *Тимофій* утворено форми *Тимофійович, Тимофіївна*, тоді як запозичені імена, зокрема єврейське ім'я *Єзуда*, традиційно не має усталених патронімних форм. Звертання до персонажів вимагає правильного використання кличного відмінка. Наприклад, ім'я *Абрам* у формі звертання матиме форму *Абраме*.

У процесі інтегрованого вивчення мови та літератури доцільним є аналіз динаміки змін топонімів у художньому тексті, зокрема дослідження топонімичних трансформацій, як-от у новелі Марії Матіос «Просили мама-тато», у якій зафіксовано первинну назву населеного пункту Розтоки – *Тисова Рівня*, що дає можливість простежити реальні історико-культурні та мовні процеси, відображені у художньому творі.

Окрім номінативної функції, топоніми можуть набувати символічного значення, що є важливим аспектом їхнього аналізу в літературному тексті. Доцільно акцентувати увагу на семантичному наповненні географічних назв та їхньому впливі на змістову структуру твору. Наприклад, у новелі «Прощай мене» згадка про *Сибір* виходить за межі географічного позначення та набуває емоційно-історичного значення.

Отже, наведені приклади свідчать, що використання інтегрованого підходу у викладанні сприятиме формуванню в учнів аналітичних навичок, розвитку критичного мислення та інтеграції мовознавчих і літературознавчих знань, що є важливим елементом компетентнісного підходу в освіті.

Список літератури:

1. Матіос М. Нація. Львів : Піраміда, 2007. 253 с.

Анастасія Гордаш

Науковий керівник – проф. Колесник Н.С.

МОВНА ГРА В ШКІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИЗВИСЬК ЯК СКЛАДНИКА ДИТЯЧОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Мова є не лише засобом передачі інформації, а й важливим інструментом конструювання соціальних зв'язків, самовираження та творчої діяльності. Особливе місце в цьому контексті обіймає мовна гра, яку широко використовують у дитячому та підлітковому середовищі. Одним із найпоширеніших її проявів є творення прізвиськ, які функціонують у шкільному дискурсі. Творення учнівських прізвиськ – це не лише можливість індивідуалізації особистості, а й механізм побудови ієрархічних стосунків у групі, формування колективної ідентичності та демонстрація мовної креативності.

Аналіз учнівських прізвиськ дає можливість простежити закономірності дитячої номінації, характерні стратегії мовної гри та особливості міжособистісного спілкування.

Мовна гра як невід'ємний складник дитячого мовлення виявляється у словотворчих експериментах, фонетичних деформаціях, асоціативних перенесеннях значення, у створенні експресивних та жартівливих номінацій, для яких характерні:

- **Креативність** – прізвиська часто є результатом нестандартного осмислення мовного матеріалу, коли звичні слова набувають нових, несподіваних значень.

- **Асоціативність** – нові найменування формуються на основі суб'єктивних асоціацій, що можуть бути пов'язані із зовнішнім виглядом, характером, поведінкою чи навіть випадковими деталями біографії учня.

- **Ігрова стилізація** – використання римування, навмисних спотворень слів для створення ефекту комічності або милозвучності.

- **Колективність** – процес закріплення прізвиськ відбувається в межах групової взаємодії, що робить їх важливим інструментом соціалізації.

Завдяки мовній грі прізвиська стають засобом взаємодії, а та-

кож своєрідним відображенням гумору та мовної творчості школярів. Творення прізвиськ у шкільному середовищі базується на використанні різних мовних механізмів: метафоризації, метонімії, афіксації, звуконаслідуванні, скороченні та усіченні, запозичень з масової культури, фонетичних та графічних деформаціях. Згадані способи відображають схильність дітей до гри зі словом, що сприяє розвитку мовної інтуїції та розширенню їхнього лексичного запасу.

Функції прізвиськ у шкільній комунікації:

1. **Ідентифікаційна** – допомагають виокремити людину в колективі та надати їй певний соціальний статус.

2. **Емоційно-експресивна** – передають ставлення до особи (як позитивне, так і негативне).

3. **Регулятивна** – можуть слугувати засобом впливу на поведінку носія (наприклад, прізвисько *Тихоня* може підкреслювати замкнутість дитини).

4. **Гумористична** – створюють комічний ефект і формують позитивний емоційний клімат у групі.

5. **Групоутворювальна** – сприяють зміцненню дружніх зв'язків та формуванню почуття єдності.

Проте варто зазначити, що не всі прізвиська звучать позитивно. Деякі можуть мати негативне забарвлення і навіть слугувати засобом вербальної агресії. Випадки, коли прізвисько використовується для приниження або насмішки, можуть призводити до конфліктів і навіть психологічного дискомфорту. Тому важливо досліджувати не лише сам механізм творення прізвиськ, а й їхній вплив на емоційний стан школярів.

Прізвиська можуть бути як засобом інтеграції в групу, так і способом створення бар'єрів між учнями. Їхня оцінка багато в чому залежить від контексту та намірів мовця. Важливо, щоб шкільне середовище сприяло формуванню толерантної мовної культури, коли мовна гра є засобом позитивного спілкування, а не інструментом дискримінації.

Отже, дослідження шкільних прізвиськ не лише розкриває специфіку дитячої мовної творчості, а й допомагає зрозуміти механізми формування соціальних зв'язків у колективі, що є важливим аспектом сучасної лінгвістики та соціальної психології.

Вікторія Горобець

Науковий керівник – доц. Бичкова Т. С.

ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ У РОМАНІ МАКСА КІДРУКА «ДОКИ СВІТЛО НЕ ЗГАСНЕ НАЗАВЖДИ»: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Поняття «гендеру» у науковому дискурсі почало широко використовуватися в другій половині ХХ століття. І. Романюк у своїй праці апелює до С. Форманової, яка стверджує, що «гендер означає [...] складний соціокультурний процес формування (конструювання) суспільством відмінностей у чоловічих та жіночих ролях, поведінці, ментальних й емоційних характеристиках [...] Важливими елементами створення гендерних відмінностей є протиставлення "чоловічого" та "жіночого" і підпорядкування жіночого начала чоловічому» [3, с. 250]. Не можемо погодитися із твердженням щодо підпорядкування, адже попри сформовані стереотипи про протиставлення «чоловічого» та «жіночого» начал сучасні дослідження доводять, що гендерні ролі – гнучкі й варіативні.

Аналіз невербальних засобів спілкування в романі Макса Кідрука дає змогу переосмислити уявлення про домінування та підлеглість. У творі чітко простежуються відмінності у невербальній поведінці чоловічих і жіночих персонажів, яка відображає не лише класичні гендерні норми, а й їхню трансформацію під впливом змін у суспільстві.

Ф. Бацевич зазначає, що чоловічий стиль спілкування більш активний і водночас змагальний та конфліктний, відрізняється емоційною стриманістю, а психологія чоловіків концентрується на домінантних ритуалах та ієрархії, де є переможець і переможений [1, с. 113]. Досліджуваний матеріал це підтверджує, напр.: «– *Ти приходиш додому не пізніше як опівночі. – Григір випростався так різко, що рипнуло крісло. Аміна на секунду заплющила очі*» [2, с. 39].

В аналізованому тексті також чітко простежуються чоловічі жести погрози і вияви прихованої агресії, як-от: «*Григір шарпнувся до доньки, проте Аміна заступила йому шлях*» [2, с. 124];

«Чоловік, як звір у клітці, заметався кімнатою та, нестямно трясучи головою, заторохтів» [2, с. 126]; «Він зупинився і, судошно стискаючи та розтискаючи пальці, гаркнув» [2, с. 126].

Жінки, на думку Ф. Бацевича, більш товариські, активні, емпатичні; схильні до вільнішого та повнішого вияву емоцій [1, с. 112–113], напр.: *«Рута, примружившись, придивилася до фото, а тоді, зрозумівши, скорчила презирливу гримасу» [2, с. 18–19].* Крім того, фактичний матеріал підтверджує, що у жінок частіше виявляється емоційна нестабільність і тривожність, якот: *«Рута заходилася гризти ніготь, але за мить, схаменившись, відсмикнула руку від обличчя» [2, с. 24].*

Водночас у романі спостерігаємо і трансформацію традиційних гендерних моделей: жінки виявляють конфронтацію, а чоловіки – невербальні маркери невпевненості та страху, напр.: *«Почувши “дурпа”, Рута несподівано для себе випросталась і вишкірилася. Обличчя спалахнуло холодним лютим сяйвом».* [2, с. 124]; *«– Не хочу про це чути! – Дівчина аж надто різко махнула рукою. – Забудь!» [2, с. 29]; «Дивився то на небо, то на багатоповерхівку позаду і намагався триматись розслаблено. Однак марно: попри вдаваний спокій, у голосі вчувалася знервованість, а вирячені водянисто-сірі, як у окуня, очі виказували розгублення» [2, с. 105].*

Отже, досліджуваний матеріал, з одного боку, демонструє розмежування між чоловічими (маскулінними) та жіночими (фемінними) позамовними засобами комунікації, а з іншого боку, репрезентує зміни традиційних гендерних моделей, що і робить цей роман цікавим для подальших досліджень соціальних ролей крізь призму невербального спілкування.

Список літератури:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2009. 376 с.
2. Кідрук М. І. Доки світло не згасне назавжди : роман. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 560 с.
3. Романюк І. В. Невербальні засоби спілкування у персональному мовленні: гендерний аспект. *Science and Education a New Dimension. Philology.* 2015. № 65. С. 69–71.

ВЗАЄМОВПЛИВ ПОЛЬСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ: МІРКУВАННЯ ЩОДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ

Мовний вплив між українською та польською мовами має глибокі історичні корені. Найінтенсивніший період запозичень розпочався в XIV столітті, коли українські землі поступово потрапляли під польське управління. Польська мова почала відігравати провідну роль у державному житті, що спричинило її вплив на українську.

Для усіх слов'янських мов характерна, з одного боку, велика кількість праслов'янської лексики, а з іншого – наявність іншомовних запозичень як зі спільних, так і з відмінних джерел. Мовні запозичення є свідченням міжмовних контактів внаслідок різних зв'язків між народами. Етимологічні дослідження доводять, що найдавніші запозичення сягають ще праслов'янської епохи. Дискусійним у науці залишається питання балто-слов'янської мовної єдності, але схожі риси у системах цих груп мов є беззаперечними. Зокрема, спільними з балтійськими мовами вважаються такі українські та польські лексеми, як *рука* – *ręka*, *голова* – *głowa*, *озеро* – *jezioro*, *око* – *oko* [5]. (Пор. литовські відповідники *rankà*, *galvà*, *ėžeras*, *akis*).

Багато прикладів свідчать про те, що там, де українська мова використовує запозичення для найменування нових реалій, польська творить лексеми на базі власних ресурсів: *тротуар* – *chodnik*, *бухгалтер* – *księgowy*, *фен* – *suszarka*, *екскурсія* – *wycieczka*, *екскаватор* – *koparka*, *шмонор* – *korkociąg*, *автомобіль* – *samochód*, *волейбол* – *siatkówka* etc.

Польський вплив на українську лексику позначався з давніх часів, але особливо посилювався з XIV ст. і набрав сили після Люблінської унії 1569 р., пор. старі полонізми *вельможний*, *війт*, *вольність*, *пан* і под. До запозичень із польської мови в українську належать слова різних сфер уживання, але передусім це назви предметів побуту, спорідненості, осіб, багатьох абстрактних понять. Частина полонізмів набула в українській мові змінила

лексичну й стилістичну наповненість, одержала додаткову експресію. Наприклад, лексема *bydło* в польській мові насамперед означає (без жодних стилістичних маркувань) *худоба (переважно рогата)*, а в негативному, образливому значенні вживається тільки стосовно групи осіб [6]. В українській мові бидло «свійська рогата худоба» позначено як *розмовне* і є ще значення «скотина, хам» марковане як *лайливе* [2]. Також слово *blazen* у польській мові це насамперед – «артист цирку, комік» [6], натомість в українській мові серед п'яти негативно стилістично маркованих значень слова *блазень* такого нема [2].

Польська мова стала для української важливим посередником запозичень із західноєвропейських, мов: *ратуша, келих* – з німецької, *колегіум, каштан* – з латинської, *крават(ка)* – з французької, *барвінок* – з чеської та ін. Також деякі українські слова є кальками польських: *цікавинка* – *ciekawostka*. *вірогідний* – *wiarygodny* [1]. Крім того, до української мови прийшли з польської численні етнографізми: *конфедератка, кунтуш, бігос, мазурка, полонез, гураль* та ін. [4].

Взаємний вплив української та польської мов відчутний на різних рівнях – лексичному, фонетичному, граматичному. Польські запозичення часто зберігаються в офіційній чи літературній мові, тоді як українізми в польській здебільшого залишилися в історичних чи регіональних контекстах. Активними були і залишаються українсько-польські мовні контакти. Кількісні й якісні показники щодо запозичень українською мовою польських лексичних елементів, а польською українських різняться, але взаємовплив лексичних систем підтверджується багатьма даними.

Список літератури:

1. Вінценз А. До проблеми українсько-польських мовних контактів // «Мовознавство», № 5, 1991, с.36-41.
2. Словник української мови: в 20-ти тт. Режим доступу: <https://sum20ua.com/?page>
3. Українсько-литовський словник. Режим доступу: <https://ekalba.lt/mazasis-ukrainieciu-lietuviu->
4. Урбанчик С. Контакти польської мови з іншими слов'янськими мовами// Взаємовплив слов'янських мов і літератур, К.: КНУ, 1972.
5. Rybicka H. Losy wyrazów obcych w języku polskim, Warszawa: PWN, 1976.
7. Słownik języka polskiego. Режим доступу: <https://sjp.pwn.pl/>

Ангеліна Дарійчук

Науковий керівник – асист. Гажук-Котик Л. Г.

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ У ЛЕКСИЦІ БУКОВИНСЬКИХ ГОВІРОК

Українська мова здавна славиться багатою фразеологією, адже саме фразеологічні одиниці найяскравіше відображають своєрідність життя українського народу, його культуру, традиції. Діалектна фразеологія сьогодні викликає значний інтерес в українському мовознавстві. Досліджуючи систему фразеологізмів певної території, можна більше дізнатись про носіїв тієї чи тієї говірки. Загальний фразеологічний фонд буковинських говірок містить значну кількість фразеологізмів із компонентом-зоонімом. Найменування тварин є одним із найдавніших пластів діалектної лексики.

Мета нашої розвідки – дослідження фразеологізмів з компонентом-зоонімом у буковинських говірках, їх систематизація, виокремлення найпоширеніших компонентів-зоонімів, семантичне значення.

У фразеологічних порівняннях досить активно вживають вислови, пов'язані з компонентами-зоонімами. За допомогою фразеологізмів дають образно-емоційну оцінку того, (кого)що називають, причому як позитивну, так і здебільшого негативну.

Зооніми як компоненти фразеологічних одиниць неодноразово ставали об'єктом наукового аналізу. В українському мовознавстві цій проблемі присвячені праці І. Голубовської, О. Левченко, О. Панченко, І. Салати, Д. Ужченка, Н. Бабич, М. Скаб та інших.

Фразеологізми з компонентом-зоонімом щодо характеристики людини у буковинських говірках класифікуємо за тематичним принципом такими групами:

Фразеологізми позитивної оцінки людини (її характер, поведінка, ставлення до інших людей, наївність, заклик до сміливої роботи, про людські помилки): *Та вони божі телята порівняно з тобою* [2, с. 40] – коли говорять про спокійних, лагідних, інертних людей. *Брати/взяти (взєти) бика за роги* [2, с. 41] – почати діяти енергійно, відразу, починаючи з найголовнішого. *Як він*

робит, як кінь [2, с. 298] – людина тяжко/важко працює без поваги до навколишніх, *Чий кінь найбільше тягне, того найбільше б'ють* [2, с. 221] – людина, яка чесно, добре, найбільше працює, а за це отримує докори. *Кінь має штири ноги, а все спотикаєси* [2, с. 90] – яка б не була людина обізнана у певній справі, все одно може помилятися.

Фразеологізми негативної оцінки (про людей, які користуються іншими, про брехливого, нетямущого чоловіка, про людину з поганими манерами, гордого задержуватого чоловіка): *Буркає, як (єк) свиня в пілі (пійлі)* [2, с. 47] – виражати невдоволення, не погоджуватись із чієюсь думкою, бути надто перебірливим. *Красива як (єк) свиня сива* [2, с. 118] – некрасива. *Бути головою, а не фостом* [2, с. 47] – бути головним, приймати рішення. *Вертіти (крутити) фостом* [2, с. 50] – лукавити, обманювати. *Йому уже ростуть роги* [2, с. 54] – не мати змоги щось терпіти. *Йому ведмідь (медвідь) на вухо наступив* [2, с. 49] – хто не має музикального слуху.

Можемо констатувати: фразеологічні одиниці із зоонімами є важливим складником мовного фонду українського народу, саме вони завдяки своєму образному значенню найточніше відображають культурні коди нації. Зоофразеологізми надають мові експресивної емоційності, створюючи яскравий ряд асоціацій. Фразеологізми з компонентом-зоонімом характерні подвійним смислом, і значення складових слів стійкого словосполучення створюють певну картину, а фактичний складник всієї одиниці створює цілком новий образ у певному контексті.

Список літератури:

1. Прислів'я та приказки Північної Буковини // Буковинські говірки: хрестоматія діалектних текстів / укл. Н. Руснак, Н. Гуйванюк, В. Бузинська. Чернівці : Рута. 2006. С. 376-381.
2. Словник фразеологізмів та паремій Чернівецьчини: матеріали до словника фразеологізмів та паремій Чернівецьчини / укл. Г. Кузь, Н. Руснак, М. Скаб, Л. Томусяк. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т імені Юрія Федьковича, 2017. 352 с.
3. Словник фразеологізмів української мови / укл. В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дячук, Н. І. Неровня, Т. О. Федоренко. К.: Наукова думка, 2003. 786 с.

Ярина Дробченко

Науковий керівник – доц. Попович Н. М.

КВАНТИТАТИВНІ СЛОВА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕЗІЇ М. ВІНГРАНОВСЬКОГО)

Категорія кількості є однією з найбільш універсальних і поширених у мові та мовленні. Лексичні одиниці, які виражають кількісне значення безпосередньо чи в поєднанні з іншими називаються квантитативами [5, с. 3]. На ґрунті української мови про подібні одиниці фрагментарно згадується в працях О. К. Безпояско, І. Р. Вихованця, К. Г. Городенської, С. О. Швачко, М. І. Степаненка, Л. С. Рабанюк, Н. М. Попович та ін. Докладніше дослідив квантитативні слова в українській мові В. І. Дмитрук.

Предметом нашого наукового дослідження є квантитативні слова у поезії Миколи Вінграновського. Квантитативи можуть виражатися числівниками, іменниками з кількісним значенням, прислівниками, прикметниками, займенниками та вигуками.

Центральними репрезентантами квантитативної семантики на лексичному рівні є числівники як показники абстрактної математичної кількості. Ядро означено-кількісних числівників становлять власне-кількісні. За такої умови кількісна семантика може виражатися за допомогою як мінімум двох слів, причому одне з них буде числівником, а друге – іменником або його еквівалентом. На відміну від усіх інших лексичних засобів формування квантитативності, лише власне-кількісні числівники мають змогу виражати точну математичну кількість чого- або кого-небудь [3]. Напр.: *Тринадцять руж* під вікнами цвіло (7). *П'ятнадцять залів* встало перед нами (7). *Вже стільки літ* я забуваю // *Одних очей два їжаки...* (1, с. 2).

Найбільше письменник вживає числівник *сто*. Напр.: *Сто чорних димарів* на Батьківщині // *Сто світлих гімнів* рідної землі! (7). Надто цікавими, на нашу думку, є приклади із такими лексемами, як *стоокість*, *столицість*, *стодумність*. Напр.: *І дума про народ, моя стодумна дума* // (7).

Своєрідною групою означено-кількісних числівників є збірні, які можуть виконувати функцію квантитативної номінації, нумеративна функція їм не властива. До збірних числівників належать

також специфічні слова, що означають парність: *обидва, обидві, обоє*. Цим числівникам притаманні ознаки і числівників, і займенників. Числівник *обидва* виражає значення «і той, і цей», «і те, і це», «один і другий», «одне і друге», а числівник *обидві* – значення «і та, і ця», «одна і друга», тобто стосуються кожного з двох названих або відомих предметів [2, с.161]. Напр.: Сумні без батька *двоє діток* цих. (7). Та *їх обох*, темнавих в темноті, Одне до одного притулених в дрімоті (7).

Дробових числівників у поданому контексті є небагато. Вони вказують на точну кількість частин, яку виділяють у складі цілого. Напр.: *Півпуда бринзи і корзина перцю* (7). *Півлюдства* дивиться *півлюдству* в темні очі // Ще мить, ще мить! (1, с. 2).

Неозначено-кількісні числівники формують вказівку на точно не визначену множинність чого- або кого-небудь, виступаючи, таким чином, лише операторами функції квантитативної номінації. Напр.: *Чимало* віддалось нам *жаху* в рот (7). Де сон, де сни, де *тисячі синів* // *Сплять тисячними снами й переснами..* (6, с.41).

Отже, у поезії Микола Вінграновський найчастіше використовує квантитативи з означеною кількістю, зокрема числівник *сто*, рідше – *тринадцять, п'ятнадцять, два*, збірні числівники *обидва, обоє*, а також неозначено-кількісні *чимало, тисячі*. Менш вживані дробові числівники, які у текстах письменника трапляються рідко, наприклад, *пів людства, пів пуда*.

Список літератури:

1. Вінграновський М. С. Из збірки «Сто поезій». *Нові дні*, 1969. № 233. С. 1-3.
2. Вихованець І., Городенська К. Теоретична морфологія української мови: Акад. граматики укр. мови. К.: Пульсари, 2004. 400 с.
3. Граматика сучасної української літературної мови / за ред. К. Г. Городенської. К., 2017. 752 с.
4. Дзюба І. М. Поезія Миколи Вінграновського. *Нові дні*, 1969. № 233. С. 3-10.
5. Дмитрук В. І. Квантитативні слова в сучасній українській мові: *Автореф. дис... канд. філол. наук*. Кіровоград, 1998. 17 с.
6. Кравців Б. М. «Сто поезій». Миколи Вінграновського. *Сучасність*, 1968. № 9. С.35-43.
7. <https://www.ukrlib.com.ua/books/author.php?id=35>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У РОМАНІ «МЕСОПОТАМІЯ» СЕРГІЯ ЖАДАНА

Одним із найвідоміших письменників сучасності є Сергій Жадан, представник сучасної хвилі в українській літературі. У романі «Месопотамія» автор широко використовує фразеологізми, які розкривають внутрішній світ героїв та відіграють важливу роль у формуванні образності, емоційності та стилістичної виразності тексту. Усі фразеологічні одиниці, виявлені у художньому творі, поділяємо на дві групи: узуальні (нормативні, стандартні, зафіксовані в словниках літературної мови) та okazіональні (індивідуальні, що виникають як результат творчого підходу автора).

Узуальні фразеологізми: **скрипіти зубами** у значенні «виявляти гнів, роздратування, незадоволення» [2]: *«Вони зупинилися, Соня прислухалась, він заскрипів зубами»* [1]; **кидати в жар** означає «хто-небудь червоніє від ніяковості» [2]: *«Спочатку його кинуло в жар, потім крига скувала його рухи, потім він зрозумів, що взагалі не відчував свого тіла»* [1]; **подавати руку допомоги** (підтримувати когось у скрутний час) [2]: *«Що нас змушує подавати їм руку допомоги, що спонукає нас до порозуміння з ними?»* [1]; **не знаходити собі місця**, що означає «бути дуже схвильованим, втрачати душевну рівновагу, самовладання, спокій» [2]: *«Вона довго не знаходила собі місця, не давала нікому слова й поводитись, як на власному дні народження, вимагаючи добрих слів, радості й напоїв»* [1].

Okazіональні фразеологізми: **спуститися на дно** (заснавати поразки, невдачі, утративши будь-яку надію на поліпшення) [2]: *«Втім, завод років десять як не працював, і робити кар'єру на ньому було те саме, що робити кар'єру на кораблі, який іде на дно: можна, звісно, але можливості від початку децю обмежені»* [1]; **ледве триматися на ногах** (з великим напруженням, через силу ходити, рухатися, робити щось) [2]: *«Же коли Марат не стояв як слід на ногах»* [1].

В аналізованому творі відшуковуємо авторські фразеологізми,

утворені на основі асоціації з загальноновживаними стійкими висловами. Наприклад, загальновідомий вислів *«головне, щоб костюмчик сидів»* на авторське *«костюм на мені не сидить»*: *«Ми здавали під офіси колишні лабораторії, здавали під склади колишні цехи, я нормально отримував, ходив у костюмі, який на мені не сидів»* [1]. Авторська трансформація фразеологізмів відбувається через розширення компонентного складу сталого вислову. Прикладом цього є перетворення фразеологізму *«у спину»* (значення: ззаду, не в обличчя) на *«дихати тобі з-за спини»*, яке набуває значення *«постійно стежити за чиймись діями»*: *«Не надто приємне відчуття – прислухатись, чи не дихає тобі з-за спини померлий приятель, який щось не договорив за життя і про якого ти знаєш стільки історій, що йому простіше тебе придушити, аніж сподіватися, що ти будеш тримати їх при собі»* [1].

Загальновідомі фразеологізми *«лити сльози»*, *«заливатися сльозами»*, *«пускати сльозу»* [2], що позначають дію різної інтенсивності, але з загальним значенням *«плакати»*, в аналізованому творі мають семантичні відповідники *«виступали сльози»*, *«сміх ламався на зубах»*. Це сталі мовні сполуки індивідуально-авторського походження мають особливий семантичний відтінок, вказуючи на складні чи непередбачувані емоційні стани, де сміх і плач можуть змішуватися чи виникати паралельно. Наприклад: *«У нас у всіх виступали сльози, і сміх ламався на зубах, і ми раптом помітили, що всі розійшлися, лишилися тільки ми й родина, як у старі-добрі часи, коли ми збиралися в Марата на чий-небудь день народження чи інше сімейне свято...»* [1].

Фразеологізми розкривають унікальний стиль митця, який легко розпізнається і вирізняється серед інших завдяки поєднанню загальновідомих та авторських. Сталі мовні одиниці збагачують семантику тексту, відображають авторський світогляд, дозволяючи митцю виразити особисте ставлення до соціальних, політичних та екзистенційних проблем, підкреслюють постмодерну природу його творчості.

Список літератури:

1. Жадан С. Месопотамія. Чернівці, 2022. 456 с.
2. Словник фразеологізмів української мови / укладачі В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук. Київ : Наукова думка. 2003. 788 с.

РОЛЬ КАЗКИ У РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Казка – один із найдавніших жанрів усної народної творчості, що відіграє важливу роль у розвитку мовлення школярів. Вона збагачує словниковий запас, удосконалює граматичні навички, розширює уяву та формує ціннісні орієнтири. У програмі Нової української школи зазначено, що вивчення казок сприяє розвитку усного та писемного мовлення.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю підтримувати мовленнєву активність школярів, адже казка як доступний і захопливий жанр стимулює дітей до мовлення, переказу та творчості. **Мета** дослідження – визначити роль казки у розвитку мовлення учнів середньої школи.

Завдання дослідження:

- Визначити мовні особливості казок.
- Дослідити їхній вплив на розвиток мовлення.
- Розглянути методи використання казок у навчальному процесі.

Казка сприяє збагаченню словникового запасу учнів завдяки використанню архаїзмів, діалектизмів і сталих висловів. Наприклад, у казці «Мудра дівчина» трапляються архаїзми «*світлиця*» (кімната), «*плахта*» (елемент жіночого одягу). У «Кирилові Кожум'яці» можна знайти слова «*потвора*» (чудовисько) та «*бити-ся на герці*» (битися в бою).

Граматичні навички розвиваються через повтори та сталі синтаксичні конструкції. Наприклад, у казці «Про Івасика-Телесика» часто зустрічаються паралельні структури: «*Ішов, ішов – зустрів...*», «*Летить, летить – не долетить...*». Це допомагає дітям засвоювати логічну побудову речень і ритмічність мовлення.

Казки сприяють розвитку зв'язного мовлення завдяки своїй структурі (зачин – основна частина – кінцівка). У казці «Коза-Дереза» чітко простежується сюжетна схема: спочатку подається ситуація (коза обманує господаря), потім конфлікт (тварина займає чужу хатку), а наприкінці – розв'язка (Рак виганяє Козу).

Аналіз таких текстів допомагає дітям логічно вибудовувати власні розповіді.

Образне мовлення формується через використання епітетів, порівнянь, метафор та гіпербол. Наприклад, у «Котигорошку» зустрічаються порівняння: «Сильний, як бик», «Швидкий, як вітер». У казці «Про зоряного вовка» є метафори: «Місяць ховається за хмари», «Сонце всміхнулося». Ці метафори є відгомонам язичницьких вірувань, де небесні світила персоніфікувалися, наділялися людськими рисами та вважалися живими істотами, що впливають на життя людей. Гіпербола часто використовується в народних казках, наприклад, у «Летючому Кораблі»: «З'їдає за раз п'ятсот хлібин», що додає виразності та емоційності мовленню.

Казки також сприяють розвитку комунікативних навичок. Наприклад, інсценізація уривків з «Летючого Корабля» чи «Царівни-жаби» допомагає дітям опановувати діалогічне мовлення, виразну інтонацію, жестикуляцію. Крім того, переказ казок формує вміння чітко висловлювати думки.

Окрім мовного розвитку, казки формують моральні цінності та впливають на культуру мовлення школярів. Наприклад, у «Кривенькій качечці» головний герой винагороджується за доброту та працелюбність, тоді як у «Лисичці-сестричці» хитрість та обман караються. Читання діалогів у казках, не лише ознайомлює з етикетом, а й формує в дітей розуміння, що чесне й ввічливе мовлення сприяє гарним стосункам між людьми.

Казка є потужним засобом розвитку мовлення, адже вона збагачує словниковий запас, формує граматичні навички, удосконалює зв'язне й образне мовлення. Використання казок у навчальному процесі допомагає учням засвоювати мовні особливості, покращувати комунікативні навички та формувати культуру мовлення. Отже, казка залишається важливим інструментом мовленнєвого розвитку та духовного виховання школярів.

Список літератури:

1. Бондар, О. Фольклорна казка в сучасному освітньому просторі: методичні аспекти. Київ: Академія, 2020.
2. Скуратівський, В. Фольклор і дитяче мовлення: психолінгвістичні аспекти. Львів: Світ, 2014. 238 с.

Ангеліна-Іванка Кифорак
Науковий керівник – доц. Бичкова Т. С.

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСЕМИ «БОГ» У ТВОРАХ МАРІЇ МАТІОС ТА ВАСИЛЯ ШКЛЯРА

Упродовж останніх десятиліть релігійна лексика у творчості письменників стала об'єктом мовознавчих досліджень. Адже в канві художнього твору слова біблійного походження репрезентують релігійну картину світу, осмислення духовних категорій буття. На особливу увагу заслуговують оніми *Бог, Ісус Христос, Богородиця*, що мають статус імені-символу.

Образ Творця є одним із центральних у доробку М. Матіос та В. Шкляра, тому релігійність мови їхніх творів виявляється у використанні сакрального оніма *Бог* і його абсолютного синоніма *Господь*.

Звернення до Бога є основним засобом комунікації людини з трансцендентним світом, що відбувається через молитву, короткі звернення у формі хвали, подяки, прохання тощо, напр.: «*А Кирило щось собі надумав, Божечку, помози всім людським дітям і нашим...*» [2, с. 13]; «... як це люди живуть у Донецьку, Черкасах чи, **не доведи Господи**, в якихось Кобеляках» [4, с. 46].

Неодноразово спостерігаємо вживання аналізованої лексики у пареміях, фразеологізованих бібліїзмах, адже релігійні уявлення поєднуються з буденністю народу, трансформуються під впливом екстралінгвістичних чинників, способу життя, традицій. Н. Бабич зазначила, що у таких висловах закріплені історичні, моральні, естетичні зв'язки людини зі світом, проте варто пам'ятати, що у фразеологічному контексті компонент *Бог* змінює свою семантику [1, с. 134]. Наведемо кілька прикладів: «*Але ні один багач **Бога за бороду не тримав***» [2, с. 37] – означає «досягти чогось неможливого»; «*Хатина, відписана йому в спадок, стоїть на місці, як у **Бога за пазухою***» [4, с. 29] – порівняння виконує емоційно-оцінну роль і має значення «жити в затишку, достатку».

М. Матіос вдається до творення авторських фразеологізованих сполук із біблійним онімом, які побудовані за допомогою

алогічного зіставлення: «Вони таки не мають смальцю в голові **а Бога в череві, її сусіди...**» [3, с. 11].

Також виокремлюємо такі особливості функціонування лексеми *Бог* у творчості М. Матіос та В. Шкляра:

- виступає компонентом у вітаннях, побажаннях, застереженнях: «...стиду набрався сторонський чоловік, привітавшись із Василем-теслею “**Слава Йсу, Бог на поміч...**”» [3, с. 23]; «**Боронь Боже схватись під деревом від дощу, то що тут писати й думати?**» [4, с. 94];

- виражає сподівання, надію: «– *Лишімо її, молодиці... Вона нічого собі не загодіє. Як Бог дасть, так буде*» [3, с. 15];

- вказує на різні емоційні стани: полегшення – «*Відразу кидавсь до вудок і біг на річку, до якої, слава Богу, можна докинути палицею*» [4, с. 29]; здивування – «*Святий Боже! Згоріли Кирилові кості перейшли в землі у порох*» [2, с. 178];

- підсилює експресію, особливо у випадку повторень: «*Ой, Боже-Боже... знали би це її мама... знали би це її тато...*» [2, с. 104]. Найпоширенішою словесною формулою є поєднання оніма з присвійним займенником: «*Та Боже мій! Він мав так багато ознак придуркуватого, що можна було б і не церемонитися з ним*» [3, с. 71].

Отже, лексема *Бог* репрезентує пошану до релігії, сакрального світу українців і є стилетвірною домінантою в ідіостилі М. Матіос та В. Шкляра. Біблійний онім у художніх текстах показує зв'язок людини з Творцем, а під впливом трансформацій, зокрема у фразеологізованих одиницях, формулах вітань, прохань, застережень тощо виконує оцінну, емоційно-експресивну функції.

Список літератури:

1. Бабич Н. Д. «Сила Божа» в народній фразеології. *Культура слова*. 1996. Вип. 48-49. С. 129-135.
2. Матіос М. Майже ніколи не навпаки. Сімейна сага в новелах. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛІА-МА-ГА, 2022. 192 с.
3. Матіос М. Солодка Даруся. Драма на три життя. Львів : Літературна агенція «Піраміда», 2005, 176 с.
4. Шкляр В. Спів Божої пташки: роман. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 288 с.

Ольга Мікітчук

Науковий керівник – асист. Вітрук Н. Л.

ФУНКЦІЙНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ У ДРАМАТИЧНИХ ТВОРАХ ІВАНА КАРПЕНКА-КАРОГО

Односкладні номінативні речення є активно вживаними синтаксичними одиницями у драматичних текстах Івана Карпенка-Карого. Такі конструкції постають як самостійний структурно-семантичний тип простого речення, якому характерна наявність одного головного члена, що виконує важливі комунікативні функції. Синтаксична сутність номінативних одиниць полягає у здатності головного члена самостійно формувати предикативну основу речення, не потребуючи доповнення іншими членами. Ю. Шерех стверджував, що номінативні речення «відповідають тому особливому характерові мислення, коли людина просто фіксує свої враження, свої спостереження, не дбаючи зараз про об'єднання їх в одне ціле, не встановлюючи між ними зв'язків, підлеглості або взаємозалежності» [2, с. 95-96].

Дослідження функціонування номінативних речень у драматичних творах, запропонованих для вивчення у середній школі, дало змогу зафіксувати, по-перше, частотність їх вживання, а по-друге, стилістичне різноманіття. З метою створення емоційної виразності, характеристики персонажів, передачі особливостей живого мовлення драматичні тексти демонструють можливості використання різних різновидів номінативних одиниць. Окрім того, кожен тип має певні структурні та семантичні особливості, зумовлені їх функційним призначенням.

Проведене дослідження засвідчує, що в драматичних творах Івана Карпенко-Карого найбільш вживані речення трьох функційних різновидів – вказівні, оцінні та субстантивно-якісно-оцінні. Особливо чітко проявлена роль цих конструкцій в авторських ремарках та діалогах персонажів.

За допомогою вказівних речень автор звертає увагу читача на конкретних осіб, їх риси характеру, певні предмети, речі побуту, факти тощо, напр.: **От так штука! От так штука! Не вгадаю!**

[1, с. 245]; **Це правда.** *А тільки віця тут не pomoже, треба адвоката* [1, с. 400]; **Такий чоловік.** *Ні, я не вірю, ви жартуєте* [1, с. 403]; **Така книга.** *Через його руки всі бумага ісходять: він їх і в розносі записує і печата пакети* [1, с. 153]; **Ото сліні!** *Так гляньте сюди* [16, с. 369].

Вжиті у драматичних текстах оцінні речення поділяємо на дві підгрупи: а) оцінно-стверджувальні, завдяки яким правдиво відображено реалії довколишньої дійсності без піднесеного емоційного забарвлення, напр.: **Щасливі люде...** *Я й сам від думок не сплю* [1, с. 256]; **Вірний слуга...** *Спасибі тобі!* [1, с. 401]; **Нова напасть...** *Тягни його сюди, за чуба тягни!* [1, с. 165]; *Хе-хе-хе! Ви хочете мене засоромить, щоб я не перебивав вам заробітку?.. Даремна праця* [16, с. 403]; б) оцінно-окличні, в яких наявність предмета супроводжують його піднесеною емоційною ознакою, напр.: *А наші завели сварку за кумів. Ну й чудні!* [1, с. 182]; **Чудові квітки, клумби!** *Все переродилось, і ти сам переродився...* [1, с. 389]; **Добрий урожай!** *А я ще нічого не знаю, скільки у мене* [1, с. 387-388]; **Оригінальний смак!** *Хоч на виставку!* [1, с. 388].

Для передачі внутрішнього стану героя, його почуттів та реакцій на ті чи ті події часто послуговувався письменник субстантивно-якісно-оцінними реченнями, напр.: **Омелько! Ірод! Супостат! Іди в хату!** [16, с. 165]; **Ідоли! Пси! Феноген!** [16, с. 411]; **О, виродок з шляхетського заводу! О, гайдамака! Грабитель!** *За що ж?* [16, с. 164].

Отже, у драматичних творах Івана Карпенка-Карого вжито передусім окличні експресивно забарвлені функційні різновиди номінативних речень – вказівні, оцінні й субстантивно-якісно-оцінні, тобто ті синтаксичні одиниці, завдяки яким можна досить влучно й цілком доречно відтворити реальні комунікативні ситуації мовлення, а також передати різні почуття, емоції та внутрішній стан дійових осіб.

Список літератури:

1. Карпенко-Карий І. Драматичні твори. Київ : Наукова думка, 1989. 610 с.
2. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови. Мюнхен : Молоде життя, 1951. 406 с.

Дана Мотрюк

Науковий керівник – асист. Дзись Р. П.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ФЕМІНІТИВІВ У КОНТЕКСТІ ОСНОВНИХ УЧНІВСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НУШ

Соціальна та громадянська компетентності НУШ пов'язана з багатьма явищами та тенденціями, що стали невід'ємною частиною розвитку нашого суспільства, а отже, виховання та навчання, зокрема у шкільному середовищі. Знання про гендерну рівність, толерантність, інклюзію, коректність та вміння застосовувати їх у повсякденному житті – один з аспектів соціальної компетентності. Серед мовних одиниць, що здатні забезпечити потреби українського суспільства в рівноправності, виділяємо фемінітиви.

Унормування фемінітивів у правописі спричинило жваві дискусії у суспільстві. Так, багато слів жіночого роду на позначення професій жіночої статі можуть звучати незвично й дивно. Це все зумовлено тим, що мова – явище динамічне, однак мова завжди пізніше реагує на зміни в суспільстві. Жінки вже давно працюють *депутатками*, *історикинями* й *копірайтерками*, але такі слова стають невід'ємною частиною щоденного вжитку лише зараз. Часом фемінітиви дуже складно сприймають через суспільні стереотипи, як-от: граматичні форми жіночого роду *санітарка*, *доярка*, *офіціантка*, *прибиральниця* – ми звично вживаємо у своїй побутовій лексиці і це не викликає обурення, але коли йдеться про *директорку*, *юристку*, *мисткиню* у багатьох виникають сумніви, які поширюються й на учнівське покоління.

Роз'язнювальна робота з цього питання є перевагою вчителя-словесника, який, використовуючи фемінітиви, робить мову більш інклюзивною і створює простір для найменування професій та соціальних ролей у жіночому роді, що в майбутньому допоможе дівчатам уявити себе в цих ролях та на цих посадах. Окрім того, фемінітиви надають нашій мові додаткової справедливості і діти несвідомо будуть відчувати рівновагу та рівноправність між жінкою та чоловіком. Деякі із фемінітивів діти можуть почути вперше. І, чувши все життя, наприклад, – *професор*, школярі несвідомо

асоціювали цю посаду саме з чоловіком. Тому вкрай важливо, щоб кожен з них чув і про *професорку*. Проте важливим аспектом в удосконаленні мовлення кожного учня чи кожної учениці є також самоосвіта. Саме для того, щоб вільно та впевнено володіти фемінітивами потрібно читати і художню літературу, і довідкову, і дослідницьку тощо, звертати увагу на якісний медіа-контент, остерігатися некомпетентних порад у соцмережах.

Доступність інформації зумовлює вибір джерел для удосконалення мовленнєвих навичок. Наприклад, у художньому творі «Старшокласниця. Першокурсниця» А. Левкової є чимало фемінітивів: 1) назви жінок за професійним фахом та посадою (*філологиня, школярка*); 2) назви жінок за національною ідентичністю (*українка, москалька, росіянка*); 3) назви жінок за зовнішніми характеристиками (*стеблинка* (тендітна), *білявка*); 4) назви жінок за досягненнями / успіхом у певних сферах (*призерка, відмінниця*); 5) назви жінок за манерою поведінки / типом особистості (*кокетка, вигадувачка*); 6) назви жінок за сімейним статусом / міжособистісними стосунками (*родичка, подруга, сеструнція*); 7) назви жінок за віком (*старушенція, старшокурсниця*); 8) емоційно забарвлена лексика на позначення негативних рис (*дурена, лохиня*); 9) авторські неологізми (*номериха, фрешка*) [1].

Перевірити правильність вживання фемінітивів допоможуть онлайн-словники, наприклад: «Вебсловник жіночих назв української мови» [2], «Словник фемінітивів – Gendergid» [3]. Укладачка «Вебсловника жіночих назв української мови» О. Синчак не тільки фіксує фемінітиви, а й подає тлумачення й контекст: *рідномовка* – «та, для якої певна мова є рідною. – Найкраще вивчати іноземну мову із *рідномовкою*. (з опитування, 2021)» [2].

Отже, формування сучасного соціально компетентного учня залежить від усвідомленого використання фемінітивів.

Список літератури:

1. Левкова А. Старшокласниця. Першокурсниця. Львів : Вид-во Старого Лева, 2018. 336 с.
2. Синчак О. Вебсловник жіночих назв української мови. Львів, 2022. URL: https://r2u.org.ua/html/femin_details.html
3. Словник фемінітивів – Gendergid. URL: <https://gendergid.org.ua/>

**МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
УЧНЯ/УЧЕНИЦІ В НУШ НА ПРИКЛАДІ
КОМУНІКАТИВНИХ МОДЕЛЕЙ ПОВЕДІНКИ
ПЕРСОНАЖІВ У ТВОРАХ ЄВГЕНІ СЕНІК**

У рамках Нової української школи (НУШ) особливу увагу приділяють не лише розвитку академічних знань, але й вихованню морально-етичних цінностей учнів. Зокрема твори Євгенії Сенік є потужним інструментом у цьому процесі.

Твори Євгенії Сенік – романи «Будинок із сірників» і «Бо болить» порушують важливі питання морального вибору, взаємодії між людьми в екстремальних ситуаціях і проблеми національної ідентичності, що є актуальними для сучасної України [1].

Роман «Будинок із сірників» Євгенії Сенік – сучасний твір в жанрі документальної прози, написаний українською мовою і виданий у 2017 році, розповідає про життя біженців у швейцарській спільноті для безпритульних [2]. Авторка, ґрунтуючись на реальних подіях, описує життєві історії персонажів, які з різних причин втратили або добровільно покинули своє місце в суспільстві та опинилися в цій спільноті. У творі Євгенії Сенік «Будинок із сірників» комунікація між персонажами виступає як важливий інструмент для взаємодії, що допомагає героям не лише знайти взаєморозуміння, а й справлятися зі своїми внутрішніми переживаннями й травмами. Кожен персонаж обирає різні стратегії комунікації залежно від свого досвіду, характеру та емоційного стану. Одні з них прагнуть до відкритості, у той час як інші вдаються до стратегії уникання, намагаючись приховати свої емоції або дистанціюватися від навколишнього світу.

Роман Євгенії Сенік «Бо болить» поєднує дві паралельні сюжетні лінії, що переплітаються через теми болю, боротьби та самопошуку [3]. Одна лінія розповідає історію Анни Попович – партизанки УПА, яка ділиться спогадами про важкі випробування. Інша лінія зосереджена на роздумах самої авторки, Євгенії Сенік, про її ідентичність та життєвий шлях. Вона відображає

власні переживання через призму важливих подій України, від Майдану до початку повномасштабної війни 2022 року.

Контекстуальний підхід до аналізу літературного твору, як показує приклад роману «Бо болить», може бути ефективно використаний як на уроках позакласного читання, так і в позакласній роботі зі старшокласниками. Цей підхід дає вчителю велику академічну свободу у виборі форм роботи, зокрема це можуть бути бесіди, оглядові лекції, презентації, вікторини, колоквиуми, конференції, семінари, рольові ігри, диспути, дискусії, конкурси, бібліотечні уроки, а також написання анотацій, відгуків, рецензій, есе, роздумів, захисту рефератів. Можна організувати також спілкування в інформаційному просторі з іншими читачами або ж і безпосередньо з авторкою на сторінках соціальних мереж [4].

Завдяки широкому вибору форм діяльності вчитель може організувати роботу з текстом, залучаючи міжпредметні зв'язки, зокрема історію, що дозволить учням краще зрозуміти контекст і глибше осмислити прочитане. Для прогнозування ефективних педагогічних рішень і розробки методичної моделі роботи з цим твором, пропонуємо створити орієнтовну блок-таблицю проблемно-тематичного змісту, що допоможе фахівцям у навчанні літератури орієнтуватися на ключові аспекти роману.

Літературні твори, зокрема «Будинок із сірників» і «Бо болить», можуть стати потужним інструментом морально-етичного виховання, сприяючи особистісному розвитку учнів та формуванню відповідальних громадян з високими моральними орієнтирами.

Список літератури:

1. Особистісне зростання в умовах трансформації сучасного суспільства: монографія / ред. колегія: Т. В. Коломієць, Т. Ю. Кулаковський, Г. В. Пирог; за наук. ред. проф. Л. П. Журавльової. Житомир: вид-во О. О. Євенок, 2020. 132 с.
2. Сенік Є. Будинок із сірників, узятих із різних коробок. Чернівці : Книги – XXI, 2019. 352 с.
3. Сенік Є. Бо болить [документальний роман]. Брустури : Дискурс, 2023. 288с.
4. Шуляр В. Сучасний урок української літератури : монографія. Миколаїв : Іліон, 2014. 553 с.

Наталія Порошук

Науковий керівник – проф. Колесник Н. С.

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ПРОТИДІЯ МАНІПУЛЯЦІЯМ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Формування медіаграмотності в учнів закладів загальної середньої освіти є одним із ключових аспектів сучасної освіти, особливо в контексті протидії маніпуляціям у соціальних мережах. Важливість цього питання обумовлена тим, що діти є найбільш вразливою групою щодо інформаційного впливу через нездатність критично оцінювати отриману інформацію [1]. Навчання основам медіаграмотності має починатися зі створення власного безпечного та конструктивного іміджу в соціальних мережах. Учням потрібно пояснити, як обирати нік, який не розкриває особистої інформації.

Навички грамотної комунікації в соціальних мережах передбачають усвідомлення базових етичних норм, як-от: дотримання мовного етикету, недопущення мови ворожнечі та уникнення поширення фейків. Важливо навчати учнів аналізувати джерела, з яких вони отримують новини, звертати увагу на їхню достовірність. Для підлітків необхідно організовувати інтерактивні заняття, на яких вони можуть порівнювати офіційні джерела інформації з маніпулятивними публікаціями, вчитися виявляти емоційно забарвлені заголовки або провокаційні заклики до дії. Соціальні мережі часто стають платформою для небезпечних маніпуляцій, залучаючи дітей навіть до терористичних актів. Останні дослідження показали, що зловмисники використовують анонімність інтернету для впливу на неповнолітніх. Ця проблема актуальна в умовах інформаційної війни, коли зростає кількість пропагандистських повідомлень, спрямованих на деморалізацію суспільства.

Варто зазначити, що література та мова як шкільні предмети можуть стати потужними інструментами для розвитку медіаграмотності. Наприклад, на уроках української мови доцільно аналізувати структуру текстів, вирізняти ключові тези, ознаки маніпуляційного впливу, як-от: перебільшення чи емоційний тиск. Вивчення

літературних творів може допомогти школярам зрозуміти, як автори впливають на читацьку аудиторію через художні засоби. У шкільних підручниках трапляються вправи на аналіз текстів, які є ідеальним інструментом для тренування навичок критичного сприйняття інформації. У збірнику вправ з медіаграмотності авторства Т.С. Байдаченка та М.О. Горбача, рекомендованою освітньою програмою як допоміжний матеріал та стосується як джерело формування медіаграмотності на уроках української мови та літератури, застосовано досить оригінальний підхід – запропоновано колективно проаналізувати стрічки новин за різними критеріями, у тому числі з погляду емоційного та інформаційного складників, або оцінити образи художніх персонажів через призму фіксації пропаганди та маніпуляцій різних зацікавлених у конфлікті сторін з історичного роману «Чорна рада» Пантелеймона Куліша. Також підліткам можна поради підготувати публікацію для соціальної мережі, побудовану на принципах відповідальності журналістики, з посиланнями на надійні джерела. Важливим аспектом є навчання учнів правил безпечної поведінки в мережі, а саме захист персональних даних та обережність у спілкуванні з незнайомцями. Навички медіаграмотності формуються поступово, але їхній вплив на життя учнів є значним. Вони не лише допомагають уникати маніпулятивного впливу, а й сприяють розвитку відповідальності, критичного мислення та вміння захищати свої права в інформаційному просторі. Викладачі, які залучають інноваційні методи навчання, зокрема інтерактивні лекції чи тренінги, можуть досягти значних результатів у формуванні цих компетенцій.

Медіаграмотність учнів може стати основою для побудови безпечного інформаційного суспільства. Критичне мислення та аналіз джерел дозволяють не лише уникати маніпуляцій, а й відповідально та ефективно взаємодіяти в цифровому просторі. Це допоможе стати учням не лише споживачами інформації, а й активними учасниками інформаційного обміну.

Список літератури:

1. Медіаграмотність. З чого почати URL: <https://nus.org.ua/articles/mediagramotnist-z-chogo-pochaty/> (дата звернення: 31.01.2025).

Анна Продан
Науковий керівник – доц. Редьква Я. П.

ФУНКЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АНТРОПОНІМІВ У МОВОСТИЛІ МАРІЇ МАТІОС (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «СОЛОДКА ДАРУСЯ»)

Сучасна лінгвостилістика одним із пріоритетних завдань визначає дослідження ідіостилю (ідіолекту) письменника, адже вивчення цього аспекту уможливило поглиблення знань про національну ментальність, втілену в оригінальних мовних одиницях, дає змогу схарактеризувати широкий спектр індивідуальних естетичних та світоглядних концептів, репрезентованих у різноманітних авторських інтерпретаціях [2, с. 3]. Мовно-стилістичні особливості творів М. Матіос неодноразово були предметом наукового дослідження, проте аналіз функційно-стилістичного потенціалу антропонімів є досі актуальним, оскільки детальне вивчення використання власних імен людей окремого автора є підґрунтям для наступного узагальнення цієї лінгвостилістичної проблематики.

Антропоніми є важливим елементом мовної системи та виконують різні функції в художньому дискурсі [3], з-поміж яких:

1. Ідентифікаційна функція.

У творах М. Матіос власні імена допомагають не тільки позначити персонажів, а й вказують на їхню соціальну, етнічну чи регіональну приналежність, наприклад: *Іван Цвичок*, *Мотронка*, *Васюта* – традиційні гуцульські імена, які підкреслюють локальний колорит.

2. Характеротворча функція.

Імена та прізвиська часто відображають особливості характеру персонажів, їхню долю та внутрішній світ, наприклад: *Даруся* – символ страждання, чистоти та мовчазного болю; *Тараско*, *Пітрик* – імена героїв натякають на їхню вразливість, відкритість перед долею; *Іван* – у багатьох творах втілює узагальнений образ українця-страдника.

3. Символічна функція.

Багато антропонімів у творах М. Матіос мають глибоке символічне значення, зокрема: *Марія* – біблійний образ жінки-матері,

берегині, котра страждає; *Анна* – символ внутрішньої сили, стійкості перед життєвими випробуваннями; *Параска* – ім'я, яке має народно-розмовне забарвлення, уособлює традиційний сільський уклад життя.

4. Соціально-історична функція.

Антропоніми у творах письменниці часто відображають історичні реалії, пов'язані з радянською добою, Другою світовою війною, українським селянством. Зокрема вживання українських імен у поєднанні з русифікованими (*Василь – Вася*) передає культурні та соціальні зміни; використання подвійних імен (*Даруся – Дарія*) відображає зміну ідентичності персонажа або його внутрішній конфлікт.

5. Емоційно-експресивна функція

Зменшувально-пестливі форми, прізвиська або емоційно забарвлені імена допомагають створювати додаткові смисли у текстах, як-от: *Даруся, Василько, Петрусь* – викликають співчуття, підсилюють трагізм долі персонажів.

6. Стилістична функція.

Антропоніми сприяють насиченню діалектними елементами, фольклорними традиціями та народним гумором, наприклад: уживання рідковживаних імен (*Катрінка, Василина, Їлена*) створює автентичну атмосферу українського села; використання прізвищ (*Цвичок, Павлиха, Йорчиха*) додає реалістичності та емоційної виразності.

Отже, використання антропонімів у мовистилі Марії Матіос є не лише засобом ідентифікації персонажів, а й важливим художнім прийомом, що допомагає передати національний колорит, психологізм образів, історичну тяглисть та емоційне навантаження.

Список літератури:

1. Матіос М. Солодка Даруся: драма на три життя. Львів: Піраміда, 2004. 174 с.
2. Мельник Г. І. Онімїкон у структурі ідіостилію (на матеріалі поезії Євгена Маланюка) : автореф. дис... канд. філол. наук. Одеса, 2009. 20 с.
3. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови : монографія. Хмельницький: Авіст, 2008. 550 с.

СУЧАСНІ МЕТОДИ РОБОТИ З ЛІНГВІСТИЧНОЮ КАЗКОЮ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Сучасний освітній процес вимагає від учителя-словесника нових та цікавих методів навчання, які дадуть плідний результат у формуванні практичних умінь і навичок учнів. У цьому аспекті лінгвістична казка («особлива дидактична розповідь, в якій використовується казкова фабула або побутова ситуація для передачі повідомлення про мовні факти, правила, закони і закономірності мови» [1, с. 127]) є вдалим навчальним інструментом, що допомагає вчителю пояснити складні поняття через унаочнення, а учневі – краще засвоїти мовні закономірності.

Українські лінгводидакти, зокрема Н. Голуб, О. Горошкіна, Л. Попова, виокремлюють такі методи навчання мови: метод бесіди, метод вправ, метод проєктів, метод розповіді, метод самостійної роботи з джерелом інформації, метод спостереження й аналізу мовних явищ, метод інтерактивного навчання тощо [2, с.68-73]. Залежно від мети уроку вчитель може застосовувати кожен із цих методів у роботі з лінгвістичною казкою.

Метод бесіди актуальний на кожному етапі уроку, наприклад: під час пояснення нового матеріалу, у процесі практичної роботи та узагальненні вивченого. Найдоцільніше в роботі з лінгвістичною казкою, вважаємо, використовувати саме цей метод: він вимагає від учнів критичного аналізу почутого тексту, зіставлення та порівняння його з теоретичним матеріалом підручника, що розвиває аналітичні здібності та логічне мислення. Саме багаторазова розмова вчителя та учнів допомагає долати труднощі в опануванні законів мови, а також знімає психологічний бар'єр.

Метод вправ у роботі з лінгвістичною казкою доцільний для формування вмінь і навичок учнів: вони не тільки слухають або читають казку, але й працюють із текстом, що дає змогу глибше зрозуміти мовні явища.

Метод проєктів потребує самостійного опрацювання лінгвістичної казки групою учнів. Завдання кожної групи учнів може включати критичний аналіз тексту казки та складання на його

основі теоретичного матеріалу уроку. Кожна група запропонує свої мовні явища та поняття, які вдалося окреслити. Такий метод навчить учнів взаємодіяти, ділитися думками та знаходити спільне рішення, сформує критичне мислення.

Метод розповіді передбачає подання вчителем казки і слухання та запам'ятовування учнями. Важливо, щоб мовлення педагога під час такого виду роботи було логічним, багатим, виразним, адже учні мають зрозуміти мовні факти і явища. Сьогодні такий метод часто називають «сторителінгом», проте, на думку методистів, це не завжди доцільно [2, с. 71].

Метод самостійної роботи з джерелом інформації (наприклад, із підручником, роздатковим матеріалом) скеровує учнів до самостійного аналізу тексту казки й узагальнення матеріалу. Актуальними будуть прийоми коментованого читання, робота з термінами, ілюстраціями тощо.

Метод спостереження й аналізу мовних явищ у роботі з лінгвістичною казкою спрямовує учнів до самостійного спостереження, порівняння, узагальнення і формулювання правил.

У роботі з лінгвістичною казкою прийоми *методу інтерактивного навчання* можуть значно збагати процес навчання, зробити його більш захопливим та ефективним. Це дасть змогу учням не тільки глибше зануритися у вивчення мови, але й розвивати креативність, комунікативні навички та критичне мислення. Застосування лінгвістичної казки може бути у вигляді інсценізації і казкових ролей, мультимедійних технологій (відео та анімація), створення ментальних карт, казкових квестів тощо.

Лінгвістична казка є ефективним інструментом для розвитку мовних умінь і навичок у школярів, а застосування сучасних методів роботи з нею сприяє інтеграції творчого та лінгвістичного аспектів роботи.

Список літератури:

1. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посіб./ за ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.
2. Методика навчання української мови. Термінологічний словник : словник-довідник / Кол. авторів за ред. О. Горошкіної. [Електронне видання]. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. 150 с. Режим доступу: URL: https://undip.org.ua/wpcontent/uploads/2024/05/Slovyk_na_sayt_Horoshkina_Holub_Popova.pdf (дата звернення: 18.03.2025).

Юлія Савечко

Науковий керівник – асист. Артеменко Г.С.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З КОЛОРОНІМАМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗЗСО

Відповідно до навчальної програми для ЗЗСО з української мови, вивчення розділу фразеології передбачено у 6 класі, повторення – у 8. Автори модельних навчальних програм Нової української школи запроваджують вивчення цього розділу і в 5 та 7 класах. Опрацювання підручників 5-9 класів [1] засвідчує, що у них подано або розлогі розділи, або ж окремі теми для вивчення фразеології. У багатьох підручниках запропоновано словники фразеологізмів.

Серед типів вправ у підручниках з української мови можна виділити такі: пояснення значень фразеологізмів, складання речень із фразеологізмами, добір фразеологізмів із певними компонентами, розмежування звичайних словосполучень та стійких сполук, дослідження статей з фразеологічного словника, доречне використання фразеологізмів в різних ситуаціях, визначення синтаксичної ролі фразеологізмів, тестування. Автори застосовують фразеологізми як ключі до правильного виконання вправ, рекомендують їх для етапу рефлексії, подають кілька зразків під час завершення уроків.

Оскільки фразеологізми з колоронімами сприятимуть розвитку мовлення та творчого мислення учнів через візуалізацію колоративного компонента, варто використовувати такі стійкі одиниці для формування різних видів завдань та різнорівневих вправ на уроках української мови, зокрема:

- Використовувати кольорові сигнальні картки, щоб учні обирали відповідний колір для заповнення пропусків у фразеологізмах. Наприклад, картки чорного, зеленого та золотого кольорів потрібно обрати для заповнення пропусків у реченнях *Живе [Буонарроті] у Римі. Має свій куток. Згорбатів у труді, посивів у скорботі, а людям ... в роті од пліток* (Л. Костенко); *Секретар зміряв його [Чіпку] з голови до ніг своїм мишачим поглядом, котрий, здавалось, казав: «Ой, який же ти молодий та ...!»*

(П. Мирний); *Помиляється той, що шукає ... середини між наукою й собою: той здрибнює й себе, не збагачуючи й науки* (І. Підмогильний «Невеличка драма»).

- Роздати картки зі стійкими сполуками, які повинні стати лейтмотивом майбутніх оповідань, коміксів або мемів (напр., *загубити рожеві окуляри, знайти золоту жилу, чорна кішка пробігла*).

- Утворити синонімічні та антонімічні ряди – за допомогою пазлу учні легко з'єднають схожі (*як чорна хмара – як чорний віл на ногу наступив, і на світ білий не дивився б – нудити білим світом*) або протилежні за значенням фразеологізми з колоративними компонентами (*сива борода – молодий та зелений, золота доба – чорні дні, золоті слова – сон рябої кобилки*).

- Знайти заголовки інтернет-статей, твори сучасних поетів та письменників, які містять фразеологізми з колоративним компонентом, та пояснити їх значення у конкретних ситуаціях (напр., «Золоті руки» П. Глазового, «Трамп обіцяє Гренландії «золоті гори» в разі приєднання до США», УНН, 10.03.2025).

- Розробити презентації на тему «Фразеологізми з колоронімами в мовленні нашого класу».

- Через QR-коди створити квести, «кольорові ланцюжки» для пошуку значень та групування фразеологізмів за кольорами. Відсканувавши коди, учні можуть переглянути відеоматеріали, в яких потрібно відшукати фразеологізми з колоративними компонентами.

- Для урізноманітнення уроків можна використовувати технології ШІ, наприклад згенерувати зображення, в яких відображено фразеологізм з колоронімом.

Така творчо-пошукова робота на уроках української мови не лише активізує відповідні фразеологізми в мовленні учнів, а й дасть змогу урізноманітнити навчальний матеріал, розширити світогляд школярів, спонукати їх до формування та висловлювання власної думки.

Список літератури:

1. Електронна бібліотека підручників URL: <https://portfel.info/pidruchnyky/>

Ірина Сливчук

Науковий керівник – доц. Бичкова Т. С.

ПИТАННЯ ПОХОДЖЕННЯ І РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКАХ

В умовах інформаційної війни активного поширення набувають псевдотеорії про походження українського етносу та його мови. Щоб протистояти цьому, надійним орієнтиром для кожного громадянина має стати «власна історія, очищена від застарілих ідеологічних догм і політичних спекуляцій» [5, с. 8-9].

Здобувачі освіти повинні усвідомити, що українська мова має багатовікову історію безперервного самостійного розвитку від найдавніших часів до наших днів. Метою нашого дослідження є аналіз вмісту теми «Розвиток української мови» у шкільних підручниках ([1, 2, 3, 4]).

О. Авраменко акцентує увагу на належності української мови до індоєвропейської сім'ї та слов'янської групи, підкреслюючи її здатність зберігати мовний досвід минулих поколінь і водночас відображати реалії сьогодення. Тут ідеться про архаїзми (*перст*), історизми (*князь*) та неологізми (*смартфон*) [1, с. 5]. Аналогічний підхід застосовує й О. Глазова. Авторка справедливо зазначає, що «українська мова безперервно розвивається на всіх рівнях від значущої частини до тексту» [3, с. 6]. Але чомусь зазначену тему розглядає лише з погляду словникового складу. Вважаємо, що на основі одного мовного рівня неможливо пізнати історію української мови у її багатовіковому вимірі.

Досить обширну інформацію про український глотогенез знаходимо у підручнику В. Заболотного [4]. Автор розглядає п'ять основних періодів мовного розвитку та розтлумачує їх. На нашу думку, варто було зазначити найважливіші риси, сформовані на кожному з етапів. Це допомогло б учням усвідомити неперервність розвитку лінгвальної системи. Крім того, необхідно чітко розмежовувати історію живої народної та української літературної мов, адже народнорозмовна завжди зберігала стабільність та поступово еволюціонувала, натомість численні заборони й утиски, про які йдеться у підручнику, гальмували розвиток саме

літературної мови. Вважаємо, що не варто подавати псевдонаукові припущення про те, що українська мова давніша за санскрит, грецьку, латинську та її існування вже в I тис. до н. е. Така інформація може сформувати в учнів викривлене уявлення про витоки української мови.

Програма профільного рівня для 10 класу містить розширену тему «З історії розвитку української мови», яку ґрунтовно висвітлюють А. Ворон та В. Солопенко [2]. Автори подають періодизацію української мови, коротко окреслюючи особливості кожного з етапів. У підручнику передусім наголошено на історичному розвитку літературної мови: детально розглянуто витоки слов'янської писемності, зазначено роль Кирила і Мефодія в її становленні; значну увагу приділено «Букварю» Івана Федорова як першій друкованій книзі в Україні; подано матеріал про граматики Мелетія Смотрицького та Івана Ужєвича – усе це дає учням змогу краще зрозуміти процес становлення української термінології, правописної системи та інші мовні аспекти.

Отже, аналіз шкільних підручників свідчить про значну відмінність у розкритті питання історичного розвитку української мови. Крім того, у підручниках трапляються неточності та псевдонаукові припущення, що можуть сформувати в учнів хибні уявлення про еволюцію мови. Це підкреслює необхідність ретельного добору навчального матеріалу. Висвітлення аспектів українського глотогенезу має не лише освітнє, а й суспільно-важливе значення, адже оволодіння цією темою сприятиме формуванню критичного мислення та національної свідомості учнів.

Список літератури:

1. Авраменко О. Українська мова : підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закл. Київ : Грамота, 2022. 160 с.
2. Ворон А., Солопенко В. Українська мова. Профільний рівень : підруч. для 10 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 288 с.
3. Глазова О. Українська мова : підруч. для 9 класу закладів загальної середньої освіти. Харків : Ранок, 2022. 239 с.
4. Заболотний В., Заболотний О. Українська мова : підручник для 9 класу. Київ : Генеза, 2022. 274 с.
5. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова: дослідження, факти, документи. Київ : ПАТ «Віпол», 2014. 280 с.

Марія Швайко

Науковий керівник – доц. Гуцуляк І. Г.

СОМАТИЧНА ЛЕКСИКА ЯК ЗАСІБ ТВОРЕННЯ МОВНОГО ПОРТРЕТА В ПОВІСТІ АНАТОЛІЯ ДІМАРОВА «ПРОЖИТИ Й РОЗПОВІСТИ»

Жанр мемуарної прози завжди був популярним серед читачів, але особливий розквіт він пережив у кінці ХХ та на початку ХХІ століття. Мемуарний жанр прози відіграє значну роль у відтворенні живих образів і реальних подій, які автор відображає через призму особистого досвіду та спогадів. У мемуарах автор прагне максимально точно відтворити портрет героя, щоб передати читачеві повне уявлення про його особистість.

Основна різниця між портретом у звичайному художньому творі і мемуарах полягає в тому, що в першому випадку автор вільно створює образ персонажа з усіма його характеристиками, тоді як у другому він описує реальну історичну постать з її зовнішніми та внутрішніми рисами.

Мета нашої статті – встановити, чим зумовлено використання соматичної лексики у творенні мовного портрета в повісті Анатолія Дімарова «Прожити й розповісти».

Соматизми є однією з найцікавіших та найдавніших лексико-семантичних груп української мови. Коли людина вивчає мову, вона отримує можливість розуміти себе в соціумі, своє тіло й навколишній світ. Уперше термін «соматичний» використав фіно-угорський дослідник Ф. Вакк, аналізуючи фразеологізми, які містять назви різних частин людського тіла [2, с. 14].

Зупинімося на *назвах верхніх кінцівок: рука, долоня, пальці*. Іноді автор розмірковує про важелі влади конкретних героїв повісті, які уособлюють *руки*: «У людей появилася віра, хай поки що й несмільва, що оті гострі ножиці, які десятиліттями нещадно їх стригли разом із шкірою, вирівнюючи різницю між містом і селом (старець до старця), врешті випадуть з *рук більшовицької влади і життя поступово налагодиться*» [1, с. 586-587].

Наявні контексти, де лексему *рука* вжито в переносному значенні: «...Сергій. Спробував навчатися в політехнічному інституті,

але зрізався на історії партії («Нехай її коні учать, у них голови великі») та й, **махнувши на науку рукою**, влаштувався на автобусний завод: **руки мав золоті**, ще й **неабиякий хист винахідника**» [1, с. 486] Автор так протиставляє теорію і практику, на користь останньої герой і робить свій вибір.

Крім того, є фрагменти, де **руки** символізують працю: «*Так що й ми доклали рук до того, що невдовзі масні чорноземи, де зроду-віку родила найкраща в світі пшениця, були відведені під кукурудзу...*» [1, с. 588], фізичні відчуття: «*Після вчорашнього перепою **руки труслилися** так, що посади на мушку корову – не вцілю*» [1, с. 634].

Лексему **долоня** фіксуємо в описах, де автор підкреслює свою довіру до персонажа: «*І коли я, зарюмсаний, ткнувся йому в коліна (так було жаль медогонки!), він поклав на мою голову теплу **долоню**, пестячи, пригладив мій чубчик. Як же затишно стало мені під тією **долонею!***» [1, с. 27].

Долоня також виступає як структурно-ідентифікаційний елемент, що вирізняє щось, притаманне тільки окремій людині: «*Очі його зволожились, простягнув **долоню-лопату**, наче збирався ще раз зі мною поручкатись, та одразу ж й одсмикнув*» [1, с. 473], «*Поважки підходив до нашого гурту, подавав **пухку долоню** (у відповідь на потиск не ворухне жодним пальцем)*» [1, с. 514].

В одному з фрагментів повісті автор акцентує на рухах пальців, знову ж таки, щоб читач відчув стан героя: «*В командира знову вирвався стогін. Він **уп'явся судомно зведеними пальцями** в траву, розплющив міцно склепені очі. Сонце було йому прямо в обличчя, промені гасли, ледь торкнувшись очей: він, здавалося, нічого ними не бачив, він осліпло мацав траву, що все вислизала з його **закоцюрблених пальців***» [1, с. 199].

Отже, соматична лексика в повісті повісті Анатолія Дімарова «Прожити й розповісти» виступає одним з ключових елементів у створенні живих реалістичних образів.

Список літератури:

1. Дімаров А. А. Прожити й розповісти : повість про сімдесят літ. Київ : Український пріоритет, 2017. 672 с.
2. Романюк В. М. Лінгвістична експлікація соматичної лексики. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2014. Вип. IV. С. 13–20.

Олена Виноградова
Науковий керівник – асист. Теслицька Г. І.

СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ ЕКСПРЕСІВІЗАЦІЇ В ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ОНЛАЙН-ВИДАННЯ «УКРАЇНСЬКА ПРАВДА»)

Публіцистичний стиль – це функціональний стиль мовлення, який використовується в засобах масової інформації, публічних виступах, блогах, соціальних мережах тощо. Його головна мета – інформувати, переконувати, впливати на суспільну думку та викликати емоційний відгук [1, с. 56].

Ознаки публіцистичного стилю:

- доступність і зрозумілість – тексти орієнтовані на широку аудиторію;
- емоційність і експресивність – використання оцінної лексики, метафор, порівнянь;
- переконливість – застосування аргументів, логічних доказів, фактів;
- заклик до дії – риторичні запитання, звертання до читача.

Синтаксичні особливості газетних текстів про українсько-російську війну визначаються їхнім жанром, стилем і комунікативною метою.

Газетний дискурс поєднує інформативність та емоційність, щоб привернути увагу читача та вплинути на його сприйняття подій. Синтаксичні засоби експресивізації відіграють у цьому важливу роль.

1. Інверсія (незвичний порядок слів) використовується для акцентування уваги на ключових словах, наприклад: *Перемоги легкої не буде* (замість *Легкої перемоги не буде*); *Жахливий злочин скоєно російськими військами*.

2. Парцеляція (розчленовані речення) робить текст більш динамічним та емоційним, як-от: *Це важливо. Для кожного; Життя. Болюче. Трагічне. Несправедливе*.

3. Риторичні питання закликають читача до роздумів, створюють ефект діалогу, наприклад: *Скільки ще має загинути*

мирних людей, щоб світ відреагував?; Чи можливо пробачити такі злочини?

4. Окличні речення підсилюють емоційний вплив, наприклад: *Це справжній терор!; Ми вистоймо! Україна переможе!*

5. Односкладні речення підкреслюють драматизм та економлять простір у заголовках, як-от: *Знову обстріли. Знову втрати; Війна. Горе. Біль.*

6. Полісиндетон (надмірний сполучниковий зв'язок) створює відчуття напруги, наголошує на важливості перелічених фактів: *Вибухи і руйнування, і страх, і смерть...; Світ спостерігає, і реагує, і допомагає.*

7. Цитати та пряма мова надають достовірності, підсилюють аргументативність: *«Це геноцид», – заявив Президент України; «Ми не здамося!» – кажуть жителі міст, що постраждали від окупантів.*

З-поміж лексичних особливостей газетного дискурсу, що формують експресивність, варто відзначити використання оцінних слів: *жахливий теракт, героїчна боротьба, цинічне порушення прав людини*; метафор та порівнянь: *дипломатичний фронт, економічна буря*; військової лексики: *обстріл, наступ, окупація, контрнатуп, евакуація*; сленгу: *бавовна (вибух), орки (окупанти), паляниця (тест на українця).*

Отже, газетний дискурс про війну має чітку структуру, у ньому збережено баланс між фактами та емоційністю, а також використано широкий спектр синтаксичних засобів для залучення та впливу на читача.

Синтаксичні засоби експресивізації допомагають зробити газетний текст емоційним, динамічним та впливовим, що особливо важливо в умовах війни та кризових ситуацій.

Список літератури:

1. Капелюшний А. О. Практична стилістика української мови. Львів : ПАІС, 2007. 400 с.
3. Українська правда. Електронний ресурс URL: <https://www.pravda.com.ua/>

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ПРИЙМЕННИКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО

Вивчення прийменників у процесі навчання української мови є важливим аспектом формування мовної компетентності учнів. Прийменники відіграють ключову роль у синтаксичній структурі речення, впливають на керування відмінковими формами і сприяють точному вираженню змісту висловлювань.

У контексті сучасних суспільних вимог і потреб особливо важливим для вчителя-філолога є «виховання національно-свідомої, духовно багатой особистості, що вільно володіє мовою в різних сферах суспільного життя. Реалізації всіх поставлених завдань перед учителем успішно сприятиме функціонально-комунікативний підхід до вивчення української мови, оскільки основною функцією мови є комунікативна» [1, с. 46]. Комунікативний підхід у навчанні української мови спрямований на розвиток мовленнєвих умінь і навичок учнів. Під час вивчення прийменників цей підхід допомагає не лише засвоїти їхні значення та функції, а й навчитися правильно використовувати прийменники під час спілкування. Комунікативний підхід базується на таких засадах: використання прийменників у реальних мовленнєвих ситуаціях; розвиток комунікативних навичок через діалогічне та монологічне мовлення; орієнтація на особистий досвід учнів; використання інтерактивних методів навчання.

Для ефективного засвоєння прийменників у мовленні варто використовувати такі методи:

1) метод ситуативного моделювання: учням пропонують комунікативні ситуації, у яких вони повинні правильно використовувати прийменники, наприклад: а) опишіть маршрут від школи до бібліотеки, використовуючи прийменники місця (*біля, поруч із, навпроти, через*); б) складіть розповідь про свій день, звертаючи увагу на прийменники часу (*після, перед, о, впродовж*);

2) метод рольових ігор: учні виконують ролі в певних комунікативних ситуаціях, наприклад: а) «Вказівки туристу» (один

учень запитує дорогу, інший пояснює, використовуючи прийменники); б) «**Замовлення в ресторані**» – діалог між офіціантом і відвідувачем із вживанням прийменників місця та напрямку (*покладіть на стіл, принесіть до столика*);

3) метод проектної діяльності: учні створюють проекти, у яких використовують прийменники в різних мовленнєвих ситуаціях, наприклад: а) «Екскурсія містом» – підготовка усного чи письмового путівника із зазначенням розташування об'єктів (*парк біля річки, музей напроти театру*); б) «Розповідь про улюблене місце» – учень описує місце відпочинку, використовуючи прийменники місця та напрямку;

4) метод роботи з текстами: учні працюють із текстами, виділяючи в них прийменники та аналізуючи їхні функції (наприклад, читання тексту та пошук прийменників з їх поясненням; заповнення пропусків у реченнях відповідними прийменниками; розширення речень: додавання прийменників для деталізації інформації (*Моя кімната знаходиться... (поруч із вікном, навпроти дверей, біля шафи)*);

5) метод комунікативних вправ передбачає інтерактивні завдання, що спонукають учнів до діалогу та активного мовлення, наприклад: а) «Ланцюжок речень» – один учень називає речення з прийменником, інший – доповнює його своїм варіантом; б) «Запитання-відповіді» – у парах учні ставлять запитання й відповідають, використовуючи прийменники; в) «Виправ помилки» – учні виправляють текст, у якому допущені помилки у вживанні прийменників.

Завдяки комунікативному підходу учні не просто запам'ятовують прийменники, а й активно застосовують їх у мовленні. Це сприяє: поліпшенню граматичної правильності висловлювань, розширенню словникового запасу, розвитку комунікативної компетентності та впевненості щодо використання української мови в реальних ситуаціях.

Список літератури:

1. Митяй З. Комунікативний підхід до вивчення рідної мови. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія «Педагогіка». № 1 (20). Запоріжжя, 2018. С. 45–51.

Оксана Гречак

Науковий керівник – доц. Гуцуляк Т. Є.

СЛОВОТВІРНА ЕКСПРЕСІЯ ЯК ОЗНАКА ІДЮСТИЛЮ ВАЛЕРІЯ ШЕВЧУКА (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «ДІМ НА ГОРІ»)

У сучасному українському письменстві виразно вирізняється постать Валерія Шевчука – національно свідомого митця, що поєднує філософську глибину з мовною інноваційністю. Мова творів письменника, як зазначає О. Переломова, увібрала «величезні потенції загальнонародної мови» та засвідчує «неабиякі творчі можливості митця», відображаючи його «неповторну індивідуально-авторську картину світу, оприявлену в слові» [1, с. 289].

У художньому світі Валерія Шевчука мова постає інструментом змалювання психоемоційних станів і філософської глибини буття. Визначальним елементом його ідіостилю є словотвірна експресія: неологізми, складні прикметники, префіксальні утворення. У романі «Дім на горі» така лексика не лише збагачує текст, а й наповнює його смыслом, розкриваючи духовну суть героїв, динаміку подій, стан навколишнього світу.

Характерною ознакою словотвірної організації тексту є авторське творення дієслів, які виражають специфіку особливого сприйняття стану довкілля. Наприклад, дієслово *спросторіти* (← *простір*) передає ефект раптової зміни небесного простору, появу перед очима чогось досі небаченого: «Я зиркнув угору, де щойно *спросторіло* небо, що було сховане за чорним деревом» [2, с. 48]. Неабияку експресію вдалося передати письменникові за допомогою дієслова *цвяхувати* (← *цвях*) зі значенням ‘сильно і щільно бити дощем, як цвяхами’: «Небо грало багрянцем, а над річкою висіла сива *хмара* і завзято *цвяхувала* землю й воду» [2, с. 133]. Зовсім інші асоціативно-образні зв’язки передає дієслівна форма *поцвяхований* (*поцвяхувати* ← *цвях*) – ‘вкривати рясно зорями, що нагадують забиті голівки цвяхів’: «Вони дивилися на оголений і *поцвяхований* золотими крапками шмат овиду» [2, с. 160].

Важливу текстотвірну роль відіграють індивідуально-авторські прикметники, утворені за типовими словотвірними моделями

української мови: **молочний** (← *молоко*) **ранок** ‘туманистий, такий, що нагадує молоко’: «*Вдивлявся у ранок, молочний і теплий, від річки сходила сива пара, в якій повсюдно проступало каміння*» [2, с. 15]; **качкуваті** (← *качка*) **сліди** ‘такі, що нагадують ходу качки чи відбитки качиних ніг’: «*Сільська жінка ... на піску напечатала низку качкуватих слідів*» [2, с. 15]. Цікавим є авторське поєднання в одному контексті складних прикметників, що репрезентують синкретизм кольору, форми, функції й надають текстові особливої експресії: «*Проти нього стояв високий широкоплечий чоловік із зеленокрилим капелюхом і довгоруким плащем*» [2, с. 55]. Такі одиниці допомагають створити багатомірний зоровий образ, що виводить текст за межі реалістичного письма.

Індивідуальну манеру В. Шевчука у слововживанні та словотворенні яскраво відображають іменники, утворені внаслідок усичення. Автор надає перевагу таким словам, що вже закріпилися в мові, напр., **одур** ‘одурення’: «*Треба було взяти її одуром*» [2, с. 169]; **ослаб** ‘слабкість’: «*...відчув нехоть і ослаб*» [2, с. 319]; **позир** ‘погляд’: «*...студентовий позир її схвилював*» [2, с. 169], а також утворює за аналогією іменник **вечерн** у складі прислівника **до вечеру**: «*Знав, що було це відчуття ... коли він уперше запалився і хотів напитися цього світла аж до вечеру*» [2, с. 84].

Отже, словотвірна система роману «Дім на горі» функціонує як художній механізм, що дозволяє відтворити цілісний багатогранний всесвіт твору. Новотвори В. Шевчука – це не лише вияв індивідуального стилю, а й свідчення тонкого знання мовних глибин і питомих словотвірних особливостей. Авторські слова закорінені в традицію, але водночас модернізують її, формуючи своєрідну мовну палітру, яка вдало репрезентує українську химерну прозу в її високому стилістичному й філософському вимірі.

Список літератури:

1. Переломова О. Мовний аспект ідіостилу Валерія Шевчука. *Волинь–Житомирищина*. 2010. № 20. С. 281–290.
2. Шевчук В. Дім на горі: Роман-балада. Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2013. 560 с.

Людмила Громеї

Науковий керівник – проф. Шабат-Савка С. Т.

СИНТАКСИЧНІ ЕКСПРЕСЕМИ В ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ГАННИ САБЛУК

Метафорично-образне світосприйняття людини, низка інтенцій естетичності, емоційності та оцінності увиразнюють перебіг поетичного дискурсу як однієї із жанрово-стилістичних форм української мови. Прагнення до експресивного відтворення дійсності та оригінального вираження думки стимулює автора як основного суб'єкта текстової комунікації до пошуку релевантних мовних засобів, що відповідають його намірам та естетичним уподобанням. З-поміж різнорівневих мовних одиниць у цьому плані вирізняються синтаксичні експресеми (фігурально-риторичні засоби), що мають естетичні, емоційно-оцінні та експресивні потенції в передаванні змісту, у реалізації тих або тих інтенцій, підсилюють «логічний та емоційний зміст висловленого, слугують засобом суб'єктивного увиразнення мови» [1, с. 156].

Виконувати експресивну функцію в конкретному тексті можуть будь-які мовно-виражальні засоби, проте в мові існують ustalені прийоми досягнення експресивності – тропи і фігури мови. Зокрема, у мовотворчості Ганни Саблук своїм розлогим функційним потенціалом вирізняються *риторичні запитання* – маркери інтенцій естетичності, що «створюють образний, змістово-естетичний ефект спілкування, акцентують увагу на важливій інформації, репрезентують високий стиль мовлення, увиразнюють його вишуканість та образність» [3, с. 286]. Напр.: *Думки рояться – де ж набрати слів, щоб Україну оспівать вродливу?* [2, с. 9]; *Хто ниву захистить, як мовчазна? А хліб вона щедротно родить, Хто землю нівечить, коли вона нам за добро добром відробить?* [2, с. 22]. За допомогою таких конструкцій, що мають питальну форму, проте реалізують емоційно-оцінне ствердження чи заперечення, Ганна Саблук передає емоційно-чуттєву сферу людини, філософські розмірковування, пор.: *І ми себе питаєм стиха: що ми в собі не вберегли? Коли помре суспільне лихо? Хто*

допоможе нам? Коли? [2, с. 27]; Цямриння в мріях – тухнуть далі, що буде завтра? Що там далі? [2, с. 39].

Естетичність поетичного дискурсу Ганни Саблук створюють **риторичні діалоги**, що їх формує адресант (автор, ліричний герой) та адресати мовлення, напр.: *Дощова краплинка, де ти народилась? І з якого боку надійшла?* [2, с. 93]; *Втішайся, зимо, в переливах дня* [2, с. 72]. Поетичну діалогічність вияскравлюють **вокативні комунікати** та **звертання** – синтаксичні експресеми, що слугують маркером апеляції, джерелом естетичної насолоди: *Кохана, рідна матінко – земля! Я біля тебе серце зігрівая* [2, с. 9]; *Країно, нене! Сестри ми, жіночого з тобою роду* [2, с. 12]; *Даруєш щедро, Україно, свої пісні, мов коровай!* [2, с. 6]; *Пильнуй, країно, хліборобські руки, земля не витерпить розлуки* [с. 15].

Потужну експресивність поетичного дискурсу Ганни Саблук створюють **окличні конструкції** (*Чаруй красою, рідна мово!* [2, с. 17]; *Земле рідна! Ти чарівна, неповторна у тобі краса!* [2, с. 30]; **повтори** (*І кожне явище у силі, І кожне має голос свій, То ж почуваймося щасливі У присмаку природних дій* [2, с. 54]. Функціонування **антонімів** розкриває індивідуально-авторське світосприйняття, напр.: *Білий сніг – він без п'ятми, чорна ніч без барвів білих. Біле й чорне між людьми, чорне тут нескромно всілось* [2, с. 43]; *У небі хмарка – зирк в боки, Куди піти? Куди податись? Де захід – стелять подушки, А схід уже іде вмиватись* [2, с. 53].

Синтаксичні експресеми природно входять у поетичний ідіолект Ганни Саблук, яскраво відображаючи авторські інтенції, створюючи образно-змістову довершеність та афористичність художнього тексту.

Список літератури:

1. Ермоленко С. Я. Експресивність. *Українська мова: енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін.. К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2000. С. 156–157.*
2. Саблук Г. І. У рідній мові посміхаюсь... Нові поезії. К.: Сучасний письменник, 2012. 314 с.
3. Шабат-Савка С. Т. Українськомовний питальний дискурс: монографія. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 332 с.

Олександр Гурей

Науковий керівник – доц. Максим'юк О. В.

МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ДИТЯЧОЇ СВІДОМОСТІ В НОВЕЛІ МИХАЙЛА ІВАСЮКА «ПІГУЛКИ ДЛЯ МАТЕРІ»

Михайло Івасюк – постать багатогранна, глибоко вкорінена в національний культурний простір, його слово є виявом духовної самосвідомості доби. Як слушно зауважив Б. Мельничук, «Михайло Івасюк був невсипущим трудівником на різних ділянках рідної культури» [2, с. 10], і ця праця виявлялася передусім у художньому слові, мовна палітра якого поєднує глибинну фольклорну традицію з інтелектуальним осмисленням історії та сучасності.

У прозі М. Івасюка виявляється витончена мовна чутливість, що формує особливу художню атмосферу, загострену на емоційному, образному й соціальному рівнях. Новела «Пігулки для матері» демонструє приклад поєднання ліризму, дитячого світосприйняття й трагізму буденного існування, втілених у словесній тканині тексту. Мова новели глибоко суб'єктивізована, індивідуалізована – це не просто художнє мовлення автора, а мовлення-емоція, мовлення-переживання, яке втілює внутрішній монолог дитини, що переживає материнську хворобу як катастрофу.

В основі тексту – наївна, але гранично відкрита свідомість дитини, яку передано через низку мовних прийомів, з-поміж яких синтаксичні повтори («я – і я...», «він – а я...»), оцінні прикметники («страшна жаба», «гірка біда», «великий і міцний»), гіперболізацію відчуттів («реву на всю силу», «від того плачу хатнє годиння щільком шуває»), що підсилює емоційний фон художньої оповіді.

Автор майстерно поєднує розмовно-просту, навіть побутову лексику з експресивною та поетичною. Наприклад, у реченні: «А Дмитрик може боронити мене від псів, бо він великий і міцний» [1, с. 20], використано дитячу логіку зі щирим захопленням, а прикметники створюють семантику надійності, сили, захисту.

Доброзичливо-тепле забарвлення має характеристика аптекаря: «*Він – наш, бо говорить по-українському*» [1, с. 23] – у ній проступає мотив локальної довіри, етнокультурної ідентичності, яка зчитується вже з мовної ознаки.

Особливої уваги заслуговує номінація «*пігулки*», яка виконує роль художнього символу – втілення надії, спасіння, порятунку. Усі мовні дії дитини – «*сказав голосно добридень*» [1, с. 23], «*вийшов надвір*» [1, с. 23], «*викладаю яйця*» [1, с. 24] – мають ритуалізований характер, наповнений тривогою і внутрішнім напруженням. Наприкінці новели звучить надломлений голос: «*Я думав, що не принесу мамі пігулок. Я заплакав, бо не зможу купити нічого. А мама слабі. Чекають...*» [1, с. 23] – художній фрагмент, емоційно спресований, який водночас маркує страх, сором, біль і безпорадність дитини.

У новелі багато синестезійних образів, які підсилюють образне наповнення: «*Наші порточки прилипли до тіла*» [1, с. 23]. «*З мене ще стікали реишки жовтків і білків*» [1, с. 24] – такі візуально-тактильні одиниці слугують знаками тілесного й емоційного виснаження.

У мові твору фіксуємо регіональну лексику та елементи народнорозмовного мовлення – «*пазуха*», «*папірчик*», «*гудзик*», «*посипле*», «*знахарка Магдалина*» – ці слова занурюють читача в автентичне мовне середовище та творять семантичну конкретику буття. Повторюваність звертань («*Дмитрик, Дмитрик...*»), «*мамо, мамо...*») підсилює ритмічність мовлення, додає йому внутрішньої драматичності.

Отже, новела «*Пігулки для матері*» – це мовна партитура дитячого світу, в якій засоби народної мови, емоційно-експресивна лексика та образність поглиблюють емоційне занурення читача й розкривають ширість переживань героя.

Список літератури

1. Івасюк М. Пігулки для матері / Письменники Буковини другої половини ХХ століття: Хрестоматія. Частина 2. 2-ге видання, доповнене. Чернівці : Прут, 2003. С. 19–24.
2. Мельничук Б. Михайло Івасюк (1917 – 1995) / Письменники Буковини другої половини ХХ століття: Хрестоматія. Частина 2. 2-ге видання, доповнене. Чернівці : Прут, 2003. С. 7–12.

Міла Жебчук
науковий керівник – проф. Руснак Н. О.

Семантичні угруповання лексики календарної обрядовості гуцульського говору

Сучасна українська діалектологія вивчає наріччя, говори, говірки української національної мови та діалектні явища на всіх рівнях мовної системи. З-поміж говорів південно-західного наріччя діалектологи виокремлюють гуцульський говір, чи не найцікавіший для вивчення, оскільки він зберіг архаїчні реліктові мовні явища. Матеріалом дослідження послугувало мовлення діалектоносіїв говірки села Долішній Шепіт Вижницького району Чернівецької області, а також лінгвістичні відомості видання Шекерика-Доникова П. Д. Рік у віруваннях гуцулів.

За географічно-територіальним поділом село Долішній Шепіт належить до Буковинської Гуцульщини, воно розташоване на берегах річки Сірет, поміж гір Томнатик, Лисничка, Магура, Плеща, Фрунтя, Мочарка, за 80 км від Чернівців. Назва села Шепіт зумовлена шипінням місцевої річки, тому спочатку поселення носило назву Шипіт, потім – Шепіт, а нині – Долішній Шепіт (перший компонент аналітичного ойконіму Долішній вказує на міжгірне географічне розташування).

Важливою складовою гуцульського діалекту є лексика календарної обрядовості, яка ділиться за циклами: зимовим, весняним, літнім та осіннім. Календарна обрядовість – це система святкувань, звичаїв, обрядів тощо, пов'язаних із народно-церковним календарем. Тому календарно-обрядова лексика є результатом взаємодії як народного, так і церковного календарів, адже вони перебувають в органічній єдності.

Виокремлюємо семантичні угруповання лексики календарної обрядовості, релевантні для всіх її циклів.

1. Назви свят календарної обрядовості: *Головосіки, Петрапавла, Маковія, Здвиженє, Відорці, Паска, Спаса, Тройця* тощо.

В ономастиці на позначення свят використовують термін геортоніми. Релігійні назви свят календарної обрядовості зазнали

передовсім фонетичного впливу гуцульського діалекту. Напр.: *Головосіки* – назва свята осіннього циклу (Усікновення Голови Івана Предтечі), святкується 11 вересня за юліанським календарем, 29 серпня – за григоріанським. *Головосіки* – то є пригісне свето, коли говіют усі.

Слово-комполит *Головосіки* утворене лексико-синтаксичним способом творення слів, відповідає економії мовних засобів.

Видоріці – Водохреща. Єк уднину, – на *Видоріці* – чюрет стріхы, то будет медозбірний рік (3, с. 77).

Праслов'янська назва *Видоріці* постала внаслідок редуції приголосного і голосного навколо колишнього складотворчого *p*.

Серед цього угруповання слів є номінації, які піддалися впливу фонетичної та морфологічної систем гуцульського говору: *Паска* – Пасха, *Спас* – Спаса, *Тройця* – Трійця.

2. Назви обрядодій: *говінс, посвет, переберія, набуток* тощо.

Посвет – церковне освячення великодніх кошиків, зілля або води. На *посвет* на Маковея люди приходють з маком і зілем.

Лексема *посвет* – наслідок апокопи.

3. Назви обрядових атрибутів, які забезпечують виконання обрядів: *тріца, бечка, галунка* тощо.

Тріца – сніп засушеного зілля та квітів, обов'язково з хрестом та трьома свічками, який стоїть на святковому столі всі святки та освячується на Водохреща (19 січня за юліанським календарем, 6 січня за григоріанським). *Шо то за газдиня, єк прийде на йорданский посвет без тріци.*

4. Назви обрядових страв: *пшениця, цвіклі, бабка, книш* тощо.

Пшениця – різдвяна кутя, *До пшениці* на Сьвстий вечир меду не жєлуют.

Слово *пшениця* функціонує у вторинній номінативній функції (лексико-семантичний спосіб словотвору).

Лексика календарної обрядовості репрезентує важливу частину духовної та матеріальної культури Гуцульщини, відображає давні звичаї гуцулів та відбиває мовну картину носіїв діалекту. Зазначені тематичні групи слів передають колорит гуцульського діалекту.

Список літератури:

1. Шекерик-Доників П. Д. Рік у віруваннях гуцулів: вибрані твори. Верховина: Гуцульщина, 2009. 351 с.

Марта Забродська
Науковий керівник – проф. Шабат-Савка С. Т.

ЕЛІПТИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ В ПОВІСТІ «СОЛОДКА ДАРУСЯ» МАРІЇ МАТІОС

Неповні конструкції неодноразово були об'єктом уваги багатьох учених, які досліджували питання синтаксису, проте вивчення цих конструкцій у мовостилі сучасної української письменниці Марії Матіос викликає зацікавлення в контексті їхнього функційного потенціалу, структурно-семантичних моделей, увиразнення письменницького ідіолекту. На думку І. Вихованця, у процесі аналізу неповних речень важливо звернути увагу на співвідношення формальних та значеннєвих ознак, що дало змогу виокремити відомому вітчизняному лінгвістові два типи таких структур:

- формально і семантично неповні речення;
- речення формально неповні, але семантично повні (еліптичні речення) [1, с. 103].

Якщо конструкції першого типу вирізняються формально не вербалізованим компонентом, що його легко експлікувати з контексту чи ситуації мовлення, то еліптичні висловлення – це типізовані структури, що не потребують встановлення яких-небудь членів речення, вони є семантично повними конструкціями (навіть поза контекстом).

П. Дудик, дослідник синтаксичної неповноти речення, серед таких конструкцій виокремлює: 1) речення з еліпсом присудка (або головного члена односкладного речення) з семантикою дієслова руху, пересування в просторі; 2) речення, що виражають побажання, привітання, заклики, прокляття, подяку, питання; 3) речення з еліпсом присудка, зі значенням буттєвості; 4) речення з еліпсом присудка, що має значення дієслова сприймання; 5) речення з еліпсом присудка, зі значенням дієслова мовлення; 6) речення з еліпсом присудка, що узвичаївся як виразник запитання [2, с. 87].

У повісті «Солодка Даруся» М. Матіос еліптичні речення слугують експресивний маркером передавання внутрішнього світу Дарусі, яка неохоче спілкується з іншими, а тому її мовлення

фрагментарне, що відображає складний емоційний стан, переживання та травму. Короткі й уривчасті висловлення створюють динамічний темп оповіді, нагнітають напругу, підсилюючи емоційний вплив на читача. Напр.: *Ото людська зависть усе й зробила. Ціла фамілія на пси зійшла. Ні добра, ні дитини, ні гаразду. Ніц нічого... Одна нещасна німа Даруся, що за всіх відбуває гріхи на цьому світі, сирота* [3, с. 168].

Особливу емоційність у романі створюють еліптичні речення з еліпсисом присудка, що має реалізує семантику руху, пересування, напр.: *Рука – до серця. Сильно* [3, с. 30]; *Думки – кудись далеко* [3, с. 34]; буттєву семантику: – *Дома газди?* [3, с. 93]; *Даруся мовчки. В очах – біль* [3, с. 80]; *Хата при дорозі – люди не глухі* [3, с. 72]; з еліпсисом присудка, що реалізує значення мовлення, говоріння, пор.: – *Це ви про що, Варварко? – Про що... Про кого! Про солодку Дарусю і про Івана Цвичка* [3, с. 36].

Динаміку уснорозмовного дискурсу увиразнюють ті еліптичні конструкції, що вербалізують метакомунікативні інтенції вітання та віншування, напр.: – *Доброго здоров'я, пане-товаришу директоре!* [3, с. 53]. Питому рису українського мовлення відображають еліптичні конструкції, що мають характер побажання, передають природність і невимушеність діалогічного мовлення, унеможливають переобтяженість фрази, додають динаміки процесу спілкування. пор.: – *Аби то лише на добре, аби на добре... На добре! На добре, таздиньки, бо скільки того життя? Кавальчик!* [3, с. 83].

Еліптичні конструкції в повісті «Солодка Даруся», у «драмі на три життя», динамізують текстову комунікацію, відображають внутрішній світ персонажів, сприяють ритмічній організації тексту, слугують потужним експресивним засобом, що підсилює психологізм художнього тексту.

Список літератури:

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
2. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення (Просте речення; еквіваленти речення): [монографія]. Київ : Наукова думка, 1973. 288 с.
3. Матіос М. Солодка Даруся. Львів: Піраміда, 2005. 176 с.

ФУНКЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НЕЗАКІНЧЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ У МОВОТВОРЧОСТІ МАРІЇ МАТІОС

Серед фігурально-риторичних конструкцій української мови суттєво вирізняються ті мовні прийоми, що надають художнім текстам емоційної виразності, синтаксичної та естетичної довершеності. Особливу експресивність створюють сегментовані висловлення, у яких єдине змістове ціле автор подає частинами, дроблячи й обриваючи висловлення, для підсилення емоційності мовлення, створення динамічності й образності текстової комунікації. Така стилістика вирізняє, за нашими спостереженнями, мовотворчість Марії Матіос.

До прийомів синтаксичного сегментування належать незавершені конструкції – перервані або неповні висловлення, які створюють високу експресію, підсилюють емоційну напругу та психологічну виразність тексту, допомагають авторові передати внутрішній стан персонажів, експлікувати їхню схвильованість, тривогу, збентеження, нерішучість тощо. На думку С. Шабат-Савки, «незакінчені висловлення генерують емоційно насажене текстове тло, відображають глибину людських емоцій, створюють особливу чуттєвість, естетику та природність текстової комунікації, слугують візуальним емоційно-експресивним маркером сугестивності – спланованого авторського впливу на адресата мовлення» [3, с. 60].

У контексті роману «Нація» Марії Матіос незавершені конструкції відіграють посутню роль у розкритті внутрішніх переживань персонажів, увиразнюють психоемоційний стан персонажів, спектр негативних емоцій – невпевненість, страх, розгубленість. Напр.: *– Я вас боюся, бо ви можете й мене від дітей забрати, як Різунів, Поповичів, Шпетків забрали... ви всіх можете забрати. Усю Товарницю, й Розтоки, й Вижницю, й усий світ... Але вам легше від того не стане [2]; Боже, як усе змішалось... Чому ти просиш за неї? Хто вона тобі, друже... Ти ж, як палець, один-одніський на всьому світі... Чи просив хто за твоїх, коли їх живцем німці у вогні палили... [2].*

У мовотворчості М. Матіос, як зауважують дослідники, здебільшого актуалізуються емоційно-оцінні інтенції негативного характеру з домінування емоцій гніву, злості, роздратування, ненависті, страждання, суму, страху [1, с. 8], які реалізують і незавершені (обірвані, недомовлені) висловлення, увиразнюючи емоціогенність діалогічних та монологічних моделей людської комунікації, пор.: *Юр'яна була би головою в стіни. Але діти... Боже, діти...* [2]. Як бачимо, перерване висловлення передає сильний емоційний стан героїні, яка переживає внутрішній конфлікт, відображає її гнів та безсилля. Поява незакінчених комунікативів *Але діти... Боже, діти...* посилює драматизм текстової комунікації.

Незакінчені конструкції змінюють темп і ритм мовлення, що впотужнює атмосферу внутрішнього вибуху та депресії. Дискурсивне висловлення *Ой ні... Відколи ви в нас запанили, тут уже ніхто панської голови не має... У швидкім часі тут усі безголові будуть... Час такий – безголовий...* [2] демонструє складну емоційну напругу, вияскравлює душевні переживання, створює напруженість міжособистісної комунікації.

Незавершені конструкції в романі «Нація» Марії Матіос – це потужний маркер емоційності, яскравий засіб експлікації внутрішнього психоемоційного стану мовця. Функційний потенціал таких сегментованих висловлень виявляється в здійсненні емоційного впливу на адресата мовлення, у зосередженні уваги на важливій інформації, у спонуканні до розмірковувань, до активної когнітивної діяльності людини як основного суб'єкта текстової комунікації.

Список літератури:

1. Кемінь У. В. Конфліктні моделі реалізації категорії емотивності (на матеріалі роману «Букова земля» Марії Матіос). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: «Філологія». Одеса, 2023. № 59. Т. 2. С. 7-10.
2. Матіос М. Нація. Одкровення. Львів: Літературна агенція «Піраміда», 2018. 256 с. <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=15284>
3. Шабат-Савка С. Т. Незакінчене висловлення як емоційно-експресивний маркер мовотворчості Ірини Вільде. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. Том 33 (72) № 6. Ч. 1. 2022. С. 58–64.

Марія Ігнатюк

Науковий керівник – асист. Тесліцька Г. І.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ОДНОСКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

З огляду на зміну освітньої парадигми від знанневого підходу до компетентнісного в закладах загальної середньої освіти України постали нові вимоги щодо організації навчання учнів, які повинні не лише набути необхідних лінгвістичних знань, а й навчитися застосовувати їх у процесі комунікації [1, с. 67]. Сьогоднішнім потребам суспільства найбільше відповідає компетентнісний підхід, оскільки він сприяє формуванню компетентної особистості, здатної жити й творити в швидкозмінному соціумі. Цим зумовлена необхідність перегляду цілей і змісту навчання, засобів та методів їхньої реалізації в системі шкільної освіти.

Актуальність упровадження засад компетентнісного підходу у процес вивчення односкладного речення на уроках української мови в ЗЗСО детермінована потребами створення науково вмотивованих лінгводидактичних основ формування особистості, розпрацювання методичного інструментарію, добору методів, форм та засобів засвоєння навчального матеріалу, створення дидактичної моделі вивчення односкладного речення, покращення навчально-методичного забезпечення, пошуку інноваційних методологічних прийомів та шляхів здобуття інформації.

Вивчення односкладних речень передбачає застосування різних методичних прийомів, які допомагають засвоїти теоретичний матеріал під час використання зазначених конструкцій в мовленні та на письмі. Основними методичними рекомендаціями організації процесу вивчення простого ускладненого речення є:

1. Поетапний підхід. Вивчення речення відбувається поетапно, починаючи з простих речень і поступово переходячи до складніших конструкцій. Цей принцип допомагає учням зрозуміти модель побудови базових структур перед опрацюванням їхніх модифікацій.

2. **Граматичний аналіз.** Аналізуючи граматичні структури простих двоскладних та односкладних речень, необхідно звертати увагу на морфологічну природу головних та другорядних членів речення, наявність сполучників та часток. Детальний аналіз граматики допомагає зрозуміти учням структуру речень.

3. **Опрацювання лексики.** Варто акцентувати увагу на нових словах та словосполученнях, які часто використовуються в односкладних реченнях, адже це збагачує словниковий запас учнів, які зможуть використати такі синтаксичні побудови у процесі власної комунікативної діяльності.

4. **Моделювання та практика.** Поступовий перехід від опрацювання запропонованих односкладних речень до самостійного моделювання таких синтаксичних побудов сприяє повнішому усвідомленню синтаксичної природи явища односкладності.

5. **Використання текстів.** Оптимальним є вивчення простого односкладного речення в контексті, в реальних комунікативних ситуацій. Це допомагає учням зрозуміти, як односкладні речення реалізовані в мовленні та при читанні.

6. **Відкрите обговорення.** Необхідно залучати учнів до обговорення й аналізу речень, порівняння двоскладних та односкладних конструкцій, визначення їхньої ролі в акті комунікації.

7. **Застосування творчих завдань.** Створення учнями власних висловлень, есе, творів із двоскладними та односкладними реченнями сприяє розвитку їхньої мовної творчості.

Отже, дидактичні особливості процесу вивчення синтаксису на засадах компетентнісного підходу ґрунтуються на опануванні мови не як теоретичної абстрактної дисципліни із великою кількістю правил, винятків із правил, а як практичного курсу, адже мова є потужним комунікативним інструментом, яким кожен учень користується щоденно для задоволення різноманітних потреб.

Список літератури:

1. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. Рідна школа. 2005. № 1 (900). С. 65–70.

Анастасія Каралаш
Науковий керівник – проф. Кульбабська О. В.

СПЕЦИФІКА ЛЕКСИЧНОГО ПОВТОРУ (НА МАТЕРІАЛІ МОВИ ЗБІРКИ ЛІНИ КОСТЕНКО «ТРИСТА ПОЕЗІЙ»)

Для художнього мовлення релевантним є семантико-синтаксичний рівень аналізу. Без належної уваги до нього наукове пізнання такого феномена культури, як поезія, є досить проблематичним і навіть неможливим. Справді, психічний стан людини оприявнюється насамперед у структурі словесного вираження її думки, ось чому серед засобів емотивно-емоційного впливу на співрозмовника віднаходимо найрізноманітніші синтаксичні засоби, поміж яких значне місце належить **лексичному повтору**.

Лексичний повтор є одним із найважливіших засобів поетичної виразності в мовленні Ліни Костенко, яка цьогогоріч відзначає свій 95-літній ювілей. За нашими спостереженнями, цей стилістичний прийом набуває особливої ваги, оскільки поезія визначної майстрині художнього слова насичена смисловими акцентами, символами, тропами та глибокими підтекстами.

Повтор привертав увагу багатьох мовознавців, зокрема С. Я. Ярмоленко, Т.В. Жук, А.К. Мойсієнка, З.О. Пахолок, Т.П. Вільчинської, Л.І. Пац та ін.

Повтор – фігура мови, що полягає у дво- або кількаразовому використанні в межах контексту в певній послідовності тотожних чи подібних (як у формальному, так і в семантичному аспектах) звуків, слів або їх частин, синтаксичних конструкцій, ужитих компактно або дистантно, для досягнення відповідного виражального чи виражально-зображального ефекту [1, с. 96].

У мові Ліни Костенко спостерігаємо два типи повторів за структурно-стилістичним критерієм – ітеративні та синтаксичні.

З-поміж **ітеративних повторів** найчастотнішими є:

1) анафора, напр.: */Такої дивної отрути / я ще ніколи не пила./ Такої чистої печалі,/ такої спраглої жаги,/ такого зойку у мовчанні,/ такого сяйва навкруги* («І як тепер тебе забути?» с. 21);

2) епіфора, напр.: *І не мріяла вже про тебе, / щоби цим це образить тебе* («В дні, прожиті печально і просто...» с. 19);

3) кільце, напр.: *Яке гірке, яке гірке вино! / А треба пити. То хорошиий звичай. / Його створили теж для нас, давно... / За нашу зустріч! / За прощання наше! Яке гірке, яке гірке вино!* («Жо-хання, вірність...» с. 17).

Синтаксичні повтори теж охоплюють три підтипи, зокрема:

1) паралелізм, напр.: */я залишуся в серці твоєму/ на сьогодні, на завтра, навік. / І минатиме час, нанизавши/ сотні вражень, імен і країн, – /на сьогодні, на завтра, назавжди! – То все разом, а ти — окремо. / І сьогодні, і завтра, й навік* («Розкажу тобі думку таємну...» с. 26);

2) хіазм, напр.: */життя зникає, як ріка Почайна. / Через віки, а то й через роки, / ріка вже стане спогадом ріки* («Мені відкрилась істина печальна...» с.87);

3) полісиндетон, напр.: *Усе було – і сум, і самота, / і горе втрат, і дружба нефальшива. (Усе було – і сум, і самота...» с. 71); І день, і ніч, і мить, і вічність, / і тиша, і дев'ятий вал – /твоїх очей магічна ніжність/ і губ розплавлений метал* («І день, і ніч, і мить, і вічність...» с. 36).

Отже, у поезії Ліни Костенко повтор є потужним стилістичним засобом, що репрезентує її унікальний поетичний стиль. Повторення є не лише засобом підсилення художнього ефекту, а й важливим інструментом ритмічної організації тексту, носієм прагматичної інформації для читача.

Список літератури:

1. Українська мова : енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознав. імені О. О. Потебні, Ін-т укр. мови; редкол.: В. М. Русанівський [та ін.]. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2004. 820 с.
2. Костенко Л. Триста поезій : вибрані вірші. К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2014. 416 с. (Серія «Українська Поетична Антологія»).

МОНОЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У закладах загальної середньої освіти учні вивчають особливості діалогічного та монологічного мовлення, засвоюючи комунікативно-мовленнєву компетентність, що слугує важливим аспектом мовного розвитку, забезпечує здатність ефективно сприймати та створювати діалоги й монологи, формувати зв'язне мовлення, стимулюючи активну пізнавальну діяльність учнів, розвиток їхніх когнітивних здібностей. Якщо діалог – результат взаємного (колективного) мовного процесу, активна взаємодія двох і більше учасників комунікації, то монологічне мовлення є наслідком односторонньої, індивідуальної творчості, «свідомо розрахованої організації словесних рядів» [2, с. 504]. Ще в початкових класах учні знайомляться з монологіями, вчать виразно читати невеликі тексти, переказувати їх, виконувати рольові завдання, а тому в цьому контексті вчителів важливо розвивати якісне, логічне та правильне мовлення учнів, адже мовленнєва культура безпосередньо залежить від багатства словникового запасу, дотримання норм літературної мови.

За нашими спостереженнями, у процесі формування мовленнєвих компетентностей учнів на уроках української мови важливу роль виконують проєктні технології [2, с. 162], що формують дослідницькі навички та вміння школярів, підвищують мотивацію до вивчення мови та літератури. У ЗЗСО вчитель як суб'єкт освітнього процесу використовує різні проєкти, зокрема – дослідницькі, що скеровані на аналіз мовних явищ; творчі, які передбачають написання есе, створення віршів, казок; інформаційні, що мають на меті підготовку презентацій, буклетів; практико орієнтовані проєкти, спрямовані на формування власних словників, ведення блогів тощо.

Ефективністю вирізняються дослідницькі проєкти, коли учні самостійно досліджують мовні явища: з якою метою використано монологи в тих або тих художніх текстах, у публіцистиці, у кіно,

театрі. Учитель може запропонувати підібрати монологи з книги «Чим живемо. На шляхах українського Відродження» Олесе Гончара, зокрема ті, що мають стосунок до соціально-політичних, морально-етичних, патріотичних аспектів людського буття, напр.: *Бюрократична централізація, відомча сваволя, технічна невідготовленість, дегуманізація науки, відсутність гласності, відсутність реального суверенітету республіки – хіба не цим найперше пояснюється Чорнобиль? А ті нові потенційні чорнобилі, всі оті АЕС – Рівненська, Хмельницька, Ново-Українська та інші, що їх по-крутійськи, потайки замишляють розширювати до безпам'яті, – хто скаже, чим вони можуть обернутися до цілих регіонів?*

У процесі вивчення монологів учителі застосовують ті проєктні методики, що сприяють активному залученню учнів, розвитку їхніх творчих здібностей і комунікативних навичок. Це може бути творчий проєкт «*Живі історії*», у якому учні самостійно обирають монологи літературних персонажів і готують театралізовані виступи, що, зрозуміло, покращить їхні ораторські навички, вміння виступати перед класом або на шкільному заході. Для розвитку навичок публічного виступу, увиразнення культури усного мовлення можна запропонувати відеопроект «*Умію говорити*».

Серед творчих проєктів, тих, що розвивають креативне мислення та навички самопрезентації, варто виокремити «*Монолог майбутнього*», у якому учні мають можливість створювати власні монологи фантастичного, філософського чи автобіографічного спрямування.

Розвиток монологічного мовлення в системі шкільного навчання і виховання має важливе соціальне значення, адже мовленнєві навички, сформовані з опертям на проєктні технології, не лише слугують основою для подальшого навчання й особистісного розвитку учнів, а й впливають на їхню майбутню громадську діяльність.

Список літератури:

1. Сучасна українська літературна мова : Стилістика / за заг. ред. академіка І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1973. 588 с.
2. Шабат-Савка С. Мовно-літературна освітня галузь у контексті інноваційних технологій навчання. *Мовно-літературна освітня галузь: розроблення, впровадження нових методик та практик навчання*. Чернівці: ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2023. С. 159–166.

Сніжана Корольова
Науковий керівник – доц. Антофійчук А.М.

ФОНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ СКОРОМОВОК

Фонетична структура українських скоромовок виявляє глибоку системність, що поєднує елементи милозвучності, звукової гри та ритмічної впорядкованості. Основу їхньої звучальної організації становлять такі явища, як **алітерація**, **ономатопея** та **ритмічна симетрія**, які виконують роль як смислового підсилення, так і на мовленнєвої функціональності. Скоромовка як мовна одиниця виконує не лише розважальну, а й дидактичну функцію: вона є вправою для дикції, артикуляції, темпу мовлення. Її фонетична складність спрямована на формування звукової точності, ясності мовлення, а також на вироблення відчуття ритму – одного з базових елементів мовної культури.

Найчастіше саме **алітерація** – повторення однакових або подібних приголосних – формує звукову домінанту скоромовки. Наприклад, у скоромовці «*Сидить Прокоп – кипить окроп, Пішов Прокоп – кипить окроп*» [2] спостерігаємо симетричне розташування наголосів, що забезпечує гармонійний ритм. Повторення звуків [п], [к], [о] утворює ефект алітерації, який підсилює складність вимови та сприяє тренуванню артикуляції. Крім того, чергування дзвінких і глухих приголосних ускладнює швидке промовляння, що робить цю скоромовку ефективним вправлінням для дикції.

Скоромовка «*Улас у нас, Панас у вас*» [2] є прикладом ритмічної симетрії та алітерації, де поєднання паронімічних імен і повторюваних прийменникових конструкцій створює чіткий звуковий ритм. Повтори приголосних [н], [с], [л]/[п] та голосного [а] ускладнюють вимову, водночас забезпечуючи милозвучність і тренуючи артикуляцію.

Окремо варто відзначити **ономатопею** як інструмент творення звукової образності. У скоромовці «*Стриб-стриб-стриб – підстрибує по стерні рідня: перепілка, перепел, перепелена*» [2] зву-

кова мімікрія передає характер дії – тут працюють як звуконаслідування, так і ритмічне накопичення складів. Поєднання приголосних [сmp], [п], [р] і частотне повторення складів «стри», «пере» створює своєрідний фонообраз, близький до пісенного ритму, що збагачує скоромовку і змістовно, і стилістично.

Ритмічна організація тексту – ще один маркер фонетичної виразності. Симетричне розташування наголосів, повторюваність складових елементів, стрункість звукової побудови сприяють як ефективному запам'ятовуванню, так і розвиткові відчуття мовного темпу, що особливо важливо для початкового мовленнєвого розвитку [3, с. 561]. Ці особливості роблять скоромовки зручними для використання в освітньому процесі – від дошкільної лінгводидактики до основ сценічного мовлення.

Отже, українські скоромовки – це своєрідні мініатюрні фонетичні композиції, де кожен звук працює на зміст і форму. Їхня мовна цінність полягає не лише в культурно-естетичному вимірі, а й у практичному: вони є унікальним інструментом для формування фонетичної компетентності мовця, розвитку артикуляційної гнучкості та мовленнєвої виразності. У добу швидких комунікацій і кліпового мислення скоромовка зберігає свою функціональну актуальність, поєднуючи традицію з методичною ефективністю [1, с. 177]. Українська скоромовка постає як живий мовний артефакт, що гармонійно поєднує естетику звучання з освітнім потенціалом, залишаючись актуальним засобом мовленнєвої практики в сучасному освітньому просторі

Список літератури:

1. Каневська О. Б., Щербак, С. В. Малі фольклорні жанри як форма вираження національного характеру. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 2014, Том 10, С. 172–181.
2. Українські народні скоромовки – Українські народні скоромовки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: uriosities/luchshie-skorogovorki-dlya-dikcii-na-russkom-i-ukrainskom-yazykah-spisok-12815619.html
3. Федорова О. А. (2017). Особливості навчання інокомунікантів фонетично-інтонаційного аспекту української мови. *Молодий вчений*, 2017. № 10 (50). С. 559–564.

ВІДНОШЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОСТІ В ПРОСТОМУ РЕЧЕННІ (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ МАРІЇ МАТІОС)

Одним із пріоритетних напрямів сучасних лінгвістичних студій є синтаксична організація художнього твору. А тим паче, коли йдеться про художню прозу знаної української письменниці, колоритної буковинки, безмежно закоханої у свій край, Марії Матіос. Мова її творів все частіше стає об'єктом досліджень когорти сучасних мовознавців.

Твори Марії Матіос «Солодка Даруся» і «Щоденник страченої» є цілком серйозною спробою глибоко художньо осмислити історію і трагедію рідної Буковини, всієї України загалом.

Аналізуючи семантико-синтаксичні відношення у простих реченнях, ми приділили особливу увагу не лише структурі, але й змістові творів, тому що саме з контексту випливає значення та сенс уживання тієї чи тієї конструкції.

Основними формальними засобами вираження семантико-синтаксичних відношень у сучасній українській мові є: 1) форми повнозначних слів (відмінкові та прийменниково-відмінкові); 2) незмінні повнозначні слова (прислівник, дієприслівник тощо); 3) службові слова; 4) порядок слів.

Метою нашого дослідження було проаналізувати реченнєві конструкції з синтаксичними відношеннями альтернативності, засобами вираження яких слугують службові слова.

Альтернативні відношення у досліджуваних конструкціях фіксуємо як на рівні головних, так і на рівні другорядних членів речення, які містять одиничні, парні, три й більше розділові сполучники *чи, або, ані...ані, то...то, як не..., то, чи то...чи, чи...чи, ані...ні...ні:*

1. Речення з сурядними рядами підметів: *Безглузде полювання **чи** гонитва за силуваною пристрасстю закінчилася драматично для самого мисливця (2, с. 13). Близчим часом **ані** я, **ані** хто інший не зважиться на подібну дурницю (2, с. 126). І хто з них тепер дурний, **чи** Марія, **чи** її син, **чи** обидвоє зразу, Даруся направду не знає (1, с. 18).*

2. Речення з сурядними рядами присудків: *Чому ж воно, поранене спогадами серце, так тривожиться **чи** боїться* (2, с. 16). *Пальці у неї були такі, немов би їх кліщами тиснули **або** били камінням* (1, с. 115). *Але **чи** правду казали, **чи** таки брехали, хто знає?* (1, с. 104). *Жодна, навіть найрозумніша книжка, найчесніший щоденник не може **ані** відтворити, **ані** замінити смаку і смислу самого життя* (2, с. 16).

3. Речення з об'єкними поширювачами: *Отак утуплюся очима в підлогу **чи** стелю – і дивлюся ...*(2, с. 14). *А тут уже румунські буки грають йому **як не** «гуцулку», **то** «аркан», та все по гузиці, та все по вже синій від польських палиць гузиці* (1, с. 101). *Шкіра моя горить, бо чує: ця колісниця, що в'їхала сьогодні в наше життя, не обмине **ані** німого, **ані** сліпого, **ані** християнина, **ані** іудея* (1, с. 108).

4. Речення з означальними поширювачами: *Дехто вертався з перебитими **чи** поломаними пальцями або припеченою шкірою, багато – не вернулося досі* (1, с. 144). *На ранок Марія знаходила Дарусю із вповитою п'ятьма хустками головою, відверненою до стін, із землистим обличчям, про яке годі було сказати, **чи** то обличчя мерця, **чи** живої людини* (1, с. 36).

5. Речення з обставинними поширювачами: *І немає жодного значення, де ти гортаєш своє минуле, - на тюремних нарах, на лікарняному ліжкові, за письмовим столом **чи** на тому світі* (2, с. 16). *Цвичковий інструмент купували **то** для шкіл, **то** для сільських клубів, де по неділях збирали так звані ансамблі дрімбарів і тиляли на дрімбах, як на цимбалах* (1, с. 40).

Отже, відношення альтернативності в простому реченні найпродуктивніше передають одиничні сполучники *чи*, *або*, меншою мірою – повторювані сполучники, які поєднують однорідні головні члени двоскладного та односкладного речень, а також поширювачів, серед яких найчастіше використовуються в сурядних рядах з альтернативними відношеннями об'єктні, рідше обставинні й ще рідше – означальні.

Список літератури:

1. Матіос М. Солодка Даруся. Львів : ЛА «Піраміда». 2005. 176 с.
2. Матіос М. Щоденник страченої. Львів : ЛА «Піраміда». 2005. 192 с.

Марина Кучер

Науковий керівник – доц. Шатілова Н. О.

МІСЦЕ ПУНКТУАЦІЇ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Пунктуаційна вправність є одним із компонентів загальної культури людини, тому опанування пунктуаційних норм – одне з основних завдань навчання української мови в умовах сучасної мовної освіти України. Теоретичним і практичним аспектам української пунктуації, особливостям формування пунктуаційної компетентності здобувачів освіти присвячено низку праць (Л. Булаховський, Н. Гуйванюк, А. Загнітко, Н. Ковальчук, І. Савченко, С. Шабат-Савка, К. Шульжук та ін.). Проблема вивчення пунктуації в ЗЗСО не втрачає своєї актуальності і в наш час та вимагає пильної уваги дослідників.

Мета нашої розвідки – окреслити місце пунктуації в шкільному курсі української мови на основі аналізу модельної програми для здобувачів базової середньої освіти – державного документа, який визначає обсяг і зміст знань, умінь і навичок з української мови, що їх мають набути учні за час навчання.

За енциклопедією «Українська мова», *пунктуація* – «1) історично сформована система правил про вживання розділових знаків, яка разом з орфографією становить правопис мови; 2) розставлення в тексті розділових знаків; 3) те саме, що розділові знаки» [1, с. 540]. Самі ж *розділові знаки* визначають як «умовно прийняті неалфавітні графічні знаки, що їх використовують згідно із синтаксичними, смисловими, інтонаційними та іншими особливостями мовлення» [2]. В українській пунктуації застосовують такі знаки пунктуації: крапка, кома, крапка з комою, двокрапка, тире, знак питання, знак оклику, крапки, дужки, лапки, абзац (виконує роль розділового знака в тексті) [6, с. 8-9]. У редакції «Українського правопису» 2019 р. до розділових знаків уналежнено скісну риску.

Шкільний курс української мови передбачає вивчення усіх розділів науки про мову. Вивчення пунктуації розпочинається у початковій школі (1–4 кл.) і продовжується в наступних класах.

У 5-му класі учні вивчають вступний курс «Відомості із син-

таксису та пунктуації», де опрацьовують теми: «Словосполучення і речення. Головні та другорядні члени речення», «Речення з однорідними членами. Звертання. Вставні слова та сполучення слів. Складне речення. Пряма мова. Діалог» [3]. Школярі знайомляться з поняттям «пунктуаційна помилка» та вивчають такі пунктограми: «Розділові знаки кінця речення», «Кома між однорідними членами речення» тощо.

У 6-му класі вивчене з теми «Синтаксис і пунктуація» лише повторюють та узагальнюють, опрацьовуючи основні пунктограми за вибором учителя [3, с. 36]. У 7-му класі розділовим знакам приділено увагу тільки в межах вивчення деяких частин мови, як-от: «Розділові знаки в реченнях із дієприкметниковими зворотами», «Розділові знаки в реченнях з одиничними дієприслівниками та дієприслівниковими зворотами», «Кома та знак оклику в реченнях із вигуками».

У 8 та 9 класах відбувається систематичне опрацювання пунктуаційних правил, адже учні не лише актуалізують вже набуті знання, але й засвоюють нові, заглиблюючись у синтаксис простого і складного речень й детально опрацьовуючи пов'язані із синтаксичною теорією правила уживання / невживання розділових знаків, як-от: «Тире між підметом і присудком», «Виділення порівняльних зворотів комами», «Тире в неповних реченнях», «Двокрапка й тире в реченнях з однорідними членами та узагальнювальними словами» та ін. [4].

Отже, сучасна пунктуація – важлива частина графічної системи мови, а пунктуаційна компетентність – присутній складник мовної та мовленнєвої компетентностей учнів ЗЗСО.

Список літератури:

1. Бурячок А. А. Пунктуація. *Українська мова: Енциклопедія*. Київ : Українська енциклопедія, 2004. С. 540–541.
2. Енциклопедія Сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/>
3. Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи» для ЗЗСО. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83075/>
4. Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д. Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи» для ЗЗСО. URL: <https://search.app/u8ngSMcetW9tQ4Kt5>
5. Шабат-Савка С. Т., Максим'юк О. В., Шатілова Н. О. Пунктуація української мови. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 240 с.

Юлія Лакуста

Науковий керівник – проф. Руснак Н.О.

ДЕНДРОНІМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДІАЛЕКТНІЙ МОВІ

Дослідження місцевих варіантів мови, її територіальних діалектів та говірок є предметом окремої мовознавчої дисципліни – діалектології. Термін діалектологія походить із грецької мови: *діа* «розмова», *лєкт* «говір», *лоґос* «слово, вчення». Діалектологія досліджує закономірності виникнення та розвитку діалектів, процеси їхньої взаємодії з літературною мовою, вивчає фонетичні, граматичні та лексичні особливості територіальних варіантів загальнонародної мови. У лексичній системі української діалектної мови увагу мовознавців привертає угруповання слів – назви рослин, дендроніми. Так, І. В. Сабодош, один із ключових дослідників закарпатської ботанічної номенклатури, у праці «Формування української ботанічної номенклатури» (1996 р.) систематизував і описав лексичний склад рослинних назв у цьому регіоні, простеживши їхню історію, джерела запозичень і семантичні зміни.

Ботанічна номенклатура буковинського ареалу потребує детального висвітлення. Класифікація рослин у буковинських говірках базується як на біологічних, так і на лексико-семантичних характеристиках. Біологічна будова розмежовує дерева, кущі, трави, гриби та мохи за їх морфологічними особливостями. Лексико-семантична структура відображає зв'язок між назвами рослин та їхніми ознаками, місцем зростання, використанням і культурними асоціаціями. Такі особливості дендронімічної системи свідчать про багатство народної номенклатури, що збереглася в буковинських говірках і відображає тісний зв'язок людини з природою.

Дендроніми, тобто назви дерев і кущів, а також інші терміни, що позначають рослинний світ, займають важливе місце у лексиці буковинських говірок. Оскільки Буковина розташована в регіоні з багатою флорою, місцеві назви дерев, кущів, мохів, трав, грибів та квіткових рослин сформувалися внаслідок тісної взаємодії з природним середовищем. Дендронімічна лексика цієї території не лише фіксує регіональні особливості назв рослин, але й відображає

історичний розвиток говору, контакти місцевого населення з іншими культурами та вплив різних мовних традицій.

Однією з найпоширеніших категорій дендронімів у буковинських говірках є назви дерев. У *Словнику буковинських говірок* зафіксовано численні варіанти (фонетичні, лексичні) таких назв, зокрема *бук* іноді вимовляється як *буок*; *липа* – як *лепа*; *явір*, *клен*; *дубчак* «невеликий дуб»; *крушина*, *чорна бузина*; *осика*, *тремтяче дерево*. Назви дерев у буковинських говірках часто набувають зменшувально-пестливих форм, що є характерним явищем як для народного мовлення загалом, так і для народної номенклатури зокрема. Наприклад, *смерека* може звучати як *смиречка*, а *яблуня* – як *яблінька*.

Трави також займають значне місце у дендронімічній системі буковинських говірок. У народній медицині місцеві жителі здавна використовували лікарські трави, що позначилося на багатстві їхніх назв. Наприклад, *ромашка* відома як *романка*, *м'ята* – як *минта*, а *чебрець* – як *чебориця*. У деяких районах Буковини *кульбаба* називається *дзьобанка*, а *звіробій* – *жовтозілля*.

Отже, дендронімічна система буковинських говірок є не просто частиною лексичного складу, а й віддзеркаленням природного середовища, історичних зв'язків та культурних традицій, що формувалися упродовж століть. Саме тому вивчення таких лексичних груп важливе для розуміння процесів розвитку української діалектної мови, її взаємодії з іншими мовами та збереження етнокультурної спадщини цього регіону.

Список літератури:

1. Аркушин Г. Західнополіська діалектологія : навч. посібник з регіон. діалектології для студ. спец. «Укр. мова та літ.» Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 256 с.
2. Сабадош, І. В. Формування української ботанічної номенклатури. Ужгород, 1996. 190 с.
3. Словник буковинських говірок / заг. ред. Н. В. Гуйванюк. Чернівці : Рута, 2005. 687 с.

Тетяна Левицька

Науковий керівник – асист. Теслицька Г. І.

РЕЧЕННЯ ЗІ ЗВЕРТАННЯМИ ЯК ЗАСІБ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ У ТВОРАХ СУЧАСНИХ ПОЕТІВ

Синтаксична будова тексту, особливо поетичного, є ключовим чинником емоційно-експресивного впливу на читача. За визначенням В. Чабаненка, мовленнєва експресія – це лінгвостилістична категорія, утворена поєднанням психічних, внутрішньомовних та соціальних факторів і реалізована через різноманітні мовні засоби для посилення виразності повідомлюваного [2].

Звертання як засіб експресивного синтаксису широко використовуються у творах сучасних поетів, оскільки вони допомагають створити емоційний зв'язок між ліричним героєм і адресатом (конкретним чи уявним). Такі звертання можуть бути риторичними, підсилювати експресію, створювати пафос або, навпаки, підкреслювати інтимність висловлення.

Матеріалом дослідження стала поезія сучасного автора Anatoliy Anatoliy [1], оприлюднена у фейсбуці. Характерною ознакою дискурсу поета є обширні сполуки, яким притаманне нанизування звертань, наприклад: *Івасику-Телесику, куди пропав, ріднесенький, гуляєш де, милесенький, в якому зі світів?*

Основні функції звертань у поетичному тексті Anatoliy Anatoliy такі:

1. Емоційна експресивність, оскільки звертання допомагають виразити сильні почуття: тугу, радість, розпач, захоплення. Часто поєднуються з риторичними запитаннями або окличними реченнями, що підсилює емоційний вплив: *Ягняточка сліні, осиротілі, мов літери на зламаному тілі безгрішних та убитих немовлят. Хто буде вами римувати слово?; Стій над курганом, о діво уперта! Напис на брамі пече – не торкайся!*

2. Створення ефекту діалогу. Звертання можуть імітувати розмову з реальним або уявним співрозмовником (Богом, природою, коханою людиною, історичними постатями тощо). Це додає тексту живої інтонації й особистісного характеру: *Терпи, силачу,*

все мине, мине: розірване крайнеба лихоліття, нечесане, заламане, хмільне дубове віття; І тепер, як минуло зими тридцять три, я питаю тебе, Маріє.

3. Підкреслення ключових образів і тем. Завдяки звертанням акцентується увага на центральних поняттях твору (любов, природа, Батьківщина, Бог, народ тощо): *Де ти, Господи, зник? Чом пропав? Де та правда, яку ти не знав? Де твій син, про якого забув? Де, Адаме, ти був?;*

4. Ритміко-мелодійна організація вірша. Звертання можуть надавати поезії особливого звучання, підтримувати ритм або створювати мелодійний ефект: *О мудрий мій пане, цей млин – добросердий сусід.*

5. Персоніфікація та метафоризація. Поет часто звертається до явищ природи, часу, почуттів, надаючи їм людських рис, це розширює образну палітру поезії: *Ширяй над нею, лютий дикий звіре, розплескуй на степи звірячу віру у те, що все стається недарма; Сни, моя доле, бувають малими й безмежними.*

У звертаннях часто виражається любов до Батьківщини, історичної пам'яті, народу. Отже, звертання в сучасній українській поезії є важливим засобом експресивного синтаксису, який додає тексту глибини та піднесеного звучання, допомагаючи передати почуття, встановити контакт з адресатом, створити живий, емоційно насичений текст.

Список літератури:

1. Anatoliy Anatoliy Персональна сторінка. Режим доступу: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100019902067792>
2. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови. Запоріжжя. ЗДУ, 2002. 351 с.

Маріела Лерку

Науковий керівник – доц. Струк І. М.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ УСНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗСГО

У процесі навчання діалогічного мовлення учні оволодівають певними знаннями, уміннями й навичками. Цей процес відбувається з допомогою різних методів, прийомів та засобів навчання. **Методи навчання** – це упорядковані способи взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів, спрямовані на розв'язання навчально-виховних завдань [1, с. 206]. Різноманітність методів навчання діалогічного мовлення зумовлена такими методичними етапами: 1) презентацією мовно-мовленнєвого матеріалу; 2) проведенням тренувань у процесі продукування діалогічних реплік чи діалогічних єдностей; 3) використанням засвоєного матеріалу в процесі діалогічного спілкування. Урахування таких етапів дозволяє виокремити ефективні методи навчання усного діалогічного мовлення:

1) комунікативно-ігрові методи: а) *імітаційні ігри* допомагають учням засвоювати мовні структури, розвивати комунікативні навички та долати мовний бар'єр, напр.: – «Зустріч із другом» (учні розігрують випадкову зустріч і ведуть невимушену розмову); – «На ринку» (один учень продавець, інший – покупець. Покупець має обрати товар, уточнити ціну, спосіб оплати, а продавець – допомогти зробити вибір; б) *мовленнєві квести* мотивують учнів до спілкування, розвивають уміння слухати й реагувати на співрозмовника, покращують навички командної роботи, напр.: – «Загублений турист» (учень отримує роль туриста, який заблукав у незнайомому місті. Його завдання – за допомогою запитань знайти дорогу до певного місця (музею, вокзалу, готелю). Інші учні виконують ролі місцевих жителів і дають підказки. Турист має правильно сформулювати питання та уточнювати інформацію, використовуючи фрази: «Як пройти до...?», «Де знаходиться...?»...); – «Секретний агент» (кожен учень отримує картки з інформацією: учні – секретні агенти, які шукають важливу людину (наприклад, дипломата). Щоб знайти

потрібну людину, вони повинні поспілкуватися з іншими агентами, використовуючи різні запитання, наприклад: «*Чи знаєте ви цього чоловіка?*», «*Як він виглядає?*». Перемагає той, хто першим знайде потрібного персонажа).

2) **репродуктивні методи** спрямовані на відтворення учнями готових мовних зразків (*варіювання, доповнення, розширення фрази, реконструкція діалогу, заміна окремих слів чи виразів*). Вони допомагають засвоювати правильні мовні конструкції, удосконалювати вимову та інтонацію, розвивати пам'ять і автоматизувати мовленнєві навички, напр.: – Вервиця фраз» (учитель починає речення, а кожен наступний учень розширює його: Вчитель: *Я купив яблуко*. 1-й учень: *Я купив велике яблуко*. 2-й учень: *Я купив велике червоне яблуко*. 3-й учень: *Я купив велике червоне яблуко на ринку*. 4-й учень: *Я купив велике червоне яблуко на ринку і з'їв його за обідом*; – «Заміни слова в діалозі» (учням пропонують діалог, у якому потрібно замінити певні слова, зберігаючи зміст розмови. Оригінальний діалог: – *Доброго ранку! У вас є чорний чай? Так, є. Вам великий чи малий пакет?* Реконструйований діалог: *Вітаю! Чи є у вас чорний чай? Так, є. Вам 100 г чи 200 г?*

3) **проблемно-пошукові методи** спрямовані на активізацію мислення учнів, розвиток комунікативних навичок та вміння вирішувати проблемні ситуації через діалог, напр.: – «Втрачений багаж» (Ситуація: учень виконує роль туриста, який загубив багаж в аеропорту. Він має дізнатися в адміністратора, як повернути свої речі. Завдання: 1) поставити уточнювальні запитання («*Де можна знайти загублений багаж?*»); 2) Описати втрачений предмет («*Це велика чорна валіза з червоною стрічкою*»); 3) дізнатися про подальші дії («*Що мені робити, якщо валізу не знайдуть?*»).

Ці та інші методи удосконалюють усне діалогічне мовлення учнів, розвивають їхнє креативне мислення та поліпшують навички роботи в команді.

Список літератури:

1. Гончаренко С. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид. 2-е, доп. і випр. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.

Олеся Лободюк
Науковий керівник – доц. Антофійчук А.М.

МОВНО-СТИЛІСТИЧНА ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ МОРФОЛОГІЧНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЗОВИХ ТВОРАХ ВАСИЛЯ КУКУЛЬНЯКА ДЛЯ ДІТЕЙ

Талановитий буковинський письменник Василь Кукульняк привертає увагу читачів не лише тематикою своїх творів, а й глибоко індивідуалізованим мовним стилем. Його проза для дітей – явище знакове, адже поєднує художню образність, доступність викладу та мовну експресію. Мовна палітра Кукульняка формує не лише художній простір твору, а й ціннісно-світоглядну систему, що апелює до морального й емоційного досвіду дитячого читача.

Одним із чинників стилістичної виразності його текстів є продумане використання морфологічних одиниць, кожна з яких виконує комунікативно значущу роль.

Так, **іменникові порівняльні звороти** сприяють формуванню емоційно-образного фону, увиразнюють елементи дитячої рецепції світу: «*Бувало, встане до схід сонця, як та зірочка рання, приготує їсти, прибере скрізь, татові обід у хустинку зав'яже*» [3, с.147]; «*Але перелякана Шебра, мов на крилах, тікала додому*» [3, с.147]; «*Сафата, як ножем у серце, ці слова вразили*» [3, с.160].

У мовостилі В. Кукульняка дієслова є засобом динамізації сюжету, вони допомагають авторові зосередити увагу на дії як на центрі смислової напруги, як-от: «*Та раптом щось загуркотіло, зашуміло, палац затрусився*» [2, с. 91].

Функцію стилістичних увиразнень, здебільшого у формі епітетів, виконують у прозових творах письменника **прикметники**, до прикладу: «*Потрапити у такий блаженний ранковий час у ліс не кожному вдається*» [1, с.18]. **Нерідко ці прикметники формують сурядні ряди означальних поширювачів, наприклад:** «*...страшний, морозний та голодний звір*» [1, с. 22]; «*Цих добрих, працьовитих людей весною зустріли з радістю*» [3, с.157].

Займенники слугують засобом емоційного увиразнення, наближення персонажа до читача, активізації внутрішньої інтонації. Зазвичай це особові, відносні, вказівні займенники, що нерідко

вжиті в одному реченні: *«Я знаю, хто викрав коней. Це ті хлопці, що нас побили... Не залишай нас, ми підемо за тобою...»* [3, с. 59].

Прислівники «вносять нові відтінкові елементи» [4, с.259]. У творах В. Кукульняка прислівники виконують функцію розширення просторово-часових та емоційно-оцінних площин: *«Сонечко стало уже припікати, камінці так нагрілися, що аж у ніженьки пекли...»* [2, с. 61]; *«Аж на третій рік приїхала з братом, стали обоє зовсім дорослими...»* [3, с.160].

Частки забезпечують модальну гнучкість висловлення, увиразнюють інтонаційний малюнок, надають авторському слову експресивності: *«Нехай не впускають, а я таки спробую поїхати»* [2, с.75]; *«Але ми вже мчали навмання – аж земля з-під копит летіла»* [3, с.5].

Вигуки посилюють експресію мовлення, допомагають глибше зануритися у внутрішній світ персонажа, наприклад: *«О, друже, біда там!»* [2, с. 52]; *«Кис, геть звідси!»* [2, с. 67]; *«Бач, справжнім плавцем став»* [2, с.130].

Отже, мовна система творів В. Кукульняка – це багаторівнева структура, що синтезує функціональність і поетичність. Морфологічні засоби у прозі письменника не лише виконують номінативну чи граматичну функцію, а стають потужним інструментом стилістичної виразності. Їх свідоме й частотне використання забезпечує художню достовірність, емоційну насиченість і глибину дитячого сприйняття тексту. Мовотворчість В. Кукульняка – приклад органічного поєднання естетики й педагогіки, що вартий уважного лінгводидактичного аналізу.

Список літератури:

1. Кукульняк В. Д. Плуланчик: казки для дітей молодшого шкільного віку. Чернівці: Букрек, 2015. 24 с.
2. Кукульняк В. Д. Царівна-Ромашка: казки для дітей молодшого та середнього шкільного віку. Чернівці: Букрек, 2013. 184 с.
3. Кукульняк В. Д. Шляхом давніх легенд. Чернівці : Місто, 2013. 184 с.
4. 4.Сучасна українська літературна мова : стилістика / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1973. 588 с.

Марина Лукинюк

Науковий керівник – доц. Антофійчук А.М.

СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ САМОВИРАЗНОСТІ В ЕПІСТОЛЯРІЇ СИЛЬВЕСТРА ЯРИЧЕВСЬКОГО

Епістолярна спадщина Сильвестра Яричевського відкриває унікальні можливості для реконструкції мовної особистості автора, демонструючи його інтелектуальну глибину, емоційну вразливість, культуру слова та естетичну чутливість. У листуванні письменника «виразно простежуються індивідуальні стильові риси, що виявляються в доборі лексики, синтаксичних конструкціях і прагненні до діалогу з адресатом» [1, с. 211]. Ці риси виявляються, зокрема, у використанні складнопідрядних речень, які виконують не лише комунікативну, а й стилістичну функцію, формуючи образ мовної особистості С. Яричевського.

Метою нашого дослідження є з'ясування синтаксичних особливостей складнопідрядних речень у приватному листуванні С. Яричевського та визначення їх функцій у контексті мовленнєвої реалізації авторських комунікативних намірів, формування образу мовної особистості й естетичного впливу на адресата.

Складнопідрядні речення у листах С. Яричевського слугують засобом структурної організації тексту й точного вираження думок, емоцій, оцінок, створюючи ефект живого спілкування. Вони формують стиль його епістолярного мовлення, що спрямований не лише на інформування, а й на налагодження емоційного контакту з адресатом. У листі до І. Франка Яричевський пише: *«Повторюю ще раз, що я до граматики не дуже “випаляюся”...»* [2, с. 489], використовуючи з'ясувальне речення для передачі особистого ставлення до філології. Така конструкція уточнює авторську позицію й слугує засобом самоіронії, надаючи листу довірливого тону.

С. Яричевський уміло виявляє делікатність і повагу до адресата через синтаксичні засоби, зокрема через складнопідрядні речення, що м'яко виражають вибачення чи пояснення. Наприклад: *«Прошу вибачити мені, що так сильно вас затруджую...»* [2,

с. 496]. Підрядна частина передає скромність і повагу, визнаючи можливі незручності для адресата. Такі конструкції інтимізують спілкування, підкреслюють тактовність автора та формують образ уважної й чутливої особистості, сприяючи налагодженню діалогу.

Складнопідрядні речення умови демонструють гнучкість і тактовність С. Яричевського, даючи змогу коректно формулювати прохання з урахуванням обставин адресата. Наприклад, у листі до І. Приятеля він пише: *«Якщо Ви маєте добру книгу про словенську літературу, майте добрість її мені послати...»* [4, с. 489]. Умовна конструкція тут пом'якшує прохання, зберігаючи повагу до адресата. Подібні вислови супроводжуються ввічливими формулами (*майте добрість, буду вдячний*), що підсилює доброзичливий тон спілкування. Умовні речення також мотивують до дії, водночас залишаючи свободу вибору: *«Я буду дуже вдячний, якщо Ви відгукнетеся на моє прохання»* [2, с. 496].

С. Яричевський використовує складнопідрядні речення як засіб діалогізації, де спочатку ставить запитання (*Як там гадаєте про з'їзд літераторів? Здалось би теє, конче здалось би* [2, с. 490]), а далі сам дає відповідь, тим самим імітуючи живу розмову. Часто такі речення супроводжуються складнопідрядними оцінними висловами: *Добре було б, якби Ви могли оглянути новелки* [2, с. 490], які передають доброзичливість та відкритість до обміну думками.

Отже, складнопідрядні речення у приватних листах С. Яричевського слугують не лише для логічного оформлення тексту, але й дозволяють розкрити особистість автора, його інтелігентність, щирість, повагу до співрозмовника, а також уміння досягати комунікативної мети через мовні засоби, підкреслюють високу культуру письма митця.

Список літератури:

1. Антофійчук А. Репрезентація мовної особистості в епістолярній комунікації Сильвестра Яричевського. *Spheres of Culture*. Люблін, 2019. С. 210-216.
2. Яричевський С. Твори: У 2-х томах, Том 2, Бухарест: Критеріон 1978, 510 с.

Андріана Лункашу

Науковий керівник – доц. Шатілова Н. О.

ВИВЧЕННЯ ІМЕННИКА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ

Вивчення іменника на уроках української мови в ЗЗСО є важливим етапом формування мовно-комунікативної компетентності учнів (О. Біляєв, С. Гончаренко, Л. Паламарчук та ін.).

Мета статті – простежити традиційні та інноваційні методи вивчення іменника та з'ясувати їхнє значення для формування мовної особистості школярів.

До традиційних методів уналежнюють пояснення теоретичного матеріалу, виконання граматичних вправ, диктанти, тестування, розбір речень, а також роботу з підручниками та зразками текстів. Такі методи дають змогу систематизувати знання та сформувати навички правильного використання іменників у мовленні. Виконання вправ на визначення роду, числа, відмінка іменників є ефективним для засвоєння граматичних категорій [2].

Інноваційні методи навчання – це сукупність педагогічних технологій, спрямованих на активну взаємодію учнів, використання цифрових ресурсів, формування критичного мислення та дослідницьких навичок [1].

На основі аналізу науково-методичної літератури, модельних програм та шкільних підручників з української мови для 5 та 6 класів НУШ виокремлюємо такі інноваційні підходи до вивчення іменника як самостійної частини мови:

– використання інтерактивних ігор та квестів, що допомагають урізноманітнити навчальний процес та підвищити зацікавленість учнів [3] (напр., запропонована у підручнику української мови для 5 класу (авт. Заболотний О. В.) вправа «Мовний лабіринт», де учні, розв'язуючи мовні загадки, класифікують іменники за їхніми граматичними ознаками);

– індивідуальна чи групова проєктна діяльність, що дає змогу інтегрувати вивчення іменника в ширший контекст шляхом створення учнями власних текстів та досліджень (учням можна запропонувати створити мінісловник регіональних назв іменників або

провести дослідження походження власних імен);

– сторітелінг, що передбачає створення історій із використанням різних граматичних форм іменників у контексті;

– рольові ігри, що активізують застосування знань на практиці (напр., мовленнєва гра «Суд над іменником», де учні в ролі «адвокатів» і «прокурорів» доводять важливість цих слів);

– застосування цифрових освітніх платформ (LearningApps, Kahoot, Quizlet) для самостійної та групової роботи над матеріалом (напр., вправи на розподіл іменників за категоріями: конкретні / абстрактні, істоти / неістоти тощо);

– міжпредметні зв'язки, які допомагають формувати системне мислення, зокрема на уроках історії учні можуть досліджувати етимологію історизмів, на уроках літератури – іменники як засіб художньої виразності тощо.

З метою підвищення ефективності навчання доцільно поєднувати традиційні та інноваційні методи. Наприклад, вивчення теоретичного матеріалу може відбуватися через роботу з таблицями та схемами, а закріплення – через інтерактивні вправи та мовні ігри. Важливо використовувати ситуаційні завдання, де учні мають вживати іменники в реальних комунікативних ситуаціях, а залучення елементів рольових ігор сприятиме кращому засвоєнню матеріалу та розвитку мовленнєвої діяльності.

Отже, гармонійне поєднання традиційних методів із сучасними технологіями навчання – ефективний засіб вивчення іменника на уроках української мови в НУШ, що сприяє не лише засвоєнню правил, але й розвиває критичне мислення, креативність та комунікативні уміння учнів.

Список літератури:

1. Гончаренко С. У. Методика викладання української мови у середній школі. Київ : Освіта, 2020. 312 с.
2. Дмитренко О. В. Інноваційні підходи до навчання української мови у старших класах. Харків : Ранок, 2021. 278 с.
3. Мельничук С. П. Використання інтерактивних методів навчання в освітньому процесі середньої школи. Львів : Світ, 2022. 240 с.
4. Сучасні технології викладання української мови у старшій школі : метод. посібн. / за ред. О. В. Паламарчука. Київ : Літера, 2023. 195 с.
5. Електронні ресурси у викладанні української мови : збірник статей / упоряд. Н. І. Грищенко. Одеса : ФОП Сидоренко, 2023. 168 с.

Христина Лютик

Науковий керівник – доц. Струк І. М.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Позакласна робота з української мови – це цілеспрямовані, організовані на добровільних засадах, з урахуванням соціокультурного контексту, пізнавальних зацікавлень учнів систематичні мовні заняття, які виходять за межі уроків, іноді й за межі програми, задля формування в учнів стійкої мотивації до опанування предмета, поглиблення знань з української мови, активізації їхньої пізнавальної діяльності, формування предметних і ключових компетентностей, підвищення лінгвокреативності та здатності до саморозвитку й іноваторства.

У лінгводидактиці сформульовані такі завдання позакласної роботи з української мови: – збагачувати та розширювати знання учнів з української мови; створювати інтелектуальний фон, який сприяє свідомому та глибокому засвоєнню навчального матеріалу; удосконалювати набуття знань; «розвивати в учнів уміння та навички усного й писемного мовлення» [4, с. 128]; – розвивати та удосконалювати практичне володіння українською мовою; основне змістове наповнення позакласної діяльності «має складати робота над виражальними можливостями мови, естетикою, розвитком основних видів мовленнєвої діяльності» [2, с. 166-167]; – збагачувати, розширювати й удосконалювати знання, уміння та навички, набуті на уроках; інтегрувати відомості, отримані з інших навчальних предметів (української та зарубіжної літератур, історії, музики, географії тощо) у слово; «поглиблювати знання про деякі мовні явища; закріплювати на складнішому мовному матеріалі набуті орфографічні та пунктуаційні навички; розвивати творчі здібності, естетичні смаки, самостійність; виховувати любов до рідного слова, повагу до людей, держави, інших національних культур» [1, с. 45-47]; – «розширювати та поглиблювати набуті на уроках мови знання; удосконалювати навички учнів;

виховувати ініціативу, самостійність, творчі здібності, інтерес до предмета [3].

Ураховуючи вимоги до сучасної рідномовної освіти, Концепцію Нової української школи, вважаємо, що основними функціями позакласної роботи є такі: *освітня* (отримання нових знань з предмета); *виховна* (залучення учнів до культури українського народу, формування в школярів моральних орієнтирів); *розвивальна* (передбачає розвиток пізнавальної діяльності учнів); *функція психологічного супроводу* (уможливлює створення умов для особистісного вдосконалення та зростання учнівської молоді); *функція соціалізації* (допомагає освоїти соціальний досвід); *функція самореалізації* (реалізує потребу самовизначення та саморозвитку учнів); *креативна* (спрямована на розкриття творчих здібностей школярів); *компенсаційна* (допомагає поглибити та доповнити інші ланки освіти); *профорієнтаційна* (скерована на допрофесійне визначення учнів); *рекреаційна* (покликана сприяти організації дозвілля школярів); *інтегровальна* (об'єднує усі зазначені аспекти задля формування комплексного становлення учня як особистості).

На сучасному етапі розвитку мовно-літературної освітньої галузі позакласна робота з української повинна відповідати основним вимогам: добровільності, комунікативно-орієнтованому підходу до навчання, реалізації внутрішніх та міжпредметних зв'язків, пріоритету соціокультурного матеріалу, орієнтації на патріотичне, моральне та естетичне виховання, урахуванню рівня зацікавленості навчальним предметом з боку учня.

Список літератури:

1. Караман С. Позакласна робота з української мови. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. № 9. С. 45–47.
2. Кучерук О. А. Основи естетичного виховання в шкільному курсі української мови: навч. посіб. для студ. вузів. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. 200 с.
3. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / колектив авторів за редакцією М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2009. 400 с.
4. Пентилюк М. І., Окунович Т. Г. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посіб. Київ: Ленвіт, 2006. 134 с.

Олександра Маринюк

Науковий керівник – доц. Антофійчук А.М.

СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕМІНУТИВІВ У ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ДЛЯ ДІТЕЙ ІРИНИ МОЙСЕЙ

Аналіз поезій для дітей Ірини Мойсей засвідчує, що її мово-творчість відповідає ключовим вимогам дитячої літератури: динамічний сюжет, яскраві персонажі, чітка композиція та доступне, образне мовлення. Подієвість текстів дає змогу дитині активно осмислювати вчинки героїв, робити висновки й розвивати уяву. Мова творів повинна бути чіткою й лаконічною, водночас емоційно насиченою, що забезпечує легкість сприйняття й естетичну насолоду.

Змальовуючи внутрішній світ дитини, перші прояви її особистості, аналізуючи психологічні аспекти взаємини з однолітками й дорослими, осягнення дитиною довкілля, осмислення морально-етичних аспектів життєвих реалій, Ірина Мойсей послуговується різнорівневими мовними ресурсами. Насамперед це демінутивні конструкції, які звучать зрозуміло для маленьких читачів, такі лексеми стимулюють дитячі враження та допомагають закріпити розуміння й використання мовних одиниць.

Чисельно досить репрезентативними у мові творів Ірини Мойсей є демінутивні одиниці, що утворені переважно способом суфіксації. Це лексеми різної частиномовної приналежності, зокрема іменники, прикметники, прислівники, наприклад: *І звідки вітер той холодний прилетів? / Чому заплакала **дрібненько** осінь? / Радість хату освітила, / Тішаться дідусь й бабуся, / Бо сьогодні приїжджає / Люба **внученька** Маруся. / Метушаться від **раненька**, / Все, як слід, приготівляють, / Та не всі в подвір'ї й хаті / Радість їхню поділяють* («Пригоди Марусі в дідуся й бабусі»).

Найбільш продуктивними для творення демінутивних утворень у поетичному дискурсі поетеси є суфікси **-еньк-**, **-ечк-**, **-ісіньк-**, наприклад: *Кіт Мурко, як вчув новину, / Сів **тихесенько** край танку / І у спогади поринув* («Пригоди Марусі в дідуся й бабусі»).

Такі лексеми нерідко формують порівняльні звороти, виступають оцінно-характеризуючим компонентом складеного іменного присудка чи формують відокремлені емоційні означальні сурядні ряди слівформ, як наприклад: *А курчаточка маленькі, / Мов кульбабки ті жовтенькі / За густим кущем малини / Вгледіли звірятко дивне – / Невеличке та вухате, / Все руденьке й пелехате* («Не цурайся свого роду»).

Досить продуктивним в текстах постає формант **-очк-**, один із надзвичайно поширених зменшувально-пестливих суфіксів іменників: *На травичці край ставочка / Неслух наш розплющив очка / На подвір'ї мати-квочка / Вже давно шука синачка / Як гарно було в літню пору ту, / Коли у холодочку під горіхом / Дідусь малим оповідав казки, / Бувальщини, легенди й небиллиці* («Не цурайся свого роду»).

Форманти-маркери демінутивності, подекуди разом із значенням зменшеності лексеми, набувають значення пестливого відтінку в мовленні та відтінку прихильності мовця.

Творча манера письменниці виявляється в комплексному вживанні різнорівневих засобів вираження. Так, особливо яскравими є емоційні реченнєві структури з демінутивами, до складу яких входить орудний порівняння, наприклад: *І в новесеньких сандалях / Вибігла надвір Наталя – / Хай всі подружки побачать: / Аня, Інна, Юля, Валя... / Всі побачили й обновку / Оцінили по заслугі, / Потім зграйкою помчали, / Щоб погратися у лузі* («Наталіні сандалі»).

Отже, у поетичній мовотворчості Ірини Мойсей простежується послідовна схильність до використання демінутивів, які створюють емоційно близький і зрозумілий образ для дитини. Суфікси типу **-еньк-**, **-ечк-**, **-ісіньк-**, **-очк-** надають текстам теплоти, лагідності й виразності, сприяючи закріпленню мовних одиниць у дитячій свідомості. Поєднання поетичності та мовної гри робить твори письменниці не лише захопливими, а й важливими для мовного й емоційного розвитку дітей.

Список літератури:

1. Мойсей І. Найкраща мама: віршовані казки, байки, оповідки для дітей. Бухарест : Видавництво «RCR Tditorial», 2019. 96 с.

Вікторія Микитюк
Науковий керівник – доц. Гуцуляк Т. Є.

ЛЕКСИЧНІ ОДИНИЦІ З ОБРАЗНИМ КОМПОНЕНТОМ ЗНАЧЕННЯ – ЯК ДЖЕРЕЛО ПИТОМОЇ ЛЕКСИКИ В ПЕРЕКЛАДНІЙ ЧАСТИНІ «РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОГО СЛОВНИКА» ОВСІЯ ІЗЮМОВА

Дослідження джерел поповнення синонімічних одиниць української мови належить до актуальних проблем сучасної лінгвістики. У цьому аспекті важливо звернути увагу на практику укладання не тільки спеціальних лексикографічних праць – словників синонімів, але й на перекладні, зокрема російсько-українські словники, які в українській реєстровій частині часто містять групи синонімічних відповідників, рекомендованих для перекладу.

«Російсько-український словник» Овсія Ізюмова (1930 р.), доповнений і виправлений за новим правописом, – це визначна словникарська робота, яка тільки зараз стає об'єктом і джерелом наукових зацікавлень сучасних мовознавців. Овсій Ізюмов – науковий співробітник відділу української мови Інституту мовознавства ВУАН (1930-1937 рр.), укладач навчальних посібників і словників – як багато інших українських науковців і культурних діячів доби українізації, 20-30-х років ХХ ст., у 1937 р. був безпідставно репресований і страчений. Відтак його науковий доробок на довгий час потрапив під заборону. Поява електронних версій словникарської спадщини представників Розстріляного Вродження помітно вплинула на активне використання матеріалів заборонених лексикографічних праць у різноманітних наукових студіях.

Мета пропонованої розвідки спрямована на опис лексичних одиниць з образним компонентом значення як особливого джерела питомих синонімічних відповідників у перекладній частині «Російсько-українського словника» Овсія Ізюмова.

Образний компонент у структурі лексичного значення слова найчастіше відображає результат асоціативно-образного сприйняття елемента дійсності й закріплюється внаслідок семантичної

або морфологічної деривації. На думку Т. Гуцуляк, образно мотивовані деривати постають вагомим «[...] джерелом розвитку та збагачення синонімічних груп слів різних частин мови такими лексичними одиницями, що відображають особливості національно-культурного світосприйняття» [1].

До притаманних особливостей словника Овсія Ізюмова в наведенні українських відповідників зараховуємо використання слів з переносним метафоричним значенням у межах різних частин мови або ж творення похідних слів на основі метафоричної мотивації, напр., іменники: *абажур*, *дашок* [2, с. 1]; *авантю́рник*, *пройдисвіт* [2, с. 1]; *голо́ва*, (глухая) *макі́тра* [2, с. 12]; *ко́ромисло*, (у колодца) *журавель* [2, с. 210]; (о растен.) *коріне́ць*; (переплета, ордера) *спинка* [2, с. 209]; дієслова: *бараба́нити*, *турко́тати* [2, с. 11]; *ероши́ться* (рос.) – *куде́литися*, *кострі́читися* [2, с. 134]; прислівники: *гуськом* (рос.) – *ні́зкою*, *ключем* [2, с. 102]; *крестообразно* (рос.) – *на́вхрест*, *перехре́стям*, *кри́жем* [2, с. 215].

На окрему увагу заслуговує український переклад приметників з компонентами (рос.) *-видный*, *-образный* за допомогою похідних слів з суфіксом *-уват-*, що виражає словотвірне значення «подібності», напр., *коралловидный* (рос.) – *коралюва́тий* [2, с. 209]; *конусовидный*, *конусообразный* (рос.) – *конусува́тий* [2, с. 208]; *кольцеобразный* (рос.) – 1) *кі́льцюва́тий*; 2) *каблучкува́тий*, *перстенюва́тий* [2, с. 205].

Отже, матеріали «Російсько-українського словника» Овсія Ізюмова – це важлива лексикографічна праця, що містить актуальну для сучасної мови інформацію про можливості використання для перекладу питомої української лексики. Як засвідчують наші спостереження, особливу групу таких слів становлять похідні одиниці з образним компонентом значення, утворені на основі метафоричних мотиваційних відношень.

Список літератури:

1. Гуцуляк Т. Образні деривати як джерело розвитку й збагачення прислівникової синоніміки української мови. *Dialogul slaviștilor la începutul secolului al XXI-lea*. Anul VII, nr. 1/2019 Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2019. S. 70–83.
2. Ізюмов О. Російсько-український словник. Вид. 4. Харків–Київ, 1930. 626 с.

Яна Митрик

Науковий керівник – проф. Шабат-Савка С.Т.

ПРИНЦИП ПРОБЛЕМНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ІМЕННІ ЧАСТИНИ МОВИ

Використання технологій проблемного навчання на уроках української мови пов'язане з прагненням учителя як основного суб'єкта освітнього процесу створювати навчальні ситуації, які б стимулювали учнів до активного мислення, пошуку відповідей, аналізу та самостійного розв'язання мовних завдань. Цілком погоджуємося з тими дослідниками, які вважають, що такі технології – це «спроєкована вчителем організація процесу активного оволодіння учнями новими знаннями і способами дій, під час якого нові знання не даються учневі в готовому вигляді, а здобуваються ним під час розв'язування проблеми, сконструйованої педагогом» [1, с. 256]. Основним аспектом принципу проблемності слугує постановка проблемного питання – учитель ставить перед учнями завдання, що потребує активізації знань та вмій (*Чому слово «горох» у множині не вживається, а слово «яблуко» – має одну та множину?*). Учитель, створюючи ситуацію інтелектуального напруження та зацікавленості, скеровує думки здобувачів освіти, але не дає готової відповіді. Учні формулюють власні гіпотези та припущення.

До переваг проблемного навчання належать такі чинники: формування критичного мислення; активізація пізнавальної діяльності; розвиток самостійності; мотивація до навчання; гнучкість мислення та креативність (розв'язання проблемних завдань розвиває здатність мислити нестандартно і творчо підходити до проблемних ситуацій).

Серед основних методів застосування проблемного навчання є «проблемна ситуація» як педагогічний прийом, що створює умови для активного мислення учнів за допомогою постановки запитання чи завдання, на яке вони не можуть одразу відповісти. Це стимулює їх до аналізу, порівняння, висунування гіпотез і пошуку правильного рішення, пор.: *Чому у слові «довгожданий» подвоєння не відбувається, а у слові «невблаганий» відбувається? Чому полум'я – це іменник 2 відміни, а плем'я – 4? «Віцепрезидент потрібно писати разом?»* Безперечно, такі проблемні ситуації мають особис-

тісно-розвивальний ефект, формують емоційний ефект «інтелектуальної спроможності» [2, с. 109], допомагають зробити уроки української мови динамічнішими, розвиваючи в учнів дослідницьке мислення.

Ефективними виявляються збалансовані методики проблемного навчання та інтерактивних технологій. Для прикладу поєднання запропонуємо розглянути діалогічну ситуацію: Учень / учениця запитує вчителя: «*Яка година?*» Учитель відповідає, створюючи проблемну ситуацію: «*Важка година, бо йде війна*». Тоді учні, розуміючи стилістичну помилку, неправильне вживання займенника *яка*, запитують «*Котра година?*» В особливий спосіб учитель стимулює учнів до критичного мислення та повторення теми «Правильне вживання числівників на позначення часу».

Принцип проблемності можна успішно поєднати з інтерактивними методами, оскільки обидва підходи спрямовані на активне залучення учнів до процесу навчання. Ось кілька способів інтегрувати ці два принципи: *інтерактивні рольові ігри* дають змогу створювати ситуації, де учні повинні діяти як фахівці, ухвалюючи рішення у відповідь на проблемні ситуації; *використання онлайн-платформ* для розв'язання проблемних завдань, тестів, вікторин, що вможливує поєднання традиційного проблемного навчання з новітніми технологіями та методами взаємодії.

Проблемне навчання на уроках української мови має важливе значення, оскільки воно сприяє розвитку критичного мислення, самостійності та творчих здібностей учнів. Завдяки використанню проблемних ситуацій учні змушені аналізувати, обмірковувати та знаходити шляхи розв'язання поставлених завдань. Це не лише підвищує рівень їх мовних навичок, а й формує здатність до глибокого розуміння матеріалу, розвиває вміння висловлювати власну думку логічно та аргументовано.

Список літератури

1. Кучеренко І. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі : монографія. Умань : Видавець ФОП Жовтий О.О., 2014. 410 с.
2. Скорик Т.В. Методи проблемного навчання як шлях підвищення якості освіти у вищих навчальних закладах. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2017. Вип. 144. С. 107–109.

Антоніна Міненко
Науковий керівник – доц. Гуцуляк Т. Є.

ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНОГО СКЛАДУ РОМАНУ «ДІДО ИВАНЧІК» ПЕТРА ШЕКЕРИКА-ДОНИКОВА

Роман «Дідо Иванчік» Петра Шекерика-Доникова є унікальним літературним та етнографічним твором, який допомагає глибше зрозуміти мовну та культурну спадщину Гуцульщини. Його актуальність зростає в контексті відображення інтересу до територіальних діалектів, традицій та ідентичності українських гуцулів, а також особливостей їхньої неповторної мови. У цьому аспекті винятковий мовний колорит передають фразеологічні одиниці, що відображають специфіку народного мовлення, через яке простежуємо самотність світосприйняття українців.

Роман «Дідо Иванчік» тільки зараз потрапляє в поле зору дослідників, попри те, що був завершений ще 1940 р. Через арешт письменника (15 травня 1940 р.) радянською владою, його творчість тривалий час перебувала в забутті й не популяризувалася. З часу першого видання твору (2007 р.), а пізніше, у 2020 і 2021 рр., його найповнішого перевидання гуцульським діалектом та в перекладі сучасною українською літературною мовою, лінгвальні особливості роману, передусім фонетичні й лексико-фразеологічні, стали об'єктом дослідження у працях В. Грещук (2008 р.), Г. Гримашевич (2010 р.), Г. Конторчук (2010), Н. Янчук (2010 р.), С. Яценко (2010 р.), О. Даскалюк (2012 р.), І. Думчак (2012 р.), В. Буди (2016 р.), Н. Кішук (2020 р.) та ін.

Мета дослідження спрямована на те, щоб запропонувати загальну характеристику фразеологічного складу роману «Дідо Иванчік» Петра Шекерика-Доникова.

Усі фразеологізми у творі можна умовно розподілити на два типи. До першої групи належать стійкі сполучення слів, які трапляються і в українській літературній мові, і в діалектах, проте в говірковому мовленні такі одиниці мають особливе фонетичне вираження та емоційне забарвлення, містять діалектні граматичні форми окремих слів, наприклад: *по инчому закрутити; одним*

духом говорити; зійшлиси докупи; все миром; упало на гадку; очі вогнем горіли; під ноги взети; оком кліпнути; наїстиси страху; голова сохне; око в'яне тощо. Особливості гуцульського говору надають таким висловам оригінальності та місцевого колориту, зберігаючи при цьому зрозумілість і впізнаваність їхньої семантики для всіх носіїв мови.

Окрім цього, у творі трапляються й фразеологізми іншого характеру – вислови, притаманні лише для говіркового мовлення, наприклад: *біда би ти упала на голову; нагишкатиси світами; почепала кортечка; дотратитись до решити; торкнуло в голов; згриститиси насмерт; наслати в голов стрілу; гаснути з світу; роздавати за простибіг; годить Бог; ламати віру; нести у світи світенні; дати пуду; лешувати нишком; звернути з ніг.*

З метою збагачення художньої виразності та передачі місцевого колориту Петро Шекерик-Доників використовує фразеологізми, що мають за структуру прислів'їв та приказок: *який колач, такий гість; шо молодов нагрішу, старов покаю; дай дурневи макогона, той вікна поб'є.* Ці вирази не лише збагачують мову, а й відображають глибоку мудрість та світогляд гуцулів.

До притаманних ознак фразеологічних одиниць роману «Дідо Иванчік» належать зазвичай фіксована структура сполучень слів, оригінальні фонетичні та морфологічні особливості, ритмічність та мелодійність, органічний зв'язок з контекстом. Письменник відводить сталим висловам важливу роль у побудові структури тексту, адже фразеологізми допомагають розкрити глибину унікального світогляду, традицій та автентичності культури Гуцульщини.

Отже, у майстерній мові Петра Шекерика-Доникова фразеологізми відіграють ключову роль у створенні місцевого колориту та емоційного впливу на читача. Вони збагачують текст, підкреслюючи індивідуальні особливості героїв, їхній соціальний статус, віросповідання та вдачу. Фразеологізми є невід'ємною частиною твору, які надають йому самобутності та насиченості.

Список літератури:

1. Петро Шекерик-Доників. Дідо Иванчік: роман. Верховина: Гуцульщина, 2007. 494 с.
2. Фразеологічний словник української мови: У 2-х книгах Київ: «Наукова думка», 1993.

Ірина Молдован

Науковий керівник – доц. Максим'юк О. В.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СИНТАКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Аналізуючи наукові джерела з досліджуваної проблематики (О. М. Горошкіна, С. О. Караман, О. В. Караман, Г. Т. Шелехова та ін.), ми змогли узагальнити визначення базових дефініцій *«інформатизація освіти»*, *«інформаційно-комунікаційні технології»*, *«інформаційні технології»*, *«педагогічна технологія»*, *«технології навчання»*, *«комп'ютерна програма навчального призначення»*, *«комп'ютерно зорієнтовані методи навчання»*, які впродовж свого функціонування в науковому обігу зазнали певних змін та доповнень.

Розроблення понятійно-технологічного апарату інноваційної педагогічної діяльності, обґрунтування комп'ютерно зорієнтованих методів і засобів навчання, уточнення сутності й змісту стрижневого поняття *«технологія»* з її характерними ознаками має як теоретичне, так і практичне значення для дослідження, оскільки сприяло уточненню критеріїв новизни в оцінюванні інноваційних пошуків, що супроводжуються якісним оновленням освітньої практики.

Комп'ютерні технології дозволяють розкрити невикористані резерви навчального процесу, потенціалу особистості здібного учня, дають змогу ширше використовувати дидактичні можливості вчителя, допомагають перекласти на електронно-дидактичні засоби навчання найбільш трудомісткі й найменш творчі види робіт, заощадити час для проектування партнерської співпраці учасників навчально-виховного процесу.

Узагальнення опрацьованих матеріалів дає підстави констатувати, що використання електронно-дидактичного засобу в ролі посередника в діалозі між учнем та вчителем сприяє оптимальній реалізації особистісно зорієнтованого підходу в навчанні здібних учнів, забезпеченню комунікативного компонента через інтерактивні технології, що супроводжується жвавим спілкуванням

учасників навчального процесу в атмосфері творчого колективного пошуку.

Аналіз чинних програм і підручників з української мови для учнів 8-9 класів показав, що зміст мовного матеріалу розроблено з урахуванням чотирьох змістових ліній (мовленнєвої, мовної, соціокультурної й діяльнісної, або стратегічної); передбачено засвоєння здібними учнями синтаксичної теорії (синтаксис української мови як учення про будову речень і словосполучень, основні одиниці синтаксису – словосполучення і речення, будова словосполучень і речень, смислові відношення в словосполученні й реченні, сурядний і підрядний зв'язки слів, типи односкладних простих речень, типи складносурядних і складнопідрядних сполучникових і безсполучникових речень, речень із різними видами зв'язку та ін.), ознайомлення з важливими для практики спілкування відомостями (способи вираження головного члена в односкладних реченнях, умови відокремлення другорядних членів, смислові відношення між частинами складних речень; лексичні, лексико-морфологічні й синтаксичні засоби зв'язку в тексті тощо). Крім того, передбачено вивчення питань, пов'язаних з удосконаленням розвитку й культури мовлення, зокрема авдіювання, читання, мовний аналіз взірців текстів, обговорення актуальних для особистісного розвитку учнів естетичних, морально-етичних, світоглядових, історико-культурних проблем через організацію ситуативних діалогів, дискусій, написання творчих робіт, рецензій, анотацій, рефератів тощо.

На основі творчого осмислення закладених у чинній програмі та підручниках можливостей перспективним стає використання комп'ютерних програм навчального призначення до кожної теми, що дає змогу поглиблено й інтенсивно вивчати синтаксичну теорію.

Отже, спостереження за навчально-виховним процесом у ЗЗСО переконують у необхідності інтенсифікації партнерської співпраці вчителя та учнів, яка значною мірою уможливується засобами інформаційно-комунікаційних технологій, що допомагають залучати учнів 8-9 класів до застосування різноманітних електронних довідкових джерел.

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ ВІРИ КИТАЙГОРОДСЬКОЇ «ОБЛИЧЧЯМ ДО СТІНИ»

Серед знаних імен Буковинського краю виразно постає поетеса Віри Китайгородської – самобутньої письменниці, чия творча спадщина привертає увагу науковців. Основний масив досліджень зосереджено на літературознавчих аспектах її поезії, зокрема на аналізі жанрової своєрідності та ідейно-тематичних доміант (В. Антофійчук, М. Лазарук, В. Фальварочний, Т. Шевчук та ін.). Поодинокі праці присвячено стилістичному розгляді її поетичної манери [2]. Водночас системного лінгвістичного аналізу, зокрема лексичних особливостей, семантичної палітри й функціонального навантаження мовних одиниць її романної прози, поки що бракує. Саме тому звернення до лексичної структури роману «Обличчям до стіни» є актуальним, як з позиції вивчення ідіостилю Віри Китайгородської, так і в контексті розкриття глибокої зв'язності між мовою, емоцією та світоглядною парадигмою письменниці.

Художнє мовлення Віри Китайгородської вирізняється емоційною насиченістю, лексичним розмаїттям, ліризмом та асоціативністю. У її прозі поєднано аналітичність і поетичність, соціальну чутливість і філософське осмислення буття. Авторка активно використовує емоційно-експресивну лексику, фразеологізми, діалектизми, знижені розмовні форми, що формують інтонаційно наснажене авторське мовлення та увиразнюють внутрішній світ героїв.

У романі «Обличчям до стіни» фіксуємо слова з підвищеним емоційним забарвленням, що реалізують інтенцію болю, жалю, тривоги. Наприклад, у сцені арешту героїня намагається вимовити слова підтримки, проте внутрішнє напруження виявляється у метафорі: *Мене штовхнув конвоїр, і мені здалося, що вимовлені слова повернулися назад у горло й дерли там, як клітка, яку заперли у темницю* (1, с. 10). Порівняння «як клітка» функціонує тут не лише як образне означення фізичного болю, а й як маркер психоемоційної напруги, символ внутрішнього ув'язнення.

У лексиці домінують слова, що мають аксіологічне навантаження. Наприклад, емоційно-забарвлена лексема «зверює» у реченні: *Зверює бажання діждатись чогось дуже-дуже значущого* [1, с. 194] підкреслює глибину прагнення героїні до чуда, до сенсу, до духовного преображення. Такий прийом творить інтонацію внутрішнього монологу, що є провідним композиційно-стильовим засобом побудови тексту.

Авторка часто вдається до використання регіональних мовних одиниць, особливо у фрагментах, що змальовують колорит сільського життя, побутові деталі, пор.: *...Дихаєш **настояночкою хвої** впереміш із запахом **молодої бринзи, прілої одежі, витягнутої зі скринь, пропахченої димом і нафталіном, ладаном і воском*** [1, с. 194]. Цей ряд номінативних груп передає поліфонію запахів і відчуттів, занурюючи читача в живу картину. Така лексика функціонує як інструмент сенсорної пам'яті, формуючи автохтонний етнокультурний колорит.

У тексті функціонують і образні фразеологізми, напр.: *Все на світі **рухається по колу*** [1, с. 10] – метафора циклічності, вічного повторення, символ втрати перспективи чи надії на вихід. Цей мотив посилюється авторською ремаркою, як-от: *Думка ловить своїми щупальцями* [1, с. 10], що метафорично увиразнює інтелектуальне неспокійне намагання осмислити дійсність.

Отже, лексика роману «Обличчям до стіни» Віри Китайгородської формує виразну художню тканину, де кожне слово є носієм смислу, емоції та культурної пам'яті. Лексеми стають кодами ідентичності та інструментами глибокого переживання.

Список літератури:

1. Китайгородська В. Обличчям до стіни. Чернівці : Букрек, 2018, 304 с.
3. Кульбаська О.. «Ті слова не руш, се – золоті клейноди...» (маркери розмовності в мовотворчості Віри Китайгородської). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : Філологічні науки*. Випуск 38. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2015. С. 181–186.

Ірина Нагірна

Науковий керівник – доц. Гуцуляк Т. Є.

ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІ НОВОТВОРИ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ОКСАНИ ЗАБУЖКО)

Мова – це живий організм, що постійно розвивається, відображаючи зміни у світосприйнятті суспільства та мовців. Оксана Забужко є однією з тих авторів, чия творчість демонструє широкі виражальні можливості української мови, зокрема через активне використання авторських неологізмів. Словотвірні інновації у її текстах є не лише засобом художньої виразності, а й потужним інструментом для навчання, оскільки розширюють словниковий запас, формують аналітичне мовне мислення та допомагають учням усвідомити механізми словотворення [2].

У творах О. Забужко можна виділити кілька основних словотвірних моделей новотворів. По-перше, це *афіксальні оказіоналізми*, утворені шляхом додавання префіксів або суфіксів. Наприклад, слова *прокохати* чи *пра-пра-українка* демонструють розширення семантики через префіксацію, а *сльозкіший* або *неможливіший* – через суфіксацію [1]. Уроки української мови можуть включати аналіз подібних слів, порівняння їх із загальноновживаними відповідниками та визначення стилістичного ефекту таких новотворів.

Ще однією продуктивною моделлю є *основоскладання*, коли авторка формує нові слова шляхом поєднання двох або більше основ. Наприклад, у текстах письменниці часто трапляються складні прикметники на зразок *грозиво-прекрасне* (похідне від основ слів *грозовий* і *прекрасний*) чи *світляно-зелена* (похідне від *світляний* і *зелений*) [1]. Такі лексичні одиниці збагачують виразність мови, адже дозволяють передати складне явище або образ в одній лексемі. На уроках учні можуть досліджувати механізми творення таких слів, аналізувати їхній вплив на сприйняття тексту, а також самостійно утворювати прикметники аналогічного типу. Робота з такими лексичними одиницями обов'язково передбачає аналіз зв'язку

словотвору з орфографією, зокрема зосередження уваги на правописі складних слів.

Цікавою групою okazіоналізмів у творчості О. Забужко є ті, що описують зовнішність людини або її емоційний стан, наприклад, *метеликовий* (від *метелик*; в основі творення лежить асоціативний зв'язок з ознаками 'легкий, тендітний') або *мадоннисте* (від *Мадонна* – невинне, спокійне, смиренне) [1]. Подібні слова дозволяють передати характеристики персонажів більш тонко та образно. Їхній аналіз на уроках може включати завдання на визначення прихованих значень, впливу контексту на семантику слів, а також творчі вправи, під час виконання яких учні створюватимуть за аналогією свої слова для опису зовнішності й характеру літературних персонажів, своїх друзів чи знайомих.

Методика вивчення індивідуально-авторських новотворів може включати кілька етапів роботи. Перший – це аналіз контекстуального значення неологізмів: учні розглядають уривки з творів та визначають функцію новотворів у конкретному тексті. Наступний етап – це визначення словотворчих моделей: учні розподіляють слова за способами творення, пояснюють, які морфологічні зміни відбулися та як вони вплинули на значення слова. Під час творчого етапу школярі можуть самостійно утворювати okazіоналізми, застосовуючи вивчені моделі. Окрім цього, цікавим методом є порівняння стилістичних ефектів: учням можна запропонувати уривок тексту без okazіоналізмів і варіант із використанням авторських новотворів, щоб вони проаналізували, як змінюється емоційне наповнення та виразність мовлення.

Отже, індивідуально-авторські новотвори Оксани Забужко є не лише оригінальним літературним явищем, а й цінним матеріалом для вивчення сучасної української мови. Їх аналіз дозволяє учням усвідомити багатство та гнучкість мовної системи, розвинути мовне чуття та навчитися свідомо використовувати стилістичні можливості словотвору.

Список літератури:

1. Забужко О. Музей покинутих секретів: роман. Київ, 2012. 830 с.
2. Линтвар О. Відтворення неологізмів у романі О. С. Забужко «Музей покинутих секретів» в англійському перекладі. *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика*. Київ, 2020. С. 208–213.

Анастасія Остафійчук

Науковий керівник – доц. Антофійчук А.М.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ФОНЕТИКИ У 5 КЛАСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Вивчення фонетики в 5 класі Нової української школи (НУШ) – один із ключових етапів опанування мовної системи, що забезпечує усвідомлене входження учня в мовленнєвий простір. Фонетика як розділ мовознавства досліджує звукову будову мови, її просодичні параметри, що становлять підґрунтя для точного сприймання, відтворення й створення усного мовлення. Відповідно до модельних навчальних програм для 5–6 класів (зокрема, програми О. Заболотного та ін. [1]), засвоєння фонетичного матеріалу здійснюється в межах інтегрованої теми «Фонетика. Графіка. Орфоєпія. Орфографія», на що відведено 12 навчальних годин у 5 класі.

Осмислення понять «звук мови» і «звук мовлення», класифікація голосних і приголосних, розрізнення твердості/м'якості, дзвінкості/глухості, ознайомлення з особливостями функціонування літер *г* і *з*, а також формування навичок постановки логічного наголосу – все це становить складник системи роботи над звуковою стороною мовлення. Важливо, щоб викладання цих тем спиралося не лише на репродуктивне відтворення знань, а й на проблемно-діалогічну модель. Питання на кшталт: «Чим звук відрізняється від літери?», «Чому кількість звуків у мові перевищує кількість букв у графічному коді?» – активізують аналітичне мислення учнів, спонукають до мовного спостереження та формують наукову рефлексію.

Фонетична компетентність виявляється не лише в теоретичному оперуванні поняттями, а й у практиці мовлення – правильному поділі слів на склади, здійсненні переносу, вимові орфоєпічно правильних варіантів. Теми, що стосуються уподібнення, спрощення, чергування звуків, традиційно викликають труднощі, тому потребують посиленого дидактичного супроводу з урахуванням індивідуального мовного досвіду учнів.

Особливого значення набувають вправи, спрямовані на розвиток зв'язного мовлення, у процесі яких формуються навички нормативної вимови. Усні висловлення на морально-ціннісні теми, обговорення життєвих ситуацій, міркування щодо специфічних фонетичних явищ, розігрування діалогів зі словами, у вимові яких учні помиляються (наприклад, *новий, випадок, йогурт*), поєднують практику мовлення з розвитком орфоепічної чутливості.

Доцільними є також творчі завдання, що інтегрують роботу над вимовою в інші види діяльності: запис аудіо- або відеопривітань із дотриманням правил наголошування, створення словесних портретів, текстів, де всі слова починаються з однієї літери, або відеороликів із популяризації мовної грамотності. Усе це – не лише вправи, а й інструменти креативної педагогіки, що формують активного мовця.

Застосування інтерактивних підходів, мультимедійного супроводу, змішаного навчання й навчальних проєктів, як засвідчує практика НУШ, сприяє системному засвоєнню фонетичних знань, інтеграції їх у комунікативну діяльність учня. Такий підхід забезпечує не лише нормативне мовлення, а й формує мовленнєво відповідального учасника сучасної комунікації.

Отже, методично цілеспрямоване й науково обґрунтоване вивчення фонетики в 5 класі – це необхідна умова для формування базової лінгвістичної освіченості учнів, розвитку їхньої звукової компетентності та культури усного мовлення. Саме цей етап закладає основи фонетичного чуття – здатності відчувати, аналізувати й відтворювати звукову організацію слова як носія смислу. Усвідомлення учнями фонетичної структури мови є передумовою для формування орфографічної грамотності та стійких навичок правильного мовлення.

Список літератури:

1. Українська мова. 5–6 класи : модельна навчальна програма / О. В. Заболотний, В. В. Заболотний та ін. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua>.
2. Вихованець І. Р. Основи фонетики сучасної української літературної мови : навч. посіб. К.: Академія, 2003. 240 с.

Валерія Отку

Науковий керівник – асист. Теслицька Г. І.

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ В НУШ У РОЗРІЗІ МОВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Інтегроване навчання в Новій українській школі є одним із ключових принципів, що сприяє формуванню цілісного сприйняття знань учнями та розвитку їхніх комунікативних навичок [1]. Інтеграція – це процес і результат створення в одному синтезованому курсі елементів різних навчальних предметів. У межах мовної освітньої галузі інтеграція сприяє природному поєднанню різних видів мовленнєвої діяльності, розвитку критичного мислення, креативності та міжпредметних зв'язків.

Основні особливості інтегрованого навчання в мовній галузі НУШ реалізовані на таких рівнях:

1. Змістова інтеграція, тобто об'єднання змісту різних мовних дисциплін (читання, письмо, аудіювання, говоріння, літературознавство), інтеграція мовного навчання та іншими освітніми галузями (наприклад, через тексти про природу, історію, мистецтво).

2. Методична інтеграція: використання методів проєктного навчання, сторітелінгу, креативного письма, що дає змогу поєднувати традиційні й цифрові ресурси для роботи з текстами.

3. Міжпредметна інтеграція, наприклад, у межах уроків української мови та літератури можна залучати тексти з природничих наук або історії.

4. Комунікативна спрямованість, тобто використання ситуаційного моделювання, дискусій, рольових ігор для формування мовленнєвих компетентностей, розвитку усного і писемного мовлення в реальних життєвих контекстах.

5. Компетентнісний підхід, зокрема удосконалення здатності учнів до комунікації державною мовою (усного й писемного мовлення); покращення інформаційно-цифрової грамотності (робота з цифровими текстами, медіаграмотність); розвиток соціальної та громадянської компетентностей (аналіз соціально значимих текстів).

У ЗЗСО міжпредметну інтеграцію втілюють через адаптацію навчальних курсів, створення навчальних презентацій, проєктів, організацію тематичних днів, тижнів чи навіть місяців.

Реалізація принципу інтеграції на уроках української мови та літератури відбувається через *проєктне навчання*, наприклад, коли учні створюють колективний буклет, досліджуючи тему «Екологія мого міста» (інтеграція мови, природничих наук, IT); розвиток *медіаграмотності* під час аналізу реклами, новин, блогів (інтеграція з громадянською освітою); *літературні мандрівки*, тобто у процесі вивчення творів про історичні постаті з наступним обговоренням їхніх реальних біографій (інтеграція мови й історії); *STEAM-інтеграцію* під час написання творчих есе або казок про наукові відкриття (інтеграція мови й природничих наук); *кейс-метод* (розв'язання реальних життєвих ситуацій через дискусії, написання листів-звернень); *інтеграцію з життєвими навичками* у процесі роботи з реальними документами (заповнення анкет, написання офіційних і неофіційних листів) та під час моделювання ситуацій усного спілкування (інтерв'ю, дебати, виступи).

Отже, інтегроване навчання у НУШ допомагає зробити мовну освіту більш живою, практичною та цікавою для учнів. Поєднання мовного розвитку з іншими галузями знань сприяє формуванню всебічно розвиненої особистості, здатної ефективно спілкуватися в сучасному світі. Інтеграція на уроках української мови сприяє глибшому засвоєнню знань, розвитку креативного та критичного мислення, покращенню комунікативних навичок.

Список літератури:

1. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива: навч. посібник. К.: Початкова школа, 2002. 209 с.

Роксолана Пелехата
Науковий керівник – проф. Шабат-Савка С. Т.

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ МОРФОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

З-поміж особистісно орієнтованих технологій в умовах сучасної освітньої реформи вирізняються проєктні методики, що спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності здобувачів освіти, розвиток їхньої творчості, критичного мислення та комунікативних компетентностей. Як зауважують дослідники, у процесі використання проєктних технологій «розвиваються пізнавальні навички учнів, формується вміння самостійно конструювати свої знання, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі» [2, с. 150-151].

Серед переваг застосування проєктних методик на уроках української мови можна виокремити: *практичну орієнтованість* (учні не просто запам'ятовують теорію, а застосовують знання в реальних ситуаціях (створення презентацій, написання статей, запис інтерв'ю, блогів тощо); *критичне мислення та креативність* (аналіз інформації, формулювання власної думки, створення унікальних проєктів допомагають розвивати творчий підхід до навчання); *командну роботу* (проєктна діяльність сприяє розвитку соціальних навичок, відповідальності та вміння домовлятися); *самоосвіту* (учні вчать самостійно шукати, обробляти та презентувати інформацію, що є важливим складником їхнього подальшого навчання та професійного зростання). Власне, у контексті вивчення морфології, що вивчає слово як частину мови, проєктні методики мають високу ефективність, що робить освітній процес більш цікавим, інтерактивним та суб'єктоцентричним.

На думку Г. Боднаренко, «у практиці навчання української мови у старших класах найбільший ефект дають такі види проєктів: дослідницькі, творчі, інформаційні, ігрові, практично орієнтовані» [1, с. 42]. Зокрема, *дослідницькі проєкти*, що скеровані на аналіз функційних можливостей тих або тих частин мови в художніх текстах, активізують та розвивають розумові й мовленнєві здібності школярів, їхнє мислення, пам'ять, привчають до уважності та спостережливості; *творчі проєкти*, що мають на

меті створення власних поетичних чи прозових творів із використанням певних морфологічних структур, навчають здобувачів освіти грамотно й логічно висловлювати свої думки, використовуючи засоби художньої виразності; **ігрові проекти** демонструють уміння учнів представити інтерактивні вправи, квести, вікторини, виконувати ролі літературних персонажів або реальних особистостей; **практико орієнтовані проекти** засвідчують уміння учнів самостійно впорядковувати мовні довідники, складати термінологічні словники тощо.

За нашими спостереженнями, у процесі вивчення іменника ефективними будуть проекти такого зразка: «*Іменниковий словник настрою*» – дослідницький проект, що допоможе збагатити та активізувати словниковий запас здобувачів освіти (створення ілюстрованого словника, де кожен іменник має свій асоціативний малюнок і короткий опис: «радість» – яскраве сонце, «сум» – дощова хмара); «*Музичний іменник*» – творчий проект, що дасть змогу в цікавій формі простежити міжпредметні зв'язки з музичним мистецтвом, проаналізувати навчальний матеріал і скласти електронний список пісень, у текстах яких функціують власні назви, абстрактні іменники, назви спорідненості та свояцтва); «*Казка про іменник*» – ігровий проект, що передбачає написання казки, у якій головним персонажем є іменник, що подорожує в країні частин мови.

Отже, проектні технології в процесі вивчення морфології сприяють розвитку мовленнєвої компетентності, критичного мислення та творчості учнів з опертям на активну практичну діяльність. Вони підвищують мотивацію до навчання, допомагають застосовувати знання в реальних ситуаціях, формуючи навички самостійної роботи.

Список літератури:

1. Боднаренко Г. Метод проектів як засіб стимулювання пізнавальної активності старшокласників на уроках української мови. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2022. № 3 (102). С. 37-46.
2. *Освітні технології: навч.-метод. посіб.* / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. К.: АСК., 2001. 256 с.

Валентина Радик
Науковий керівник – проф. Руснак Н. О.

**ВИВЧЕННЯ ДІАЛЕКТОЛОГІЇ
НА ФАКУЛЬТАТИВНИХ ЗАНЯТТЯХ У ЗЗСО
(НА МАТЕРІАЛІ ГОВІРКИ СЕЛА ВАСИЛІВ
ЗАСТАВНІВСЬКОГО РАЙОНУ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Позакласна робота з української мови у школі є важливою ланкою поглибленого вивчення предмета, це добровільна навчально-виховна робота, яка проводиться відповідно до запитів та вподобань учнів. До форм позакласної роботи належать гуртки, колоквіуми, факультативи тощо. Основними завданнями факультативних занять є: 1) удосконалення здібностей учнів; 2) поглиблення інтересу до вивчення української мови; 3) заохочення до написання науково-дослідних робіт; 4) професійна орієнтація випускників школи [1, с. 291].

Оскільки теми з діалектології недостатньо висвітлені на уроках української мови, цю прогалину в робочій програмі можуть заповнити факультативні заняття. Ця форма позакласної роботи повинна пояснити учням фонетичні, граматичні та лексичні особливості народного мовлення, у такий спосіб формуючи, за словами буковинського письменника, політичного і культурного діяча Теодота Галіпа, мовний патріотизм.

Пропонуємо тематику факультативних занять з діалектології, на яких учні матимуть можливість детально вивчити фонетико-граматичні особливості говірки села Василів Заставнівського району Чернівецької області.

«Голосні звуки у говірці села Василів Заставнівського району Чернівецької області». Учні ознайомляться з системою вокалізму у говірці села Василів, зокрема дізнаються, що звук *a* походить із звука *ę* (*узети, п'єтницьі, прешка, зачети, п'єти, п'єть, дівчє*); укання – вимова звука *у* замість *о* у переднаголошеному складі (*кужух, гулупка, кугут, зузуля, курунка, кульдувати*); відсутність протетичних приголосних, наявність голосного *о* на початку слова (*олій, острый, оде, отам, око, однако*).

«Іменні частини мови у говірці села Василів Заставнівського району Чернівецької області». Учні матимуть можливість ознайомитися із особливостями іменника, прикметника, числівника, займенника в мовленні жителів села Василів. Наприклад, іменники жіночого роду першої відміни та прикметники жіночого роду в орудному відмінку однини мають закінчення -ов: *головов, руков, п'єтов, зеленев, чірвонов, файнов, дівчинов* або вищий ступінь порівняння прикметників набуває форми: *май новий, май добрий* (до складу цієї форми входить частка *май* і нульовий ступінь прикметників).

«Особливості дієслова у говірці села Василів Заставнівського району Чернівецької області». Зокрема, учні дізнаються, чому у дієсловах вживається зворотна частка -си у препозиції та постпозиції (*вертатиси, си вертати, си кататиси*); форми 3 особи однини теперішнього часу другої дієвідміни мають закінчення -ит (*водит, ходит, любить, носить, варит, сидит*); у дієсловах минулого часу жіночого роду і множини наголошена основа (*вЕзла, прЄла*).

Отже, на факультативних заняттях з української мови на основі народного мовлення говірки села Василів Заставнівського району Чернівецької області учні усвідомлять особливості вокалізму, консонантизму, іменних частин мови та дієслова в українській діалектній мові.

Список літератури:

1. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс: Посібник для студентів пед. університетів та інститутів / Кол. авторів за ред. М. І. Пентиліук. К.: Ленвіт, 2011. 366 с.

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Урахування сучасних лінгвістичних теорій і концепцій, нових підходів до навчання мови уможливило визначення найголовніших тенденцій в розвитку сучасної української лінгводидактики, підгрунтя якої є когнітивна й комунікативна лінгвістика, лінгвістика тексту й функційна лінгвістика. Кожна з цих наук має активний вплив на розвиток теоретичної методики навчання української мови.

Незважаючи на те, що Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти [2] ґрунтується на засадах особистісно орієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів, які реалізовано в мовно-літературній галузі, сучасна українська лінгводидактика вимагає пошуку нових підходів до навчання мови, застосування інноваційних технологій, розроблення ефективних методик, використання продуктивних навчальних форм, поєднання методів, які спрямовані на формування в учнів ключових і предметних компетентностей.

На думку Н. Голуб, підхід – це «світоглядна категорія, що відображає соціальні настанови суб'єктів навчання як носіїв суспільної свідомості; як глобальна й системна організація й самоорганізація освітнього процесу; як стратегія навчання, що поєднує в собі методи, форми, прийоми навчання» [1].

Аналіз наукової та навчально-методичної літератури дозволив виокремити такі підходи до навчання української мови: 1) *функційно-стилістичний* підхід (передбачає поглиблення знань про стилістичну диференціацію мови, її функційні стилі, використання стилістичних засобів для експресивного вираження мовлення; розкриття закономірностей функціонування української мови в різних сферах суспільного життя; формування мовного чуття й естетичних уподобань мовців; піднесення культури мовлення; 2) *когнітивний* (вивчення мовних одиниць як концептів, тобто

глибинних значень розгорнутих змістових структур тексту, що є втіленням мотивів та інтенцій автора); 3) *комунікативний*, або *комунікативно-діяльнісний*, *функційно-комунікативний* (навчання учнів вирішувати комунікативні завдання з метою оволодіння високим рівнем спілкування українською мовою); 4) *соціокультурний*, або *українознавчий* (вивчення української мови в контексті оновлення й розширення її функцій, зростання зацікавлення учнів до народознавства, української літератури, усної народної творчості, народних звичаїв, традицій тощо); 4) *діяльнісно-орієнтований* (ґрунтується на мовленнєвій діяльності, ураховує когнітивні, емоційні та вольові здібності учнів і передбачає формування системи компетентностей); 5) *проблемно-пошуковий* (забезпечує безпосередній саморозвиток особистості); 6) *системний* (дає змогу використати принцип системності як мисленнєву технологію, що реалізує на практиці принцип цілісного аналізу мовних явищ у складному взаємозв'язку їхнього функціонування); 7) *особистісний* (моральне й естетичне та етичне виховання учнів на основі засвоєння мовної системи, її виражальних засобів); 8) *текстоцентричний* (засвоєння мовних норм, збагачення словника учня, формування вмінь і навичок сприймати, відтворювати й будувати висловлювання на текстовій основі); 9) *дослідницький* (формування в учня мовної дослідницької компетентності, підвищення рівня його пізнавальної активності й самостійності, творчих мисленнєвих здібностей).

Кожен підхід до навчання української мови як основоположна лінгводидактична категорія та своєрідна організація освітнього простору зумовлює вибір принципів, технологій, методів прийомів і засобів навчання української мови з метою формування мовної особистості, яку характеризує високий рівень комунікативної компетентності, мотивація до постійного саморозвитку та самовдосконалення, здатність до підвищення власного професійного рівня протягом життя.

Список літератури

1. Голуб Н. Підходи до навчання української мови в основній школі. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 3. С. 2–10.
2. Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти. URL: <http://surf.li/toti> (дата звернення – 01.03.2025).

Яна Саблук

Науковий керівник – проф. Шабат-Савка С.Т.

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ КРИЗЬ ПРИЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ КРЕАТИВНОСТІ

Сучасна система освіти спрямована на всебічний розвиток особистості, на увиразнення її самостійності, унікальності та творчого потенціалу. Для досягнення цієї мети необхідно впроваджувати гнучку, динамічну та суб'єктоцентричну освітню систему, що базується на застосуванні індивідуально-орієнтованих педагогічних технологій, зокрема креативних методик, суть яких полягає у «максимальній орієнтації на творче начало у навчальній діяльності, засвоєнні власного досвіду творчої діяльності» [1, с. 113]. Такі методики стимулюють інноваційне мислення, заохочують до пошуку оригінальних і нестандартних ідей. Посутню роль у цьому контексті виконують різноманітні креативні завдання, адже вони забезпечують багатий простір для формування фахових компетентностей здобувачів освіти.

Щоб «зацікавити учнів своїм предметом (а проблема заохочення школярів до вивчення свого предмету є завжди актуальною), репродуктивного методу недостатньо» [2, с. 211]. А отже, сучасний учитель повинен не лише володіти новітніми педагогічними технологіями, а й уміти творчо впроваджувати їх в освітній процес. Важливо надихати учнів власним прикладом, унікальним стилем викладання, сприяти їхньому саморозвитку та самовдосконаленню.

За нашими спостереженнями, до ефективних креативних прийомів належать інтерактиви зі складанням мовних пазлів, картуванням ментальних схем. Учням пропонують набір слів, серед яких іменники, прикметники, числівники, дієслова, формуючи завдання створити речення, мінітекст, візуалізувати певну ідею. Це заохочує до експериментування з мовними засобами й допомагає розвивати здатність встановлювати зв'язки між різними частинами мови, що загалом позитивно впливає на мовну грамотність.

Заслуговує на увагу техніка «живих картинок», яка дає змогу учням створювати сценки чи діалоги із застосуванням іменних частин

мови в реальних чи вигаданих ситуаціях. Наприклад, можна відтворити рольові ситуації з опертям на використання тих або тих частин мови у ситуації зустрічі, знайомства чи прощання, у діалогійній моделі спілкування зі старшою людиною чи однолітками. Такі завдання спонукають до активного практичного застосування мовних конструкцій і розвивають навички спонтанного мовлення.

Креативний прийом «Мовний ланцюг» можна застосувати при вивченні семантичних особливостей іменника як частини мови. Учні починають гру з вибору одного іменника, а далі кожен з них додає новий іменник, який логічно чи асоціативно пов'язаний із попереднім. Якщо перший учень називає слово «дерево», наступний може обрати «ліс», інший учень – «квітка» тощо. Такий своєрідний асоціативний експеримент сприяє розвитку критичного мислення та допомагає учням краще зрозуміти функції іменників у різних мовленнєвих контекстах.

Метод «Мовний калейдоскоп» заохочує учнів свідомо використовувати будь-яку частину мови для створення композицій, відтворення картин довкілля, використання слів у різних мовних шарадах, ребусах, кросвордах, що, безсумнівно, стимулює креативність учнів у роботі з лексикою, сприяє кращому запам'ятовуванню граматичних форм української мови. До креативних належать завдання, що мають стосунок до створення власних поезій, акровіршів, текстів-презентацій.

Використання креативних методик на уроках української мови допомагає не лише краще засвоїти граматичний матеріал, а й розвинути в учнів уміння нестандартно мислити і творчо працювати з мовним матеріалом. Це підвищує їхню мотивацію до навчання та дозволяє активно використовувати знання в різноманітних життєвих ситуаціях.

Список літератури:

1. Овчаров С. М. Індивідуально-диференційована система професійного навчання майбутніх учителів: монографія. Полтава: АСМІ, 2010. 120 с.
2. Петрушова Н. Основні принципи формування креативного потенціалу студентів-майбутніх педагогів на заняттях з іноземної мови. *Витоки педагогічної майстерності*. Серія : Педагогічні науки. 2014. Вип. 14. С. 208–214.

Анастасія Сидоряк

Науковий керівник – доц. Гуцуляк Т. Є.

**СКЛАДНІ СЛОВА ЯК ВАЖЛИВЕ ДЖЕРЕЛО
ІМЕННИКОВИХ СИНОНІМІВ
У «РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ СЛОВНИКУ»
ЗА РЕД. А. КРИМСЬКОГО ТА С. ЄФРЕМОВА**

Матеріали «Російсько-українського словника» за редакцією А. Кримського та С. Єфремова (1924-1933 рр.) (далі – РУС) є вагомим джерелом питомої української лексики. Цей словник мав на меті не лише забезпечити якісний переклад між двома мовами, а й сприяти розширенню української лексики та збереженню її розвитку. У РУС відображено багатство українського словникового складу, збережено діалектні й історичні особливості, а також зроблено спробу унормувати термінологію в різних сферах. У сучасних мовознавчих дослідженнях ця лексикографічна праця дедалі частіше привертає увагу науковців і стає предметом окремих досліджень, зокрема в розвідках І. Гнатюк, Т. Гуцуляк, Н. Данилюк, Є. Карпіловської, Л. Кислюк, Ю. Поздрань, О. Скопненка, О. Тищенко, Л. Ткач та інших.

Мета пропонованого дослідження спрямована на здійснення аналізу складних слів як вагомого джерела іменникових синонімічних відповідників у «Російсько-українському словнику» за редакцією А. Кримського та С. Єфремова (1924–1933 рр.).

В українській перекладній частині цього словника зафіксовано значну кількість синонімічних відповідників – складних іменників, що найчастіше виступають дублетами іншомовних слів або ж по-іншому називають елемент дійсності, що вже отримав питому українську номінацію. Здебільшого наведені в РУС складні слова не представлені в сучасних тлумачних словниках, зокрема в СУМ і СУМ-20. Наприклад, до притаманних ознак РУС належить використання таких композитів: *автограф* – *власнопис* (РУС, I, с. 1); *автобіографія* – *саможиттєпис* (РУС, I, с. 1); *алітерація* – *однолітерність* (РУС, I, с. 4); *аеронавтика* – *повітроплавба* (РУС, I, с. 12); *барометр* – *тискомір* (РУС, I, с. 16); *хвалько* – *самохвалько* (РУС, I, с. 18). До лексеми *нісенітниця* зафіксовано оригінальні синонімічні відповідники

харкі-мако́бники, курзу-верзу, що їх утворено за допомогою незвичного поєднання іменників у першому випадку та основ дієслів *корзати* ‘плести’ і *верзти* – у другому (РУС, I, с. 12). Таке сполучення компонентів спрямоване на формування уявлення про щось безглузде, нерозумне.

Наведені в РУС складні іменники – синоніми відображають типові для української мови моделі творення композитів: поєднання прикметникових та іменникових основ за допомогою інтерфіксів, в окремих випадках таке утворення супроводжується суфіксацією, напр.: *безду́шність – мертво-ду́шність* (*мертва душа*) (РУС, I, с. 23); *безсні́жжя – голосні́г* (*голий сніг*) (РУС, I, с. 34); *доброзвучність – легковзвучність* (*легкий звук*) (РУС, I, с. 40);

поєднання іменникових та дієслівних основ, яке також супроводжується додаванням афіксів, напр.: *безсрі́бник – негрошолю́б* (*любити гроші*) (РУС, I, с. 35); *бесті́яр – звіро-боре́ць*, (*боротися зі звірами*) (РУС, I, с. 35). Важливо зазначити, що наведені вище складні слова не були використані в практиці укладання словників синонімів української мови.

Творення окремих композитів відображає залучення основ діалектних слів, напр.: *бідáк – голодра́б* (*голий дра́б* ‘діал. обідранець, босяк’ (СУМ, II, с. 403)) (РУС, I, с. 20); *спокі́й – тихо-мірні́сть* (*тихий мир* або *тиха мирні́сть* ‘діал. злагода, спокій’ (СУМ, IV, с. 714)) (РУС, I, с. 25).

У деяких випадках наведення в РУС складних іменників – синонімів відображає традиційну практику включення таких слів до синонімічних словників української мови, напр.: *автокра́тія – самодержавство* (РУС, I, с. 1), *антропофа́г – людойо́д* (РУС, I, с. 7) *бібліоте́ка – книгозбі́рня* (РУС, I, с. 37), *бібліофі́л – книголю́б* (РУС, I, с. 37).

Отже, матеріали РУС відображають важливу й типову для словникарської галузі 20-х – початку 30-х років ХХ ст. тенденцію використання в перекладній та термінологічній царинах питомої української лексики, утвореної за традиційними словотвірними моделями. У РУС до таких лексичних одиниць з-поміж інших належать і складні слова, наведені як синонімічні відповідники до запозичених та питомих іменників української мови.

Соломія Синюшкович

Науковий керівник – доц. Шатілова Н. О.

МОВНО-ЕСТЕТИЧНІ ЗНАКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ ПИСЬМЕННИКІВ БУКОВИНИ

У контексті розвитку сучасної лінгвістики вивчення мовних знаків, що містять національно-культурний компонент значення, є важливим етапом у дослідженні культурних кодів і символів, які визначають ідентичність певного народу (Т. Беценко, С. Єрмоленко, В. Жайворонок, В. Кононенко, Н. Сологуб та ін.). Особливо цікавою є репрезентація мовно-естетичних знаків у творах авторів певних регіонів, зокрема представників красного письменства Буковини – багатокультурного регіону, де переплітаються різні мовні та культурні традиції.

Мета нашої розвідки – окреслити коло тих мовних засобів, які функціонують у художніх текстах видатних буковинських письменників як мовно-естетичні знаки національної культури, та визначити їхню роль у відтворенні національного колориту тексту. Матеріалом для аналізу послужила перша частина хрестоматії «Письменники Буковини», до якої увійшли твори двадцяти дев'яти українських письменників краю другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття [3]. Актуальність дослідження зумовлена потребою глибшого розуміння взаємозв'язку між мовою, культурою та літературною творчістю.

Мовно-естетичні знаки національної культури – це «різноманітні мовні одиниці, до яких належать слова-поняття, приказки, прислів'я, крилаті вислови, фразеологізми, афоризми, рядки із творів художньої літератури тощо» [2, с. 7]. Такі одиниці зберігають мудрість віків, формують національно-мовну картину світу, ментальний простір мовців, оскільки «акумулюють побутовий, психічний (емоційний), культурний тощо досвід поколінь і містять закодовану інформацію про різноманітні факти, явища, події із життя народу» [1, с. 173].

Твори буковинських письменників відображають не лише історичну та соціальну специфіку регіону, але й містять важливі

естетичні знаки, які створюють унікальний етнокультурний колорит. Це різнорівневі мовні одиниці, як-от:

– лексичні (діалектизми, побутова лексика, назви звичаїв та обрядів, слова-символи, власні назви тощо), напр.: *Ще не зоряло, як Василь Семенів з **рискалем** у руках йшов у поле* (І. Діброва, с. 473); *Любий **Черемоше**, річенько-небого, долю неспокійну маєш ти від Бога* (О. Попович, с. 185);

– фразеологічні (сталі вислови, традиційні порівняння, прислів'я, приказки, формули етикету тощо), напр.: *Та хто би був гадав, що з **нашої муки не буде хліба?*** (С. Канюк, с. 413); *Йди з **Богом, най він тебе хоронить від всякого злого!*** (І. Діброва, с. 469);

– граматичні (традиційні епітети, народнописенні складні слова, повтори, синтаксичний паралелізм тощо), напр.: *Запанує **межи нами Воленька свята*** (Т. Галіп, с. 340); *Розвилися **цвітки-квіти по городах і садах*** (Г. Воробкевич, с. 143); *Закувала **зозулечка В лузі на салузі. Ще з дитинства моє серце В досаді і тузі*** (О. Попович, с. 182) та ін.

Отже, художні тексти буковинських письменників – важливе джерело для дослідження мовних знаків, що передають специфічні національно-культурні уявлення. Вивчення лексичних, фразеологічних та синтаксичних одиниць, що містять національно-культурні маркери, у творах письменників Буковини є важливим для розширення уявлень про взаємодію мови, культури та літератури, а також для кращого розуміння специфіки етнокультурної ідентичності цього регіону в контексті художнього дискурсу.

Список літератури:

1. Беценко Т. П. Мовно-естетичні знаки української культури як невід'ємні складники поетичного лінгвостилю (на прикладі мовотворчості Івана Малковича). *Філософія науки: традиції та інновації*. 2019. № 1 (19) С. 172–181.
2. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури. Київ : Інститут української мови НАН України, 2009. 352 с.
3. Письменники Буковини другої половини XIX – першої половини XX століття : Хрестоматія. Частина 1 / упоряд.: Б. І. Мельничук, М. І. Юрійчук. Чернівці : Прут, 2001. 800 с.

Ганна Скрикуляк

Науковий керівник – доц. Антофійчук А.М.

ДІАЛЕКТИЗМИ, АРХАЇЗМИ ТА РОЗМОВНА ЛЕКСИКА В ПРИВАТНОМУ ЛИСТУВАННІ ІВАНА ФРАНКА

Приватне листування Івана Франка – надзвичайно цінне джерело для вивчення розвитку української мови, зокрема її лексичного багатства. У листах письменника органічно поєднуються діалектизми, архаїзми та розмовна лексика, що засвідчує глибоку мовну культуру митця й відображає його прагнення гармонізувати традиційне мовлення з новими тенденціями літературної мови.

У приватному листуванні І. Франко часто вживав діалектизми, що були притаманні його рідному регіону. Такі тексеми допомагали відтворити побут, ментальність, живу мовну стихію народу. Наприклад в епістолярному фрагменті *Вибачайте також, що смію наприкритися Вам одною просьбою*» [3, с. 301] використано слово *наприкритися*, яке має значення «надокучати», «набридати». В епістолярних текстах фіксуємо діалектизми, пов'язані з буденним життям: *Два рази ходили ми на афини і принесли по неповному кошику*» [3, с. 328], де *афини* – діалектне позначення чорниць. Описуючи фінансові труднощі, І. Франко зазначає: *Нарешті можна мені тут затягнути невеличкий довг...*» [3, с. 345], де замість літературного *борг* вжито діалектне *довг*, що надає листовній комунікації побутового колориту.

Архаїчна лексика у приватному листуванні І. Франка слугує засобом стилізації, відтворення традиційної мовної норми, водночас демонструючи глибоке знання письменником застарілої лексики. Наприклад: «Я вчинив би *се* зараз, та наперед хотів *би-м* Вас попросити о одну річ» [3, с. 73]. Автор використовує архаїчні форми *се (це)*, *би-м* (першої особи умовного способу) та прийменник *о* замість сучасного *про*. Такі мовні елементи надають епістолярному тексту архаїчного звучання і наближають мову листа до народної мовної традиції. У листі з Криворівні Франко пише: *Вашу кореспондентку я одержав у Криворівні, де*

пробував на *вакаціях* [3, с. 366], де слово *вакації* є застарілим відповідником до сучасного *канікули*.

Рідковживані слова, надають епістолярним текстам митця емоційного відтінку, збагачують стилістику вислову. Так, в одному з листів І. Франко зазначає: *...се було для мене вспокоснням проти того закиду, що я підхлібив попівству в своїм малюнку* [3, с. 31], де *хлібити* – рідковживане слово зі значенням *підлещуватися*. Або: *...я такий змучений, утомлений, зденерований...* [1, с. 408], де *зденерований* – давній відповідник сучасного *знервований*.

Лексика, характерна для Галичини кінця ХІХ століття, також знайшла відображення в листах Франка. Наприклад, у фрагменті *...зібравши їх з пренумерат у себе і не відіславши до редакції...* [2, с. 256], використано лексему *пренумерата (передплата)*, що ілюструє соціокультурний контекст.

Особливої уваги заслуговує використання І. Франком розмовної лексики, яка надає листам емоційної насиченості, відображає щирість і безпосередність спілкування. Наприклад: *А тим часом, видно, й сам не вірить у свої слова...* [1, с. 60], де вставний елемент *видно* – розмовне слово на позначення *видно*. Такі слова створюють ефект невимушеності, демонструють природність думок і почуттів автора.

Мова приватних листів І. Франка постає як живий і гнучкий інструмент, що точно передає емоції, думки, ставлення до адресата й навколишньої дійсності. У поєднанні діалектизмів, архаїзмів, розмовної та рідковживаної лексики виявляється мовна майстерність письменника, його здатність адаптувати стилістику вислову до ситуації. Приватне листування І. Франка – свідчення того, як у межах однієї епістолярної традиції співіснують народні джерела мови та літературна норма, зберігаючи її багатство, автентичність і красу.

Список літератури:

1. Франко І. Зібрання творів у 50 томах. т. 48. Київ: Наукова думка, 1986. 767 с.
2. Франко І. Зібрання творів у 50 томах. т. 49. Київ: Наукова думка, 1986. 810 с.
3. Франко І. Зібрання творів у 50 томах. т. 50. Київ: Наукова думка, 1986. 703 с.

Марія Стринатко
Науковий керівник – проф. Кульбабська О. В.

ТИПОЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ

У сучасній проєктній методиці чітко виражена тенденція до інтеграції у викладанні багатьох предметів мовно-літературної галузі (міжпредметні зв'язки), тому акцент зроблено на сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів і засобів [2]. Отже, сутність проєктної технології – стимулювати інтерес учнів до певних проблем, які мотивують оволодіння певною сумою знань, і через проєктну діяльність, яка передбачає розв'язання однієї або цілої низки проблем, оприятити практичне застосування набутих знань (пріоритетом є принцип *від теорії до практики*) [4, с. 37].

Без сумніву, результати виконання проєктів мають бути вагомими: 1) якщо це теоретична проблема, то на завершальному етапі необхідно представити конкретне її розв'язання; 2) якщо проєкт має прикладний характер, то учасники мають презентувати практично-конкретний результат, готовий до впровадження [1, с. 258]. Ефективність результатів проєктного навчання залежить від таких основних чинників, як: 1) рівень мовленнєвого та загального розвитку учнів; 2) досвід творчої діяльності, умінь і навичок самостійної пошукової роботи школярів та їхніх духовноціннісних орієнтацій; 3) рівня методичної майстерності вчителя тощо [3].

У методичній літературі представлено значну кількість класифікацій навчальних проєктів, утім, нам імпонує типологія **за домінуючою діяльністю учнів / учениць**:

– *дослідницькі проєкти* (для їх впровадження необхідно добре обміркувати методологію та структуру дослідження, визначити гіпотезу, мету й завдання, актуальність об'єкта і предмета спостережень, обґрунтувати соціальну значущість виконаної роботи або експерименту);

– *ігрові проєкти* (учасники обирають собі певні ролі, напр., літературних персонажів або реальних особистостей);

– *інформаційні проекти* мають таку структуру: мета проекту і його актуальність; джерела та способи обробки інформації (її аналіз та узагальнення); презентація (публікація, зокрема в електронній мережі, обговорення на телеконференції);

– *соціально-орієнтовані проекти* (результати діяльності учасників мають бути орієнтовані на їхні соціальні інтереси: складання фрагмента словника, рекомендацій, пам'яток тощо);

– *творчі проекти* (заплановані результати та форма їх подання – колективний колаж, відеофільм, вечір, свято тощо).

Висновки. 1. У процесі проектної діяльності вчитель виконує роль консультанта, який дає поради учасникам щодо інформаційних джерел, алгоритму дослідження та презентації результатів актуального мовознавчого питання. 2. Обираючи певний тип проекту, вчителів-словесників варто враховувати характерні ознаки цього активного методу, з-поміж яких: *ситуативна спрямованість* на подолання труднощів життєвих ситуацій, урахування фізичного та соціального оточення учасників проекту; *орієнтація на інтереси та здібності учнів*; *індивідуальний темп виконання* проектної роботи; *самоорганізація та відповідальність*, тобто чіткий розподіл різних видів роботи через планування, організацію контролю; *інтегративність* – ознаку, спрямовану на розуміння завдання та постановку проблеми в їх комплексному взаємозв'язку.

Список літератури:

1. Абашина Н. С. Розвиток ключових життєвих компетенцій через метод проектів. *Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати* : наук. збірник. К. : Департамент, 2003. С. 257–258.
2. Енциклопедія освіти : [гол. ред. В. Г. Кремень]. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Кратасюк Л. Метод проектів у системі особистісно зорієнтованої мовної освіти [Електронний ресурс]. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Umlsh/2010_4/Kratasyuk.pdf
4. Нишета В. А. Технологія життєтворчих проектів на уроках української мови та літератури : [навч. посібник]. Х. : Основа, 2009. 153 с.

Наталія Червінко

Науковий керівник – доц. Антофійчук А.М.

ІРОНІЯ ЯК ЗАСІБ ВТОРИННОЇ НОМІНАЦІЇ В ЕПІСТОЛЯРНОМУ ДИСКУРСІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

Для епістолярного дискурсу характерне емоційно-почуттєве світосприйняття, що виявляється у використанні засобів комічного. «Способи творення комічного специфічні для кожної мови... і водночас стають предметом дослідження» [2, с. 8]. В епістолярному дискурсі Ольги Кобилянської іронія виражається експліцитно та імпліцитно. У першому випадку використовуються «іронічні лапки», які «можуть виражати і пояснення, і натяк, і двозначність, і добродушно-іронічне та презирливо-засуджуюче ставлення» [1, с. 48]; у другому – іронію розпізнаємо лише в контексті. На відміну від художнього тексту, де лапки можуть «вбити» іронію, в епістолярному стилі вони підсилюють її функцію.

Аналіз епістолярію Ольги Кобилянської дає підстави стверджувати, що письменниця надає перевагу експліцитній іронії. Авторка часто використовує іронію для передачі саркастичного ставлення до ситуації або співрозмовника. Наприклад: «*Се Вас доля за мене покарала, що я на Вас дурно ждала. Се і повинно мене з Вами знов помирити, але я Вам таки не забуду того і за десять років – nota bene: як не вмру*» [3, с. 282]. Тут простежується легка грайливість та саркастичність: авторка вдається до емоційного перебільшення, підкреслюючи своє ображене очікування, яке ніби стало покаранням для адресата. «*Бог знає, коли буду знов що писати. А люди скажуть: „Спочиває на лаврах!“ О, що за „лаври“!*» [3, с. 396]. Використання лапок підкреслює іронічний характер висловлювання: авторка свідомо применшує свої досягнення та передбачає, що її відсутність у літературному процесі буде хибно витлумачена суспільством.

Іронія часто спрямована на культурне та інтелектуальне середовище, критикує патріотизм, інтелігенцію чи літературний процес: «*Наша „інтелігенція“, а, властиво, преславне наше жіноцтво відпочнуло мене так від себе, що не покажуся вже довго*

між нього» [3, с. 295]. Тут авторка іронічно окреслює соціальний прошарок, акцентуючи на тому, що «преславне жіноцтво» не виправдало її очікувань, що є своєрідною критикою суспільної ситуації. «*Перейдіть всіх патріотів і патріоток і скажіть, до кого мені в такому разі звертатися, то є, хто схоче мої примхи прочитати, і хто з них може мені служити за „Resonanzboden?“*» [3, с. 302]. Використання слова «*Resonanzboden*» («резонатор») натякає на те, що авторка шукає не просто читачів, а людей, які здатні відгукнутися на її думки, що підкреслює її скептичне ставлення до «*патріотів і патріоток*».

Іронія також виступає способом вираження оцінки літературного процесу, критики та творчих досягнень інших: «...*Бо одна її повість, взагалі одна новелка не дає можливість пізнати цілком названого автора, і вийде лиш якась многозаповідаюче „нічо“, без ясного характеру*» [3, с. 285]. Тут авторка іронізує над спробами оцінювати автора лише за одним твором, натякаючи, що це призводить до розмитих і недостовірних суджень.

Іронія в епістолярному дискурсі Ольги Кобилянської виконує кілька функцій: **емоційну** (передає розчарування чи саркастичне ставлення автора у грайливій формі); **соціальну** (висміює суспільні явища, літературне середовище, інтелігенцію через дотепні зауваження й метафори); **критичну** (служує засобом полеміки, демонструючи скептичне ставлення до культурних тенденцій). Такий підхід увиразнює індивідуальний стиль епістолярного тексту й розкриває світогляд автора.

Список літератури:

1. Гуйванюк Н. В. Способи реалізації іронії у структурі речення. Чернівці: ЧНУ, 2009. 167 с.
2. Гуйванюк Н. В., Пацаранюк Ю. М. Синтаксичні способи реалізації іронічного значення в українських фольклорних жанрах. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів, 2004. Вип. 34. Ч. I. С. 24 – 31.
3. Кобилянська Ольга. Твори у 5 томах. Том 5. К.: Державне видавництво художньої літератури, 1962–1963. 767 с.

Анна Чорна
Науковий керівник – проф. Руснак Н. О.

ЛЕКСИКА НА ПОЗНАЧЕННЯ ОДЯГУ В БУКОВИНСЬКИХ ГОВІРКАХ

Одяг – важлива частина культури суспільства. Національний одяг – матеріальний ідентифікатор етносу, пройшов довгий час становлення, спричинений розумінням краси та утилітарними поглядами народу. Назви одягу, вестеми, – важливий складник мовної картини світу, що відображає матеріальну та духовну культуру народу, його історичну пам'ять і етнічну ідентичність.

Відображаючи матеріальну культуру, лексика на позначення одягу є однією з найдавніших у мові. Вона формує систему тематичних груп із подібною структурною організацією та спільними шляхами мотивації. У діалектології аналіз лексики на позначення одягу, позначений територіальний чинником, відзначається актуальністю. Мета нашого дослідження – проаналізувати лексику на позначення одягу у буковинських говірках. Лексику одягу у буковинських говірках досліджували В.Прокопенко, Н.Гуйванюк, Ю.Руснак. Матеріалом нашого дослідження послуговували *Словник буковинських говірок* (2005 р.) та мовлення сучасних діалектоносіїв.

Вестеми – це назви елементів традиційного та сучасного вбрання, взуття, аксесуарів. До лексики на позначення одягу можна застосовувати різні класифікації. Так, за функціональним призначенням лексика на одягу в українській мові поділяється на такі групи:

- верхній одяг (*свита, кожух, сардак*),
- нижній одяг (*сорочка, плахта*),
- головні убори (*шапка, очіпок, фес*),
- взуття (*чоботи, постолі, гачі*),
- аксесуари (*пояс, крайка, черес*).

Варто зазначити, що традиційний одяг буковинців сформувався в XV–XIX ст. під впливом етнокультурних процесів. Основу чоловічого вбрання складали довга сорочка, лляні штани (портяниці), сардак, черес, постолі. Жіночий одяг включав

вишиту сорочку, шерстяну спідницю (горботку), кептар, сердак, хустку або феску. Святковий одяг доповнювався прикрасами – салбами.

Основу лексики становили *сорочки, сардаки, кептарі, гачі*, а також елементи, що з'явилися внаслідок контактів із сусідніми народами, зокрема турецькі *фески* та *салби*, румунські – *кептар, мінтян, баюрок, катрінца* тощо.

Аналіз назв одягу у буковинських говірках дозволяє простежити семантичну еволюцію лексем, їхню мотивацію та культурний контекст. Зіставлення лексичних даних із етнографічними матеріалами дає змогу краще зрозуміти зв'язок між мовою та традиційною культурою.

Українські діалекти зберегли унікальні лексеми, що відображають історію та специфіку регіонального одягу. Наприклад, у буковинських говірках зафіксовано такі номінації:

- загальні назви одягу: *ноша, одежа, убранє, угортанє, убьори*;
- одяг за якістю: *лянка* (фабричний), *лахміте* (непотрібний), *фалате* (старий), *линдик* (погано зшитий), *переберія* (маскарадний).

Сорочка була важливим маркером регіональної культури. У XIX ст. на Буковині існувало кілька типів сорочок:

- *морщянка, брижанка* – зі зборками біля шиї,
- *рукав'янка, скісна* – з вишитими рукавами,
- *українка* – традиційна вишита сорочка,
- *фланєвка, лянка* – сорочки з фабричних тканин,
- *буденка* – буденна сорочка.

Тож назви одягу демонструють тісний зв'язок мови з матеріальною культурою. Лексичний матеріал, зафіксований у діалектах, зберігає унікальні етнокультурні риси, становить цінний матеріал для вивчення історії мови, етнолінгвістики та лексикології.

Список літератури:

1. Гуйванюк Н.В. Слово – речення – текст : Вибр.праці. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2009. 664 с.
2. Словник буковинських говірок / заг. ред. Н. В. Гуйванюк. Чернівці: Рута, 2005. 687 с.

Юліана Якименко

Науковий керівник – проф. Шабат-Савка С. Т.

ДІАЛОГІЙНІСТЬ НАРОДНОПІСЕННОГО ДИСКУРСУ

Пісенна мова як особлива народна скарбниця «мовно-естетичних знаків національної культури, що перебувають у безпосередньому зв'язку з характером мислення й почуваннями народу» [1, с. 117], завжди слугує предметом лінгвістичних студій (О. Бондар, Н. Данилюк, В. Жайворонок, Ю. Карпенко, В. Кононенко та ін.). Утім, вивчення діалогійності в контексті народнопісенного дискурсу ще потребує ретельного аналізу з огляду на виокремлення в пісні важливих моделей соціальної взаємодії, що «відтворюють вектори людських стосунків, створюють своєрідні опозиції – просторові, часові й оцінні контрасти, відображають глибинну чуттєвість і зворушливий ліризм людини, її сумніви й переживання» [3, с. 252].

Організація народнопісенного дискурсу тісно пов'язана зі структурою діалогу. Чітко окреслений адресантно-адресатний континуум репрезентує процес комунікації між різними субстанціями (батьком, матір'ю, коханою, сестрою чи братом, сусідами, вербою, вітром, хрещатим барвінком та ін.), що передає широкий спектр емоцій людини, віддзеркалює різноманітні почуття та прагнення, удоступнює українську етнокультуру, маркує національну ідентичність. Зокрема, у весільних піснях оприявлено низку діалогічних моделей: діалог нареченої з матір'ю, що відображає хвилювання і водночас радість щодо важливої події: *Ой матінко моя, Уже ж я не твоя, Вже ж бо я да того пана, З ким шлюб шлюбовала* («Ой, татарин, братику»); брата й сестри: *А брат сестрицю та розплітає, Цвіт рожса розцвітає. Не йди, сестро, молода заміж* («А брат сестрицю та розплітає»); передано глибину традицій народу в процесі виготовлення короваю для молодят: *– Ви, сусідочки мої, Та ходім ік мені, До мого дитяти короваю бгати, Сиром, маслом та посипати; Не вий, вітре, вгору, Та повій по роздолу, Та на наші коровайчики* («Коровай»); представлено основних учасників весілля: *Ой старосто-дядку,*

*Глядіть нам порядку; Да чи бачиш ти, друже, Що бояри коро-
вай крадуть? («Ой, татарин, братику»).*

Пісенний діалог часто розгортається в широкому часовому просторі, що створює унікальний емоційний контекст комунікації членів родини про ті або ті життєві обставини. Напр.: – *Сестро моя рідна, чо-сь так помарніла? Чи-сь сина женила, чи дочку віддала, Що ти, сестро рідна, така марна стала? – Сина-м не женила, бо-м ся припізнала, Дочку-м не віддала, бо-м не рано встала, Того-м, брате рідний, така-м марна стала («Ой не куй, зозулько»); – Та й чого ж ти, мамко, так плачеш за мною? – Ой плачу я, синку, плачу за тобою, Бо я ся лишаю дома сиротою («Ой на горі жито»);*

За нашими спостереженнями, у народнопісенному дискурсі можна виокремити чотири групи діалогів: **діалог-з'ясування ін-формації** (– *Чи то, тату, тую брати, Що воли-корови, Чи то, тату, тую брати, Що чорнії брови?*); **діалог-розпитування** (– *Ой, дівчино, звідки йдеш, Та скажи, що ти несеи? Чи до міста ти ходила, Що ти в кошик наложила?*); **діалог-згода** (– *Ой, дівчино, чия ти? Ой, дівчино, чия ти, чия ти, Чи підеш ти гуляти? – Не питайся чия я, Не питайся чия я, чия я, Як ти вийдеш, вийду я*); **діалог-заперечення, відмова** (– *Світи, світи, місяченьку, та й на мій перелаз, Прийди, прийди, мій миленький, до мене ще хоч раз. – Я до тебе більше не прийду, нехай хтось інший йде. Єсть у мене друга дівчина, вона на мене жде*).

Як бачимо, діалогійність – це присутня ознака народнопісенного дискурсу, що створює його емоційність та експресивність, увиразнює духовний зв'язок поколінь, слугує своєрідною етно-платформою для обміну почуттями і думками крізь призму часу.

Список літератури:

1. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд. К. : НДІУ, 2007. 444 с.
1. Закувала зозуленька: антологія української народної творчості. Пісні, прислів'я, загадки, скоромовки / упоряд., передм. та прим. Н. С. Шумади. К. : Дніпро, 392 с.
2. Шабат-Савка С. Т. Українськомовний питальний дискурс : монографія. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 332 с.

Руслана Якимівська

Науковий керівник – проф. Кульбабська О. В.

ВИФОРМУВАННЯ ВМІНЬ І НАВИЧОК ДІАЛОГІЧНОГО ТА ПОЛІЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ П'ЯТИКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Нова українська школа стимулює розвиток мовно-мисленнєвої діяльності учнів і учениць за допомогою комунікаційної риторизації уроків української мови, упровадження нестандартних підходів до виформування загальних і предметних компетентностей, поглиблюючи навички успішної соціальної взаємодії.

Ефективність форм і методів ознайомлення п'ятикласників з особливостями діалогічного мовлення, усвідомлення його змістового обсягу може бути досягнута в разі забезпечення кожному здобувачеві середньої освіти суб'єкт-суб'єктної взаємодії, партнерства, свободи вибору способів розв'язання навчальних завдань і проблем [2]. У цьому аспекті діалог відіграє важливу роль не тільки в контексті розвитку культури мовлення підлітка, а й має безпосередній вплив на його самореалізацію та виформування Soft skills (гнучких навичок): генерування ідей, критичного мислення, обґрунтування власної позиції, розумової та емоційної взаємодії з іншими учасниками комунікації, уникнення конфліктного формату спілкування.

Автори модельних навчальних програм убачають розв'язання цієї проблеми в збалансуванні традиційних концепцій проведення уроку з новітніми методиками, зокрема через добір інтерактивних вправ та завдань, що стимулюють мовленнєву діяльність, викликають зацікавлення серед учнів. Отже, учасники освітнього процесу не тільки навчаються вільно й аргументовано висловлювати свою думку, опираючись на засвоєний матеріал, а й закріплюють уміння конструктивно взаємодіяти між собою, ефективно працювати в парах і групах, адаптуючись у такий спосіб до різних ситуацій повсякдення [3, 5].

Щоб проаналізувати основні тенденції в процесах риторизації, ми дослідили навчальний контент підручників з української мови

для 5 класу НУШ. Узагальнюючи дібрану інформацію, констатуємо: у навчальних книгах передбачено значний обсяг різноманітних завдань дискусійного характеру під час роботи в парах / групах, у ході проектної та/або дослідницької діяльності. Наприклад, тема «Діалог» має чітко структуровані комплекси завдань різноманітної складності, що позитивно впливає на засвоєння цього матеріалу учнями. Натомість у параграфі «Полілог» автори уникають вузького спрямування теми до теоретичних постулатів, проте активно застосовують полілог як спосіб практичної комунікації учнів під час виконання робіт, наприклад, під час вивчення жанрів мовлення [4].

Отже, на основі опрацьованих наукових джерел, модельних навчальних програм і підручників, спробуємо надалі окреслити важливість удосконалення навичок діалогічного та полілогічного мовлення учнів і запропонувати системну роботу над їх удосконаленням на уроках української мови для п'ятикласників.

Список літератури:

1. Авраменко О. «Українська мова 5 клас» 2022. URL: <https://surl.li/ylcpqz>
2. Васківська О. Діалогічні уміння як засіб формування соціальної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу. Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць / [за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васківської]. К: Вид-во Ін-ту обдаров. дитини НАПН України, 2017. С. 94–99.
3. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти» URL: <https://surl.li/sdzdvc>
4. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. –«Українська мова 5 клас» 2022. URL: <https://pidruchnyk.com.ua/1649-ukrmova-5-klas-golub.html>
5. Заболотний О.В. – «Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти». URL: <https://surl.li/bgfrfv>
6. Ласкова А. О. Методи розвитку зв'язного мовлення на уроках української мови як одна з передумов розвитку комунікативної компетентності. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 12. С. 9–11

ТВОРЧЕ ОПРАЦЮВАННЯ НАРОДНИХ ПРИКАЗОК У МАЛІЙ ПРОЗІ ОЛЕКСИ СТОРОЖЕНКА

Олекса Стороженко – сучасник Т. Шевченка, Марка Вовчка, П. Куліша та ін. – не зайняв визначного місця в українській літературі 50 – 60-х років ХІХ ст., не вважав і сам себе професійним письменником. А проте його художній доробок по-своєму цікавий і самобутній, репрезентує українську романтичну прозу. Творам малих жанрів О. Стороженка притаманні колоритний стиль, звертання до усної народної творчості. Творчим результатом захоплення автора фольклором став цикл оповідань «З народних уст», у якому творчо опрацьовано приказки. Найчастіше зміст того чи того твору пропонує оригінальне авторське тлумачення приказки, що стає його назваою. Назва-приказка в таких випадках композиційно завжди повторюється наприкінці твору, як висновок розв'язку конфлікту.

Скажімо, в оповіданні «Се така баба, що чорт їй на махових вилах чоботи оддавав» зображено ідеалізоване молоде подружжя («таке чесне та тихе [...] не тільки не лаялись, і сварки між ними ніякої не було; як кажуть "любилися, кохалися, як голубів пара"» [1, с. 21]), яке не вдаєть підштовхнути до гріха навіть не-чистій силі – чортові: «Чого вже він не робив, як біля їх не заходжувавсь, щоб вони хоч полаялись! – нічого не вдіяв» [1, с. 21]. Проте «преєхидній бабі, збіса хитрій і лукавій», вдає-тья підштовхнути подружжя до трагічного фіналу – вбивства одуреним бабою чоловіком коханої дружини. Чорт, побачивши таку підступність баби, сам починає остерігатись її: «І весело б то йому, і страшно. “Не бісова баба! – думає. – Яка ж лукава та єхидна! З такою бабою і нашому братові небезпечно!”» [1, с. 21]. Тому, виконуючи обіцянку за злочинну послугу, «поніс чорт вражій бабі чоботи, та вже тепер і йому страшно до неї підступити – дарма, що чорт. От він настроїв на махові вила чоботи та так їй і оддав, щоб і не доторкнутись до гаспидської відьми. Відсіля ж то й вироїлась приказка» [1, с. 21].

В оповіданні «Вчи лінивого не молотом, а голодом» дуже ліниву молоду дівчину («Тільки й роботи їй, що сидить, згорнувши ручки. Ні на сорочку собі не напряде, ні води не принесе, ні корови не видоїть» [1, с. 26]) береться перевиховувати свекор, даючи їй із їжі лише те, до приготування чого вона докладе руку: перший день – нічого, другий – лише кухлик води, третій – «грудочку каші». Таким чином, вже за кілька днів невістка «перероджується»: «Потрошки, потрошки та й стала така ж роботяща, як і всі» [1, с. 28]; «То горшки переставля, то жару підгребе, то вибіжить із хати дровець врубать, то вхопить відра та збігає по воду» [1, с. 28]. В оповіданні кілька разів зак-центовано й на 1-й частині приказки («вчи лінивого **не моло-том**»): батьки її «ніколи було не налають – **не то** щоб **вдарить**» [1, с. 26]; «Якби знайшовся такий чоловік, щоб **не биттям**, а поважним словом зробив з неї роботящу молодичу» [1, с. 21]; «Віддам [доньку заміж. – З. А.] ... тільки гляди, щоб **не били** моєї дитини!» [1, с. 27] і т.д.

Приказку «Лучче нехай буде злий, ніж дурний» в оповідання під такою ж назвою автор тлумачить за допомогою гіперболізації глупоти Хвеська, який «стане косить – косу поламає, візь-меться за серп – руки собі поріже» [1, с. 36]. Трагікомічною кульмінацією є вбивство батька глечиком (який мав розбити об кілок): «Я й бачив, що батько, та думав, що то кілок та й вдарив!» [1, с. 36], після чого дружина виганяє його, визнаючи свою помилку: «Тепер речки й сама, дурна, бачу, що люди правду кажуть: *“Лучче нехай буде злий, ніж дурний”*» [1, с. 38]. Гіперболізована мудрість військового судді («був такий розумний та спритний, що яке б темне діло не було, то зараз його на світ виведе, а гляне на чоловіка, то й думку його відгадає» [1, с. 39]) допомагає йому за допомогою вигаданої історії виявити негативні риси трьох братів, зокрема, – скупість молодшого, і, таким чином, виявити злодія батькового скарбу.

Народна пареміографія стала важливим джерелом окремого пласту творчості О. Стороженка, який збагатив українську літературу новим жанровим різновидом оповідання.

Список літератури:

1. Стороженко О. Твори в двох томах. Т. 1. Київ : Державне вид-во художньої літератури, 1957. 440 с.

Ольга Волощук

Науковий керівник – проф. Антофійчук В. І.

ЛІРИЧНИЙ ГЕРОЙ ТА ІСТОРИЧНИЙ ЧАС У ДРАМАТИЧНИХ ПОЕМАХ ВІТАЛІЯ КОЛОДІЯ

Віталій Колодій тонко, глибоко й адекватно передає читачеві велич духовного пошуку, трагедійність вибору, осмислення якого можливе лише з позиції часу, на яку сягала думка героя. Його поезія має непростий художній вимір – це вимір духовної величі. Внутрішню свободу ліричний герой митця нерозривно пов'язує з проблемою свободи й щастя суспільства. Поет не мислить себе осторонь важливих історичних подій – криваві втрати й катастрофи глибоко ранять його чутливу душу. Саме тому в поетичному світі В. Колодія постійно присутні постаті великих попередників, людей духу і дії.

Художня концепція особистості митця перегукується з ідеєю А. Бергсона про «геніальні душі», які в пориві всеосяжної любові звертаються до всього людства. Саме такими постають герої його драматичних поем – жанру, що має особливе значення в українській поезії, зокрема завдяки Лесі Українці. В. Колодій вивів цей жанр на новий рівень, створивши низку глибоко філософських і поетично довершених творів.

Поема «Смутний Галич» (1969) вражає своєю емоційною напругою. Попри історичні неточності, вона окреслює головну думку: «Коли неправду чинять, а народ мовчить – біда народу...». У поемі «Диспут» («Мелетій Смотрицький», 1973) автор змальовує перипетії духовної боротьби українців за збереження православної віри після Брестської унії. Мелетій Смотрицький – складний персонаж, у якому поєднуються сила духу, інтелект, здатність до самопожертви. У діалозі *персонаж* виголошує: «Нехай зусилля убоятся, що підносить / Цей камінь є нагода / Про віщу правду мовити...».

Поетична трилогія «Юрій Федькович» (1986) – один із вершинних творів В. Колодія. У художньо змодельованій біографії письменника розкривається багатогранна особистість: офіцер, поет, редактор, громадський діяч. У творі змальовано його боротьбу за

народ, душевні муки, непросте кохання. Через образ Ю. Федьковича письменник говорить із читачем про безкомпромісне служіння ідеї, народу, рідній землі.

Драматичні новели «Неопалима висота», «За обрієм літа», «Мати» розкривають теми війни, любові, втрат, вірності. Зокрема, в «Неопалимій висоті» йдеться про героїню, яка зберігає людяність попри гіркі обставини. Її минуле «було їй сучасністю», куля минулого пролітає «сьогодні над чолом». У цих творах відчувається глибока емпатія автора до героїв, їхня моральна перемога над стражданнями. Особливою є й новела «За обрієм літа» – історія нерозділеного, але глибокого кохання, зворушлива у своїй ширості.

Окремо стоїть поема-феєрія «Дорога», де порушено тему зради – не лише соціальної, а й особистої, внутрішньої. В. Колодій поєднує фольклорні мотиви з філософською рефлексією, створює образ дороги як долі народу. Автор іронічно, а часом із болем говорить про національні поразки й надії: «І я страждав, рядки не втіхи ради – / Писав у настанні нового дня / З мольбою, щоб доріг минулих морок / не загубив нам у прийдешнє зору...».

Збірка «Ріка, в яку ми входимо» – мозаїка вражень, есеїв, лірики, спогадів. Це художній експеримент, де автор поєднує класичну традицію з вільною формою. Вільний вірш, порушення пунктуації, розкутість ритму дозволяють передати живий подих думки, емоцій, відчуття. Тут відчутна тиха, але вперта віра в силу слова й пам'яті.

Поетичні твори В. Колодія – це органічне поєднання епосу й лірики, класики й модерну, історії й сучасності. Його доробок вирізняється точністю у фактах, глибиною філософських смислів, художньою цілісністю й вишуканістю стилю. Це поет, який розгортає перед читачем простір відповідальності й духовного зростання – у слові, у думці, у дії.

Список літератури:

1. Колодій В. Д. За обрієм літа: вірші, драматичні поеми. Київ : Дніпро, 1989. 234 с.
2. Колодій В. Д. Неопалима висота. Мотиви із струн пам'яті : вірші, поеми, оповіді. Чернівці : Букрек, 2011. 199 с.
3. Колодій В. Д. Ріка, в яку ми входимо : вірші і поема. Чернівці : Букрек, 2007. 100 с.

Віталій Гаврилюк

Науковий керівник – доц. Попович О. О.

СТАНОВЛЕННЯ МИХАЙЛА ІВАСЮКА ЯК ПИСЬМЕННИКА

Михайло Григорович Івасюк (1917–1995) – український письменник, літературознавець, фольклорист, педагог, громадський та культурний діяч. Народився в м. Кіцмань.

Потяг до слова передався юному Михайлові від батьків, зокрема, від матері Олександри Василівни, – неосвіченої селянки, яка знала безліч пісень, легенд і казок.

Саме матір привила йому любов до художнього слова, спочатку він повторював за нею, а згодом почав сам створювати власні вірші. Перші рядки Михайла були простими, схожими на пісенні мотиви матері. Ставши професійним письменником, М. Івасюк включив записані від матері казки, балади, пісні до своїх фольклорних видань: «Казки Буковини. Казки Верховини» (1968), «Чарівне горнятко» (1971) та ін.

Освіту письменник здобував у ліцеях Кіцманя та Чернівців, де викладання велося румунською мовою. Жодного дня майбутній письменник не навчався українською мовою.

Формування М. Івасюка як письменника було перерване трагічними подіями. У 1939 році його заарештували за звинуваченням в «антирадянській діяльності», і він провів кілька років у таборах ГУЛАГу. Цей період став переломним: він не тільки вистояв фізично, а й загартував свій дух, що пізніше знайшло відображення в його творах [1].

М. Івасюк повернувся до Кіцманя в 1946 р. Його перші проби пера припадають на час навчання в 30-х роках у Чернівецькому ліцеї. Маючи за плечима певний життєвий досвід, навчання в Чернівецькому університеті на відділі французької філології, він у 1957 році заявив про себе в літературному процесі повістю «Чуєш, брате мій». У 1960-му р. надрукував перший роман «Червоні троянди». Згодом побачили світ книги «Відламана галузка», «Двобій», «Весняні громовиці», «Вирок», «Серце не камінь»,

«Пташка піднебесна», «Лицарі великої любові». Лебединою піснею М. Івасюка стала поетична збірка «Елегії для сина» (1991).

Роман «Балада про вершинка на білому коні» (1980) – найвідоміший твір М. Івасюка. Він присвячений боротьбі мешканців Буковини за національне самовизначення. Через долі героїв письменник розкриває проблеми патріотизму, людської честі та вибору між пристосуванням і боротьбою [2].

На схилі віку М. Івасюк опублікував мемуарний твір «Монолог перед обличчям сина» (2000) [3]. Цей твір став особливо важливим у доробку письменника, адже йдеться про втрату сина. Це особистий, проникливий спогад про сина, який трагічно загинув за нез'ясованих обставин. Книга не лише розповідає про життя Володимира Івасюка, автор аналізує події, серед яких розгорталася ця трагедія.

Окрім художньої прози, М. Івасюк – відомий літературознавець, досліджував творчість Ю. Федьковича, О. Кобилянської, В. Стефаника, С. Яричевського, С. Воробкевича.

М. Івасюк особливо цікавився літературною спадщиною Сильвестра Яричевського. У наукових публікаціях він аналізував стиль, тематику і новаторські підходи письменника до творчості.

М. Івасюк, С. Воробкевич і С. Яричевський належать до різних історичних епох, але їх об'єднувала любов до Буковини та української літератури.

Отож, М. Івасюк пройшов непростий життєвий шлях, перш ніж утвердитися як письменник. Його творчість формувалася під впливом родинного середовища, історичних подій та особистих випробувань. Михайло Івасюк зробив вагомий внесок у культурне життя України як письменник, літературознавець та фольклорист, громадський і культурний діяч.

Список літератури:

1. Марусик Т. В. Івасюк Михайло Григорович. *Енциклопедія історії України : в 10 т. К. : Наукова думка, 2005. Т. 3. С. 408.*
2. Гусар Ю. Лицар слова. *Буковинське віче.* 2010. № 8. С. 4.
3. Івасюк М. Монолог перед обличчям сина. Чернівці: Золоті литаври, 2000. 205 с.

Тетяна Гулик

Науковий керівник – доц. Костик В.В.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ У ЗАПИСАХ ОСИПА МАКОВЕЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Фольклор, зокрема народна пісня, є важливою складовою літературної освіти, що забезпечує глибше розуміння духовної культури народу, його історії, світогляду та естетичних уподобань. Осип Маковей – один із провідних українських фольклористів кінця ХІХ – початку ХХ століття – відіграв важливу роль у збереженні й популяризації народної пісенної спадщини [1, с. 112-114].

У своїй педагогічній та науковій діяльності О. Маковей не обмежувався фіксацією текстів народних пісень, а прагнув передати повну картину їх існування в народному середовищі. Він детально занотовував не лише слова, а й особливості виконання, що є надзвичайно цінним для сучасної методики викладання української літератури [2].

На уроках української літератури доцільне використання записів О. Маковея для формування в учнів емоційно-ціннісного ставлення до фольклору. Його тексти дозволяють учням зануритися в атмосферу певної історичної епохи, відчувати внутрішній світ народу, який через пісню висловлював свої переживання – від радості до туги й розпачу. Особливої уваги заслуговує жанрове розмаїття зібраних пісень: історичні, родинно-побутові, балади, жартівливі твори. Значна частина присвячена визвольній боротьбі, козацькій добі, а також темам кохання, зради, розлуки [3]. Це відкриває широкі можливості для міжпредметних зв'язків, зокрема інтеграції з історією, музикою, етикою, що сприяє всебічному розвитку учнів. Окремі авторські тексти поета стали народними піснями, наприклад, «Жовняр за плугом» [4, с. 271-272].

Тексти, які зібрав О. Маковей на теренах західних областей України, мають не лише літературну, а й музичну цінність, адже він докладно описував мелодичні особливості виконання пісень. Це дає змогу інтегрувати фольклор у навчальні програми не лише гуманітарного, а й мистецького спрямування. Залучення учнів до

інтерпретації пісень через спів, гру на народних інструментах або створення сценічних постановок сприяє розвитку креативності та комунікативних навичок [2].

Важливою особливістю фольклористичної діяльності О. Маковея була його увага до регіональних особливостей народної пісні, у тому числі й буковинської. У своїх записах він прагнув зберегти діалектні риси мовлення, характерні для окремих місцевостей, зокрема Галичини та Буковини. Це не лише збагачує мовну палітру зібраних творів, а й дозволяє учням краще усвідомити багатоманітність української культурної спадщини. Збереження автентичного звучання народної пісні, на думку Маковея, було ключем до розуміння національного характеру українців [3, с. 7-9].

Методика вивчення народних пісень за О. Маковеєм охоплює: аналіз мовних особливостей пісень (діалекти, архаїзми, стилістика); інтерпретацію змісту у контексті історичних подій; ознайомлення з мелодикою та ритмом пісні (можливе прослуховування фольклорних записів); зіставлення народних пісень із літературними творами, створеними під впливом фольклору.

Отже, використання записів Осипа Маковея у навчальному процесі сприяє глибшому засвоєнню української літератури, формуванню національної свідомості, розвитку естетичного смаку й аналітичного мислення учнів. Його науковий підхід до збирання фольклору може слугувати зразком фахової праці для педагогів і дослідників. У перспективі це сприяє вихованню активної, свідомої особистості, здатної до осмисленого діалогу з національною культурою.

Список літератури:

1. Ковалик І. І. Осип Маковей і фольклорна традиція. К.: Наукова думка, 1983. С. 112–114.
2. Засенко О. Осип Маковей: Життя і творчість. К.: Дніпро, 1968.
3. Народні пісні в записах Осипа Маковея / Упоряд., вст. ст. і прим. В. Качкана. К.: Муз. Україна, 1981. 104 с.
4. Маковей О. Поезії. К.: Рад. письменник, 1967. 320 с.

Анастасія Дарій

Науковий керівник – доц. Попович О. О.

МАЛА ПРОЗА ЄВГЕНІЇ ЯРОШИНСЬКОЇ ТА ЇЇ ВИВЧЕННЯ В ЗЗСО

Євгенія Ярошинська – письменниця, яка відіграла важливу роль у розвитку національної української культури на Буковині кінця XIX – початку XX століття. У своїй діяльності поєднувала письменницьку, педагогічну, громадську та фольклористичну працю. Талант Є. Ярошинської формувався у складний суспільно-політичний період. Творча спадщина письменниці налічує три повісті, близько тридцяти оповідань, новел і нарисів, казок, кілька статей та фольклорно-етнографічних студій, записи народних пісень, переклади, листи. Попри наявність чималої кількості наукових розвідок, присвячених її літературному доробку, можемо стверджувати, що творча спадщина письменниці досі не була предметом комплексного наукового дослідження.

Саме у жанрах «малої прози» розкрився талант Є. Ярошинської як письменниці. Іван Франко відзначив її прагнення писати для народу: «Гарний талант початківця виявився на Буковині в особі панни Є. Ярошинської, яка своїми новелками, взятими з життя, підтримує виключно буковинські видання» [4, с. 269]. Оповідання дали можливість реалізувати той багаж вражень і спостережень, які вона здобула за своє життя, а також зосередитися на важливих соціальних і психологічних проблемах, вираженні власних творчих ідей і поглядів.

Найкращі твори Є. Ярошинської збагатили українську дитячу літературу, а для вчителів вибудували модель виховання підростаючого покоління в дусі патріотизму, чесності, сміливості, наполегливості в досягненні мети.

За висловленням Лідії Ковалець, твори для дітей Є. Ярошинської мають велике значення для майбутньої України. Літературознавиця дає позитивну й схвальну оцінку творчому доробку письменниці, наголошує на його актуальності й сьогодні: «Твори ці [...] анітрохи не втратили життєдайної сили, унікальної здатності через слово, начебто прості сюжети й образи, позбавлену

будь-яких штукатурств форму хвилювати, проголошувати думки, важливі для будь-якого часу і для будь-якого покоління» [3, с. 5].

На жаль, твори Є. Ярошинської у шкільній програмі не представлені. Не знаходимо й методичних порад щодо вивчення малої прози письменниці на уроках літератури рідного краю в школах Буковини, за винятком дещо застарілих матеріалів із цієї проблеми М. Богайчука та Р. Дуба [1]. Ми ж пропонуємо розглядати творчість талановитої письменниці на уроках позакласного читання або на уроках літератури рідного краю, щоб діти збагачували свої знання оригінальними і новаторськими творами письменниці. Вивчення дитячих творів Є. Ярошинської доцільно було б розпочати з 7 класу, пропонуючи учням оповідання «Найбільший скарб». Основна мораль твору полягає в тому, що найбільший скарб – це не матеріальні блага, а внутрішні якості, такі як: доброта, терпіння, відданість та працьовитість. Твір пропонує учневі важливі роздуми про цінність праці та внутрішньої моралі.

Отже, твори для дітей Є. Ярошинської мають велике значення для виховання та формування моральних цінностей. Вивчаючи життєвий і творчий шлях письменниці, у молодого покоління можна формувати моральні цінності, а саме: любов до Батьківщини, повагу до праці інших людей, виховати чесність, милосердя та доброзичливість.

Список літератури:

1. Богайчук М., Дуб Р. Письменники Буковини – дітям. Чернівці, 2000. 72 с.
2. Ковалець Л. Духовна спадщина від Євгенії Ярошинської // Ярошинська Є. Найдорожчий скарб: оповідання, казки, байки, переклади для дітей / Упорядк., передмова, прим. Л. Ковалець. Чернівці: Золоті литаври, 2007. С. 5–11.
3. Ярошинська Є. Твори / Упорядк., підгот. текстів, вступна ст. та прим. Ф. Погребенника. К. : Дніпро, 1968. 468 с.
4. Франко І. «Наше літературне життя у 1892 році» // Зібрання творів: у 50 т. Том 29: Літературно-критичні праці (1893 – 1895). К. : Наукова думка, 1981. 663 с.

Вікторія Дзюбак

Науковий керівник – доц. Костик В.В.

ГУЦУЛЬСЬКИЙ ТЕАТР І ДРАМАТУРГІЯ ГНАТА ХОТКЕВИЧА ТА ЇХ ВИВЧЕННЯ В ЗЗСО

Дослідження культурної спадщини українського народу є одним із основних напрямів сучасної освіти, адже воно сприяє збереженню національної ідентичності, формує історичну пам'ять та усвідомлення культурної самобутності. Найціннішими є ті явища, що відображають автентичність українського народу. Одним із таких феноменів є Гуцульський театр – яскравий приклад народного мистецтва, основоположником якого став видатний український письменник та культурний діяч Гнат Хоткевич (1877–1938).

Гнат Мартинович Хоткевич – драматург, прозаїк, етнограф, критик, перекладач і театральний діяч. Його внесок у розвиток української культури, зокрема Гуцульщини, неоціненний. Митець був щедро обдарованим, надзвичайним дослідником і популяризатором народної творчості, композитором, співаком-бандуристом, актором, режисером і невтомним організатором самодіяльного театру, який став унікальним явищем в історії української драматургії [2, с. 10].

Етнограф був глибоко зацікавлений життям гуцулів. Зачарований гуцульським краєм, закоханий в його людей і природу, письменник вивчав життя народу, його побут і звичаї, мову, багатий і самобутній світ фольклору. Це знайшло відображення у його драматургічній спадщині. П'єси «Довбуш» (1909), «Гуцульський рік» (1910), «Непросте» (1911), «Практикований жовнір» (1911) не лише розкривають соціальні проблеми того часу, а й передають дух гуцульського життя. Вони написані спеціально для постановки на сцені. Водночас значна частина його текстів була заборонена та неопублікована в радянський період [3, с. 9].

Гуцульський театр Гната Хоткевича – це перший самодіяльний народний театр, заснований на традиціях гуцульської культури. Тут популяризували народне мистецтво, звичаї та колоритний діалект. Головною особливістю театру було те, що акторами виступали самі гуцули, які без спеціальної освіти вражали глядачів

майстерністю та експресивністю гри. Вони тріумфально гастролювали Галичиною й Польщею [1, с. 6].

Важливим аспектом сучасної шкільної освіти є ознайомлення учнів із культурною спадщиною України. Попри те, що творчість Г. Хоткевича не є обов'язковою для вивчення за шкільною програмою, однак ознайомитися з його шедеврами можна за допомогою факультативів, курсів за вибором або уроків літератури рідного краю. Це дозволяє формувати в учнів усвідомлення національної ідентичності, розуміння етнічної різноманітності, а також аналізувати історичний та соціальний контекст. Під час вивчення драматургії доцільно використовувати інтерактивні методи: інсценізацію п'єс, аналіз відеозаписів вистав, дослідження фольклорних мотивів у текстах і т. д. Окрім того, важливо акцентувати увагу на мовному багатстві творів Г. Хоткевича, зокрема на гуцульському діалекті. Робота зі словником сприятиме розширенню словникового запасу школярів, засвоєнню унікальних мовних конструкцій та збереженню діалектної лексики як частини культурної спадщини. Це дозволяє передати наступним поколінням багатство народної мови та поглиблювати знання про регіональні особливості української культури.

Театр, який заснував Г. Хоткевич та його драматургія, – це невід'ємна частина української спадщини та яскрава сторінка не тільки в творчій біографії письменника, а й культурному розвитку Гуцульщини. Вивчення цього матеріалу є надзвичайно важливим, адже воно не лише збагачує знання учнів про духовні надбання народу, а й сприяє розвитку мовної компетентності, критичного мислення та національної свідомості. А елементи театральної педагогіки у викладанні літератури значно підвищують зацікавленість учнів у вивченні історії та культури рідного краю.

Список літератури:

1. Погребенник Ф. Гнат Хоткевич. *Хоткевич Г. Твори: В 2 т.* К.: Дніпро, 1966. Т. 1. С. 5–31.
2. Сінітович В. Театральна перлина Гната Хоткевича. Верховина, 2010. 63 с.
3. Хоткевич Г. Твори: В 2 т. / Упоряд., підгот. текстів, вступ. ст. та прим. Ф. Погребенника. К.: Дніпро, 1966. Т. 1. 532 с.

Анастасія Долинська
Науковий керівник – проф. Бунчук Б. І.

ПОЕТИЧНИЙ СИНТАКСИС ТА ЗВУКОПИС У ПОЕЗІЇ ЛІНИ КОСТЕНКО (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ «ЛІНА»)

Вірші Ліни Костенко відзначаються мелодичністю і ритмічністю водночас. З огляду на посилене використання письменницею різноманітних засобів емоційної виразності, метою роботи є дослідження найуживаніших фігур поетичного синтаксису та звукопису у віршованих творах Ліни Костенко на матеріалі збірки «Ліна».

Виразність звучання віршів авторка забезпечує використанням алітерації та асонансу. Таким чином нагромадження певних звуків створює відповідний настрій вірша, передає атмосферу, забезпечує правильну інтонацію: «*По сей день Посейдон посідає свій трон. У правиці тримає тризуба*» [1, с. 255].

У вірші «Осінній день, осінній день, осінній!» алітерація та асонанс є провідним прийомом. Чуємо алітерацію звуків [н], [с] та асонанс звуків [о] та [а], які створюють барвисту картину осінньої пори: «*Осінній день, осінній день, осінній! О синій день, о синій день, о синій!*» [1, с. 255]. Яскравим прикладом цих елементів звукопису є поезія «Спини мене...» (алітерація [с] додає виразності, пристрасті словам героїні). У поезії «Тиран, полководець...» наявна алітерація звуків [т], [р], [г], що створює грізний образ полководця Тиглатпаласара: «*Тигряче, гаряче, як тигель, як жар – ти грати, ти гроти, Тиглатпаласар!*» [1, с. 145].

Поетеса звертається до різноманіття фігур поетичної мови. До поняття «фігури» відносимо «головні засоби синтаксичної організації мови, що надають їй емоційної виразності: граматичне оформлення речень, порядок слів у реченні, оформлення інтонації речень» [2]. Серед них авторка часто обирає повтори: «*Людей мільярди і мільярди слів, а ти їх маєш вимовити вперше!*» [1, с. 390].

Повтор виконує схожу функцію, як й інша фігура – рефрен, але робить це лаконічно, ритмічно та експресивно. Приклади рефрену помічаємо в поезії «Крила»: «*Людина нібито не літає...*

А крила має. А крила має!» [1, с. 8]. Рефрени також є у віршах «Очима ти сказав мені: люблю», «Кохання, вірність – істини одвічні...», «Недумано, негадано...», де у рядках, що повторюються, висвітлена провідна ідея вірша.

Окрім цього, часто вживається «єдинопочаток», що також називають анафорою. Ліричний вірш «І як тепер тебе забути?» є яскравим прикладом анафори, адже повтор займенника такої/такого на початку рядка зустрічаємо 7 разів.

Протилежною до поданої синтаксичної конструкції є епіфора. Можемо простежити її у таких прикладах віршів: «Екзотика», «Ван-Гог», «Діалог у паризькому салоні».

Для наголошення на певних значущих словах авторка нерідко вдається до використання інверсії. Слова в рядку чи строфі вживаються в непрямому порядку, що дозволяє зрозуміти читачу логічний наголос: «*Хай буде світло, спогадом предивним. Хай не розбудить смутку телефон*». [1, с. 346].

У збірці нерідко можна помітити риторичні фігури: запитання, оклики та звертання. Часто саме у риторичні запитання вкладається основна ідея: «*Тихо строчать дощі... І навіщо мені ця печаль?*» [1, с. 299]; «*А що таке життя? Чи те, що переждалось? Чи все-таки життя – це те, що відбулось?*» [1, с. 290]. Риторичні звертання та оклики зустрічаються рідше: «*Моя любове! Я перед тобою. Бери мене в свої блаженні сни.*» [1, с. 49]. Вірш «Крила» характеризується насиченням ритмічними фігурами.

Отже, рефрени, риторичні фігури, інверсія та різноманітності звукопису, які авторка вміло поєднує задля створення мелодики поетичного мовлення, формують власний, неповторний стиль поетеси.

Список літератури:

1. Костенко Л. Триста поезій : вибране; упоряд.: О. Пахльовська, І. Малкович. Київ : А–БА–БА–ГА–ЛА–МА–ГА, 2018. 416 с.
2. Поетичний синтаксис в українській літературі : Бібліотека української літератури. URL: <https://ukreclassic.com.ua/katalog/teoriya-literaturi/3463-poetichnij-sintaksis-v-ukrajinskij-literaturi> (дата звернення: 23.01.2025).

Древаль Марія
Науковий керівник – проф. Бунчук Б.І.

ПОЕЗІЯ ХВИЛЬОВОГО У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ЛІТЕРАТУРИ: ІНТЕРПРЕТАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ВЕРСИФІКАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ

Микола Хвильовий – одна з ключових постатей української літератури ХХ століття, відомий передусім як прозаїк, публіцист й ідеолог культурного оновлення. Проте його поетична творчість, представлена передусім збіркою «Молодість» (1921), пізніше кількома поемами та збіркою «Досвітні симфонії» (1922), відіграє важливу роль у формуванні українського модерністського письма, зокрема в аспекті версифікації. Попри те, що Хвильовий відійшов від поезії після перших літературних спроб, його вірші відзначаються експериментальністю форми, пошуками нової художньої мови та спробами синтезувати європейські модерністські тенденції з національною традицією.

Поезія Хвильового демонструє широкий спектр версифікаційних особливостей. Він активно поєднує традиційну силабо-тонічну систему з елементами верлібру, що вказує на його прагнення вийти за межі класичних форм. Його ритмомелодика нерідко відзначається ламаністю, що підкреслює внутрішню напругу ліричного героя та відображає загальну атмосферу революційної доби. Важливу роль у структурі його поезій відіграють синтаксичні засоби – риторичні питання, вигуки, паузи, що надають тексту динамічності та експресивності. Метафорика й символізм його поезії формують особливий художній простір, де образи юності, світанку, боротьби й оновлення перегукуються із загальними ідейними засадами його прози. Вплив європейського модернізму, зокрема експресіонізму та символізму, особливо помітний у його поетичних експериментах, що виражають внутрішній драматизм епохи. М. Г. Жулинський у передмові до двотомного видання творів автора подає твердження: «У поемі “В електричний вік” (1921), в збірках поезій “Молодість” (1921), “Досвітні симфонії” (1922) пружинить-граниться нова образність, різко зміщуються

символічні плани, уява поета то сягає космічних узагальнень, то лагідно прихиляється до замисленого в глибині вод сонця» [1, с. 16].

Вивчення поезії Хвильового у школі є важливим з кількох причин. Передусім, його творчість дозволяє осмислити складні процеси в українській літературі 1920-х років, коли митці шукали власний шлях між традицією та новаторством, між національною самобутністю та загальноєвропейськими тенденціями. Аналіз віршів із точки зору версифікації допомагає учням зрозуміти, як ритм, строфіка, звукові й стилістичні особливості працюють на створення художнього образу та емоційного впливу твору. Методологічно вивчення його поезії може здійснюватися через компаративний аналіз із європейськими модерністами, а також через дослідження зв'язку між його поезією та прозою. У шкільному курсі української літератури акцент на поетичних експериментах Хвильового дозволить учням не лише глибше зрозуміти розвиток модернізму в Україні, а й побачити, як художнє слово може реагувати на суспільні виклики.

Загалом, поетична спадщина Миколи Хвильового є важливим джерелом для розуміння естетичних пошуків доби «Розстріляного відродження». Його поезія не лише демонструє складні художні трансформації, а й ставить перед дослідниками питання про місце поета в контексті світового модернізму. Її вивчення в школі може стати інструментом глибшого усвідомлення того, як мистецтво відображає суспільні й культурні процеси та як література минулого продовжує говорити до нас у сучасності.

Список літератури:

1. Хвильовий Микола. Твори: У 2 т. / упоряд.: М. Г. Жулинський, П. І. Майдаченко ; Передм. М. Г. Жулинського. Київ : Дніпро, 1990. Т. 1 : Поезія. Оповідання. Новели. Повісті. 650 с.
2. Твори : у 5 т. / Микола Хвильовий ; упоряд., передм. і заг. ред. Г. Костюка ; слово про поезію М. Хвильового С. Гординського. Балти-мор; Нью-Йорк; Торонто : Об'єднання українських письменників «Сло-во»; Українське вид-во «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1978–1986. Т. 3. 1982. 505 с.

Наталія Захарюк

Науковий керівник – проф. Бунчук Б. І.

**РИМУВАННЯ СТЕПАНА ЧАРНЕЦЬКОГО
(НА МАТЕРІАЛІ ПЕРШОЇ ЗБІРКИ
«В ГОДИНІ СУМЕРКУ»)**

Степан Чарнецький (1881–1944) – український поет, перекладач, фейлетоніст, журналіст, редактор, режисер, театральний критик, член Спілки письменників України (з 1939 року). Він – автор патріотичної пісні «Ой у лузі червона калина...», яка стала гімном Українських січових стрільців і символом національного спротиву.

Уже в юному віці він активно долучався до діяльності українських молодіжних організацій, захоплювався літературою та театром. Літературна діяльність Чарнецького формувалася під впливом угруповання «Молода муза», яке сприяло розвитку модерністських течій в українській літературі початку ХХ століття. Важливу роль він відіграв і в театральному житті Галичини, працюючи режисером та художнім керівником театру товариства «Руська бесіда». Його внесок у дослідження історії українського театру відображено у праці «Нарис історії українського театру в Галичині» (1934), яка стала однією з перших ґрунтовних робіт у цій галузі.

Метою дослідження є вивчення римування у поезії С. Чарнецького, які увійшли до його першої збірки «В годині сумерку» (1908). Рима – важливий композиційний чинник віршів у поділі їх на строфи [1, с. 30]. Найчастіше автор вдається до перехресного римування. Воно засвідчене у 42-ох творах (87.5% збірки).

Наведемо першу строфу поезії «Гей були рожі». У вірші чергуються рядки із жіночими закінченнями:

Гей були рожі, чар-весна,	А
І вина лились шумно,	В
Де взялась осінь з-поза хмар	А
І жовкне май...Як сумно...[2, с. 50].	В

Паралельне або суміжне римування зафіксовано у 4 поезіях, що становить 8.3% від віршів збірки. Наведемо першу строфу твору «Смутні ідем...»:

З пятном німих терпінь явились ми на світ,	А
З чолом, заквітчанам в зівалий ранком цвіт;	А
Жите прибрало нас в зір згаслих діядем –	В

Смутні ідем... [2, с. 7]. В

У цьому вірші попарно римуються рядки із жіночими закінченнями.

Цікаво розглянути римування у сонетах поета. Поезія «Ми-нувшости», яка входить до циклу «Хвилі», становить 2% від усіх творів книжки. Схема римування:АВВАСDDCABAЕВЕ (5 рим):

Прощай моя дівчино, гей прощай мій раю! А
 Іду: уже за мною падуть тіни ночі; В
 Чому сльоза прибрала твої гарні очі В
 Слухай: тобі востаннє нині пісню граю... А

Хвильку була ти щастем...Вже «завтра» студене С
 Млою спове твій чар і коси гебанові, D
 Жар, що ним твої очі тліли пречудові – D
 Інші уста і очі всміхнуть ся до мене... С

Вітер образ твій звіє, моє ти печене, А
 Гамір в рійній каварні слід твій позмітає, В
 Завтра будеш далеко, далеко від мене... А

Молодість, хвилю щастя ставив я на карту. Е
 Скажи колись, як може дехто поспитає:) В
 Любов наша – се була comedia del arte!... [2, с. 86]. Е

У поезії «Хом'як» із циклу «3 гір» засвідчено таку схему римування: АВВААВВАСДСДСС (4 рими):

Мов велетень грізний з горбів синявих краю А
 Обідраним хребтом над зелень виринає, В
 Здаєсь: щоглим чолом блакитів досягає, В
 На ньому зломи скель в промінні сонця сяють. А

Між зламами верхів буйні вітри гуляють; А
 На склі корчик сів і цвітом розцвітає – В
 Сльозою джуркало у стіп її спливає В
 І котить ся долів і губиться у гаю. А

В той край летить душа, там серце відпочине, С
 Буяти муть думки в небесній простори, D
 І око перебе голубе, ясне море... С

О світ краси! У стіп його скрізь карли-гори, D
 Над ним лиш небо перлозоре, ясне, сине – С
 І Херувимів спів з його просторів лине ...[2, с. 13]. С

Вивчення римування у поезіях С. Чарнецького, що склали збірку «В годині сумерку», виявляє домінування перехресного римування. Автор також використовує паралельне римування. Наявність сонетної структури в окремих творах вказує на інтеграцію європейських поетичних традицій у його творчий доробок, що підкреслює прагнення С. Чарнецького до формальної різноманітності.

Список літератури:

1. Гуляк А. Б., Савченко І. В. Основи віршування: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Міжнародна фінансова агенція», 1977. 110 с.
2. Чарнецький С. В годині сумерку. Львів. 1908. 96 с.

Крістіна Зеліско

Науковий керівник – доц. Мальцев В. С.

СЕРЦЕ, ЩО ЖИВЕ В ПОЕЗІЇ: ДМИТРО ПОПАДЮК І ЙОГО ЛІТЕРАТУРНИЙ СВІТ

Література рідного краю має особливе значення для культури та національної самосвідомості. Дмитро Попадюк – представник української літератури Буковини, поет, прозаїк, педагог, спортсмен і громадський діяч. Його творчість є значним складником регіонального літературного процесу, відображає реалії українського села, морально-етичні цінності та національну свідомість.

Народився Дмитро Попадюк в селі Круглик Хотинського району на Буковині. Його дитинство припало на важкі повоєнні роки, що загартували характер і заклали основу для майбутньої творчості. Освіту здобув у Кам'янець-Подільському педагогічному інституті (фізкультурний факультет) та Чернівецькому державному університеті (факультет географії). Працював учителем, тренером, директором школи, головою сільської ради, обирався депутатом [1, с. 3].

Творчий доробок Дмитра Степановича включає сім збірок поезії та прози «Вибір» (2000), «Школа мужності й любові» (2003), «Учитель» (2008), «Уроки життя» (2019), «Педагогічний роман» (2021), «Молось за тебе, Україно» (2023), літопис села «Жилівка на палітрі років» (2005). Значну частину творчості займають вірші, присвячені темам школи, рідного краю, родини, праці, патріотизму, людських чеснот.

Поетеса Тамара Севернюк слушно відзначає: «Дмитро Попадюк пише вірші такі ж добрі і часом сумні, як наше життя, як земля, як все, що дихає на ній красою, теплом, лагідністю. Хай ті теплі іскри щирого слова подарують вам радість спілкування з Людиною чистою, світлою, щедрою...» [2, с. 372].

Протягом понад 60 років Попадюк працював у сфері освіти, 35 із них був директором школи. Його педагогічна діяльність тісно переплітається з літературною творчістю. Окрім опису повсякденного життя школи, його тексти стосуються питань виховання, відповідальності вчителя, моральних принципів у педагогічній

практиці. У літературному вимірі ці аспекти представлені через образи освітян, які стають носіями традиційних моральних цінностей та провідниками знань.

Його «Педагогічний роман» – це не лише художній твір, а й правдива історія школи, учнів, учителів, труднощів і перемог. Ця книга є важливою для всіх, хто працює у сфері освіти, бо нагадує: учитель – це не просто професія, це покликання. Як зазначає автор: «Книгу “Педагогічний роман” має побачити та прочитати кожний учитель!». Освіта для Дмитра Попадюка – це не тільки передавання знань, а й формування особистості, громадської свідомості та патріотизму.

Поетичний стиль Попадюка відзначається щирістю, народністю, філософським осмисленням дійсності. У поезіях і прозі домінують мотиви любові до рідного краю, поваги до традицій, звеличення праці та героїки минулого. Життєпис поета, який стоїть, як писав незабутній місцевий журналіст Йосип Гаврилюк, на трьох китах: школа, поезія, спорт... [3, с. 3].

Творчість Дмитра Попадюка поєднує реалістичне змалювання життя з високим рівнем морально-етичної рефлексії. Його доробок має значний виховний потенціал і заслуговує на глибше дослідження в контексті літератури рідного краю.

Список літератури:

1. Попадюк Д. С. Вибір: поет. збірка. Чернівці: Видавництво «Прут», 2000. 104 с.
2. Попадюк Д. С. Педагогічний роман: худ. твір. Львів: Видавництво «Бона», 2021. 374 с.
3. Попадюк Д. С. Молюсь за тебе, Україно! Вибрані поезії: поет. збірка. Глибока: Глибоцька районна друкарня, 2023. 164 с.

Владислав Кузьменко

Наукова керівниця – доц. Маркуляк Л. В.

ПАТРІОТИЧНІ МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ АРТЕМА ЛОЇКА

Артем Лоїк – це сучасний український поет та репер. Його творчості властива яскрава соціальна спрямованість і патріотичний дух. Артем народився у місті Полтава, він з раннього дитинства почав цікавитися поезією. Виконавець-репер не надто любить, коли його називають поетом, про що зазначає у своєму великому інтерв'ю [1]. Він пише про Україну, про рідну Полтаву, а також про відомих українських поетів: Тараса Шевченка, Василя Симоненка, Григорія Сковороду.

Творчість Лоїка – це справжній відбиток сучасної України, який пронизаний почуттями, переживаннями та впевненістю в перемогі. Поет сміливо звертається до болючих соціальних тем, закликає до єдності та переосмислення того, що означає бути частиною нації. Загалом саме така тематика увиразнює його творчість у контексті української боротьби за свободу та незалежність. Українська патріотична поезія завжди відігравала важливу роль у формуванні національного духу. У час війни та соціальної кризи вона стає не лише видом мистецтва, а й зброєю. Лірика Лоїка надихає та спонукає до роздумів над сутністю української мови та самобутністю української культури. Його вірші порушують складні питання корупції, міщанства, а також відповідальності влади та всіх громадян для побудови держави і відданості своїй Батьківщині. Його творчість допомагає краще зрозуміти, що таке справжній патріотизм і яку роль відіграє поет у суспільному житті. У вірші «Якою Україну бачу я?» [2] Лоїк створює своєрідний маніфест національної свідомості та пропонує критичний погляд на стан українського суспільства. Він ставить питання: «Що я бачу в Україні, для чого ця країна і для чого я?» [2], спонукаючи читача до роздумів над своєю роллю в долі країни. Автор нещадно засуджує корупцію серед еліт: «Це джерело нітратів у рослинах. Воно готує добрива для росту, коріння нації...» [2]. Ці міркування є закликком очиститись від егоїзму, позаяк

влада повинна стати опорою для людей, а не тягарем. Образ «гниючого трупа корум-пованої системи» виражає руйнівну силу цього явища. Водночас Лоїк звертається до народу й підкреслює його потенційну силу: «Тепер народ, тепер, давай відверто, не хоче бути нацією вперто» [2]. Це не лише критика, а й спонування до подолання байдужості та увиразнення відповідальності за ситуацію, яка складається.

Вірш «Полтава» – зізнання в любові до рідного міста, яке для Лоїка означає набагато більше, ніж просто місце на карті. Він кидає виклик певним стереотипам і зазначає: «Моя Полтава – це не ями і не суржик» [2], підкреслюючи її багате історичне та культурне значення. Для поета Полтава є містом, у мешканців якого вкорінена українськість: «Це місто, де стираються всі “зетки”, де Ленін впав і вистояв Мазепа!!» [2]. Цей образ міста символізує перегляд історичних цінностей і повернення до справжніх ідеалів. Особливо зворушливо звучать слова: «мого тата, що у люту вічну зиму пішов на фронт, – за місто свого сина!!» [2]. Патріотизм постає тут як вчинок, як бажання пожер-твувати собою заради Вітчизни. Для Лоїка Полтава – не просто точка на карті, а символ боротьби та честі. Цими зображеннями він закликає людей берегти пам'ять про своїх предків і пишатися своєю країною та своєю спадщиною.

Творчість Артема Лоїка посідає особливе місце в сучасній українській літературі. Його патріотичні ідеї не лише надихають, а й спонукають до змін. Поет не тільки звертає увагу на проблеми, а й намагається пробудити українців, показавши, що від кожного з нас залежить доля країни. Його вірші – це відлуння сучасної України, яке звучить у серці, пробуджує почуття обов'язку. У часи боротьби за незалежність такі митці стають справжніми воїнами слова і своєю творчістю визначають май-бутнє країни.

Список літератури:

1. ВЕЛИКЕ інтерв'ю Артема Лоїка. Про роботу в РФ, внутрішні ЗМІНИ, український РЕП та ВІЙНУ. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=Bc2H5yvOhTE> (дата звернення: 6.03.2025).
2. Лоїк А. «Якою Україну бачу я» URL: <https://www.instagram.com/artemloik/reel/C9AXIIuNrYy/> (дата звернення: 6.03.2025).

Емма Кушнір

Наукова керівниця – асист. Меленчук О. В.

ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ГЕОРГІЯ БОТИ У ЗЗСО: ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасний буковинський письменник Георгій Бота відомий своїми збірками оповідань «Долі з вогню, землі та любові». Автор створює не прості історичні оповідання, а живі портрети епохи, відображаючи дух часу та проблеми, що залишаються актуальними і сьогодні.

Творчість Г. Боти є цінним матеріалом для вивчення в ЗЗСО, особливо у межах літературного краєзнавства, факультативних курсів і тематичних уроків української літератури. Його оповідання дають можливість школярам глибше зрозуміти історичне минуле Буковини, традиції, звичаї та моральні цінності предків. Г. Бота у своїх творах не просто розповідає цікаві історії, а глибоко аналізує соціальні процеси, економічні відносини, традиції та ментальність буковинців.

У своїх оповіданнях Г. Бота порушує низку проблем, зокрема соціальної нерівності та боротьби за виживання. Наприклад, в оповіданні «Історія робленого молока» головний герой змушений шукати альтернативні шляхи реалізації власної продукції через монополію єврейського підприємця. Письменник показує, що успіх часто залежить не лише від тяжкої праці, а й від винахідливості та вміння адаптуватися до змін.

Інша проблема – роль жінки в суспільстві та сім'ї. Г. Бота змальовує жінку як мудру, працьовиту та жертовну. Домніка в «Історії робленого молока» спочатку не розуміє ідей чоловіка, але її праця стає основою для майбутнього успіху.

Ще одна проблема, яку висвітлює Г. Бота, – національні взаємини на Буковині, оскільки його твори відображають етнічне розмаїття регіону, де співіснують українці, румуни, євреї, австрійці. Письменник майстерно передає культурні особливості кожного етносу. У його оповіданнях можна побачити і конкуренцію, і співпрацю між представниками різних національностей.

Виокремлюється також проблема морального вибору, чесності і хитрості. Персонажі Г. Боти часто опиняються перед моральною дилемою: бути чесним чи використати обставини собі на користь. Також в оповіданні актуалізовано на любові до рідної землі та збереженні традицій, бо навіть ті герої, які повертаються із заробітків, залишаються вірними своїй малій батьківщині.

Основні проблеми, які порушує письменник, є актуальними для шкільного вивчення, оскільки вони допомагають учням краще зрозуміти історичні реалії, моральні цінності та економічні аспекти життя. Вивчення творчості Г. Боти на уроках рідного краю урізноманітнить зміст навчальної програми. З огляду на те, що у творах письменника поєднано художню майстерність, історичну достовірність і важливі соціально-економічні теми, це розвиватиме в учнів не лише літературні здібності, а й критичне мислення. Тому такі твори Г. Боти, як: «На кордоні Київської Русі», «Якби каміння могли говорити», «Подарунок», «Той, що дивиться на зірки», «Бабине літо», «Скарб», «Народжений в бібліотеці» тощо можна пропонувати для вивчення у ЗЗСО.

Ясна річ, вивчення творчості Георгія Боти у школі матиме значний виховний та освітній потенціал. Його оповідання стануть основою для дискусій, проектних робіт та творчих завдань, сприяючи інтегрованому підходу до навчання. Отже, вивчення творів Георгія Боти у ЗЗСО є важливим кроком у вихованні відповідальних, ініціативних та морально стійких громадян, здатних діяти чесно та впевнено в сучасному світі.

Список літератури:

1. Бота Г. Долі з вогню, землі та любові. Частина VIII. Чернівці : Місто, 2024. 207 с.

Ірина Луган
Науковий керівник – доц. Костик В.В.

СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ВЕСІЛЬНИХ ПІСЕНЬ ТА ОБРЯДІВ БУКОВИНИ В ЗЗСО

Одним із найдавніших та унікальних культурних надбань українського народу є весільна обрядовість, яка відбила в собі народну мораль, світоглядні уявлення, етичні норми. Низка праць українських та зарубіжних дослідників присвячена висвітленню цього феномену української культури. Перші відомості про весільну обрядовість сягають часів Київської Русі. Писемні дані про найдавніші форми шлюбу ми можемо знайти вже у XI–XII ст. з літописів та літературних пам'яток. Зокрема, вони містяться у «Повісті минулих літ», «Правді Руській», «Слову о полку Ігоревім», «Густинському літописі».

Весільні пісні та обряди Буковинського краю записували Л. Ященко, Г. Дем'ян, В. Костик, окремі нариси про цей родинний етап оприлюднили Є. Ярошинська [2] і А. Яківчук [1].

Весільна обрядовість – сукупність ритуальних дій, які виконують у певному пісенно-хореографічному супроводі. Важко знайти інший ритуал із таким багатим розмаїттям побутових сцен, словесних діалогів, пісенних текстів.

Вивчення весільних пісень та обрядів Буковини є важливим для збереження культурної спадщини регіону. У рамках сучасного освітнього процесу, зокрема ЗЗСО, дослідження цих традицій сприяє формуванню національної свідомості учнів, їхньому залученню до глибинної символіки народного фольклору.

Весільний обряд Буковини поділяється на три періоди: передвесільний, власневесільний і післявесільний. Кожен із них наповнений традиціями, обрядами та піснями, що поступово ведуть до кульмінаційної точки – створення нової сім'ї. До обрядових дій, що передують весіллю належать: сватання, оглядини, заручини (пісня *«На заручини вночі»*), прикрашання гільця (*«Сидить когут на вергині»*), барвінковий та коровайний обряди, розплітанням коси, покриванням молодої, запросини на весілля (*«Просили батько, просила мати і я Вас прощу...»*) та молодіжний прощаль-

ний вечір. Пісня *«Вийшла молода та й до города»* звучить під час приготування молодої до шлюбу. *«Заплакала старша дружка»* виконується при прощанні з рідними та друзками. Коли молодий із боярами прибуває до двору нареченої, співають *«Чи мла, чи вода подвір'я залягла»*. Під час від'їзду молодої з батьківського дому лунає *«Ой чого ти, молоденька, не тужиши»*. У домі молодого весільний обряд завершує пісня *«Коби донечка знала»*.

У текстах пісень часто використовуються символічні образи, такі як барвінок, калина, голуби, що символізують чистоту, любов, єднання. Мелодійність буковинських весільних пісень тісно пов'язана з музичними традиціями краю, які сформувалися під впливом багатьох культур.

Використання весільних пісень та обрядів в освітньому процесі сприяє не лише засвоєнню учнями літературного матеріалу, а й формуванню їхніх морально-етичних цінностей. Методологічний підхід на уроках у 9 класі, де учні аналізують тексти весільних пісень, досліджують їхню символіку та зв'язок з обрядами. Використовують етнографічні матеріали, слухають або виконують пісні. Інтерактивні методи, як-от інсценізації, майстер-класи та проектна діяльність, сприяють глибшому засвоєнню теми та популяризації народної культури.

Отже, дослідження буковинських весільних пісень та обрядів у межах сучасної освіти є не тільки засобом збереження фольклорної традиції, а й дієвим способом розвитку творчих здібностей учнів, виховання їхньої національної свідомості та естетичного смаку.

Список літератури:

1. Весілля в селах Горошівці і Чорний Потік Заставнівського району Чернівецької області. Записав А. Ф. Яківчук. 1966–1967. Весілля: У 2-х кн. Кн. 2. К.: Наук. думка, 1970. С. 294–332.
2. Весільні обичаї буковинсько-руського народу в наддністрянських околицях. Написала Євгенія Ярошинська. 1891. Весілля: У 2-х кн. Кн. 2. К.: Наук. думка, 1970. С. 215–231.

**МИНУЛЕ ЯК ЧАСТИНА СЬОГОДЕННЯ:
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМУ
РЕТРОСПЕКЦІЇ В ПОЕТИЧНІЙ ЗБІРЦІ
БОРИСА БУНЧУКА «ЧЕРНІВЕЦЬКІ ЕЛЕГІЇ»**

В анотації до книги Б. Бунчука «Чернівецькі елегії» (2019), куди ввійшли твори різних років, зазначено: «Про час і людей – такою є основна тематика віршів Бориса Бунчука» [1, с. 4]. Концепція часу в поезії цього автора будується на взаємопроникненні минулого й сучасного. Ліричний герой часто звертається до спогадів, змальовує історичні реалії, ділиться особистими переживаннями, які не просто залишаються в пам'яті, а формують його світогляд. Два основні механізми, що допомагають поету передати зв'язок із певними подіями, – через ретроспекцію як спосіб відтворення часу та з допомогою мотиву ностальгії – емоційного зв'язку із втраченим.

Ретроспекція, як літературний прийом, полягає в пригадуванні подій, що передували теперішньому моменту, і є однією з форм психологічного аналізу, що допомагає створити художній час [2, с. 587]. Використовуючи прийом ретроспекції, Б. Бунчук будує особливий ціннісний вимір, де минуле не просто згадується, а набуває нового значення в контексті сучасних реалій. Тобто йдеться вже не просто про спогади, а про відчуття безперервності часу, де пережите залишається частиною теперішнього.

Так, у вірші «Пожити у Римі» ліричний герой порівнює власне життя з історичною тяглістю легендарного міста. Рим для нього – це не фізичний простір, а символ історичної пам'яті, що триває вічно, на відміну від швидкоплинного людського існування. Поет згадує Й.-В. Гете, автора «Римських елегій», зіставляючи дві часові площини: «Там і колись один німець дістав наказ / Бути у Вічному Місті, де на поета чекають / Звуки, слова, рядки...» [1, с. 7]. У ліричного героя виникає відчуття відчуженості: величні міста, величні імена, але все це не змінює реальності, у якій

він живе: «*Все не те: мова, влада, закони. Це гра „на ура“.* // *Форма – засіб обману: дрібне видають за велике*» [1, с. 7].

У поезії «Двадцять один рядок» автор використовує ретроспекцію як спосіб показати, що навіть якщо фізична близькість втрачена, пам'ять про неї залишається, часом нагадуючи про себе: «*Інколи різко, як сміх, / Серед юрби спиняє / Запах духів твоїх, / А яких – і не знаєш*» [1, с. 14]. Час тут представлений як такий, що змиває сліди, стирає знайомі обличчя і голоси, залишаючи людину в самотності перед незворотністю змін. Та ностальгія у «Чернівецьких елегіях» є не лише тугою за минулим, а радше способом осмислення його значущості.

Прикладом накладання ретроспективної функції на фізичний простір є поезія «Пройти крізь порожні кімнати» (присвячена пам'яті Юрія Гречанюка), в якій кімнати стають провідниками у спогади: «*Пройти крізь порожні кімнати, де заяння вікон / Різке, як тотожність між віком минулим і віком, / Опертим на вперті зірки, як дашок на паркеті*» [1, с. 10].

Поезія «Одеський залізничний вокзал 1999 року» розпочинається калейдоскопом пістрявих картинок і звуків міського простору, що викликають у ліричного героя огиду. Через символ вокзалу демонструється хаотичний, брудний і байдужий бік життя, непривабливий образ суспільства. Час не лінійний, він застиг у циклі повторюваних проблем («*І день не йде. І ніч не йде. Бреде*», а «*в'язкий Содом байдужо плине*» [1, с. 11]), що створюють враження безвиході: «*Оце твій край? Оце твій рай? Оце*» [1, с. 11].

У збірці Б. Бунчука «Чернівецькі елегії» ретроспекція виконує важливу роль у формуванні художнього часу. Відтворюючи події минулого, автор з'ясовує їхнє значення для сьогодення, переосмислює історичний досвід, особисті переживання та суспільні зміни. Накладання в цій поезії різних часових шарів формує глибше сприйняття дійсності.

Список літератури:

1. Бунчук Б. Чернівецькі елегії : поезія. Київ : ВЦ «Академія», 2019. 104 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Ко-валіва, В. І. Теремка. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 752 с. (Nota bene).

Вікторія Мала

Науковий керівник – проф. Антофійчук В. І.

МИХАЙЛО ГАФІЯ ТРАЙСТА Й УКРАЇНСЬКА ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА РУМУНІЇ

Творчість Михайла Гафії Трайсти посідає особливе місце в сучасній українській літературі Румунії, зокрема в сегменті прози та драматургії, спрямованих на дитячу аудиторію. Творчий розвиток письменника відбувався головно під впливом традицій української культури, що формували його світогляд і мистецькі пріоритети.

Українська дитяча література Румунії активно розвивається. Цьому сприяє поява окремих видань для дітей: журналу «Дзвоник», дитячих сторінок у журналі «Наш голос», газетах «Український вісник» і «Вільне слово». Та найбільше значення мають творчі здобутки письменників К. Регуша, М. Михайлюка, Ю. Павліша, М. Трайсти, М. Опрішан, М. Боти, Л. Дорош, І. Мойсей та ін. Їхня творчість поглиблює тематику, збагачує жанри, робить літературу цікавою, живою, багатою образами й мовними засобами. Українська дитяча література Румунії постає окремим художнім явищем, що має цінність не лише як інструмент навчання мови, а і як засіб духовного й естетичного виховання майбутнього покоління читачів.

Особливо яскраво це простежується в доробку М. Трайсти. Його дитячі твори народжуються з особистих спогадів про дитинство, про світ рідного села, природи, живих вражень, що назавжди залишилися в душі. Усе це зумовлює тональність його прози, щирої, зворушливої, морально наснаженої.

У книжці «Дитинства зорі калинові» вміщено різножанрові твори: казки, оповідання, повісті, драматичні етюди тощо. Їх об'єднує гуманістичний пафос – утвердження добра, щирості, справедливості. У повісті-казці «Панас Гусопас» головний герой перемагає зло завдяки доброті. У казці «Пригоди лісових друзів» порушено тему морального вибору – цар лісу Бурмило прощає зрадника Лиса Микиту й дає йому шанс виправитись, демонструючи інший тип правителя – мудрого й милосердного.

Казки М. Трайсти спираються на народні й літературні традиції, підкреслюють неодмінну перемогу добра над злом. За жанровими ознаками вони близькі до притч («Глуха Жабка», «Горда Мурашка»). Але автор уникає прямолінійної моралізації, натомість показує поведінку персонажів у діях і ситуаціях.

П'єса «Урок пареміології» вчить дітей доброзичливості, поваги до ближніх.

Оповідання М. Трайсти також тісно пов'язані з дитячими спогадами, з любов'ю до природи й рідного краю. Їх герої – звичайні хлопчики, які можуть пустувати, але залишаються щирими, добрими, відкритими до каяття і вдосконалення.

Уся книжка М. Трайсти «Дитинства зорі калинові» побудована на трьох змістових лініях. Перша – виховна: вона формує моральні орієнтири (добро, чуйність, повагу). Друга – пізнавальна: в казках і повістях йдеться про материки, тваринний світ, традиції інших народів (наприклад, розповіді про Африку, пояснення географії у «Пригодах лісових друзів»). Третя – українознавча: автор знайомить читачів з українською історією, іменами, піснями, приказками, звичаями.

Мова творів М. Трайсти образна, доступна, багата фольклорними зворотами, метафорами, порівняннями. Завдяки цьому мова стає джерелом естетичного впливу й засобом збереження національної ідентичності.

Отже, дитячі твори М. Трайсти – самобутнє явище української літератури Румунії, що поєднує художню майстерність із виховною спрямованістю. Вони не лише розкривають творчий потенціал автора, а й слугують важливим засобом формування моральних і культурних цінностей у молодшого покоління, збереження ним національної ідентичності.

Список літератури:

1. Антофійчук В. «Дитинства зорі калинові» Михайла Гафії Трай-сти. *Трайста М. Г. Дитинства зорі калинові*. Бухарест : R. C. R. Editorial, 2019. С. 5–8.
2. Барчан В. Проблема загальнолюдських цінностей у короткій прозі Михайла Гафії Трайсти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*, 2021. С. 285–290.
3. Трайста М. Г. Дитинства зорі калинові. Бухарест : R. C. R. Editorial, 2019. 182 с.

Ульяна Мельник

Науковий керівник – проф. Бунчук Б. І.

СТРОФІКА ТА РИМУВАННЯ В ПОЕЗІЇ ІВАНА ДРАЧА (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ «СОНЯШНИК»)

Іван Драч (1936–2018) – український поет, драматург, перекладач і громадський діяч. Його дебютна збірка «Соняшник» (1962) стала зразком новаторського стилю в поезії «шістдесятників», поєднуючи філософську глибину, символізм та експеримент із формою. І. Драч – автор численних поетичних збірок і кіносценаріїв.

Поезія Івана Драча часто побудована на контрастах між буденністю та високим мистецтвом. У простих речах – хлібі, штанах, сонці – поет відкриває глибокі філософські смисли, зображуючи життя як цикл творчості, страждання та відродження.

Мета дослідження полягає у вивченні строфічної організації та системи римування у поезії Івана Драча на матеріалі збірки «Соняшник». Аналіз охоплює різні типи строф (катрени, диптихи), а також особливості використання перехресного, суміжного та кільцевого римування.

Більшість віршів написана катренами – їхня кількість у віршах коливається від 3 до 16 (у поезії «Останній міст полковника»). Це надає віршеві чіткої виразності, поділу на логічно об'єднані думки та ритмічної цілісності, що сприяє кращому сприйняттю тексту і підсилює емоційний вплив на читача.

Значна частина творів написана верлібром – «назва специфічної, структурно наближеної до прози форми віршованого твору» [1]. Наприклад, славнозвісна «Балада про соняшник», «Етюд на «Добридень», «Дві сестри», «Плугатар» тощо [2, с. 27-74]. Відсутність чіткого поділу на строфи дозволяє автору уникнути жорсткої ритмічної схеми, що підсилює асоціативність і багатозначність тексту.

Часто І. Драч вдається до поліморфного вірша, де поєднує, окрім різних віршованих розмірів, також катрени, астрофічні зразки та прозу, наприклад, у поезії «Соната Прокоф'єва» та

симфонії «Смерть Шевченка», яка характеризується великою кількістю форм.

Автор зрідка використовує диптихи як допоміжну форму для структурування поетичного тексту. Такий підхід дозволяє поетові акцентувати на певній ідеї або розвинути одну тему через різні ракурси сприйняття. У вірші «Сльоза Пікассо» два останніх диптихи поєднані однією думкою та римуванням.

У катренах Івана Драча переважає перехресне римування, що сприяє створенню чіткої ритмічної організації вірша, надаючи йому внутрішньої симетрії. Яскраво це видно у віршах «Лебедий етюд», «Балада про випрані штани», «На архітектурні теми».

Простежуємо і суміжне римування, коли кожен рядок римується із наступним. Наприклад, у поезії «Пам'ятник Міцкевичу у Львові». Відзначаємо кільцеве римування у вірші «Вулканий етюд».

Не усі твори І. Драча є римованими – левова їх частка є власне верлібром, якому не властиве римування. Однак у цих творах Драч часто зберігає внутрішню ритмічну організацію через повтори, інтонаційні наголоси та асонанс чи алітерацію. Такий підхід надає текстам музичності й створює відчуття гармонії, незважаючи на відсутність традиційної системи римування.

Вірші І. Драча не належать до єдиної системи римування, автор може змінювати її у різних строфах. Така «гра рим» створює динаміку поетичного тексту, урізноманітнює його звучання та підкреслює змістові акценти.

Отже, І. Драч активно експериментує зі строфічною будовою, поєднуючи класичні та модерністські форми. Різноманітність римування і строфіки підкреслює багатство поетичної техніки автора та його новаторський підхід.

Список літератури:

1. Верлібр / Е. С. Соловей // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних до-сліджень НАН України, 2005. Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-33597>
2. Драч І. Ф. Соняшник. Поезії 1960–1970 років : збірка поезій. Харків : «Фоліо», 2016. 416 с.

Тетяна Місевич

Наукова керівниця – доц. Маркуляк Л. В.

ПАРАДИГМА СИМВОЛІКИ У НОВЕЛІ АНАТОЛІЯ ТОМКІВА «ЩЕРБАТИЙ МІСЯЦЬ»

Ім'я Анатолія Томківа буковинцям добре знайоме. Бо в журналістиці і літературі Анатолій Томків не новачок. Він не новачок! Він – новатор. Новели Томківа легко проєктуються як на дійсність, так і на історичне літературне тло [1].

Яскравим прикладом творчості Анатолія Томківа є новела «Щербатий місяць», що виступає зразком містичного художнього письма, у якому символіка відіграє ключову роль у розкритті ідейного змісту твору. Головний герой новели, Сопівник, існує в середовищі знакових образів, які не лише відтіняють його психологічний стан, а й стають своєрідними маркерами його долі. Символи місяця, свічки, собаки, вогню, світла і тіні створюють складну систему художніх координат, що дозволяє глибше зрозуміти конфлікт героя та його екзистенційні переживання.

Щербатий місяць як метафора долі головного героя. Образ щербатого місяця є наскрізним у новелі, слугуючи символом незавершеності, втрати цілісності. Місяць постійно прихований за хмарами, його обриси спотворені, що підкреслює стан душевної тривоги Сопівника: «Місяць ховався за хмарами. Ця гра в піжмурки наповнила Сопівника вже не тривоогою, а страхом» [2]. Місяць у новелі стає уособленням фатального стану головного героя – його духовного надлому та приреченості.

Свічка як символ тлінності та неминучого краху. Цей символ вказує на хитку межу між світлом і темрявою, життям і загибеллю: «Перед свічкою, яка вже зігнулася від тепла, Сопівник згадав...» [2]. Свічка тут виступає як метафора людського життя, яке згасає під впливом обставин. Її згинання та поступове танення символізує внутрішнє виснаження Сопівника.

Собака Акбар як символ переходу між світами. Значну семантичну роль у творі відіграє образ собаки, який є своєрідним містичним посланцем: «Величезний білий пес із чорними плямами на короткій шерсті стояв просто перед ним...» [2]. Собака

з'являється у момент, коли герой відчуває внутрішній злам, і його реакція на тварину вказує на глибокий страх перед невідомим.

Вогонь як акт очищення або покарання є ще одним прикладом символіки новели. Пожежа, яка завершує сюжетну лінію, виконує роль кульмінаційного вибуху всіх накопичених емоцій і символів. Вогонь у цьому контексті може трактуватися двояко: як «очищення», що позбавляє героя минулого, створюючи умови для нового початку; та як «каральна стихія», що є відплатою за внутрішні або зовнішні гріхи. Герой, як і його житло, ніби приречений на цей вогонь – і він не може уникнути своєї долі.

Весь комплекс художніх засобів, використання символіки дозволив нам віднести цей твір до містичної новели, де доля персонажів здається передвизначеною, а знаки навколо лише підтверджують її неминучість. Головний герой Сопівник тісно переплітається із символічною системою твору, оскільки його внутрішній стан, страхи та відчуття передаються через образи щербатого місяця, свічки, собаки, вогню та тіні. Кожен із цих символів відображає емоційний стан персонажа, життєву ситуацію та передчуття неминучих змін. Герой «проходить» крізь символи, ніби підкоряючись містичному сценарію, де вже нічого не залежить від нього.

Новела А. Томківа «Щербатий місяць» не лише глибоко розкриває психологічні стани персонажа; це філософсько-містичний твір про невідворотність людської долі та неможливість уникнути життєвих випробувань.

Список літератури:

1. Васкан Василь. Такий він, Томків... [Текст]: [про презентацію кн. «В Євросоюз через Кінашку» А. Томківа в Заставн. ЦРБ]. *Буковин. віче*. 2015. 14 трав. (№ 17). С. 4.
2. Томків А. М. В Євросоюз через Кінашку: новели. Чернівці: Букрек, 2011. 280 с.

Тетяна Олексюк

Науковий керівник – доц. Костик В. В.

СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ЛІРИЧНИХ ПІСЕНЬ НАДВІРНЯНЩИНИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Надвірнянщина – перлина гуцульського краю, багата на талановитих людей та різноманітну фольклорну традицію. Усна народна творчість – важливий пласт культурної спадщини, який зберігає історичну пам'ять народу, його цінності, погляди та переживання.

Лірично-пісенна традиція цієї місцевості поєднує гумор, сатиру, танцювальні пісні, а особливо популярні коломийки, пісні про кохання, родинні стосунки, нелюбов у шлюбі, долю сиріт і вдів. Часто звучать мотиви розлуки, туга за домом, конфліктів у сім'ї. Пісні співають на сімейних святах, весіллях, фестивалях, що свідчить про збереження автентичності та відображення глибини почуттів місцевих жителів. Звучання діалектів, поширених у цьому краю, та унікальних художніх елементів у ліричних піснях є значущим ресурсом для мовних та літературних студій.

Збиранням народнопоетичної творчості Гуцульщини займалися В. Шухевич (автор однойменної п'ятитомної праці), С. Пушик (найперше, народних казок, прислів'їв та приказок), який накопичив велику унікальну базу фольклорних матеріалів. Він упорядкував збірку ліричних пісень під назвою «Сміються, плачуть солов'ї» (1989), де були представлені пісенні твори різних жанрів. Цей регіон також багатий на тексти пісень національно-патріотичного звучання, насамперед повстанські [3].

Кілька десятків повстанських пісень знав і виконував колишній учасник повстанського руху, а в подальшому голова Всеукраїнського Братства ОУН-УПА, мешканець Надвірнянського району Івано-Франківської області Михайло Зеленчук. Частина цього справжнього духовного скарбу ввійшла до збірника «Пісні УПА з голосу Михайла Зеленчука / В записах Люби Дейчаківської» [2].

Матеріали відповідної тематики записував тут і відомий історик, фольклорист і етнограф Г. Дем'ян. Вчений у монографії «Українські повстанські пісні» зазначив, що «До осіб, які не тільки

знають і співають народні пісні про боротьбу ОУН та УПА, а й самі пробують удосконаливати їх і навіть творити нові, належить і гуцулка Ганна Нагорняк-Гнатюк із села Красної Надвірнянського району Івано-Франківської області. Маючи тільки п'ять класів освіти, вона, певна річ, не може змагатися з поетами-професіоналами. Але її спроби теж заслуговують на увагу» [1, с. 54].

Обговорення ліричних пісень на уроках української літератури є першочерговою освітньою прерогативою. Процес роботи з фольклорним матеріалом передбачає порівняння різних джерел, залучення учнів до практичної діяльності для запису текстів та відтворення пісень під час занять.

Розгляд пісень дає уявлення про національну самобутність та естетичні уподобання українського народу, а також сприяє почуттю патріотизму серед молодого покоління.

Як наслідок, введення традиційних пісень Надвірнянщини в навчальну програму допоможе захистити нематеріальну культурну спадщину району, сприятиме зростанню мовних навичок учнів та посилить їх духовне самопочуття. Додаткові дослідження в цій галузі можуть сконцентруватися на розширенні колекції народних пісень, дослідженні їхніх жанрових характеристик та виявлення інноваційних методів для їх аналізу в навчальних умовах.

Список літератури:

1. Дем'ян Г. Українські повстанські пісні 1940–2000 років (історико-фольклористичне дослідження). Львів, 2003. 581 с.
3. Пісні УПА з голосу Михайла Зеленчука / В записах Люби Дейчаківської. Івано-Франківськ, 1991. 36 с.
4. Фольклорні скарби Прикарпаття: Бібліограф. покажч. / Уклад. В. Дволітка; вступ. ст. Є. Барана; відп. за вип. Л. Бабій. Івано-Франківськ, 2010. 62 с.

Оксана Остап'юк

Наукова керівниця –доц. Кирилук С. Д.

**ПРОБЛЕМА «СВОГО / ЧУЖОГО»
В РОМАНІ АНАСТАСІЇ ЛЕВКОВОЇ
«ЗА ПЕРЕКОПОМ Є ЗЕМЛЯ»**

Література завжди залишається важливим інструментом осмислення питань ідентичності та національної свідомості. Особливо актуальним це питання стає в періоди суспільних криз, коли змінюються державні кордони, відбуваються військові конфлікти або посилюється внутрішній розкол у суспільстві. Одним із творів, що яскраво відображає цю проблематику, є роман Анастасії Левкової «За Перекопом є земля», у якому авторка порушує питання територіальної цілісності, культурної спадщини, розкриваючи складні взаємозв'язки між пам'яттю та сучасністю.

Проблема «свого / чужого» в романі проявляється через переосмислення героями (та й загалом суспільством) Криму як простору, що одночасно належить і не належить Україні. Анексія півострова стала переломним моментом, який вплинув на долю кримськотатарського народу, його культурну спадщину та міжнародну політику в цілому. Без цього контексту складно повною мірою усвідомити глибину описаних у романі подій, емоцій і спогадів. До цієї проблеми зверталися багато дослідників, зокрема А. Іванець, П. Вольвач, Е. Аблялімова та ін. А. Іванець у праці «7 причин звільнити Крим» [3] аналізує сім ключових моментів, що обґрунтовують необхідність деокупації півострова, розглядаючи історичні, політичні, безпекові, економічні та гуманітарні аспекти.

Роман А. Левкової ставав об'єктом уваги Д. Сулейманової, Р. Семківа та А. Алієва, який називає його «путівником по Криму, не глянцевою і не туристичною, проникненням у складний світ взаємовідносин між кримськими татарами, українцями та росіянами» [2]. Натомість проблема «свого / чужого» в романі «За Перекопом є земля» залишається малодослідженою, але водночас актуальною і важливою. Тож наша мета полягає в тому, щоб проаналізувати цей твір у контексті проблеми «своє / чуже». З'ясува-

ння основних аспектів у рамках згаданої опозиції становить предмет дослідження.

У романі авторка підкреслює, що «своє» для кримських татар – це не лише приналежність до нації, але й глибоке відчуття зв'язку із землею, культурою і традиціями. Кримські татари зі своїми звичаями формують унікальне середовище, яке часто конфронтує із новими суспільними реаліями. Персонажі у творі умовно поділяються на «своїх» і «чужих». Ті, хто належить до кримсько-татарської культури, є «своїми» – вони глибоко прив'язані до рідної землі, мають спільну історичну пам'ять й обряди, які визначають їхню ідентичність. Земля, рідна культура та традиції становлять осердя їхнього світу, навіть якщо вони змушені пристосовуватись до нової влади, правил та режиму. Натомість «чужими» можуть бути не лише іноземці чи окупанти, а й ті, хто не розділяє ці цінності.

Головна героїня роману Аліє належить до кримськотатарської культури, що робить її «своєю». Вона бачить чужих не лише в особі представників інших національностей чи окупантів, а й у тих, хто відмовляється від своїх коренів або змінюється під впливом нових політичних реалій. Аліє перебуває на межі між двома цими середовищами, а її внутрішній конфлікт часто спричинений потребою зберегти свою культуру, традиції та зв'язок із рідною землею в умовах змін: «Через роки я боютимуся забути вулиці міста. Я буду підписуватись на бахчисарайські спільноти у соцмережах заради світлин. Я переглядатиму фото для того, щоб не забути» [1]. Отже, для кримських татар «своє» – це не лише етнічна приналежність, але й глибока емоційна й духовна пов'язаність із рідною землею, традиціями та історією народу в цілому.

Список літератури:

1. Левкова А. За Перекопом є земля. 4-те вид. Київ : Лабораторія, 2023. 332 с.
2. Подоляк К. «За Перекопом є земля». Кримський роман про пошук ідентичності. URL: <https://ua.krymr.com/a/krymskyi-roman-anastasia-levkova-za-perekopom-ie-zemlia/32445251.html> (дата звернення: 14.03.2025).
3. Подоляк К. «Сім причин звільнити Крим» як категоричний імператив. URL: <https://ua.krymr.com/a/sim-prychyn-zvilnyty-krym/32781015.html> (дата звернення: 15.03.2025).

Аліна Паламарюк

Наукова керівниця – доц. Чолкан В.А.

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ ІВАННИ СТЕФ'ЮК

Іванна Стеф'юк – сучасна українська письменниця, літературознавиця та етнографиня, яка активно досліджує культурну спадщину України та творить у жанрах поезії, прози, есеїстики й художнього репортажу.

Творчість Іванни Стеф'юк є предметом розгляду сучасних літературознавців, які аналізують художню манеру, жанрові особливості, тематичні аспекти творів письменниці та їх зв'язок із фольклорними й етнографічними традиціями. Проза авторки має глибокий психологічний підтекст, що відкриває широкі можливості для її інтерпретації з різних наукових підходів – від структурного аналізу до феміністичної критики та етнографічного вивчення.

Літературознавча рецепція творчості Іванни Стеф'юк охоплює кілька важливих контекстів сучасної української літератури. Її поетичне слово розгортається в полі традиційної культури, насамперед – гуцульського фольклору, а також має глибоку філософську, екзистенційну та навіть містичну наповненість. Дослідники, які аналізують художній доробок мисткині, наголошують «на особливій увазі авторки до мовної образності, символіки та архаїчної структури мислення, що органічно поєднується із сучасними формами поетичного самовираження» [1].

Творчість Іванни Стеф'юк привертає увагу своєю самобутністю. Письменниця черпає натхнення з глибокого знання усної народної традиції, зокрема – магічного світогляду, який притаманний гірським регіонам Карпат. «У поетичному дискурсі авторки відчувається особливе ставлення до природи, до сакрального, до межового – вона мислить у категоріях прадавнього, але водночас дуже особистого і тонкого. Її образи ніколи не є прямолінійними – вони нашаровуються, переливаються сенсами, створюють складну систему метафоричних відповідностей» [2].

У літературознавчих інтерпретаціях художньої творчості авторки відчитуємо особливий ритм поетичного мовлення, що виражає себе в побудові фрази, синтаксичних зламах, у притаманному їй «внутрішньому слухові» до тексту. Критики часто порівнюють такий художній стиль із фольклорними замовляннями, де важливо не тільки те, що сказано, а й те, як воно звучить, – інтонаційно, на рівні підтексту.

Художні твори письменниці сприймаємо як спробу «відчитування» світу через фільтр міфопоетичного мислення. У цьому сенсі творчість Іванни Стеф'юк перебуває «на межі між словом як літературною формою й словом як дією, майже ритуальною» [3]. Це явище викликає інтерес не лише в літературознавців, а й у філологів, культурологів, антропологів.

Отже, можемо стверджувати, що літературознавча рецепція творчості Іванни Стеф'юк підтверджує важливе місце її доробку в сучасному літературному процесі. Художня проза авторки поєднує глибокий психологізм, етнографічний підхід і філософське осмислення людського досвіду. Науковий інтерес до творчості мисткині лише зростає, оскільки її тексти відображають важливі соціокультурні процеси, зберігаючи водночас зв'язок із традиціями, що є ключовим елементом української літератури XXI століття. Образки письменниці вирізняє психологізм, майстерне володіння словом та актуальність порушених тем. Загалом, творчість Іванни Стеф'юк є важливим внеском у сучасну українську літературу. Її художні тексти спонукають задуматися над важливими питаннями людського буття, допомагають краще зрозуміти себе та світ навколо.

Список літератури:

1. Письменниця Іванна Стеф'юк: «Пам'ятати означає оживлювати» URL: <https://postimpreza.org/talsk/pysmennytsia-ivanna-stef-iuk-pam-iataty-oznachaie-ozhyvliuvaty> (дата звернення: 24.03.2025).
2. Стеф'юк І. Із моїх художніх текстів доволі легко зчитати мій погляд на світ URL: <https://nspu.com.ua/novini/ivanna-stef-juk-iz-moih-hudozhnih-tekstiv-dovoli-legko-zchitati-mij-poglyad-na-svit/> (дата звернення: 24.03.2025р.)
3. Тетяна Череп-Пероганич. Поезія Іванни Стеф'юк URL: <https://ukrainka.org.ua/node/1084> (дата звернення: 24.03.2025).

Вікторія Палійчук

Наукова керівниця – асист. Меленчук О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОЛЕКСАНДРА БАЛАБКА

У сучасному літературному процесі України помітно вирізняється постать письменника і публіциста з Чернігівщини, члена Національної спілки письменників України та Національної спілки журналістів України Олександра Балабка. Свою літературну діяльність він розпочав як поет та публіцист, досліджував проблеми культури, духовності й історії. Його значний внесок у літературу підтверджують біографічні та документально-художні твори, зокрема «Синьйор Ніколо й синьйор Мікеле. Рим Гоголя й Капрі Коцюбинського» (2006), «З Ніци до Мужена. Від Башкирцевої до Винниченка» (2007), «Київ, Іринінська, Лифарям...» (2011), «Рай і Пекло Коцюбинського» (2014), «Кімоно для Баттерфляй. Із життя Соломії Крушельницької» (2022), де висвітлено не лише історичні факти, життя та творчість видатних українців, а й глибоко розкрито їхній внутрішній світ, особисті конфлікти та переживання, а також вплив культурних та соціальних обставин на їхній світогляд.

Журналістська діяльність О. Балабка була невід'ємною частиною його життя: «16 років він присвятив газеті „Культура і життя”, 6 років пропрацював головним редактором газети „Вечірній Київ”, співпрацював з журналом „Людина і влада” й тижневиком „Порадниця”» [1].

Ключову роль у становленні письменника відіграв редакційний досвід, який у творчості допомагає ретельно відібрати матеріал, сформуванати цікавий сюжет, виробити лаконічність та точність викладу. Письменник зізнається, що інколи важко журналістові бути письменником і навпаки – прозаїку, драматургу чи поету виявити себе у публіцистиці, аналітичних жанрах журналістики.

Процес переходу від журналістики до письменництва є складним, багатовимірним і водночас недостатньо дослідженим явищем, що охоплює як творчі, так і структурні аспекти літературної

діяльності. О. Балабко стверджує, що його активність у цьому процесі трансформації виявила низку нетрадиційних підходів і викликів, які не лише розширюють можливості жанрового складника, а й фіксують появу нових форм, що можуть бути однаково цінними як для журналістики, так і для літератури. Письменник звертає увагу на те, що літературознавці часто дискутують про вплив надмірної документальності на художню якість твору, стверджуючи, що вона може обмежувати простір для творчої уяви та фантазії. Однак, на думку письменника, читацька аудиторія прагне не лише емоційного співпереживання, а й можливості переконатися в достовірності поданих фактів. Саме тому гармонійний баланс між документальністю та художньою вигадкою стає визначальним критерієм успішного переходу від журналістики до письменництва, забезпечуючи унікальність і глибину літературного тексту. У цьому й полягає особливість письменницької творчості О. Балабка.

Отже, О. Балабко вдало поєднує журналістську та літературну діяльність у своїй творчості, активно розвиває жанр документально-художньої прози.

Список літератури:

1. Шеремет А. Поет і прозаїк Олександр Балабко в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. URL: <https://web.archive.org/web/20170420183641/http://www.nbuv.gov.ua/node/2426> (дата звернення 23.03.25).
2. Балабко О. Від журналістики до письменництва. Елементи художньо-публіцистичних жанрів у прозових і поетичних творах. URL: <https://www.mediafond.com.ua/show/none/2065> (дата звернення 23.03.25).

Інна Поляк

Наукова керівниця – доц. Чолкан В.А.

ПЕЙЗАЖНА ЛІРИКА МАРІЇ МАТІОС (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ «З ТРАВИ І ЛИСТЯ»)

Спроектваність пейзажу на стан душі – один із поширених та улюблених способів у вираженні почуттів, внутрішніх переживань письменників. Ця специфіка відтворення природи здебільшого пов'язана із особистісними, морально-етичними, філософськими мотивами.

Письменниця – корінна гуцулка (народилася на Буковині, с. Розтоки Вижницького району). Її душа безмежно закохана у свій рідний край. Тож саме ця найщиріша любов до батьківщини є однією із наскрізних тем у творчості мисткині.

Об'єктом нашого дослідження є збірка віршів «З трави і листя», яка є першим виданням поезій Марії Матіос. Її вірші часто пронизані пейзажною символікою, щедрими метафорами, що дозволяє не лише створювати естетичні образи, але й передавати глибокі емоції, соціальні проблеми та атмосферу власних переживань.

Ознаки пейзажної лірики належать до факторів формування романтичного типу творчості М. Матіос, де особливий акцент зроблено на зверненні до народнопісенних мотивів, поетизації природи, щирості вираження людських почуттів і переживань.

Буковинська поетеса щиро любить природу та тонко відчуває свою невід'ємність від неї. Пейзаж стає дзеркалом душі, потужним інструментом, що відображає найглибші почуття та внутрішні переживання героїні. Невіддільність людини від природи є особливо яскравою у віршах «Нічні небиліці», «В медові трави падала зоря...», «Такої ночі дощ в траві січеться» тощо. Поетеса надає природі людських властивостей, як-от: *«Дерева гори переходять вбрід – / Їм по коліна людські поговори, / Усі дерева від народин горді, / Бо пам'ятають плем'я своє й рід»* [1, с. 34]. Навіть у віршах, які можна вважати «чистою» лірикою, природа також наділена людськими рисами: *«Останню ніч перебувало літо, / цвіркун, втомившись, під рукою спав. / Отак би і собі когось зустріти / Біленьким деревієм серед трав»* [1, с. 32]. У цих рядках простежуємо яскравий приклад олюднення природи. У квітах, про які пише поетеса, відчуваємо присутність живої людської душі.

Поетія Марії Матіос виконує роль моделювання паралелізму («внутрішнє-зовнішнє»), контрастності, виступаючи водночас засобом вираження емоційного спектру. Природа є місцем, де ліричний герой знаходить спокій та емоційну розрядку: *«Мине цей дощ, і пісня ця мине... / Та й ген аж зелен-клен у шибиці білій / Оберігатиме від поспіху мене»* [1, с. 41]. Водночас його внутрішній стан спроектований на природу, зумовлюючи настрої навколишнього світу. Інколи почуття героїні пов'язані із розлукою чи нещасливим коханням. Відповідно, настрої, який пронизує поетичні рядки, як правило, – сумний: *«Знов пече і коле незабуте, давнє, / І встає у мріях квітка лісова. / А кохання – наче перша зав'язь рання, / А розлука – як завія снігова»* [1, с. 62].

Зимовий пейзаж, відображаючи відчай та скорботу, зазвичай постає символом розлуки: *«Прикинула зима мені на око, / Що на роду снігів... снігів... снігів... / Дерева сиво зацвіли снігами. / Така в дерев пречиста сивина, / Як ця скорбота, що лежить між нами, / Та відстань серця в неї глибина»* [1, с. 59] або ж виступає засобом контрасту: *«Так легко вранці бігати по снігу, / Як душу ще не ранило й півслова, / І ти такий, що увесь день готовий, / Для когось стежку прокладать тонку»* [1, с. 57].

Крім зимового пейзажу, у поезіях також простежуємо і осінній, який уособлює самотність та печаль ліричного героя. Для більшого драматизму авторка використовує символи дощу, вітру: *«Летіли над осіннім містом гуси, / квапливо сонце брали під крило. / А потім дощ тонким землі торкнувся, / І так самотньо на душі було»* [1, с. 36].

Цікавим є образ дерева, який неодноразово подибуємо на сторінках збірки. Відомо, що дерево – символ міцності, довголіття, тому Марія Матіос активно використовує цей образ у своїх віршах: *«Деревам також солодко й нестерпно. / Але вони в плодах несуть безсмертя. / І ми з тобою – з племені дерев...»* [1, с. 34].

Отже, у збірці Марії Матіос «З трави і листя» домінує пейзажна лірика. Ліричний герой у поезіях авторки – людина, яка має нерозривний зв'язок із природою, тонко відчуває її неповторність, знаходячи у ній відгук своїм найглибшим емоціям, відчуттям і переживанням.

Список літератури:

1. Матіос М. З трави і листя : поезії / перем. П. І. Осадчука. К. : Рад. письменник, 1983. 70 с.

Антоніна Рабинюк

Науковий керівник – доц. Попович О. О.

ТВОРИ МАРКА ЧЕРЕМШИНИ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЇХ ВИВЧЕННЯ У ШКОЛІ

Марко Черемшина належить до когорти українських письменників кінця XIX – початку XX століття, який головно висвітлював теми з життя гуцульського селянства та соціально-побутові проблеми часів Першої світової війни, пишучи живою народною мовою Гуцульщини.

Іван Юрійович Семанюк (справжнє ім'я автора; 1874-1927) – громадський діяч, адвокат, доктор права, один з представників Покутської трійці. Походив із с. Кобаки на Косівщині. Автор прозових збірок «Карби. Новели з гуцульського життя» (1901), «Село вигибає» (1925), «Верховина» (1929); 1929 р. з'явилися його «Вибрані твори».

У ранній період творчості письменник написав декілька творів для дітей, які були оприлюднені упродовж 1897-1898 рр. у львівському дитячому журналі «Дзвінок». Переважно – це казки: «Незабудька», «Рожі», «Муха», різдвяна казка «Сльоза» та казка-билиця «Райська птиця».

Казки користуються великою популярністю серед дітей. У Марка Черемшини вони написані гуцульським діалектом та є невеликі за обсягом, що зручно вивчати школярам будь-якого віку. Автор оспівує красу української флори та фауни («Незабудька», «Рожі», «Муха», «Райська птиця» та ін.). Світ природи в автора є важливою частиною казки. Крім того, Марко Черемшина порушує проблему взаємозв'язку між людьми та природою, їхнього ставлення до навколишнього середовища. Автор не раз апелює до дітей: *«Не вірте, діточки, замного своїм очам, ... слухайте старших»* [2, с. 367]. Він хоче навчити юних читачів бути добрими, чуйними, працьовитими, віруючими, розумними та слухати старших.

Пропонуємо вивчати твори Марка Черемшини для дітей на уроках літератури рідного краю в ЗЗСО. Готуючись до таких уроків, учні можуть виконати завдання, як-от: відвідати літературно-меморіальні музеї Марка Черемшини у м. Снятині та/або с. Кобаках;

підготувати фото- та відеоматеріали; «...ознайомитися в бібліотеці з книгами і місцевими періодичними виданнями, в яких надруковано твори письменника; побувати в місцях рідного краю, пов'язаних із життям літератора, написати творчу роботу, в якій пов'язати роздуми про літературний твір із розповіддю про малу батьківщину» [1, с. 194]. Під час уроку вчитель повинен спрямовувати учнів поміркувати над виховним, педагогічним потенціалом казок, розвиваючи творче мислення підопічних.

Радимо звернути увагу на казку «Незабудька», яка розповідає про важливість милосердя та допомоги тим, хто цього потребує. Ангел, який намагається покращити життя бідного селянина, через «засадження» цвітки (діал. квітки) на полі багача, змушує багачів задуматися над своїми вчинками та ставленням до вбогих. *«Цвітко, ... пригадуй багачеві, щоб не забував на вбогого»* [2, с. 365]. Казка вчить, що навіть найменший вияв доброти може змінити ситуацію на краще в житті. Виховний момент полягає у тому, щоб не забувати про людей у складних життєвих ситуаціях, не дозволяти собі жити лише заради власного комфорту, а бути чуйними та небайдужими до потреб інших. Це важливий урок для дітей: не забувати про моральні принципи і людяність, навіть коли світ навколо тебе може виглядати байдужим та несправедливим. Вчитель, опрацьовуючи з дітьми казку, може не тільки зачитувати текст твору, але переповідати її зміст та доповнити для кращого сприйняття наочністю.

Тож вважаємо за доцільне вивчати твори письменника для дітей на уроках літератури рідного краю, адже це сприятиме глибшому розумінню історико-літературної спадщини рідного краю, розширенню світогляду, вихованню моральних якостей учнів.

Список літератури:

1. Методика навчання української літератури в середній школі : підручник / Г. Л. Токмань. К. : ВЦ «Академія», 2013. 312 с.
2. Райська птиця. Зібрання творів [оповідання, публіцистика, переклади, листи, щоденники] / Марко Черемшина. Брустури : ТОВ «Дискурсус» : вид-во «Брустури», 2023. 688 с.

НАРОДНА ТРАДИЦІЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОЕТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ІВАННИ СТЕФ'ЮК

У поетичній творчості Івanni Стеф'юк, у збірках «Рибниця», «Дика ягода», поєднуються елементи традиційної народної культури та сучасного світовідчуття. Її вірші – це не лише естетичне осмислення гуцульської спадщини, а й нова форма художнього збереження народної пам'яті: «Поетичний світ І. Стеф'юк особливий, надзвичайно глибокий, подекуди складний і навіть містичний. Він зітканий із родової пам'яті, тонкого відчуття животної сили природи, таємних знаків духовної і матеріальної культури» [1, с. 129]. Авторка перетворює фольклор не на етнографічну ілюстрацію, а на інструмент філософського і психологічного самовираження.

Народні свята, обряди та традиції українців по-новому осмислюються у поетичній творчості І. Стеф'юк, котра часто апелює до традиційних свят: **Купайла** («Знаки вогню / Полишає десь людям Купайло») [2, с. 75]; **Водохреще** («Тільки дивно сниться, / Як у сивім Черемоші / Купається трійця, / Як ардан-вода говорить, Як їй світяться зорі...») [2, с. 89]; **Коляда** («Під зірками. / І коліда діточа») [2, с. 17]; **Спас** («Я не одна, ти не один, / За першим Спасом / Приходить спокій – ніби сон, / Як подарунок») [2, с. 111].

Поетія І. Стеф'юк закорінена у багатий духовний світ гуцульської культури. У її віршах домінують образи і символи, які походять із дохристиянських вірувань та обрядової поезії, наприклад: **образ птаха** «– Ти нащо, душе, цей відкрила світ? / І стоїть душа, як то марево. / І росте з землі сиве дерево. / І пташки на нім» [2, с. 81]; «Біла птаха чорні крила мис. / Дня нема вже, але ми є, / Ми є... / ...Гусне ніч, як сировиця. Гусне. / Полетіли над душею гуси. / Дивні гуси – крила їх всі чорні. / Птаха хмари в крила горне, горне... / Птаха горне, птаха завертає. / Ніч минула... Дідо далі грає» [3, с. 59]; **символ води** «Підземні крони вже для нас переплелися, / І я ступаю у ріку – / Беззастережно» [2, с. 111]; «В глеку душі риба тріпоче. І щаслива. / Добра гроза ще від ночі – то вже злива.

/ Душі дощем бігли-бігли, разом впали. / А блиска-виця – їй не спиться – ми не знали» [3, с. 10]; **символ вогню** «І ходи до ватри, / І ставай і грійся, / Бо густіє хмара – бо непевний ліс, / Бо зелені шатра, / Ти давай – не бійся – / Кидай все у племінь, що в думках приніс» [3, с. 24]; «Ватра навечір тліє, / Тепло і мляво – гори. / ...Кружка від ватри бура, / Чаєм запахло майським, / Дмухаю – бо гаряче, / Стигнути щось не хоче» [3, с. 42].

Народна традиція є ключовим елементом у поетичному світі І. Стеф'юк. Письменниця осмислює традиційні образи крізь призму сучасного світогляду, надаючи їм нових значень. Її поезія – це простір діалогу між міфом і сучасністю, у якому народна культура постає як жива, гнучка й здатна до трансформації.

Новаторство І. Стеф'юк полягає в оригінальному поєднанні архаїчних народних образів із сучасною поетичною мовою: вона осучаснює фольклор, перетворюючи традиційні символи на багатозначні метафори, що відображають глибокі екзистенційні та національні переживання сучасної людини. Завдяки цьому її творчість не лише пов'язана із національними культурними витоками, а й активно розвиває їх, розширюючи горизонти української літератури. Поезію І. Стеф'юк можна вважати унікальним явищем сучасного літературного процесу, де традиційні форми набувають нового звучання, а народна культура розкривається в несподіваних, але глибоко автентичних проявах.

Список літератури:

1. Меленчук О. Духовні меридіани на хвилях Рибниці : рецензія. *Німчич*. 2020. №1 (31). С. 126–129.
2. Стеф'юк І. Дика ягода. Брустури: Дискурсус. 2023. 140 с.
3. Стеф'юк І. Рибниця: збірка поезій. Житомир. Видавць: О. О. Євенок. 2018. 160 с.

Анастасія Руснак

Наукова керівниця – доц. Кирилук С. Д.

НОВЕЛІСТИКА ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА ТА ЇЇ КІНОІНТЕРПРЕТАЦІЯ

Сучасна українська література є багатогранною та динамічною, вона віддзеркалює як народний досвід, так і актуальні соціокультурні процеси. Особливе місце у цьому процесі посідають твори В. Стефаника, видатного представника експресіонізму в українській літературі. Його новели пронизані глибоким психологізмом, соціальною драматургією та символічною насиченістю. Одна з ключових новел – «Камінний хрест» – відзначається своєю здатністю передати трагедію селянського буття, вказуючи на розрив зв'язку з рідною землею та трагедію масової еміграції селянства на початку ХХ ст.

Новелістику В. Стефаника досліджували багато літературознавців. Інтерпретацію новел В. Стефаника здійснила Н. Нікоряк у праці «Українська еміграція на межі: кінострічка Л. Осики “Камінний хрест” (1968)» [2] С. Кирилук у статті «Людина в чорно-білому “кадрі” прози Василя Стефаника» [1] та інші науковці. Водночас багато моментів творчої взаємодії в рамках двох видів мистецтв – літератури й кіно – залишаються поза увагою, тому маємо на меті з'ясувати, як вона відбувається у прозі В. Стефаника.

Предметом дослідження є аналіз художніх засобів, що характеризують новелістичну манеру письменника, а також процес кіноінтерпретації цього твору Л. Осикою.

Об'єктом дослідження виступають як літературний текст, так і його візуальна адаптація, що дозволяє простежити трансформацію символів та настроїв із словесного оформлення у кінематографічну мову.

Наша мета полягає у встановленні основних рис новелістики В. Стефаника та аналіз того, як ці художні особливості відтворені та інтерпретовані у фільмі «Камінний хрест»; у виявленні художніх засобів у новелі (символіка хреста, горба, п'яного танцю тощо) та їх функції у відображенні внутрішнього світу, в

аналізі візуальних прийомів (чорно-біла палітра, специфічна композиція кадру, музичний супровід, монтаж) для передачі емоційної насиченості та символічної глибини оригіналу, в зіставленні літературного тексту із кінематографічною адаптацією.

У новелі «Камінний хрест» центральним є образ Івана Дідуха, який змушений емігрувати, його доля символізує розрив між селянською душею та рідною землею. Камінний хрест, витесаний на пагорбі, постає метафорою трагічної долі народу. В. Стефанік використовує лаконічну, але насичену емоціями мову, що дозволяє читачеві зануритися психологічну драму персонажа та відчувати гіркоту розставання з рідним краєм.

Фільм Л. Осики є яскравим зразком українського поетичного кіно, здатного трансформувати літературний твір у візуальну симфонію емоцій і символів. Режисер послуговується багатьма художніми прийомами, а чорно-біла палітра та широкоформатні панорами створюють атмосферу меланхолії та відчуження. Композиційні прийоми та монтаж дозволяють підкреслити важливість символів (хрест, горб) і передати психологічну напруженість через змінні ракурси та довгі, емоційно насичені кадри.

Музичний супровід відіграє важливу роль у кінокартині, адже він посилює драматизм сцен, передає внутрішній стан персонажа та сприяє формуванню символічного простору твору. Фільм «Камінний хрест» не тільки відтворює художню ідею В. Стефаніка, але й розширює її, відкриваючи нові пласти значень та підсилюючи емоційне сприйняття. Режисерська інтерпретація дозволяє сучасному глядачеві зрозуміти трагедію селянського буття та внутрішню силу народу.

Синтез двох видів мистецтв – літератури і кіно – відкриває нові перспективи не лише для дослідження національної ідентичності, духовності та соціокультурних трансформацій.

Список літератури:

1. Кирилюк С. Людина в чорно-білому «кадрі» прози Василя Стефаніка. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2016. № 2(34). С. 207–216.
2. Нікоряк Н. Українська еміграція на межі: кінострічка Л. Осики «Камінний хрест» (1968). *Інтервали: 1918–1968–2018 (література/літературознавство)*: матеріали XV Міжнародної літературознавчої конференції, 18–19 жовтня 2018 р. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. С. 22–25.

Яна Сливчук

Науковий керівник – доц. Костик В. В.

КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВИЙ ФОЛЬКЛОР ГУЦУЛЬЩИНИ У ЗАПИСАХ І ДОСЛІДЖЕННЯХ ВОЛОДИМИРА ШУХЕВИЧА

Володимир Шухевич (1849–1915) – відомий український етнограф, фольклорист, педагог і публіцист, громадсько-культурний діяч, дійсний член НТШ, походив із села Тишківці Городенківського району, що на Івано-Франківщині. Ініціатор і керівник багатьох громадських і культурно-освітніх організацій (товариства «Просвіта», «Руська Бесіда», «Боян» та ін.). Тривалий період життя вчений збирав разом із графом В. Дзедушицьким і Л. Вержбіцьким етнографічні матеріали і мистецькі предмети домашнього промислу для музеїв на Гуцульщині.

Результатом його численних студій є важлива 5-томна багатолітня праця «Гуцульщина» (Львів: НТШ, 1897–1908 рр.) а також 4 томи (польською мовою) видання Музею ім. Дзедушицьких (1902–1908 рр.), у якому В. Шухевич влаштував природничо-етнографічний відділ і був його керівником [3, с. 3907]. Народознавець чимало зробив для поширення української культури за кордоном. Власну етнографічну збірку з Гуцульщини передав Національному Музеєві у Львові. В. Шухевич був членом австрійського товариства народознавства (з 1901 р.) і етнографічного товариства тодішньої Чехословаччини (з 1903 р.).

Тексти календарно-обрядової поезії, зібрані на теренах Гуцульщини, В. Шухевич вмістив у четвертій частині однойменної праці, над якою працював упродовж тривалого часу. Серед них найбільше творів зимового циклу, значно менше матеріалів весняного. Учений зафіксував 6 текстів колядок (по-гамтешньому – «коляд») священникові, 18 коляд «під вікнами», 23 «коляди газді», 16 «коляд газдині», 4 «коляди вдовиці», 21 «коляду парубкові», 39 «коляд дівчині», 3 «коляди дитині», 21 довгу «коляду загальну», 1 «страстну коляду» (що має 7 сторінок книжкового тексту), 1 «коляду за Пречисту» («Пречиста Діва, Мати Христова»), 1 «коляду за апостолів», 10 «умерлих колед» (тексти колядок, у яких

згадуються померлі родичі: дідусь, бабуся, батько, мати, сестра, брат, сусід, майстер та ін.). Серед фольклорних матеріалів знаходимо й кілька текстів щедрівок («Щедрий вечір, добрий вечір!»), маланкових пісень («Господарю, господаречку», «А чиньчику, Васильчику», «Ой учора из вечора», «Меланочка в Ністрі брила» та ін.) [2]. Збирач і дослідник, упорядник відповідних текстів зауважував на глибокій релігійності виконавців величальних пісень під час Різдвяних свят. У коментарях наголошував на тому, що колядницькі гурти, йдучи від хати до хати, на ходу складали світські приспівки, у яких могла йти мова про народження Ісуса Христа, людські стосунки тощо.

Весняний цикл записів представлений так званими «полонинками», що характеризуються певними рисами календарно-звичаєвої поезії. Це пісні, якими супроводжувався найвідповідальніший етап весняної господарської діяльності гуцулів – підготовка до вигону худоби на полонину і її апогей – «полонинський хід». «Полонинки» трактуються деякими дослідниками української народнопоетичної творчості як певна тематична група пісенного фольклору гуцулів. Але властивий цим творам загальний піднесений настрій, певна насиченість символікою, пов'язаність з головною галуззю дають підстави вважати, що в минулому «полонинки» виконували певну обрядово-магічну функцію [1, с. 323].

Географія записаних текстів широка: Бєрвїнкова, Брустури, Ворохта, Голови, Дора, Ильце, Жаб'є (Верховина), Космач, Криворівня, Микуличин, Рїчка, Ростокї, Слупейка, Соколївка, Стебни, Тюдїв, Устерїкї, Ферескуля, Шешорї, Яблонїця, Яворїв, Ясенїв Горїшнїй.

Список літератури:

1. Кирчїв Р. Усна поетїчна творчїсть гуцулїв. Гуцульщина: Історико-етнографїчне дослідження. К.: Наукова думка. 1987. С. 319–343.
2. Шухевич В. Гуцульщина. Четверта частина. Верховина: Ж-л «Гуцульщина», 1999. 304 с.
3. Шухевич В. Енциклопедїя українознавства. Т. 10. Львїв, 2000. С. 3907.

Аліна Слободян

Наукова керівниця – асист. Вардеванян С. І.

ПЕРСОНОСФЕРА СЦЕНАРІЇВ ІВАНА МИКОЛАЙЧУКА

Іван Васильович Миколайчук – талановитий актор, режисер та сценарист. Кінознавиця Лариса Брюховецька зазначає: «Не бачив прірви між словом та екраном, не вбачав суперництва, вважав, що кіно й література мають доповнювати й збагачувати одне одного» [1, с. 6].

На думку літературознавиці Ольги Червінської, персоносфера означає «специфічну сукупність об'єктів, що можуть бути визначені як персонажі» [3, с. 89]. Із сучасних дослідників, які працюють у цій галузі, яскравими представниками є Н. Нікоряк, А. Лукіч, С. Філд, О. Мітта. Сценарії І. Миколайчука аналізували у своїх статтях О. Ямборко, О. Пуніна та К. Ямборська. Персоносфера сценаріїв ще зовсім не досліджена. **Метою** нашого дослідження є аналіз персоносфери сценаріїв Івана Миколайчука, які він написав одноосібно: «Живий хрест в мертвій діброві» та «Небилиці про Івана, знайдені в мальованій скрині з написами».

«Живий хрест у мертвій діброві» – це перша проба пера Івана Миколайчука. Сюжет розкриває історію кохання юнака й дівчини, яких розлучили батьки. На початку сценарію автор вказує перелік дійових осіб, який окреслює персоносферу: «Деонізій, Савета, Левицький Василько, Василина, Климент, Мирослава, Пан Адвокат; допоміжні персонажі» [1, с. 495].

Деонізій – молодий газда, який відданий своїй землі. Внутрішній світ героя багатогранний: любов до родини, відданість, прагнення до справедливості та готовність до самопожертви.

Савета – дружина Деонізія, яка підтримує його навіть у найважчі часи. Вона є втіленням доброї, вірної жінки, яка піклується про свою родину.

Левицький Василько – вірний друг Деонізія. Щира та добра людина, яка переживає за життя своєї дитини. Під тиском дружини погоджується на шлюб сина. У нього є моральні принци-

пи, він розуміє, що вчинив великий гріх... «*Боже, я обдурюю не Тебе. Ні-ні, я себе обдурюю*» [1, с. 514].

Василина – дружина Василька, корислива жінка, яка прагне матеріального добробуту та керує всіма рішеннями в родині. Вона безжальна тоді, коли йдеться про гроші та статус.

Мирослава – дочка Деонізія. Ввічлива, розумна та працьовита. Змалечку зазнала тяжких випробувань. Після загибелі батьків виховувалася в таборі тюрми, а пізніше пан Адвокат узяв її до себе служницею.

Пан Адвокат – господар фільварку, син дідича Петру Малюнеску. Жив у Галаці, вивчився й працював воєнним адвокатом при тюрмі. На перший погляд, він добра людина, але потім розкривається його байдужість та холоднокрівність.

«Небилиці про Івана, знайдені в мальованій скрині з написами» – феєричний текст, де поєдналася стихія народного гумору з фантазією митця [2]. У сценарії автор чудернацько зобразив перипетії життя головного героя Івана; допоміжні персонажі. Іван Калита – розумний і хитрий філософ, який мандрує світом. «*Дурний та Мудрий, – кажуть, його зброя! У панів – злидар, в народі кажуть – пан!*» [1, с. 382]. Кожна Іванова дія має глибокий зміст і мету, він прагне розвеселити сумних і возвеличити принижених.

Отже, персоносфера сценаріїв Івана Миколайчука багатогранна та відображає морально-етичні цінності українського народу. Наше дослідження відкриває нові перспективи у вивченні творчості видатного митця, адже саме через характери персонажів та їхній світогляд автор розкриває суспільні проблеми.

Список літератури:

1. Миколайчук І. Сценарії / упоряд. М. Є. Миколайчук; вступ. ст. Л. І. Брюховецької. К.: Ред. журнал «Міжнар. туризм», 2008. 544 с.
2. Миколайчукове слово. URL: http://archive-ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=887 (дата звернення: 12.02.2025).
3. Червінська О. В. Психологічні аспекти актуальної рецепції тек-сту: теоретико-методологічний погляд на сучасну практику словесної культури: наук. посіб. / О. В. Червінська, І. М. Зварич, А. В. Сажина; Чернівці. Книги – XXI, 2009. 284 с.

Ангеліна Солодовнікова
Наукова керівниця – асист. Меленчук О.В.

ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЯХ М. ГРУШЕВСЬКОГО

Проблема шкільництва та здобуття освіти рідною мовою завжди знаходила відгомін у працях відомого історика, вченого та політичного діяча кінця ХІХ – початку ХХ ст. М. Грушевського. Педагогічна діяльність майбутнього письменника була спрямована на відродження й українізацію народної школи: підготовку підручників українською мовою, впровадження предметів українознавчого компонента, працевлаштування вчителів-українців.

М. Грушевський переймався станом тогочасної науки, а тому головною метою його просвітницької діяльності була якісна освіта, оскільки зчаста після закінчення навчання учні не вмiли добре читати та писати.

У збірнику статей «Про українську мову і українську школу» письменник виокремлював дві причини занепаду національної школи: недостатнє фінансування та навчання чужою мовою, а не тією, що діти розмовляють в побуті, бо «вчити добре можна тільки такою мовою, котру ученики добре знають і розуміють» [2].

Свого часу М. Грушевський увів термін «учні без язика» – так він називав тих дітей, котрі не могли досконало опанувати у школі ні чужої, ні своєї мови. Вчителями рідної мови здебільшого були люди, які запевняли, що українська мова – це не більш як мужицька говірка, повністю відбиваючи в учнів охоту відвідувати уроки. За словами М. Грушевського, швидше за всіх саме галичани зрозуміли, що навчатися простіше рідною мовою, тому згуртувалися і почали відстоювати свої права.

Учений наголошував, що народ в усі часи свого існування повинен зрозуміти просту істину: навчання чужою мовою для світлого майбутнього їхніх дітей – недієве. І надто актуальними для сьогодення є слова М. Грушевського: «Серед усіх потреб нашого національного життя потреба рідної школи найголовніша, бо народ, який не має своєї школи, може бути лише пасербом чужих народів, і ніколи не виб'ється на самостійну дорогу існування» [4].

Автор запевняв, що українці так само, як й інші нації, мають власну культуру, традиції, історію, писемність та літературу. З великою гордістю М. Грушевський згадував чимало видатних діячів, котрі намагалися прискорити процес українізації шкіл: Т. Шевченка й видання книжечки «Букварь южнорусскій», М. Костомарова і збір коштів для публікації українських шкільних підручників, П. Куліша та публікацію першого українськомовного букваря «ГраMATка». На думку М. Грушевського, для формування в дитячій свідомості патріотизму та національної моралі, учні мають заглиблюватися в історію, бо тільки вона може правдиво відзеркалити злети і падіння нашого народу.

Зважаючи на свій педагогічний досвід, учений впроваджував умовний «поділ» предметів на дві групи: гуманітарними він називав ті науки, які дають розуміння того, що таке сенс життя та роль кожного індивіда в ньому, а природничими – ті, що допомагають опанувати всі засоби для покращення рівня життя.

Отже, можемо дійти висновку, що внесок М. Грушевського в розбудову освіти рідною мовою став сильним поштовхом до об'єднання та боротьби інтелігенції за українську школу, що безпосередньо вплинуло на підняття національного духу в різних куточках нашої держави.

Список літератури:

1. Веремчук А. Теоретичні основи виховання у працях М. Грушевського. Рівне, 1998. 216 с.
2. Грушевський М. Про українську мову і українську школу. Київ : Веселка, 1991. С. 5–7.
3. Зібрання праць М. Грушевського : у 50 т. / редкол. : П. Сохань (голова), І. Гирич (заст. голови) та ін. Львів : Світ, 2002. Т. 1 : Суспільно-політичні твори (1894–1907). 592 с.
4. Ковалів П. Михайло Грушевський про українську мову як важливий чинник етнонаціонального розвитку народу. *Народна творчість та етнологія*. 2000. № 2–3. С. 43–52.

Роксолана Солонарь
Науковий керівник – проф. Бунчук Б. І.

ТЕМАТИКА ПОЕЗІЇ АННИ ДУЩАК

Анна Душак – відома українська поетеса, яка залишила яскравий слід у літературі та серцях своїх читачів. Її творчість пронизана любов'ю до життя, рідного краю, людської душі.

Анна Душак була не просто поетесою, а справжньою духовною провідницею. Її поезія відображає боротьбу людини з життєвими труднощами, любов до світу та непохитну віру в красу людської душі. Творчість А. Душак залишається актуальною і сьогодні, надихаючи нових читачів.

Метою нашого дослідження є огляд основних тем її поезій.

Поезія Анни Душак сповнена глибокої шани до рідної Буковини. У її віршах звучать мотиви любові до Батьківщини, природи, традицій та людей. Вона майстерно змальовує красу рідного краю, надаючи йому майже сакрального значення. Такими є вірші «Буковинські світанки», «Моя Буковино», «Гори і долини», «Материнська пісня».

Однією з провідних у творчості поетеси є тема віри. А. Душак знаходила розраду у вищих силах, і це відображалось у її віршах. Поезія авторки нагадує молитву, сповнену світла та надії. Вона писала про духовну силу людини, яка здатна долати найтяжчі випробування, зберігаючи внутрішню гармонію. Такими є вірші «Моїм цілителям», «Спитай себе», «Молитва», «Богові», «На крилах молитви», «Господи, почув».

Анна Душак тонко передавала почуття кохання, відданості та жіночої ніжності. Вона писала про любов як найвищий дар, що окрилює і надає сенс життю. Її вірші пронизані тонкою емоційністю, що робить їх особливо близькими читачеві. Такими творами поетеси є «Між нами», «Ти – мій світ», «Невидимі нитки», «Я з тобою», «Вогонь любові», «Тихо серце каже», «Кохання».

Багато віршів поетеси присвячені роздумам про сенс життя, людську долю, цінність кожної миті. Вона спонукала своїх читачів замислитися над справжніми цінностями та знайти внутрішню гармонію. У поезії Анни Душак звучать мотиви спокою,

вдячності та пошуку істини. Її поезія не просто відображає внутрішній світ авторки, а й стає духовною опорою для читачів. Слова поетеси надихають, дарують віру та спонукають до самовдосконалення.

Окреме місце у творчості Анни Душак займають соціальні теми. Вона торкалася питань людської гідності, співчуття та справедливості. Її поезія не лише описує особисті переживання, а й порушує проблеми суспільства. Анна Душак закликала до милосердя, підтримки слабших, рівності та взаємоповаги. Її вірші містять глибокий гуманістичний зміст, що залишається актуальним і сьогодні.

Важливу роль у творчості Анни Душак відіграє пейзажна лірика. У своїх віршах вона зображує красу рідної Буковини, передаючи захоплення природою та її гармонією. Пейзаж у її поезії не лише описовий, а й символічний – він віддзеркалює емоційний стан людини, зміну пір року, плинність життя. Анна Душак майстерно використовує художні засоби, щоб передати відчуття єдності людини з природою, її велич і неповторність. Її поезія сповнена мелодійності, глибокої філософії та любові до рідної землі. Подамо назви таких віршів: «Дивоквіт любові», «Понад вечірнім Дереглуєм», «Любов я росами розтрушу», «Любові стиглий колос».

Отже, у поезіях Анни Душак виокремлюємо такі теми: громадянську (вірші про любов до Буковини, твори на соціальну тематику), філософську (вірші присвячені проблемі віри), інтимну (поезія про кохання, чуттєвість, емоційні переживання), пейзажну (описи краси природи, єднання людини з рідним краєм).

Список літератури:

1. Душак А. Дивоквіт любові: поезії, лірика. Львів: Свічадо, 2007. 116 с.
2. Душак А. Я намалюю сонце: поезії. Чернівці: Букрек, 2005. 120 с.
3. Яній О. Урок духовності милосердя // Дивослово. 1994. № 5–6. С. 50–53.

Вікторія Струсь
Науковий керівник – доц. Попович О.О.

ПАТРІОТИЧНІ МОТИВИ В ПОЕЗІЇ ГАЛИНИ ГОРДАСЕВИЧ

Письменниця, публіцистка, громадська діячка Галина Гордасевич (1935–2001) дебютувала в літературі у 60-х роках минулого століття зі збіркою «Веселки на тротуарах», яка здобула прихильну оцінку критики й була названа кращою книжкою року серед молодих авторів-поетів.

Її поетична творчість представлена релігійною, пейзажною, інтимною лірикою. Та все ж таки чільне місце у художній спадщині авторки займає патріотична поезія, просякнута любов'ю до України та її народу.

Саме до свого народу звертається Г. Гордасевич у вірші «Пам'ятаймо, хто ми...», апелюючи не лише до пам'яті українців, а й до їхньої національної свідомості: *«Пам'ятаймо, хто ми, / Пам'ятаймо звідки / І в якій землі наші корені [...] Кості наших батьків / У землю лягли / Від Сибіру до канадського Квебеку. / Пам'ятаймо, чий ми, / Пам'ятаймо, скільки нас, / За чим нас в цей світ послали»* [1, с. 106–107].

Акцентуючи на важкій долі, яка випала українському народові, авторка свято вірить у його світле майбутнє: *«Ми досі дзвеніли кайданів кільцями – / Задзвонімо ж дзвонами слави»* [1, с. 107].

У поетичній творчості Г. Гордасевич знайшло своє відображення й проголошення Незалежності України. Ця тема звучить у поезіях «Надходить ера України...», «Хто ми?», «До роковин Незалежності», «Ланцюг злуки» та ін. У цих віршах поетеса наголошує на відповідальності кожного українця за майбутнє країни. Бачимо заклик до єдності, духовного оновлення громадян та усвідомлення ними власної ідентичності.

Г. Гордасевич наполегливо закликає: *«Убиймо в собі раба!»* [1, с. 45]. Вбивати в собі раба, якого *«в нас віками плекали»*, *«коли ми мовчали налякано / Чи натхненно рукоплескали»*, потрібно для того, *«щоб настала нова доба»* [1, с. 45–46].

Заклик викоринювати із себе рабську покiрнiсть, повертатися до рiдної мови, вчитися самостійно думати звучить i в диптиху «Хто ми?»: «Рабів у собі убиваймо! [...] Вертаймося до рідного слова, / Учiмося заново мислити» [1, с. 50-51]. Авторка підкреслює, що незалежність нації можлива лише тоді, коли кожен громадянин відновить свою внутрішню свободу та ідентичність.

У поезії «Я – є! Ти – є! Він – є!» знаходимо заклик до згуртування задля спільної справи, зокрема йдеться про служіння своїй країні: «А як прийде така година, / Що нас покличе Україна, / Хай відгукнеться кожен: / – Я!» [1, с. 129].

Так, лише у згуртованості може відбутися відбудова вільної України. Переконливо звучать слова поетеси: «Довго була в нарузі / Історія наша багата. / Шикуймося в лави, друзі! / Сестро, стань ближче до брата! / Будемо разом радіти, / Що дочекалися свята!» [1, с. 111–112]. Суголосними є рядки віршів «Відроджуються древні храми...»: «Вертаймо ж на пороги отчі / З усіх земель, з усіх країн! [...] Вертаймо ж на могили отчі, / Підводьмо храми із руїн» [1, с. 42] та «Надходить ера України...»: «Після великої руїни / Ставати до роботи час. / Європа дивиться на нас. / Надходить ера України» [1, с. 44].

Відродження нації символізують рядки з триптиха «Хто ми?»: «Починається наша історія / На новій, на чистій сторінці. / Відтепер в піднебеснім просторі / Українці ми! УКРАЇНЦІ!» [1, с. 51].

Отже, у поетичному доробку Г. Гордасевич патріотичний мотив є одним із головних. Це простежуємо у збірках «Вибране сином» (1999), «Ера України» (2000). Ми рекомендуємо розглядати твори такої тематики на уроках літератури рідного краю чи позакласного читання з метою формування національної свідомості учнів. Зокрема, радимо акцентувати увагу на поезіях «Убиймо в собі раба!», «Я – є! Ти – є! Він – є!», «Хто ми?», «Пам'ятаймо, хто ми...».

Список літератури:

1. Гордасевич Г. Твори. Т. 1. : Поетичні твори / упоряд. Б. Гордасевич; худож. оформл. сер. І. Штурми. Львів : Каменяр, 2006. 326 с.

Євгенія Ткач

Наукова керівниця – проф. Ковалець Л. М.

«НЕЗАМКНУТА ТЮРМА»: ХУДОЖНЬО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ТАРАСОМ ШЕВЧЕНКОМ СВОЄЇ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Науковці (а це С. Єфремов, Ю. Івакін, О. Кониський, А. Костенко, Д. Чижевський, М. Яценко й ін.) вже чимало написали про Т. Шевченка періоду заслання, отже, часу його військової служби. Між тим питання, заявлене в назві, здається, ще не поставало. А йдеться про рядового 23-ї піхотної дивізії, 5-го оренбурзького лінійного батальйону, 3-ї роти під номером 191. Орська фортеця, де поет починав служити, відбуваючи покарання, була оточена високим валом і глибоким ровом з трьох боків, а з четвертого – річкою Уралом. Така-ось «незамкнута тюрма».

Попри категоричність вироку царя, Шевченко зумів і далі знаходити можливості для втілення думок. Місцем для цього була не тільки казарма, але й вона. Як зауважив Є. Сверстюк, *«Шевченко на засланні малював картини, що ілюстрували ПРИТЧУ ПРО БЛУДНОГО СИНА. Він жив серед тих блудних синів, служивих людей, котрі забивали порожнечу душі марнослів'ям і яканням, горілкою й картами»* [2, с. 3]. Благо, що перебування письменника в армії поступово стало не геть «солдатським», адже *«майже весь термін заслання, використовуючи статус “нещасного” та становий устрій росії, Шевченка досить успішно оберігали [його доброзичливіці] від справжніх труднощів солдатської лямки»* [1, с. 888]. Йдеться про пізнішу участь Шевченка в експедиціях, а також про лояльне ставлення окремих офіцерів.

А от у поезії Шевченка періоду 1847-1857 рр. примітним є образ ліричного героя, котрий усупереч імперській засторозі творив те, що хотів, чого прагнула душа. Цей образ митця, людини винятково чутливої, яка сумує, зневірюється, не бажаючи помирати на чужині, добре ілюструє ситуацію *«в'язня зі зруйнованим приватним і творчим життям та невідомим майбутнім»* (В. Смілянська). Перед нами творчість, що вкладається в поняття психологічного реалізму. Власне, вже перший вірш із циклу «В казематі» свідчить про розуміння сумної перспективи, як і про природне бажання залишитися в пам'яті дорогих *Інших: «І мене в неволі лютій / Інколи згадайте»*

[3, с. 327]. Далі у віршах «Н. Костомарову», «N. N.», «Самому чудно. А де ж дітись?», «А. О. Козачковському», «То так і я тепер пишу...» знаходимо й тиху, звернену до Бога радість («Що я ні з ким не поділю / Мою тюрму, мої кайдани» [3, с. 329], й розпач, замішаний на покірності обставинам («А де ж дітись? / Що діяти і що почать? / Людей і долю проклинають / Не варт, сї-Богу. Як же жити / На чужині на самоті? / І що робити взаперті? Якби кайдани перегризти, / То гриз потроху б») [3, с. 296]. Навіть пейзаж немилий і психологічний: «Чи довго буде ще мені / В оцій незамкнутій тюрмі, / Понад оцим нікчемним морем / Нудити світом?» [3, с. 424]. Трагічність долі ув'язнених відчувається так сильно, бо йде від винятково гострого розуміння Шевченком служби в російській армії як каторги. І понад усім – відоме ствердження «Караюсь, мучуся... але не каюсь!..» [3, с. 323]. Саме його часто афішують у розмові про Шевченка, не завбачуючи й багатьох інших тодішніх станів поета.

Схожі настрої домінують на чотирьох збережених автопортретах Шевченка цього періоду [4, с. 154, 164, 169, 172], і щоразу самозображення змінювало свою характеристику, набуваючи ніби й більшої трагічності, більшого смирення. Проте постава, очі не втрачали гідності. Режим накладав свій відбиток на зовнішність людини, так і не спромагаючись її остаточно зламати.

Виходить, період військової служби Шевченка можна розглядати як ключовий момент його життя, що, попри все, дав поштовх для нового самовираження як митця. Здатність залишатися з вільними думками, стоїчно переживати страждання навіть в умовах фізичного ув'язнення імперською росією робить сьогодні постать письменника, надто його дух особливо значущими. «Незамкнута тюрма» виявилась не лише Шевченковою особистою метафорою, а й універсальним символом гноблення й водночас духовної незламності українства.

Список літератури:

1. Кухарук О. Солдатчина Шевченка. Шевченківська енциклопедія. У 6 т. : Т. 5: Пе-С. НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка / редкол.: М. Г. Жулинський. Київ, 2015. С. 883–888.
2. Сверстюк Є. Блудні сини України. Київ, 1993. 256 с.
3. Шевченко Т. Г. Кобзар / Вступ. ст. О. Гончара. Приміт. Л. Кодацької. Київ : Дніпро, 1985. 640 с.
4. Шевченко Т. Життя і творчість у документах, фотографіях, ілюстраціях. / Упоряд. В. Х. Косян, Г. П. Паламарчук та ін. Київ : Рад. шко-ла, 1991. 336 с.

Олександра Фенюк
Наукова керівниця – асист. Гуцуляк С. І.

КІНЕМАТОГРАФІЧНІСТЬ РОМАНУ ЮРІЯ ЯНОВСЬКОГО «МАЙСТЕР КОРАБЛЯ»

Кіно суттєво вплинуло на літературу першої половини ХХ століття, спричинивши, зокрема, появу нових жанрів: кіноповісті, кінороману, кіноновели тощо. Письменники охоче «запозичували» такі кінематографічні прийоми, як динамічний монтаж, швидка зміна сцен, ефект «екранного» бачення подій. Про цей процес свідчать численні твори, що виникли у футуристичному середовищі 1920-х, до якого належав і молодий Ю. Яновський [1, с. 198]. Хрестоматійним зразком синтезу літератури й кіно є його перший роман «Майстер корабля» (1928). До цього автор устиг видати дві книги малої прози, що також відзначалася кінематографічністю.

Однією з ключових особливостей «Майстра корабля» є його кінематографічна структура. Ю. Яновський, маючи досвід роботи в кіноіндустрії, використовує техніки монтажу, зміну ракурсів і швидке чергування сцен, що надає твору динамічності та насиченості. Відтак читач сприймає текст ніби через кінокамеру, де кожен епізод ретельно поставлений, візуалізований. Поєднання різних способів подання інформації передає пластичність образів, що характерно для естетики кіно [2, с. 46].

Виразною кінематографічною рисою «Майстра корабля» є деталізація пейзажів, що нагадує операторську роботу з філігранним вибудовуванням у кадрі всіх елементів. Обираючи ефектні точки знімання, автор буквально занурює читача в кадр («хвиля ніби заливала об'єктив, а з ним і екран» [3, с. 175]). У цьому пригодницькому романі Ю. Яновському вдалося досягти стрімкої динаміки розвитку сюжету, зокрема через використання метафор і порівнянь, які надаються до зіставлення з візуальними ефектами фільму.

Ефект «розфокусованого бачення» (картина світу змальовується через посередництво зміненого сприйняття персонажа) – прийом, яким часто послуговуються кінооператори. Так, у сцені танцю Тайах усе довкола постає ніби в легкому тремтінні, розмитості, передаючи емоційний стан жінки [3, с. 37]. Наче у фільмі,

персонажі Ю. Яновського з легкістю мандрують у часі та просторі. Ці «маніпуляції» дали письменникові змогу вибудувати складний і багатогранний внутрішній світ То-Ма-Кі, Богдана, Тайах. Спрощена, але водночас глибока характеристика персонажів, увага до пластики руху, створення контрастних світлових ефектів у тексті – все це перегукується з особливостями кінема-тографічної мови.

Персонажі роману мають прототипів серед українських кіномитців 1920-х років. Зокрема в образі То-Ма-Кі бачимо риси самого Ю. Яновського, Сева – Олександра Довженка, Тайах – Іти Пензо, Професора – Василя Кричевського. Тобто «Майстер корабля» є не лише художнім твором, а й своєрідним документом доби, що фіксує ключові моменти розвитку українського кіномистецтва. У романі детально описано життя Одеської кінофабрики, технічні процеси кіновиробництва, роботу режисерів, операторів, акторів, згадуються реальні фільми. Зрештою, центральною сюжетною лінією роману є створення нового кінопроєкту, тож тут описано всі етапи процесу зйомок.

Отже, роман «Майстер корабля» Ю. Яновського демонструє складні взаємозв'язки між кіномистецтвом і художнім твором. Використання монтажних прийомів, особлива організація простору і часу, а також символічна система, пов'язана з візуальними образами, спонукають говорити про нього як про феномен, що виходить за межі традиційного літературного дискурсу. Ю. Яновський продемонстрував, що література може переймати та адаптувати виразні засоби кіно, розширюючи можливості оповіді.

Список літератури:

1. Цимбал Я. Футуристи на кінофабриці: література і кіно в «Новій генерації». *Літературознавчі обрії. Праці молодих учених*. Київ, 2014. Вип. 20. С. 197–203.
2. Пуніна О. Кіноконструкція в романі Юрія Яновського «Майстер корабля». *Слово і час*. 2010. № 11. С. 41–50.
3. Яновський Ю. Майстер корабля / упоряд., передм., прим. Я. Цимбал. Харків: Віват, 2024. 304 с.

Марія Чуй

Наукова керівниця – проф. Ковалець Л. М.

У ШУКАННІ СЕБЕ: ДІАПАЗОН ЧИТАЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА-ГІМНАЗИСТА

Вивченню В. Стефаника присвячено чимало праць, проте ґрунтовному дослідженню феномена цього письменника як читача приділено недостатньо уваги: маємо хіба окремі загальні спостереження в Р. Горака, М. Грицюти, В. Єрмак, Л. Ковалець, Ф. Погребенника. Спробуємо докладніше пізнати цей матеріал.

Стефаник, як відомо, спочатку три роки навчався в початковій школі Русова й три – у міській школі Снятина, де опанував читання й письмо, отримав базові знання релігії, рахунків, природознавства й географії та історії. Проте особливу роль відіграло навчання в Коломийській гімназії (1883–1890), оскільки саме тоді інтенсивно формувався світогляд, виявлялись літературні здібності майбутнього письменника. Тож на цей час припадають перші важливі захоплення творами української та інших літератур. На уроках руської літератури гімназисти докладно аналізували тексти з «Хрестоматії староруської для вищих класів гімназіяльних» О. Огоновського, у якій зібрано й систематизовано уривки з пам'яток давньої української літератури, зокрема літописів, історичних творів, релігійних текстів; крім цього, знайомилися з творчістю Т. Шевченка, Г. Квітки-Основ'яненка, О. Стороженка, Марка Вовчка та ін. [див.: 2, с. 12]. У гімназійній бібліотеці учні мали змогу вивчати історію України за працею «Ілюстрована історія Руси: У 5 част.» О. Барвінського видань 1880-1884 рр. Ця праця трактувала історію Галичини і Наддніпрянської України як єдине ціле, відтворювала український варіант історичної пам'яті, що сприяло зростанню національної свідомості гімназистів.

В «Автобіографії» В. Стефаника є інша важлива згадка: *«В четвертому класі вже належав до тайного кружка гімназистів, які мали більше, як 300 томів своєї тайної бібліотеки. Там було майже все з тодішньої української літератури. Найкраще читали ми твори Франка, соціалістичну літературу, українську і польську, з Женеви, Герцена, Чернишевського, загалом все, що заказа-*

не» – *тобто заборонене*) [3, с. 102]. Значилися в бібліотеці гуртка і журнали «Світ» (видання І. Франка), «Громада», що виходила в Женеві завдяки М. Драгоманову, львівські часописи «Правда» і «Зоря».

Активні ідейні та й суто літературно-культурницькі пошуки справді були. Однак В. Стефаніка більше приваблює не політика, а таки письменство, притому українське: Т. Шевченко, Ю. Федькович, Марко Вовчок, І. Франко. Винятково велике враження справив «Кобзар»: хлопець навіть знайомив із цією поезією товаришів. В. Равлюк згадує: «У перших днях березня Стефанік приніс додому Шевченкового “Кобзаря” /.../ Він дав мені завдання переписати і вивчити напам’ять “І виріс я на чужині”») [цит. за: 1, с. 23]. Було й захоплення «Бориславськими оповіданнями», цікавість до середовища, яке відображене у творчості І. Франка. Був і неабиякий інтерес до творів росіянина-народника Г. Успенського, які, як Стефанік сам стверджував, мали на нього *«безоглядний і рішучий вплив»* [3, с. 102]. І. Труш із цього приводу писав: *«Ми, котрі належали до його кружка, бачили, що Стефанік ... часто носився з творами Успенського, прочитував нам цілі уступи, подивляв їх реалізм... У нього, мабуть, тоді зародилася гадка малювати сцени з життя наших мужиків»* [4, с. 15].

Знання німецької, польської мов, а ще грецької та латини дало змогу хлопцеві читати багатьох письменників в оригіналі, як-от Шиллера, Гете, Міцкевича. Платон і Софокл пізнавались якщо не оригіналах, то в перекладах. Знайомство зі світовою класикою виробляло естетичне чуття й художній смак.

Отож, час навчання В. Стефаніка в Коломиї – це період активних шукань, формування своїх моральних, творчих орієнтирів саме через читання.

Список літератури:

1. Костащук В. Володар дум селянських. Ужгород: Карпати, 1968. 190 с.
2. Погребенник Ф. Сторінки життя і творчості Василя Стефаніка. Київ : Дніпро, 1980. 350 с.
3. Стефанік В. С. Автобіографія. *Жовтень*. 1956. № 5. С. 101–104.
4. Труш І. Про мистецтво і літературу. К.: Державне вид-во образотворчого мистецтва і музичної літератури, 1958. 130 с.

Анастасія Штефунік

Наукова керівниця – доц. Маркуляк Л. В.

ТЕМАТИКО-СТИЛЬОВІ ОБРІЇ У ПОЕЗІЇ МИКОЛИ БУЧКА

Микола Бучко – автор низки поетичних збірок, лауреат літературних премій ім. Павла Усенка та Дмитра Загула, Літературно-мистецької премії ім. Сидора Воробкевича [1, с. 281]. Його творчість посідає вагомe місце в сучасному літературному процесі Буковини, адже поет не лише продовжував кращі традиції української лірики, а й сформував власну поетичну систему образів і мотивів, яка вирізняє його серед інших представників регіональної літератури.

Актуальність дослідження творчості Миколи Бучка зумовлюють потреби глибшого вивчення доробку недостатньо пошанованих сучасною критикою письменників рідного краю та необхідність розширення уявлень про регіональну специфіку віршотворення кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Народжений у селищі Удич на Вінниччині, Микола Бучко органічно поєднав у своїй творчості різні культурно-історичні пласти: від спогадів про рідну землю до глибинного осмислення духовних традицій Буковини, з якою невдовзі пов'язав своє життя.

Сім'я Бучка зазнала тяжких наслідків Другої світової війни: батько рано помер від фронтових поранень, а вихованням Миколи займалася переважно мати. Складні життєві обставини взяли участь у формуванні тонкого сприйняття дійсності та внутрішнього драматизму, які пізніше відобразилися у його поетичних текстах.

У збірці вибраних творів *«При світлі Слова»* [2], яка є центральним фокусом нашого аналізу, поет найповніше виявляє свій світогляд, починаючи від наділення Слова певною сакральністю і закінчуючи осмисленням побутово-історичних реалій, зокрема Чернівців, де він жив і творив.

Однією з визначальних особливостей збірки є біблійний епіграф: *«Споконвіку було Слово, і Слово було у Бога, і Слово було – Бог...»* (Йоана, 1:1–5). Цей тематичний «ключ» відразу задає

духовно-релігійну тональність усій книжці та формує наскрізний для творчості Бучка мотив сприйняття Божого дару (слова, творчості, життя) як найвищої цінності.

Важливим тематичним пластом поезії Миколи Бучка є вірші присвячені міському простору («*Ми лише подорожні*», «*Турецька криниця*», «*Літо. Готика*»). Для нього місто не є лише декорацією чи місцем проживання: воно виступає самостійним дійовим персонажем. Будинки та архітектурні об'єкти персоніфіковані, «одушевлені», наділені здатністю бути співбесідниками поетичного «Я», що виходить за межі традиційних уявлень про урбаністичну лірику.

Автобіографічні мотиви у поезії Бучка набувають загальнолюдського виміру. Образ батька, матері, спогади про дитинство, ранні втрати, біль війни – усе це утворює складну мережу переживань, що пронизує його лірику. Проте поет не зупиняється на емоційному спогляданні – його вірші набувають рис філософської медитації, де особистий досвід інтегрується в глобальні питання життя та смерті.

Ще однією особливістю у творчості Бучка є символізм буденних деталей. Поет вбачає глибину у простих речах: яблука у вірші «*Реанімація*» перетворюються на символ життя, міські будинки стають метафорою людської пам'яті, а тиша набуває відчутної форми у поезії «*Вечір поезії*». Цей прийом дозволяє Бучкові уникати прямолінійності, роблячи його тексти багатозначними та відкритими для інтерпретації.

Цікавою рисою поетичного доробку Миколи Бучка є інтермедіальність і пісенність, які виявилися в тому, що низку віршів поета було покладено на музику. Його твори виконували Назарій Яремчук, Лілія Сандулеса, Павло Дворський. Мелодійність текстів пояснюється ретельною увагою до ритмічних переходів, алітерацій, рефренів, завдяки чому вони легко адаптуються під пісенний формат.

Список літератури:

1. Письменники Буковини другої половини ХХ століття : хрестоматія. Ч. 2. / упоряд. Б. І. Мельничук, М. І. Юрійчук. Чернівці : Прут, 2003. 752 с.
2. Бучко М. І. При світлі Слова. Чернівці : Золоті литаври, 2003. 275 с.

Анна Щербань

Наукова керівниця – асист. Меленчук О. В.

ПОЕТИЧНА ТВОРЧІСТЬ МАРІЇ БІЛОУС-ГАРАСЕВИЧ

В історії розвитку літератури української діаспори помітне місце належить письменниці, літературознавиці, критиці й журналістці Марії Савівні Білоус-Гарасевич (1918-2004). Вона залишила невелику за обсягом художню спадщину, яка заслуговує на окрему увагу. У 1998 р. в м. Детройт (США), а відтак у 2003 р. в Києві побачив світ тритомник М. Білоус-Гарасевич «Ми не розлучались з тобою, Україно» [2, с. 339], основу якого складає її художній та літературно-критичний доробок.

У цьому виданні вміщено не так багато художніх творів, що ще не були об'єктом спеціального вивчення. Зокрема вірші, які вона писала «інколи, на маргінесі часу», «як то кажуть під настрій», а також нариси та оповідання, написані переважно на прохання православної громади, коли надходили свята. За словами письменниці, у першому томі літературних праць «Ми не розлучались з тобою, Україно» поетичних та прозових творів є «лише кільканадцять», що репрезентують її художню творчість [1, с. 13].

У згаданій книзі привертає увагу вірш з промовистою назвою «Ми не розлучались» (1988), що є своєрідним заспівом до всієї творчості письменниці, сповнений патріотичності та любові до рідного краю. Лірична героїня звертається до своєї Батьківщини – України, передає свої найглибші почуття, висловлює переживання з чужини: «Якщо не дійду я до тебе з чужини, – / Проросту колоссям, зерно сиплячи. / Ми не розлучались з тобою, ВКРАЇНО, / Хоч і відлетіли в журавлів ключі» [1, с. 2].

З огляду на ідейно-тематичний аспект поетичних творів М. Білоус-Гарасевич, можна виокремити наскрізну тему туги за Батьківщиною й еміграції («Ми не розлучались», «Незнаний, тужний шлях, чужий, колючий...»), а також кохання й зради («Закоханість», «Розцвітає тиша срібноока...», «Любов», «Б. Г.», «Зрада»).

Наприклад, у вірші «Незнаний, тужний шлях, чужий, колючий...» передано, наскільки важко змиритися з новим життям

поза межами рідної землі, від суму й ностальгії рятує пісня під звуки української бандури.

Філософські роздуми про час втілено у поезії з однойменною назвою: «час лікар туги, ран душевних, / втира сльозу, зніма печаль, / жалі несе мов листя за водою» [1, с. 667]. Час насправді не лікує від відчуття втрати рідної України, він лише ятрить гіркими спогадами душу.

У поетичній творчості М. Білоус-Гарасевич виокремлюється інтимна лірика. Особливою радістю, пробудженням сповнена поезія «Закоханість», в якій оспівується лицарська любов, історія закоханої пари, що були її свідками старий замок і парк. А вірш, у назві якого зазначені лише літери «Б. Г.», очевидно, присвячений чоловіку – Богданові Гарасевичу, любов до котрого є сенсом усього життя. Та особливим драматизмом сповнений вірш «Зрада», де засуджується зрадлива поведінка близької людини. Натомість у вірші «Акація», що має присвяту «Галочці», білий цвіт акації символізує мрії й сподівання юнки на щасливе майбутнє у радості й любові.

Отже, невелика за обсягом поетична творчість Марії Білоус-Гарасевич цікава своїм ідейно-тематичним наповненням. Наявний мотив туги за Батьківщиною й тема еміграції, а також перипетії, пов'язані з подіями Другої світової війни – безпосередньо все, що пережила письменниця і що було ключовим у формуванні її світогляду, – втілилося у її поезії.

Список літератури:

1. Білоус-Гарасевич М. Ми не розлучались з тобою, Україно : Вибране 1952-1998. Детройт, 1998. 768 с.
2. Щербань А. М. Непересічна постать Марії Білоус-Гарасевич в історії українського літературознавства та критики / А. М. Щербань. Наукові відкриття та фундаментальні наукові дослідження: світовий досвід : збірник наукових праць з матеріалами V Міжнародної наукової конференції, м. Полтава, 8 листопада, 2024 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. С. 338-340.

Вікторія Яремін

Наукова керівниця – доц. Кирилук С. Д.

ПРОБЛЕМА ПАМ'ЯТІ Й РОДУ В ПОЕЗІЇ КАТЕРИНИ МІХАЛІЦИНОЇ (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ «РОЗЛАМАНІ ЛЮДИ»)

Катерина Міхаліцина – українська письменниця, перекладачка й художниця. Вона є авторкою таких поетичних книжок, як «Повінь» (2002), «Пілігрим» (2003), «Тінь у дзеркалі» (2014), «Розламані люди» (2023) та ін. У її доробку – поетичні та прозові твори, написані для дітей, а також переклади з англійської книг Дж. Р. Р. Толкіна, С. Плат, Х. Госейні та ін.

Творчість К. Міхаліциної від часу дебюту ставала об'єктом літературної критики. Зокрема, В. Казилова наголошує на важливості дитячої прози авторки, Т. Пастух звертає увагу на значення її перекладів, а Т. Качак, досліджуючи стиль К. Міхаліциної, підкреслює емоційну насиченість її творів. Л. Круль, як і Т. Качак та О. Купріян, акцентує на важливості тих книг авторки, які покликані ознайомити дітей зі світом природи. Г. Луцюк пише про поєднання казкових і філософських мотивів у книзі «Про драконів і щастя». Б. Матіяш, аналізуючи збірку «Розламані люди», робить наголос на складних психологічних та соціальних темах, водночас підкреслює значення збірки в українській літературі як «твору, що не лише рефлексує над травматичними подіями, а й формує нові підходи до їхнього осмислення» [2]. Хоча творчість К. Міхаліциної і привертає увагу літературних критиків та дослідників літератури, однак, як вважає Н. Корнієнко, заслуговує на побільшену увагу [1]. Тому маємо на меті проаналізувати найновішу поетичну збірку К. Міхаліциної з погляду реалізації в ній проблеми пам'яті й роду.

У збірці «Розламані люди» К. Міхаліцина зосереджується на темі пам'яті та роду як особистісного та колективного досвіду. Минуле стає важливим складником життя героїв, проявляючись у традиціях, спогадах, ритуалах та зв'язку з рідною землею. Пам'ять не є статичною – вона змінюється під впливом часу і внутрішніх переживань людини. Важливим аспектом збірки є акцент на зв'язку поколінь. Авторка демонструє, що досвід

предків передається не лише через гени, а й через символічні дії та слова. Образ замішування тіста, що повторюється у віршах, стає символом відродження та продовження роду, показуючи циклічність життя («(ритуал замішування тіста)»). Так само земля є не тільки джерелом існування, а й носієм пам'яті поколінь («(баба Улья і спогади перед Спасом)»). Жінка згадує, як була відірвана від рідного дому, вивезена «етапами», зазнала знущань: *«коси не дри із черепом, то ше ж дитина, Господи, в неї й жал нема!»* [3, с. 58]. Формування ідентичності через осмислення власного коріння маємо в поезії «(баба Ольга і нова кухня)». Пам'ять про минуле стає ключовою темою вірша. Рядки, в яких вона намагається зрозуміти, хто вона і що залишила позаду, відображають глибокий внутрішній конфлікт: *«жонко, хто ти еси? чейна дитина? і шо ти покинула твердо там, звідки взята?»* [3, с. 46], підкреслюючи відчуття втрати. Героїні поезій – це жінки, які шукають зв'язок із минулим. Їхні історії – це історії усвідомлення свого місця в родовому дереві, спроба віднайти рівновагу між пам'яттю про предків та необхідністю жити в нових реаліях («(потяг на Катеринослав)»). Бабуся, звертаючись до дитини, говорить про символічне значення роду, використовуючи образ кісточки, що проросте навіть у найскладніших умовах: *«бачиш цю кісточку? з неї виросте вишня, навіть якщо її посадиш в риб'ячий череп»* [3, с. 25].

Збірка «Розламані люди» розкриває складну проблему взаємозв'язку пам'яті та роду. Через художні образи й мову, що наближена до народної, К. Міхаліцина показує, як доля і спадок предків стає частиною життя сучасної людини.

Список літератури:

1. Корнієнко Н. Катерина Міхаліцина: Часом наша пам'ять – найбезпечніший з усіх можливих сховків. Читомо. 2023. URL: <https://chytomo.com/kateryna-mikhalitsyna-chasom-nasha-pam-iat-najbezpechnishyj-z-usikh-mozhlyvykh-skhovkiv/> (дата звернення: 14.03.2025).
2. Матіяш Б. Говорити про травму: рецензія на збірку Катерини Міхаліциної «Розламані люди». Сенсор. 2024. URL: https://sensormedia.com.ua/books/govoryty-pro-travmu-recenziya-na-zbirku-kateryny-mihaliczynovi-rozlamani-lyudy/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 15. 03. 2025).
3. Міхаліцина К. Розламані люди. Львів: Видавництво Старого Лева. 2023. 72 с.

UNIVERSUL ARTISTIC AL LUI TRAIAN CHELARIU

Traian Chelariu este una dintre personalitățile literare complexe ale literaturii române din regiunea Cernăuți din prima jumătate a secolului XX, conturând prin opera sa un univers artistic de o mare profunzime și diversitate. Poet, prozator, dramaturg și eseist, T. Chelariu a reușind să îmbine în opera sa elementele culturale tradiționale cu influențele moderniste [4]. Traian Chelariu este considerat un reprezentant al grupării literare «Iconar» înființate la Cernăuți în 1934 de tineri intelectuali în frunte cu Mircea Streinul. Scopul acestor tineri a fost ieșirea din cotidian și sincronizarea cu literatura română din țară. De fapt ideea grupării a fost lansarea unui program literar care să contureze o lirică română modernă. Chelariu însă nu s-a considerat iconar, el nu a aderat la ideile grupării, iconarist el este doar pentru faptul că a publicat volumele sale în colecția și la editura «Iconar».

Scrierile sale reflectă un talent literar deosebit și o profundă înțelegere a condiției umane, a suferinței existențiale și a căutării identității [2]. În poezie, Traian Chelariu surprinde teme esențiale precum exilul interior, nostalgia și raportul individului cu timpul. În volumul său de debut, *Exod* (1933), poetul își exprimă viziunea asupra înstrăinării și a fragilității ființei umane, folosind un limbaj rafinat, în care imagistica poetică se împletește armonios cu reflecțiile filozofice [1]. Alte volume de poezie, precum *Proze pentru anul inimii* și *Cântece de leagăn*, continuă să exploreze aceste teme, evidențiind o sensibilitate aparte și o maturitate stilistică ce îl plasează printre poeții reprezentativi ai epocii sale.

Proza literară, caracterizată prin claritate și expresivitate, cuprinde nuvele și povestiri care pun în lumină condiția umană în diverse contexte sociale și istorice. Volumul *Necunoscuta* este un exemplu edificator al talentului său narativ, abordând teme precum destinul, libertatea și constrângerile impuse de societate. Prin stilul său echilibrat, aflat la granița dintre clasicism și modernism, Chelariu creează personaje puternic conturate, ce reflectă complexitatea psihologică a omului confruntat cu marile dileme existențiale [3].

În dramaturgie, autorul excelează prin piese care îmbină elemente de introspecție filozofică cu analiza profundă a relațiilor sociale. Una dintre cele mai cunoscute piese ale sale, *La locul numit «Dreptate»*, se axează pe teme istorice și existențiale, punând în discuție natura justiției și impactul deciziilor morale asupra individului și colectivității. Piese sale dramatice, influențate de teatrul european modern, păstrează totodată un specific autohton, conferind un echilibru între universalitate și particularitatea culturală românească [2].

Eseistica lui Traian Chelariu, cuprinsă în volume precum *Zaruri și Pietre la care mă-nchinai*, demonstrează o gândire profundă și o preocupare constantă pentru marile teme ale culturii, istoriei și identității naționale. În aceste lucrări, autorul analizează fenomenul artistic și raportul dintre tradiție și modernitate, oferind o perspectivă originală asupra valorilor fundamentale ale societății românești [4].

Prin întreaga sa operă, Chelariu a creat un univers artistic unic, în care trecutul și prezentul, individualul și colectivul, introspecția și analiza socială se întrepătrund, oferind cititorilor o viziune complexă asupra existenței. Impactul său asupra literaturii române este incontestabil, iar moștenirea sa continuă să inspire noi generații de scriitori și critici literari.

Bibliografie:

1. Oprea N. Traian Chelariu, specializat în filosofie în Franța și Italia, cu doctoratul la Roma, bun la deratizare în România, unde nici nu putea să-și publice scrierile <https://luceafarul.net/traian-chelariu-specializat-in-filosofie-in-franta-si-italia-cu-doctoratul-la-roma-bun-la-deratizare-in-romania>
2. Traian Chelariu – erou tragic al literaturii române URL: <https://www.crainou.ro/2015/07/17/traian-chelariu-erou-tragic-al-literaturii-romane-i/> (Accesat 27.03.2025)
3. Vuia O. Traian Chelariu – Viața lui sau despre calvarul nostru cel de toate zilele. <https://www.marianagurza.ro/blog/2013/03/04/ovidiu-vuia-,,traian-chelariu---viata-lui-sau-despre-calvarul-nostru-cel-de-toate-zilele>“ (Accesat 27.03.2025)
4. Vuia O. Traian Chelariu, omul și opera. URL: <https://miscarea.net/libertatea-chelariu.htm> (Accesat 27.03.2025)

Аліна Асофроній
Наукова керівниця – доц. Паладян К.І.

PERSONALITATEA LUI MIRCEA CĂRTĂRESCU, NOMINALIZAT LA PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ

Mircea Cărtărescu este unul dintre cei mai importanți și influenți scriitori români contemporani, recunoscut la nivel internațional pentru originalitatea și profunzimea operei sale.

Născut la București în 1956, Cărtărescu și-a dedicat viața literaturii, fiind atât poet, prozator, eseist, cât și critic literar. Opera sa literară este vastă și diversă, cuprinzând poezie, proză și eseuri. Proza lui Mircea Cărtărescu își atinge zenitul încă de la primul volum de autor în care se manifestă [2, p. 31]. Printre cele mai cunoscute lucrări ale sale se numără trilogia «Orbitor» (alcătuită din romanele «Aripa stângă», «Corpul» și «Aripa dreaptă»), romanul «Solenoid», volumele de poezie «Levantul» și lucrarea de critică literară «Postmodernismul românesc».

Stilul literar al lui Cărtărescu este caracterizat de un amestec inedit de realism și fantastic, de o bogăție lingvistică remarcabilă și de o explorare profundă a temelor existențiale. Cărțile sale sunt adesea labirintice, pline de simboluri și metafore, invitând cititorul la o călătorie interioară în propriul subconștient.

A debutat în anii '80, într-o perioadă tumultuoasă pentru România, marcată de regimul comunist, cu poezii la Cenaclul de Luni și în «România Literară» în anul 1978. A câștigat recunoaștere și prestigiu datorită romanului său «Nostalgia», publicat în 1993, apreciat pentru complexitatea sa narativă și profunzimea tematică.

Cărtărescu are o abilitate rară de a asocia realitatea cotidiană cu fantasticul, explorând teme precum identitatea, memoria și condiția umană, toate acestea fiind reflectate într-un stil literar deosebit, caracterizat prin imagini poetice și o orchestrare elaborată a cuvintelor.

Cărtărescu a fost nominalizat de mai multe ori la Premiul Nobel pentru Literatură, iar opera sa a fost tradusă în numeroase limbi, bucurându-se de aprecierea criticilor și a cititorilor din întreaga lume. El a primit numeroase premii și distincții, atât în România, cât și în străinătate, printre care Premiul Uniunii Scriitorilor din România,

Premiul Academiei Române și Premiul Internațional pentru Literatură din Berlin [1, p. 15].

Temele și motivele centrale din opera sa sunt:

Memoria și identitatea: Cărtărescu explorează adesea relația dintre memorie și identitate, modul în care trecutul ne modelează prezentul și modul în care ne construim propria identitate prin amintiri și experiențe.

Visul și realitatea: Granițele dintre vis și realitate sunt adesea estomate în scrierile sale, creând o atmosferă onirică și halucinantă.

Corpul și sexualitatea: Corpul uman este un motiv central în opera sa, fiind explorat în toate dimensiunile sale, de la cele fiziologice la cele metafizice.

Orașul București: Bucureștiul este un personaj în sine în multe dintre cărțile sale, fiind descris ca un loc labirintic, plin de mistere și contradicții.

Postmodernismul: Cărtărescu este considerat unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai postmodernismului în literatura română, opera sa fiind caracterizată de intertextualitate, metaficțiune și un amestec de genuri și stiluri [3, p. 21].

Mircea Cărtărescu este un scriitor complex și fascinant a cărui operă continuă să provoace și să inspire cititori din întreaga lume. Prin originalitatea și profunzimea sa, el a reușit să se impună ca una dintre cele mai importante voci ale literaturii contemporane.

Bibliografie:

1. Aldulescu R. În așteptarea saltului din literatură. [Mircea Cărtărescu, Orbitor. Aripa stângă. București : Humanitas, 1996]. *Adevărul literar și artistic*. 6(358). 1997. P. 15.
2. Alui Gheorghe A. Cine mai citește generația '80? Dar pe Mircea Cărtărescu? [Ancheta Orizont]. *Orizont*. 2008. P. 31
3. Bețea M. Jurnalul și subteranele interiorității. [Mircea Cărtărescu, Jurnal. București: Humanitas, 2001]. *Familia*. 3(38). 2002. P. 45-51.

ADJECTIVUL ÎN LIMBA ROMÂNĂ: ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE

Adjectivul este una dintre părțile de vorbire fundamentale în limba română, având un rol esențial în caracterizarea, clasificarea și nuanțarea sensului substantivelor pe care le determină. Conform Gramaticii limbii române (2005), „adjectivul este partea de vorbire flexibilă care exprimă o însușire a unui obiect și determină un substantiv cu care se acordă în gen, număr și caz” [1]. Importanța sa în structura limbii române derivă atât din funcțiile sintactice pe care le îndeplinește, cât și din contribuția sa la expresivitatea comunicării. Studiul adjectivului necesită o abordare detaliată atât din perspectivă teoretică, pentru a evidenția clasificările și particularitățile sale morfologice, cât și din perspectivă aplicativă, pentru a analiza metodele eficiente de predare a acestuia în învățământul preuniversitar.

În bibliografia de specialitate, adjectivul este analizat din mai multe perspective. Din punct de vedere morfologic, acesta se caracterizează printr-o mare diversitate de forme și printr-o flexibilitate accentuată. În limba română, adjectivul poate fi variabil (acordându-se în gen, număr și caz) sau invariabil (are o singură formă). Un aspect esențial îl constituie gradele de comparație, care permit intensificarea sau diminuarea însușirilor exprimate. Aceste caracteristici sunt esențiale pentru înțelegerea mecanismelor gramaticale ale limbii române și au fost analizate în detaliu în lucrările de gramatică [1, 2]. Din punct de vedere sintactic, adjectivul poate avea funcția de atribut adjectival, determinând direct un substantiv, sau de nume predicativ, participând la construcția predicatului nominal. În contexte stilistice variate, adjectivul poate juca un rol important în conturarea expresivității unui text, prin utilizarea sa în structura figurilor de stil [3].

O abordare recentă în lingvistica românească pune accent pe clasificarea semantică a adjectivelor. Astfel, adjectivele pot fi: **calitative** (exprimă însușiri intrinseci, precum *frumos, înalt, blând*), **relaționale** (indică o relație cu un alt obiect, ex. *economic, solar, lingvistic*), **parti-**

cipiale (derivate din verbe, ex. *adormit, obosit, speriat*) și *pronominale* (ex. *acest, acel, fiecare*). Evoluțiile recente în studiul adjectivelor evidențiază tendința de a uniformiza anumite forme flexionare și de a reconsidera clasificarea unor structuri gramaticale hibride [4].

Un alt aspect esențial îl constituie predarea adjectivului în școală. Studiile metodologice recente arată că elevii întâmpină dificultăți în asimilarea regulilor de acord al adjectivului și în utilizarea corectă a gradelor de comparație. În acest context, metodele tradiționale de predare – bazate pe memorarea definițiilor și efectuarea exercițiilor gramaticale standard – sunt completate de abordări interactive, care stimulează gândirea critică și aplicarea conceptelor în contexte variate. Un exemplu eficient de metodă didactică este învățarea prin descoperire, unde elevii sunt încurajați să identifice adjectivele într-un text dat, să le clasifice și să analizeze funcția lor sintactică. O altă strategie didactică modernă este învățarea bazată pe proiecte, unde elevii pot crea descrieri, povestiri sau prezentări în care să utilizeze cât mai variat adjectivele studiate. Aceste metode, combinate cu utilizarea resurselor digitale și a jocurilor lingvistice, contribuie la o învățare mai profundă și mai atractivă.

În concluzie, adjectivul reprezintă un element fundamental al limbii române, având o mare diversitate morfologică și semantică. Studiarea sa necesită o abordare teoretică detaliată, dar și o aplicare practică adaptată nevoilor educaționale ale elevilor. Evoluțiile recente din lingvistică și din didactica predării limbii române subliniază importanța utilizării unor metode interactive și a resurselor digitale pentru a facilita învățarea acestui concept gramatical. Integrarea noilor tehnologii și a strategiilor moderne în procesul educațional poate transforma predarea adjectivului într-o experiență mai eficientă și mai captivantă pentru elevi.

Bibliografie:

1. Academia Română, Institutul de Lingvistică «Iorgu Iordan – Al. Rosetti». Gramatica limbii române. București: Ed. Academiei Române, 2005.
2. Avram M. Morfologia adjectivului în limba română. București: Ed. Univers Enciclopedic, 1997.
3. Coșeriu E. Lingvistica integrală și structura limbii române. Iași: Ed. Polirom, 2000.
4. Munteanu A., Păcurar D. Tendințe moderne în analiza morfologică a adjectivelor. București: Editura Universității din București, 2022.

FORMAREA COMPETENȚEI CULTURALE LA ORELE DE LITERATURA PLAIULUI NATAL

În procesul de formare a competenței culturale un rol fundamental le au orele de literatura plaiului natal. Prin tematica și expresivitatea sa literatura plaiului natal leagă trecutul de prezent și stimulează o relație autentică între cititor și tradițiile moștenite. Ea oferă elevilor o mai bună înțelegere a culturii sale care, la rândul său, îi învață să săvârșească o analiză mai potrivită asupra altei culturi. Prin intermediul acestei reflecții elevii sunt încurajați să-și examineze propriile valori și credințe, să le compare cu valorile altor culturi și să formeze o viziune asupra lumii de astăzi. După cum susține T. Cartaleanu: «Elevul ale cărui aspirații sunt îndreptate către viitor trebuie să se oprească pentru un moment, să arunce o privire în trecut și să înțeleagă locul neamului său mic – familia – în raport cu neamul său mare – comunitatea» [1, p. 51].

Un exemplu remarcabil al formării competenței culturale la orele de literatura plaiului natal este opera lui Ilie Motrescu. După opinia lui D. Covalciuc: «Dacă ar fi trăit, Ilie Motrescu ar fi fost cel mai mare poet român din Bucovina» [4, p. 91]. Opera lui oferă un model de integrare a valorilor culturale locale în conștiința generațiilor tinere. Poeziile sale sunt un liant între tradiție și modernitate, între trecut și viitor, oferind o perspectivă unică asupra valorilor și idealurilor naționale. Prin analiza poeziilor sale, elevii pot descoperi teme precum iubirea de patrie, tradițiile și suferințele istorice ale comunității românești din Bucovina. În același timp, este important ca metodele didactice utilizate să fie interactive și centrate pe elev, astfel încât aceștia să poată corela valorile promovate în poeziile lui Motrescu cu realitățile actuale. O metodă foarte bună de formare a competenței culturale pe baza operei lui Ilie Motrescu este metoda învățării prin descoperire. Această metodă contribuie la studierea operei sale în mod practic. Elevii își fac cunoștință nu numai cu opera poetului, ci și cu subiectul real pe baza cărui au fost scrise creațiile sale. De asemenea, această metodă permite aplicarea unor tehnici interactive cum ar fi organizarea de

excursii tematice în locurile evocate de poet, interviul cu urmașii familiei sale, precum și realizarea unor ateliere de creații literare inspirate din opera sa [2, p.113]. Toate aceste activități contribuie la o înțelegere mai profundă a contextului operei lui Ilie Motrescu, dezvoltă mândria de apartenență la o anumită cultură, întărindu-le astfel și competența culturală.

Formarea competenței culturale pe baza operei lui Ilie Motrescu se poate manifesta prin intermediul a două volume *Cântarea Carpaților și Hora vieții*. Prima sa culegere *Cântarea Carpaților* reprezintă un fundament de piatră asupra formării competenței culturale a elevilor. În această culegere sunt abordate teme care contribuie semnificativ la formarea acestei competențe, precum stima, iubirea și dorul de meleagul său natal, dar și respectul pentru tradiții și istorie. Poeziile ilustrează frumusețea și unicitatea plaiului natal, oferindu-le elevilor o perspectivă autentică asupra valorilor culturale ale Bucovinei. Prin imaginile poetice vii și limbajul expresiv, Ilie Motrescu reușește să transmită o profundă emoție și o legătură puternică cu locurile natale, stimulând astfel conștiința identitară a cititorilor săi [3].

Pe de altă parte, *Hora vieții*, o culegere de poezii mai profunde, se concentrează asupra întrebărilor fundamentale ale existenței cum ar fi sensul vieții, moartea și natura destinului uman. Poezia devine o formă de dialog cu trecutul, prezentul și viitorul, oferind elevilor posibilitatea de a reflecta asupra propriei identități culturale. După opinia lui Ș. Hostiuc, Motrescu înțelege creația ca o expresie directă a sensului existențial, iar hora devine simbolul unei succesiuni continue a venirii, devenirii și re(de)venirii ființei. [4, p. 10].

Astfel, opera sa devine un mijloc de aprofundare a competenței culturale, permițând elevilor să descopere, prin poezie, o viziune complexă asupra existenței.

Bibliografie:

1. Cartaleanu T. Harta culturală a satului meu. *Competența interculturală. Auxiliar didactic*. Chișinău: Ed. științifică, 2015. P. 51-58.
2. Cristea S. Teorii ale învățării. Modele de instruire. București: Editura Didactică și Pedagogică, RA, 2005. 194 p.
3. Motrescu I. *Cântarea Carpaților*. Storojineț, 2008. 31 p.
4. Motrescu I. *Opera poetică*. Antologie. Cernăuți: Druk Art, 2023. 320 p.

PARTICULARITĂȚI ALE REALIZĂRII CATEGORIEI GRAMATICALE A GRADULUI DE COMPARAȚIE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

În lingvistica românească, gradul de comparație este definit ca o categorie gramaticală ce contribuie în primul rând la realizarea flexiunii adjectivale. Totodată, în limba română există o serie de adverbe care permit identificarea gradelor de comparație, de aceea unii lingviști atribuie caracterul flexionar și acestei clase lexico-gramaticale.

Conform autorilor Gramaticii Academiei «cu ajutorul comparației se arată gradul în care un obiect sau o acțiune prezintă o însușire, în raport cu alte obiecte sau acțiuni ori cu aceleași obiecte sau acțiuni în alte împrejurări. Gradul comparativ (care marchează o însușire în grad mai înalt, egal sau scăzut) și gradul superlativ (care arată o însușire în gradul cel mai înalt) se opun pozitivului (care reprezintă unitatea de referire a celorlalte două)» [2, p. 38]. Așadar, putem afirma că în limba română gradul de comparație reprezintă capacitatea adjectivelor și a adverbilor de a exprima o caracteristică în diferite dimensiuni cantitative. Aceasta este întotdeauna determinată de «cantitatea» trăsăturii predominante. Există o formă inițială, cunoscută sub numele de *gradul pozitiv*, din care se formează gradele superioare: gradul comparativ și gradul superlative.

În gramatica mai nouă categoria comparației este numită «categoria intensității». Astfel, Gramatica Academiei, ediția nouă, consideră că aceasta «reprezintă, în grupul nominal, particularitatea specifică a adjectivului față de substantiv și pronume și privește semantic adjectivul, iar în grupul verbal, adverbul. Intensitatea unei însușiri poate fi stabilită prin comparație (comparativul și superlativul relativ) sau fără comparație (superlativul absolut). Evaluarea intensității unei însușiri poate fi considerată obiectivă și subiectivă (apreciativă), ultima exprimându-se prin superlativ absolut (cu diferite nuanțe semantice) și prin pozitiv [3, p. 154].

Gradul pozitiv al adjectivelor și adverbilor se caracterizează prin faptul că transmite o trăsătură ca atare, dar nu face referire la cantitatea sau la dimensiunea acestuia. De exemplu: a) *la adjective*: fructe

proaspete, mare *liniștită*, lac *adânc*, carte *interesantă*, manifestare *interesantă*; b) *la* adverbe: a mers *repede*, a ajuns *departe*, a citit *mult*, a descris *bine*, a scris *puțin* etc.

Adjectivele și adverbele care permit realizarea comparației pot indica grade inegale ale aceleiași caracteristici: *bun – mai bun – cel mai bun – foarte bun*; *bine – mai bine – cel mai bine – foarte bine*. Din această cauză, pe lângă forma obișnuită (**gradul pozitiv**), adjectivul și adverbul poate avea încă două grade de comparație: *gradul comparativ* și *gradul superlativ*.

Gradul comparativ poate exprima însușirea unui obiect prin comparație cu o însușire a altui obiect (*Acest copac este **mai înalt decât acela***), precum și însușirea unui obiect prin comparație cu aceeași însușire, dar într-un alt context (*Ea este **mai obosită seara decât la amiază***). Din punct de vedere formal, comparativul poate prezenta trei nivele ale unei caracteristici, cu ajutorul unor adverbe sau locuțiuni adverbiale: a) comparativul de superioritate: **mai înalt**; b) comparativul de egalitate: **la fel de înalt, tot atât de înalt**; c) comparativul de inferioritate: **mai puțin înalt**.

Gradul superlativ arată o însușire la gradul cel mai înalt sau la gradul cel mai scăzut și poate fi relativ sau absolut. Superlativul relativ arată însușirea la gradul maxim prin comparație cu aceeași însușire (la alte obiecte sau în situații diferite) și poate fi: a) de superioritate (*cel mai înalt*) și b) de inferioritate (*cel mai puțin înalt*). Gradul superlativ absolut exprimă cel mai înalt grad al unei însușirii, fără a o compara. De obicei, superlativul absolut se construiește cu ajutorul adverbului *foarte*: *foarte înalt, foarte frumos, foarte departe*. Totuși, limba română permite formarea superlativului și cu ajutorul altor adverbe și locuțiuni adverbiale *tare (tare înalt), prea (preafrumoasă), grozav de (grozav de înalt), nemaipomenit de (nemaipomenit de înalt)*, din cale-afară de (*din cale-afară de înalt*) etc. sau cu ajutorul unor procedee precum reluarea adjectivului sau adverbului (*mică-mică*) sau prelungirea unor sunete din structura acestora (*maaare*).

Bibliografie:

1. Avram M. Gramatica pentru toți. București: Editura Humanitas, 1997. 600 p.
2. Gramatica limbii române. Vol. I. Morfologia. București: Academia Română, 1963, 437 p.
3. Gramatica limbii române. Vol. I. Cuvântul. București: Editura Academiei Române, 2008. 714 p.

Крістіна Гаснаш
Наукова керівниця – доц. Паладян К.І.

CARACTERISTICI ALE ORGANIZĂRII PROIECTULUI DE CERCETARE LA LECȚIILE DE LITERATURA ROMÂNĂ

Proiectul reprezintă o cercetare de mici dimensiuni sau o investigație organizată a temelor de interes pentru studenți, elevi și diverse personalități. William H. Kilpatrick, prin metoda sa denumită «Project Method», a fundamentat învățarea bazată pe proiecte [3]. Această metodă asigură motivația necesară prin implicare practică și obiective concrete. Spre deosebire de predarea exclusiv orală, învățarea prin desfășurarea proiectelor oferă o abordare mai complexă și mai aplicată a procesului educațional.

Proiectul constituie o activitate de cercetare destinată îndeplinirii unor scopuri clar stabilite, realizabile prin îmbinarea teoriei cu experiența practică. Aceste activități pot fi desfășurate individual sau în echipă promovând colaborarea și dezvoltarea abilităților de grup. De asemenea, reprezintă un instrument eficient utilizat în evaluarea sumativă [2].

Un proiect de cercetare literară are mai multe caracteristici:

- Claritatea obiectivelor și a ipotezelor – trebuie să fie un proiect bine structurat și clar, cu ipoteze care urmează să fie testate pe parcursul analizei.
- Alegerea unui cadru teoretic și metodologic – are multe teorii literare: structuralism, formalism și postmodernism, etc. Utilizează diferite analize: comparativă, textuală naratologică, etc.
- Relevanța și originalitatea – mereu trebuie să aibă o perspectivă nouă asupra subiectului.
- Structura coerentă și logică – introducere, capitolul teoretic, capitolul de analiză, concluzii, biografie.

Proiectele de cercetare pot fi clasificate în mai multe categorii, în funcție de scopul și metodologia utilizată: proiectele experimentale – acestea presupun testarea unei ipoteze prin desfășurarea unor experimente controlate. Se aplică frecvent în științele naturale și sociale, oferind posibilitatea măsurării exacte a variabilelor implicate; proiectele

descriptive – au scopul de a analiza și descrie un fenomen fără a interveni asupra lui. Sunt utilizate adesea în cercetările din domeniul educației, sociologiei sau psihologiei; proiectele exploratorii – acestea sunt realizate în etapele incipiente ale unui domeniu de cercetare și urmăresc identificarea unor aspecte care necesită investigare ulterioară, proiectele explicative – se concentrează pe identificarea relațiilor cauzale dintre variabile, fiind utile în înțelegerea fenomenelor complexe.

În funcție de natura proiectului, cercetătorii pot utiliza diverse metode și tehnici pentru colectarea și analiza datelor: observația directă și indirectă – permite înregistrarea comportamentului și a caracteristicilor unui fenomen în timp real sau prin intermediul unor surse secundare; interviul și chestionarul – sunt utilizate pentru a colecta informații de la participanți, fiind metode eficiente în studiile sociologice și psihologice; analiza documentelor și surselor primare – implică studierea documentelor istorice, literare sau oficiale pentru a extrage informații relevante; experimentele și studiile de caz – se axează pe analiza detaliată a unui caz specific pentru a obține concluzii aplicabile în contexte similare.

Etica joacă un rol esențial în orice proiect de cercetare, asigurând validitatea și corectitudinea acestuia prin respectarea confidențialității și a drepturilor participanților și transparența și obiectivitatea în interpretarea datelor.

În concluzie, proiectele de cercetare sunt esențiale în procesul educațional, oferind o abordare aplicată și practică a învățării. Acestea permit combinarea teoriei cu experiență practică, contribuind la dezvoltarea abilităților de colaborare și gândire critică. Respectarea principiilor etice și utilizarea metodelor corecte de colectare a datelor sunt esențiale pentru validitatea rezultatelor.

Bibliografie:

1. Bocoș M. Instruirea interactivă, repere axiologice și metodologice. Cluj-Napoca: Polirom, 2013. 462 p.
2. Cerghit I. „Metode de învățământ. Iași : Polirom, 2006. 320 p.
3. Kilpatrick W. H. The Project Method URL: <https://www.education-uk.org/documents/kilpatrick1918/index.html>

ASPECTE ALE STUDIERII NOȚIUNILOR DE VOCABULAR ÎN GIMNAZIU

Încă din primii ani de școlarizare, noțiunile de vocabular reprezintă o componentă semnificativă a lecțiilor de limba română. Dezvoltarea abilităților de comunicare presupune desfășurarea unor activități didactice specifice, al căror principal obiectiv este nu numai extinderea cunoștințelor despre limbă ca mijloc de comunicare, ci și îmbogățirea vocabularului. Astfel, elevii conștientizează importanța utilizării adecvate a cuvintelor în comunicarea orală și scrisă, cu formele lor corecte, în conformitate cu normele limbii literare, precum și cu sensurile cele mai potrivite contextului comunicațional.

La lecțiile de limba română elevii studiază cuvântul, sensurile acestuia (sens de bază, sens secundar, sens figurat), descoperă cuvintele polisemantice, sinonimele, antonimele și omonimele, formându-și deprinderile necesare utilizării lor corecte. Elevii trebuie să fie capabili să explice sensul cuvintelor folosite în mesajele proprii, dar și în mesaje orale sau scrise ale altor vorbitori, receptate pe cale scrisă sau orală, să recunoască sinonime, antonime, să utilizeze corect omonime și paronime în diverse texte.

Pentru a rezolva cu succes aceste sarcini, profesorul trebuie să aibă o bună cunoaștere a sistemului lexical al limbii și a proceselor care au loc în permanență. «Din punct de vedere lexical, se poate pune în evidență ce efecte are pentru comunicare utilizarea unui cuvânt cu alt sens decât cel propriu sau schimbarea structurii fonetice a cuvântului. De exemplu, cazurile de improprietate a termenilor paronimici determină dereglări ale circuitului comunicării. Alături de interpretarea textului literar/nonliterar, activitățile de elaborare și discutare a compunerilor oferă posibilități de dezvoltare a exprimării elevilor. Aceluiași scop îi sunt subordonate orele sau secvențele de cultivare a comunicării; prin intermediul lor, elevii își consolidează achiziții și-și însușesc forme noi, pe care să le integreze în enunțuri corecte» [2, p. 124].

În procesul didactic, îmbogățirea vocabularului se poate realiza în diverse moduri, prin adoptarea unor strategii didactice care să corespundă

intereselor și nevoilor fiecărui grup de elevi. După cum se știe, între elevi există o serie de diferențe de ordin psihologic, cognitiv, social, emoțional și lingvistice. În aceste condiții, profesorul de limba română trebuie să cunoască foarte bine nevoile fiecărui elev sau grup de elevi, astfel încât să proiecteze în mod corespunzător activitățile didactice în timpul orelor destinate studierii limbii în general și vocabularului în special. Alegerea celor mai potrivite metode și procedee didactice presupune o atenție sporită în procesul de organizare a activității elevilor: tipul de învățare (activă, pasivă, învățarea prin descoperire etc.), sarcinile de învățare, alegerea mijloacelor optime. În același timp, profesorul trebuie să demonstreze nu numai o bună pregătire științifică, ci și o bună pregătire psihopedagogică, în conformitate cu particularitățile de vârstă ale elevilor.

Succesul demersului de însușire a cunoștințelor referitoare la vocabular este asigurat de atenta selecție și aplicare a unor activități didactice diverse. Dintre acestea amintim:

- activități individuale: documentarea, lectura, observația proprie, exercițiul, instruirea programată pe calculator ș.a.;
- activități colective: discuțiile, dezbaterile colective, brainstorming-ul (atacul de idei), tehnici de interpretare a rolurilor, jocurile, studiul de caz ș.a.

O metodă eficientă în studierea vocabularului este *analiza lexicală a limbajului textelor literare*. Aceasta prevede efectuarea unor activități precum identificarea cuvintelor și expresiilor necunoscute, clarificarea nuanțelor semnificațiilor cuvintelor și expresiilor individuale; identificarea cuvintelor folosite cu sens figurat; clarificarea nuanțelor semantice ale sinonimelor și antonimelor folosite în text; analiza semnificațiilor figurilor de stil. Folosirea metodelor practice contribuie la perfecționarea competențelor de comunicare (scrisă și orală), precum și la dezvoltarea orizontului lexical al fiecărui elev.

Bibliografie:

1. Chiș V. Pedagogia contemporană-Pedagogia pentru competențe. Cluj-Napoca: Editura Cărții de Știință, 2005. 270 p.
2. Crăciun C. Metodica predării limbii și literaturii române în gimnaziu și liceu. Deva: Emia, 2007, 306 p.
4. Radu I. Evaluarea în procesul didactic. București: EDP, 2018. 290 p.

PARTICULARITĂȚI ALE STUDIERII VERBULUI ÎN ȘCOALĂ: CATEGORIA GRAMATICALĂ A MODULUI

Verbul este un element important al sistemului lingvistic românesc, care nu se limitează la exprimarea acțiunii în coordonate temporale și personale. O altă categorie principală a verbului este modul. Aceasta reflectă modalitatea în care vorbitorul percepe acțiunea exprimată de verb, indicând aspecte precum certitudinea, potențialitatea, necesitatea sau dorința. Modul este una dintre categoriile care conferă verbului caracterul predicativ. În bibliografia de specialitate se consideră că „sub aspect pragmatic, verbul este relevant, mai ales, prin categoriile de timp, mod, persoană, diateză, care, pe lângă semnificația lor strict gramaticală, au și o importantă dimensiune pragmatică» [2, p. 331].

Complexitatea acestui fenomen gramatical a necesitat o atenție deosebită. În gramaticile limbii române întâlnim o prezentare amplă a categoriei gramaticale a modului, cu definiții și clasificări amănunțite. De exemplu, Ion Coteanu în ampla sa lucrare a *Gramatica de bază a limbii române* consideră că «formele luate de verb pentru a exprima felul de desfășurare a acțiunii se numesc moduri» [1, p. 174]. În opinia aceluiași lingvist, în limba română identificăm opt moduri verbale, fiecare exprimând o anumită perspectivă asupra acțiunii. Acțiunile sigure sunt indicate de modul *indicativ*. *Conjunctivul* prezintă acțiuni nesigure sau posibile, fiind adesea introdus de conjuncția «să» și frecvent folosit în subordonare. *Condiționalul* exprimă acțiuni dependente de o condiție și este numit optativ când exprimă o dorință în lipsa unei condiții explicite. *Imperativul* este modul folosit pentru a da ordine sau a exprima cerințe. *Infinitivul* arată acțiunea fără limitări de timp sau subiect. *Gerunziul* indică o acțiune simultană cu alta. *Participiul* descrie o acțiune simultană cu alta. Participiul descrie o acțiune considerată încheiată. *Supinul* exprimă o acțiune care, deși pare finalizată, are o legătură cu o altă acțiune [2, p. 175].

Pe lângă aceste moduri, unele gramatici vorbesc și despre modurile *restrictiv*, *potențial* și *prezumtiv* [1, p. 373].

Categoria gramaticală a modului face referire directă la vorbitor,

exprimând atitudinea acestuia față mesajul transmis.

O analiză eficientă a modalității verbale presupune abordarea complexă a acestei categorii gramaticale, atât la nivel semantic, cât și la nivel morfologic și sintactic. Perspectiva semantică se referă la modul în care vorbitorul percepe acțiunea: reală, condiționată, posibilă, imperativă etc. Perspectiva morfologică presupune identificarea unor morfeme care se constituie în mărci ale anumitor forme modale: conjuncția *să* pentru modul conjunctiv, formele verbului auxiliar *a avea* (*aș, ai, ar, am, ați, ar*) pentru modul condițional-optativ, prepoziția *a* în cazul modului infinitiv și prepoziția *de* în cazul modului supin, terminațiile specifice *-ind* (*-ând*) și *-t, -s* în cazul modurilor gerunziu și, respectiv, participiu. De asemenea, în cazul modului imperativ, marca specifică o reprezintă intonația imperativ exclamativă care se asociază componentei semantice a formelor de persoana a II-a.

Perspectiva sintactică permite identificarea modurilor predicative – indicativ, conjunctiv, condițional-optativ și imperativ, acestea având ca trăsătură specifică predicativitatea. Verbele la aceste moduri pot îndeplini funcția de predicat în propoziție. Celelalte patru moduri – infinitiv, participiu, supin, gerunziu – sunt nepredicative și nu pot îndeplini în mod independent funcția sintactică de predicat.

Predarea verbului în școală este foarte importantă. Verbul este esențial în propoziții și ne ajută să descriem acțiuni. Pentru a face acest proces de predare-învățare mai interesant, profesorii pot folosi diferite strategii. Una dintre metode este învățarea prin descoperire, unde elevii pot învăța siguri despre verbe prin exerciții practice. De asemenea, jocurile didactice sunt o modalitate bună de a face învățarea amuzantă. O bună cunoaștere a noțiunilor fundamentale de gramatică reprezintă o condiție obligatorie a formării abilităților de comunicare necesare în societatea contemporană.

Bibliografie

1. Coteanu I. Gramatica de bază a limbii române. București: Editura ALBATROS, 1982.413 p.
2. Gramatica limbii române. Vol. I. Cuvântul. București: Editura Academiei Române, 2008. 714 p
3. Popescu Șt. Gramatica practică a limbii române. București: Editura TEDIT FZH, 2001. 680 p.

Єлізабета Караушу
Наукова керівниця – доц. Вринчану Ф. Д.

FORMAREA COMPETENȚEI CULTURALE ȘI LINGVISTICE LA ORELE DE LIMBA ȘI LITERATURA ROMANA

Într-o lume aflată într-o permanentă schimbare și preocupată de problemele globalizării, formarea competențelor (inter)culturale reprezintă o necesitate. Școala contemporană trebuie să răspundă atât cerințelor mediului social, cât și aspirațiilor fiecăruia în dezvoltarea personalității. În acest proces de formare simultană a competenței culturale și a competenței lingvistice, un rol important îl au orele de limba și literatura maternă, orele de limbi străine, iar în cazul școlilor din Ucraina în care se predă limba minorităților naționale, un rol deosebit îl are și predarea limbii de stat.

Fiind o temă de actualitate în societatea contemporană, formarea competențelor amintite reprezintă o temă frecvent abordată în lucrările de specialitate [1], [2]. Conform opiniei cercetătorilor, «învățarea interculturală presupune un proces continuu care pornește, în majoritatea cazurilor, de la un etnocentrism și are drept scop structurarea unei capacități complexe, foarte importantă pentru eficiența contactelor dintre culturi» [3, p. 126]. Această capacitate poartă numele de «competență interculturală» și «pornește de la o bună competență culturală, pe baza căreia se poate construi un complex de abilități de percepție mult mai largă și obiectivă a pluralității, o mai mare deschidere spre ceilalți, o înțelegere multidimensională a pluriculturalității în care trăim» [3, p. 126].

Procesul de formare a competenței culturale poate avea rezultate pozitive numai în contextul existenței unei corespunzătoare competențe de comunicare lingvistică. Aceasta ar putea asigura acumularea cunoștințelor necesare, precum și participarea activă a elevilor la diverse activități menite să contribuie la formarea abilităților necesare participării la dialogul intercultural. De aceea, procesul didactic trebuie să asigure buna desfășurare a lecțiilor în care să se realizeze predarea integrată a noțiunilor referitoare la limbă, literatură și cultură.

Formarea competenței de comunicare lingvistică presupune identificarea a trei componente fundamentale: a) competența lingvistică; b) competența sociolingvistică; c) competența pragmatică. Fiecare dintre acestea presupune existența unor cunoștințe, deprinderi și aptitudini specifice.

1. *Competența lingvistică* se concretizează în cinci componente: *competența fonetică, competența lexicală, competența ortografică, competența gramaticală, competența semantică*. Pe parcursul orelor de limbă și literatură se asigură însușirea cunoștințelor și formarea abilităților de utilizare în comunicarea scrisă și orală a resurselor puse la dispoziție de sistemul limbii.

2. *Competența sociolingvistică* se referă la cunoștințele și deprinderile necesare folosirii resurselor limbii în constituirea relațiilor sociale: cunoașterea și aplicarea regulilor de politețe, a expresiilor înțelepciunii populare, a elementelor care asigură diferențele de registru stilistic (literar – popular, arhaic – neologic, oficial – neoficial – familiar ș.a.), folosirea corespunzătoare a particularităților dialectale, a accentului fonetic și sintactic, în conformitate cu intenția comunicativă. În opinia specialiștilor, «regulile de politețe prezintă unul dintre motivele dintre cele mai importante pentru realizarea unei comunicări eficiente în limba română, deoarece ele variază de la o cultură la alta, generând destul de frecvent neînțelegeri interculturale» [1, p. 79].

3. *Componenta pragmatică* a comunicării presupune realizarea a trei aspecte esențiale: *competența discursivă* vizează modul în care vorbitorul organizează structural mesajul, adaptându-l la contextul comunicațional; *competența funcțională* urmărește formarea capacității de utilizare a instrumentelor lingvistice adecvate pentru o eficientă transmitere a informației atât pe cale scrisă, cât și pe cale orală; *competența de concepere schematică* presupune structurarea mesajului transmis conform unei scheme prestabilite care are ca finalitate asigurarea transmiterii și receptării mesajului conform intenției vorbitorului.

Bibliografie:

1. Cartaleanu, T., Cosovan, O., Goraș-Postică, V. Formare de competențe prin strategii didactice interactive. Chișinău: ProDidactica, 2008. 204 p.
2. Chiș V. Pedagogia contemporană-Pedagogia pentru competențe. Cluj-Napoca: Editura Cărții de Știință, 2005. 270 p.
4. Ferafontov A. De la competența culturală la competența interculturală. Limba Română. Numărul 3(253), 2019. p. 125-129.

METAFORA ÎN OPERA LUI VASILE LEVIȚCHI

Potrivit definiției lui Fontanier, esența metaforei ar consta în «prezentarea unei idei sub semnul altei idei, mai frapante sau mai comune și care, de altminteri, nu este legată de prima decât printr-o anumită adecvare sau prin analogie» [3, p. 10]. Cu alte cuvinte, în metaforă este vorba de transferul de sens, operat sub același nume. În același timp, metaforele sunt instrumente prin care literatura poate explora și contesta realități sociale și culturale, având puterea de a schimba percepții și de a influența gândirea. De la metaforele naturii până la cele care invocă condiția umană, ele ne însoțesc într-o călătorie de descoperire și înțelegere a lumii din jur și a locului nostru în societate.

În literatura română din regiunea Cernăuți un iscusit autor de metafore este Vasile Levițchi, o figură marcantă a culturii române din Bucovina. Personalitatea sa s-a format într-un context de profunde transformări culturale și politice, trăind intens frământările din perioada postbelică și devenind o voce importantă în promovarea limbii și culturii românești. Fiind un susținător fervent al valorilor culturale românești, poetul s-a implicat activ în promovarea literaturii și limbii române, contribuind prin articole și rubrici la diverse publicații. Rădăcinile sale bucovinene, locurile și oamenii dragi îi sunt frecvent surse de inspirație, simbolizând pentru el un spațiu al purității și autenticității artistice [1, p. 106].

În anii '60, Levițchi și-a asumat riscuri pentru promovarea limbii române, publicând la Ujgorod o culegere de versuri în alfabetul latin – *Preludiul primăverii* –, un gest curajos în plină «domnie brejnevistă», care a atras reproșuri și dificultăți politice. Ulterior, a trecut printr-o etapă de transformare poetică, renunțând la tonalitățile imnice și idealizările specifice realismului socialist, pentru a se axa pe valori umane autentice și experiențe personale, consolidând o poezie a valorilor simple și o reîntoarcere la «izvoare» [2, p. 6].

Metaforele din creația lui Levițchi reușesc să surprindă esența trăirilor și experiențelor sale, făcând poeziile accesibile și relevante

atât pentru cititorii din Bucovina, cât și pentru cei care împărtășesc aceleași sentimente de dragoste pentru rădăcini și tradiții.

Drept exemplu avem poezia *Pași cu dor* în care Vasile Levițchi ne arată nostalgia sa față de satul natal, fiind un loc încărcat de amintiri și trăiri profunde. Prin imagini vii și metafore, versurile ne poartă printr-un peisaj plin de pace, unde fiecare pas făcut spre trecut aduce la suprafață valorile simple, dar esențiale ale vieții rurale. Poetul explorează dorul ca o forță care îl leagă de rădăcini și îi încarcă sufletul cu căldura celor mai dragi amintiri, păstrate de-a lungul anilor în inima sa. Prin metafora «pași cu dor de sat lăsat» sugerează dorul care îl îndeamnă pe poet să-și amintească satul, o nostalgie pentru locurile dragi din copilărie; «sub o streășină de deal» – metafora streșinii sugerează protecția pe care dealul o oferă satului, așa cum o casă oferă adăpost sub streășina sa; „poveri de preț” simbolizează amintirile valoroase și lecțiile de viață dobândite în sat, un bagaj spiritual de neprețuit.

În concluzie, metafora reprezintă în poezia lui Vasile Levițchi nu doar un procedeu stilistic, ci un mijloc profund de expresie a identității, memoriei și trăirii. În contextul unei vieți marcate de transformări culturale și politice, poetul folosește metafora pentru a da formă dorului, iubirii față de satul natal și valorilor autentice ale lumii rurale. Prin imagini sugestive și simboluri încărcate de sens, Levițchi reușește să redea esența unei lumi aparent simple, dar profund semnificative, creând o poezie a sufletului, în care cititorii se regăsesc. Astfel, metafora devine puntea dintre real și ideal, dintre trecut și prezent, dintre trăire și expresie poetică.

Bibliografie:

1. Bantș A. Vasile Levițchi: Zborul căderii sporește uimit. *Limba română: revistă de știință și cultură*. Chișinău: Universitatea de Stat «Alecu Russo», 2014. P. 105-108.
2. Bilețchi N. Poezia lui Vasile Levițchi între necesitatea afirmării și imperativul sincronizării. URL:
3. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Poezia%20lui%20Vasile%20Levitichi%20intre%20necesitatea%20afirmarii%20si%20imperativul%20sincronizarii.pdf (accesat la data de 02.04.2025)
4. Popescu M. Metafora în poezia românească postmodernă. *Generația '80*. București: Arvin Pess, 2004. 213 p.

**PARTICULARITĂȚI STILISTICE
ALE DISCURSULUI RELIGIOS. STUDIU DE CAZ:
*PILDA FIULUI RISIPITOR***

Limbajul religios este o realitate complexă, care face parte din cultura noastră și include atât texte de mare profunzime literară și spirituală, cât și scrieri cu scopuri practice sau științifice [2], [3]. Studiul din perspectivă stilistică ne ajută să înțelegem mai bine cum funcționează aceste texte și ce rol are forma acestora în transmiterea mesajului religios [1, p. 54].

Pilda fiului risipitor este un exemplu remarcabil de discurs religios încărcat de sensuri simbolice, emoționale și morale, iar stilul său reflectă această densitate. Narațiunea curge firesc, într-un limbaj accesibil, dar plin de încărcătură afectivă și teologică. Se remarcă o serie de figuri de stil care dau profunzime textului și îl transformă într-o adevărată icoană verbală a pocăinței și a iubirii părintești. De exemplu, repetiția este folosită pentru accentuarea ideilor centrale. Astfel, expresia „mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat” apare de două ori, întărind ideea de renaștere spirituală. În text identificăm și antiteze sugestive: «*mort – înviat*», «*pierdut – s-a aflat*», care scot în evidență transformarea radicală a fiului risipitor. Totodată, opoziția între cei doi fii este construită subtil, prin gesturi, replici și atitudini, fără să fie exprimată explicit ca o judecată.

Lexicul este profund marcat de câmpul religios și afectiv. Verbe precum *a greșit*, *a risipit*, *a venit în sine*, *a sărutat*, *a înjunghiat* (în context sacru, nu violent) contribuie la dinamica interioară și exterioară a personajelor. Substantivele *argat*, *haina cea dintâi*, *vișelul cel îngrășat*, *inel*, *roșcove* nu sunt întâmplătoare – ele sugerează umilința, înjosirea, dar și restaurarea demnității prin iubirea tatălui.

Din punct de vedere sintactic, predomină propozițiile enunțiative și exclamative, care redau fidel replicile vii ale personajelor și starea lor interioară. Observăm frecvența construcțiilor directe, cu subiect exprimat și predicat la timpul trecut, ceea ce menține claritatea firului narativ. În același timp, sunt inserate momente de introspecție, prin

construcții reflexive sau interogative: «Câți argați ai tatălui meu sunt îndestulați de pâine, iar eu pier aici de foame?»).

Emoția este transmisă adesea prin verbe de acțiune încărcate afectiv: *i s-a făcut milă, a căzut pe grumazul lui, l-a sărutat*. Gesturile sunt simple, dar încărcate de tandrețe – o tandrețe care are o valoare aproape sacramentală. Imaginea tatălui care aleargă spre fiul risipitor este una dintre cele mai puternice metafore ale iubirii divine.

Funcțional, textul are o puternică dimensiune pedagogică și moralizatoare. Este construit pentru a mișca inima ascultătorului, pentru a-i trezi conștiința și pentru a oferi un model de iertare și milostivire. În același timp, are o funcție simbolică, reprezentând relația omului păcătos cu Dumnezeu, dar și o funcție retorică – provoacă empatie și reflecție prin contrastul dintre reacțiile fiului risipitor și ale fratelui său mai mare.

Totul este spus cu simplitate, dar cu un rafinament discret, în care fiecare cuvânt are greutatea lui. Este un discurs viu, profund uman, dar și pătruns de o lumină divină care face ca această pildă să rămână una dintre cele mai iubite și grăitoare din Evanghelie.

Pentru elevii clasei a VII-a, cărora această pildă le este propusă în cadrul orelor de literatură română, impactul este în primul rând formativ. Copiii pot învăța din această parabolă despre greșală, responsabilitate, iertare și reabilitare. Este un text care favorizează dezvoltarea empatiei, înțelegerii față de cei care greșesc și conștientizării valorii familiei și a iertării. În plus, prin lectură și interpretarea pildei, elevii au acces la un model narativ simplu, dar profund, care le dezvoltă gândirea morală și capacitatea de a analiza comportamente umane într-o cheie simbolică. Din perspectivă didactică, textul oferă numeroase puncte de reflecție și ocazia de a discuta despre alegeri, consecințe și reconciliere într-un limbaj accesibil vârstei lor.

Bibliografie:

1. Chivu Gh. Scrisul religios, componentă definitorie a culturii vechi românești. Locul textelor bisericești în cadrul scrisului românesc. În: DACOROMANIA (Cluj-Napoca), serie nouă. XVII. 2012, nr. 1. pp. 54-67.
2. Coteanu I. Structura și evoluția limbii române (de la origini până la 1860). București: Editura Academiei, 1981. 244 p.
3. Zafiu R. Diversitate stilistică în româna actuală. București: Editura Universității din București, 2001, 327 p.

ABORDĂRI TEORETICE ALE DEFINIRII CONCEPTULUI DE DISCURS NARATIV

În ultimele decenii, studierea discursului este una dintre problemele actuale ale științei filologice, istoriografia problemei consemnând mai multe etape de cercetare, evoluând de la analiza simplă a discursului, la analiza critică sau multimodală. În analiza discursului determinăm mai multe școli științifice, fiecare dezvoltând o tradiție proprie. Printre acestea se disting școala franceză, școala germano-austriacă și cea anglo-americană. În acest context, T. van Dijk [1] promovează ideea analizei semantice a discursului N. Fairclough [2] propune analiza critică a discursului, iar cercetătorii Jörg Zinken, Iina Helsten și Brigitte Nerlich s-au concentrat asupra analizei mecanismelor retorice, în special asupra structurilor metaforice ale discursului literar [3].

În știința filologică delimităm conceptele de «discurs», «text» și «vorbitură». Deși textul și discursul au trăsături comune, ele nu pot fi similare. Discursul este considerat un text căruia i se adaugă situația. La rândul său, textul este perceput ca un discurs din care situația a fost eliminată. Cu alte cuvinte, discursul reprezintă un text în care se ia în considerare contextul utilizării, în timp ce textul este o comunicare din care acest context a fost exclus. Textul se referă la un enunț concret, care poate avea o structură semantică și gramaticală clară. Discursul, însă, depășește limitele unui text concret și reflectă o situație socio-culturală și pragmatică mai largă, în cadrul căreia are loc comunicarea.

Termenul de discurs narativ este utilizat pentru a desemna ansamblul textelor care reflectă anumite sfere tematice, genuri literare, stiluri artistice și culturale. Principala caracteristică a discursului narativ constă în faptul că acesta reflectă diferite tipuri de discurs, fără a le separa de textul propriu-zis. Opera literară, oglindind diverse aspecte ale lumii reale, capătă, într-un fel, trăsăturile acesteia, integrând în propria structură elemente ale stilurilor funcționale pe care le imită și elemente ale discursurilor pe care le reflectă.

T. van Dijk, subliniază că discursul este un element puternic de influență asupra cititorilor, prin care autorii își exprimă, conștient sau inconștient, prejudecățile ideologice [1]. Totodată, pe lângă funcția de instrument de influență, discursul poate servi drept domeniu de cercetare și determinare a consecințelor operei literare asupra formării sistemului de valori, cunoștințe și convingeri ale cititorului.

Scriitorii își construiesc operele pe baza propriilor convingeri, experiențe și valori, iar aceste aspecte sunt adesea transpuse în text. Prin alegerea temelor, personajelor și conflictelor, autorul își conturează viziunea asupra vieții și o împărtășește cititorului, invitându-l să vadă lumea dintr-o perspectivă diferită. Una dintre cele mai caracteristice trăsături ale discursului narativ este faptul că acesta redă elementele de cultură specifice unei anumite epoci istorice și sociale. Acest aspect se reflectă clar în limbajul discursului narativ, care conține elemente sociolingvistice, clișee și lexic conotativ proprii diverselor grupuri sociale și epoci cărora le aparțin personajele. Acest fenomen este legat de funcția de creare a unei percepții estetice a realității. Astfel, autorul reușește să capteze atenția cititorului prin utilizarea markerelor socio-expresivi ai vorbirii, specifici mediului descris.

Prin urmare, textul artistic posedă trăsături individuale, deoarece reprezintă un ansamblu stabil de semne și este purtător al unui anumit conținut, însă fiecare cititor poate descoperi în el informații diferite. Discursul narativ este întotdeauna comunicativ și constituie un mesaj al scriitorului adresat cititorului, fie că este explicit sau subtil, direct sau metaforic. Acest mesaj reprezintă esența gândirii autorului, modul în care el percepe lumea și dorința sa de a influența, emoționa sau provoca reflecția cititorului.

Bibliografie:

1. Dijk van T. *Discourse Studies. A multidisciplinary introduction*. 2 vols. London: Sage, 1997. Second, one-volume edition, 2011.
2. Fairclough N. *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London and New York: Routledge, 2010.
3. Zinken J., Hellsten I., Nerlich B. *Discourse metaphors*. In: R.Dirven, R.Frank, T.Ziemke & J.Zlatev (eds.). *Body, Language, and Mind*. Vol.2: *Sociocultural Situatedness*. Berlin: Mouton, 2008. P. 363-385.

Патрісія Преотеску
Наукова керівниця – доц. Вринчану Ф. Д.

PARTICULARITĂȚI NORMATIV-FUNCȚIONALE ALE CLASEI LEXICO-GRAMATICALE A INTERJEȚIEI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Clasa lexico-gramaticală a interjecției se caracterizează în limba română printr-o serie de trăsături specifice, care îi conferă unicitate atât din punctul de vedere al formei, cât și din perspectiva funcțiilor îndeplinite în comunicare. În gramatica tradițională, interjecția este definită ca «partea de vorbire neflexibilă cu valoare exclamativă, prin care se exteriorizează senzații, sentimente, manifestări de voință sau se reproduc sunete și zgomote din natură» [1, p. 421]. Așadar, din clasa interjecțiilor fac parte formele pe care le iau în comunicare emoțiile și manifestările de voință ale vorbitorilor, precum și forma atribuită de către vorbitori sunetelor din natură, acestea din urmă fiind numite interjecții onomatopeice.

Deoarece conținuturile exprimate sunt diverse și, practic, imposibil de sistematizat, formele interjecțiilor sunt foarte variate și, în același timp, variabile. Astfel, interjecțiile pot fi formate «dintr-o vocală, o consoană, o silabă sau un număr redus de silabe, adesea repetate: *o! ss! vai! bâldâbâc!* În cuprinsul lor pot apărea sunete sau grupuri de sunete care nu apar în restul vocabularului; din această cauză în scris unele dintre ele sunt notate aproximativ» [1, p. 421]. Prelungirea sunetelor vocalice sau multiplicarea sunetelor consonantice din structura interjecțiilor poate sugera gradarea intensității senzațiilor, sentimentelor, manifestărilor de voință exprimate. De exemplu: *A!* și *Aaa!* (mirarea), *Au!* și *Auu!* (durerea), *St!* și *Sssttt!* (îndemn la liniște/tăcere). Totodată, unele interjecții pot să pară cu formă repetată, conferind valoare eufonică enunțului: *hodoronc-tronc!*, *trosc-pleosc!*, *teleap-teleap!* etc. Alteori, repetarea interjecției are rolul de a sugera un grad ridicat de intensitate a emoțiilor exprimate: *vai! vai!*; *of! of!*; *măi! măi!*.

În gramatica limbii române interjecția este considerată a fi o parte de vorbire neflexibilă, care se deosebește prin conținut și formă atât de părțile de vorbire flexibile, cât și de alte părți de vorbire neflexibile. Ediția nouă a Gramaticii Academiei consideră că «interjecțiile sunt un

fel de semnale lingvistice care nu denotă, ci exprimă diverse senzații, sentimente, impulsuri voliționale sau imită (ori sugerează) diverse sunete și zgomote. Multe interjecții au o semnificație destul de vagă, care se precizează prin contextul situațional sau lingvistic, prin intonație, eventual și prin mijloace de comunicare nonverbale (mimică, gesturi)» [2, p. 657]. În vorbire, unele interjecții dobândesc valoarea de substitute chiar și pentru propoziții. În acest caz, sensul lor specific depinde în mare măsură de context și de situația comunicativă. Astfel, o interjecție precum *A!* poate fi interpretată ca expresie a uimirii, dar și a bucuriei, a durerii, a nedumeriri și chiar a furiei.

Interjecțiile diferă de cuvintele cu sens deplin prin faptul că nu au sens lexical propriu-zis și caracteristici gramaticale, în timp ce părțile de vorbire neflexibile (prepoziții, conjuncții) se deosebesc prin faptul că nu au un rol gramatical obligatoriu (spre deosebire de prepoziții, de exemplu, care marchează raportul de subordonare la nivelul propoziției). Cu toate acestea, interjecțiile dobândesc o deosebită valoare expresivă, având capacitatea de a sugera implicarea emotivă a vorbitorului, precum și de a contribui la realizarea oralității ca trăsătură expresiv-stilistică a unor texte. În același timp, unele interjecții se pot caracteriza prin predicativitate, îndeplinind funcția sintactică de predicat în enunțuri precum: a) *Iată că s-a făcut primăvară*. Fiind urmată de conjuncția subordonatoare simplă *că*, interjecția *iată* dobândește valoare predicativă. b) *Și atunci el pleosc! o palmă*. Interjecția onomatopeică *pleosc* redă sunetul produs în urma unei acțiuni, de aceea poate fi considerată o interjecție-substitut al acțiunii. Din această cauză, ea va îndeplini, ca și verbul pe care îl înlocuiește, funcția sintactică de predicat interjecțional al propoziției.

Unele interjecții pot contracta «relații sintactice datorită unei relații de echivalență semantică pe care locutorul o stabilește între unele dintre ele și anumite cuvinte aparținând altor clase lexico-gramaticale» [2, p. 673]. De aceea, în funcție de context, unele interjecții se pot comporta ca un adjectiv (*Mersul teleap-teleap îi era caracteristic*) sau ca un adverb (*Mersea teleap-teleap*).

Bibliografie:

1. Avram M. Gramatica pentru toți. București: Editura Humanitas, 1997. 600 p.
2. Gramatica limbii române. Vol. I. București: Academia Română, 1963. 437 p.
3. Gramatica limbii române. Vol. I. Cuvântul. București: Editura Academiei Române, 2008. 714 p.

Юстина Сидорук
Наукова керівниця – доц. Паладян К.І.

STUDIAREA LITERATURII NON-FICȚIONALE ÎN ȘCOALĂ: *JURNALUL* LUI CIPRIAN PORUMBESCU

Conform cerințelor noii școli ucrainene, programul școlar al disciplinei literatură română prevede, pe lângă lecțiile de predare-învățare-evaluare, proiectarea și realizarea unor lecții de tip atelier de lectură cu scopul de a stimula interesul pentru lectura textelor literare și nonliterare în rândurile elevilor.

O practică actuală de organizare a unor activități extracurriculare în vederea promovării cărții și lecturii în școală și comunitate este studierea literaturii non-ficționale. Textele nonliterare vizează transmiterea unor informații confirmate de realitate și cercetate științific. Non-ficțiunea se întemeiază pe ideea angajamentului asumat față de adevăr și obiectivitate și se străduiește să reflecte, să expună și să interpreteze, în termenii consecvenței și ai veridicității, lumea și faptele. Spre deosebire de creația literară pur imaginară, uneori inspirată doar parțial din lumea reală, non-ficțiunea pleacă de la premisa necesității de a respecta principiul veridicității și al exactității informației. În acest sens, fidelității de imaginație a creatorului de proză sau poezie trebuie să îi corespundă fidelitatea de documentare a celui care creionează o convorbire, redactează un pamflet sau memoriul unei scene a vieții sociale [1, p. 212].

Literatura non-ficțională se bazează pe fapte reale, informații verificabile și evenimente istorice sau actuale. Exemple relevante includ studiile științifice, biografiile, eseurile, jurnalele, textele istorice și reportajele jurnalistice. Autorii acestui tip de literatură trebuie să respecte rigoarea documentării, să citeze surse și să evite ficționalizarea conținutului. Non-ficțiunea recurge frecvent la tehnici narative împrumutate din ficțiune, precum construirea tensiunii sau caracterizarea, dar fără a altera adevărul faptelor.

În acest context *Jurnalul* «cernăuțean» al lui Ciprian Porumbescu ocupă un loc semnificativ în procesul educațional, fiind o sursă valoroasă pentru înțelegerea vieții culturale, sociale și istorice al orașului eternizat de scriitor. *Jurnalul* a fost redactat de Ciprian Porumbescu în

anul 1879, în perioada când se afla la Cernăuți, oraș ce reprezenta atunci un important centru cultural și educațional al românilor din Bucovina. Apărut ca un răspuns la necesitatea exprimării trăirilor personale, *Jurnalul* prezintă frământările unui tânăr intelectual și artist român, într-un context social și politic complex. Viața studentească de la Cernăuți, evocată în *Jurnal*, reprezintă o frescă detaliată a unui oraș universitar de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Însemnările sale, constituie mărturii fundamentale pentru înțelegerea unui mediu educațional, social și cultural în plină efervescentă. În primul rând, mediul academic de la Cernăuți este definit de o disciplină riguroasă și de prezența unor cadre didactice de prestigiu. Studenții, printre care și Ciprian, frecventează cursuri grele, în care prelegerile sunt adesea obositoare, dar esențiale pentru formarea intelectuală. Într-un pasaj relevant, Ciprian notează: «Mă scol la ora 8, beau o cafea și mă duc la cursuri» [2, p. 55]. Un rol esențial în modelarea vieții culturale și sociale a studenților îl au societățile studențești. Ciprian Porumbescu a fost membru al Societății de Cântare și al altor asociații culturale, contribuind la organizarea de serate muzicale și la promovarea repertoriului muzical românesc. El consemnează: «Mă duc cu Schorsch la Societate, cântăm până la 8 ½ și mergem apoi la cafeneaua noastră» [2, p. 27]. Această însemnare ilustrează viața activă din cadrul societăților culturale, unde repetițiile și concertele erau urmate de dezbateri și socializare în cafenelele frecventate de studenți.

Analiza acestor mărturii, ne dă șansa de a priveghea trecutul orașului în ochii unui artist care a surprins atmosfera și pulsațiile vieții acestuia. Încadrată în efortul de recuperare a mării moșteniri culturale românești și bucovinene, studiarea *Jurnalului* are o valoare aparte, pentru literatura și cultura română.

Bibliografie:

1. Ababilova N. M. Non-fiction translation. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*. Ser.: Philology. No. 66. 2024. P. 212 – 215.
2. Porumbescu C. *Jurnal 1879: Cernăuți-Stupca*. București : Corint Books, 2023. 176 p.

ROLUL PROVERBELOR ÎN EDUCAȚIE

În lumea modernă, în care tehnologiile se dezvoltă rapid, informațiile curg, ritmul vieții este accelerat, iar adevărata frumusețe și profunzimea a relațiilor umane se pierde, educația estetică a tinerilor generații este foarte importantă. Educația estetică nu se referă doar la formarea gustului estetic și capacitatea de a vedea frumusețea lumii din jurul nostru. Acesta este un complex de măsuri care vizează dezvoltarea personalității copilului, a valorilor, punctelor de vedere, formarea sferei emoționale. Proverbele joacă un rol esențial în educație, având o funcție atât didactică, cât și moralizatoare. Ele sun expresii concise ale înțelepciunii populare, transmise din generație în generație, oferind lecții valoroase despre viață, comportament și valori fundamentale.

Termenul proverb provine din cuvântul latin *proverbium* și are ca sinonim pe cel de *paremie*, provenit din greaca veche, de unde și denumirile de *paremiologie*, ca știință care se ocupă cu studiul paremiilor [1, p. 256]. Înțelesul curent al proverbului este de «frază scurtă, de obicei ritmică și uneori rimată, prin care poporul, exprimând rezultatul unei lungi experiențe de viață, pronunță un îndemn, o învățătură, o constatare asupra lumii, o accentuată nuanță morală» [2, p. 72]. Proverbele au o importanță esențială în educație, datorită diferitelor roluri pe care le îndeplinesc. Ele ne ajută la învățare, stimulează gândirea critică și ușurează înțelegerea contextului cultural al graiului. Utilizând proverbele, elevii își pot îmbunătăți vocabularul, și își pot dezvolta abilitățile de exprimare orală și scrisă [3, p. 112]. Proverbele sunt rezultatul acumulării de experiențe colective, oferind lecții clare despre viață. Ele ajută copiii să înțeleagă consecințele acțiunilor lor, fără a fi nevoie să treacă personal prin toate situațiile dificile. De exemplu, proverbul «*Cine seamănă vânt, culege furtună*» îi învață pe elevi că acțiunile lipsite de judecată pot avea consecințe grave.

Educația nu înseamnă doar acumularea de cunoștințe, dar și formarea caracterului. Proverbele transmit principii esențiale precum respectul, cinstea, hărnicia și responsabilitatea. De exemplu, proverbul «*Omul sfîntește locul*» subliniază importanța muncii și a implicării

personale, proverbul «*Minciuna are picioare scurte*» ne arată importanța adevărului și cinstei iar proverbul «*Cine se scoală de dimineață, departe ajunge*» susține disciplina și hărnicia. Fiind scurte și ritmate, proverbele sunt ușor de memorat și folosit în contexte educative. Ele oferă răspunsuri rapide și eficiente la dileme morale sau situații cotidiene, ajutând la luarea deciziilor corecte [4, p. 45].

Potrivit lui Constantin Brăiloiu, proverbul este o «expresie populară, aforistică, memorabilă, cu înțeles moralizator, sentențios, care exprimă un adevăr general valabil, prin analogie, metaforă, comparație, personificare».

Această definiție include și câteva elemente:

Aforistic: proverbul este o expresie concisă și memorabilă, care conține o idee sau o învățătură. *Moralizator*: proverbul exprimă un adevăr general valabil, care are o valoare morală sau educativă. *Popularitate*: proverbul este o expresie a înțelepciunii populare, fiind transmis din generație în generație prin grai viu. *Sentențios*: proverbul are un caracter sentențios, exprimând o idee sau o învățătură cu o forță deosebită. *Analogie, metaforă, comparație, personificare*: proverbele pot folosi figuri de stil pentru a transmite mai eficient mesajul lor.

Proverbele sunt instrumente educaționale puternice, contribuind la formarea caracterului, la transmiterea valorilor morale și la dezvoltarea gândirii critice. Ele rămân o sursă nepuizabilă de înțelepciune, fiind utilizate atât în educația formală, cât și cea informală.

Bibliografie:

1. Academia Română. Dicționarul Explicativ al Limbii Române. București: Univers Enciclopedic, 2016. 1376 p.
2. Candrea I. Dicționar de proverbe și zicători. București: Editura Librăriei Leon Alcalay, 2002. 316 p.
3. Coșeriu E. Omul și limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală. Chișinău: ARC, 2009. 458 p.
4. Dicționar de proverbe și zicători românești. București: Litera Internațional, 2001. 272 p.

ABORDAREA TRANSDISCIPLINARĂ A OPEREI LUI NICHITA STĂNESCU ÎN ȘCOALĂ

Transdisciplinaritatea reprezintă o abordare complexă și inovativă care trece peste granițele disciplinelor tradiționale, integrând cunoștințe, perspective și metode din diverse domenii de studiu. În acest context, literatura este văzută nu numai ca un domeniu autonom, dar ca un spațiu de intersecție între multiple domenii de cunoaștere: filosofie, psihologie, sociologie, științe exacte, arte vizuale, teologie și altele. Acest concept reflectă o viziune holistică asupra realității și a proceselor de cunoaștere, în care granițele între disciplinele academice devin mai fluide, iar frontierele dintre cunoașterea literară și alte forme de înțelegere a lumii sunt dizolvate. Basarab Nicolescu afirma: «Transdisciplinaritatea nu este doar o metodă de lucru, ci o viziune despre lume, un mod de a înțelege complexitatea realității» [3, pag.133].

La nivel literar, transdisciplinaritatea nu se rezumă doar la combinația unor tehnici sau teme din diferite domenii. Ea presupune un proces mai profund, în care literatura devine un teren de experimentare a unor noi paradigme de gândire, permițând convergența unor viziuni diverse asupra experienței umane.

Literatura română îl are drept exemplu pe Nichita Stănescu, care este cunoscut pentru modul în care poeziile sale sunt impregnate de întrebări filosofice și metafizice. Poezia sa nu are o simplă formă de expresie literară, dar un teren în care se confruntă întrebările fundamentale ale existenței, ale condiției umane, ale limbajului și ale cunoașterii. Astfel, în poeziile lui Stănescu se regăsesc abordări care transcend limitele literaturii, integrând gândirea filozofică, în special preocupările existențialiste și ontologice. De exemplu, în poemele sale, el explorează teme precum esența ființei, timpul, identitatea, dar și limitele cunoașterii și ale limbajului. În poezia *Ființa* poetul exprimă ideea că esența ființei nu se reduce la trupul fizic, dar este o realitate fluidă și spirituală, o interacțiune între minte și timp, o căutare continuă a sensului: «Ființa este un punct/ într-un cerc fără început și fără sfârșit/ un punct ce se mișcă/ pentru a nu se pierde./ Ființa este un spațiu/ între

două cuvinte./ între două tăceri». El se joacă cu limbajul și simbolurile pentru a transmite o viziune filosofică asupra lumii și a propriei existențe. Nichita Stănescu întotdeauna este mai interesant decât orice contemporan al său, el rămâne ca un novator și renăscător în literatura română [2, pag. 48].

Stănescu nu se limitează la un limbaj poetic clasic, dar încorporează elemente de gândire științifică în structura sa poetică. De exemplu în poezia *Mare* Stănescu integrează gândirea științifică, scriind despre profunzimea și abstractizarea vieții lui. Poezia sa adesea se joacă cu concepte din fizică, matematică sau chiar logică, dezvoltând un limbaj poetic care se desprinde de convențiile lingvistice uzuale. Prin aceasta, Nichita Stănescu îmbină în mod inedit știința cu arta, propunând un discurs cognitiv, stimulând reflecția și imaginația cititorului într-un mod profund.

În poezia sa, Stănescu folosește metafore și simboluri care se extind dincolo de simpla expresie poetică. Jocul cu poezia e dificilă, destinat a accentua măsuri ale cosmosului, ale poporului poetului și punerea puterii cuvântului în formă nouă impresionează [2, pag.8]. De exemplu, în poeziile sale, cuvintele devin instrumente prin care se poate atinge o înțelegere mai profundă a realității și a legăturilor invizibile dintre diferite domenii ale cunoașterii. Astfel, Stănescu reinterpretează elemente universale, ca iubirea, moartea sau timpul, integrându-le într-un discurs care poate fi citit literar, științific, filozofic sau religios. Stănescu este cunoscut pentru modul în care explorează legătura dintre viață, iubire și moarte, arătându-le ca fiind interdependente și esențiale pentru înțelegerea ființei.

Opera lui Nichita Stănescu este un exemplu clar de transdisciplinaritate în artă, întrucât reinterpretează limitele dintre știință, filozofie, religie și literatură. Poezia sa este un teritoriu unde se întâlnesc și se contopesc diferite domenii ale cunoașterii, iar rezultatul este un limbaj poetic complex.

Bibliografie:

1. Bârsilă M. Dimensiunea lucidă în poezia lui Nichita Stănescu. Pitești: Paralela 45, 2001. 188 p.
2. Mincu Ș. Texte comentate – Nichita Stănescu: poezii. București: Albatros, 1987. 201 p.
3. Nicolescu B. Transdisciplinaritatea. Iași: Polirom, 1999. 176 p.
4. Stănescu N. Integrala poeziei. Iași: Vasiliana '98, 2013. 792 p.

**РОЛЬ ЦЕРКОВНОГО ХОРОВОГО СПІВУ
В БОГОСЛОВСЬКІЙ ОСВІТІ ТА ДУХОВНОМУ
ФОРМУВАННІ МАЙБУТНІХ
СВЯЩЕНОСЛУЖИТЕЛІВ**

Церковний хоровий спів є важливою складовою богословської освіти, оскільки він сприяє всебічній підготовці майбутніх служителів Церкви. У сучасній системі богословської освіти значна увага приділяється формуванню духовної культури саме через музичне виховання, що базується на багатотисячолітніх церковних традиціях. Зрештою, хоровий спів виконує подвійну функцію: з одного боку, він є частиною літургійного життя Церкви, а з іншого – інструментом духовного й культурного розвитку тих, хто присвятив своє життя служінню [2, с. 46].

У процесі навчання майбутні священнослужителі через церковний хоровий спів не лише набувають практичних навичок участі в богослужіннях, а й глибше осягають їхню богословську сутність. Водночас хоровий спів допомагає вірянам зануритися в молитовний стан, налаштовуючи їх на діалог з Богом, а служителям – брати активну участь у цьому процесі [4, с. 88-90]. Більше того, виконуючи літургійні тексти, студенти набувають унікального досвіду сприйняття духовних істин, що передаються через церковну музику.

Завдяки хоровому співу в богословських закладах формується здатність студентів до служіння як через слово, так і через спів. Це поєднання має важливе значення в їхній підготовці, оскільки кожен аспект богослужіння має бути наповнений глибоким розумінням богословських істин. Крім того, хоровий спів дозволяє майбутнім священнослужителям краще пізнати канонічні традиції і вивчити структуру богослужінь, що є фундаментом церковного життя [1, с. 102-104].

У сучасній богословській освіті хоровий спів виконує ще одну важливу функцію – сприяє єдності спільноти. Під час хорового співу студенти переживають спільність мети та молитовний зв'язок

один з одним, що відображає єдність Церкви як Тіла Христового. Це не лише музичне виконання, а й спільне служіння, яке формує у майбутніх священнослужителів глибоке розуміння Церкви як живого організму, де кожен має свою важливу роль.

Сучасна богословська освіта приділяє особливу увагу хоровому співу як важливому методу духовного виховання. В умовах динамічних змін і викликів для Церкви він залишається актуальним не лише як форма літургійної практики, а й як ефективний засіб навчання, що сприяє формуванню священнослужителів, здатних до глибокого богословського осмислення свого покликання. Навчання хоровому співу інтегроване в систему духовної освіти, забезпечуючи гармонійний розвиток майбутніх пастирів не лише як богословів, а й як культурних та духовних лідерів [3, с. 120].

Отже, хоровий спів у богословській освіті не є другорядним елементом, а навпаки – відіграє ключову роль у формуванні майбутніх священнослужителів, формуючи необхідні навички для участі в богослужінні та духовного керівництва спільнотою. Це важливий аспект сучасної богословської освіти, що поєднує теоретичні знання з практичним досвідом, допомагаючи студентам не лише опанувати музичне мистецтво, а й глибше зануритися в духовне життя Церкви.

Список літератури:

1. Гуменюк В. П. Традиції і новації у богословській освіті. Львів : Академічний видавничий центр, 2018. 180 с.
2. Коваль І. І. Церковний спів як засіб духовного виховання. Київ : Духовна література, 2010. 230 с.
3. Кравець Д. І. Хоровий спів як форма спільного служіння у православній церкві. Тернопіль : Духовне видавництво, 2021. 150 с.
4. Петриченко О. М. Музика і літургія: Основи церковного хорового співу. Харків : Церковне видавництво, 2015. 180 с.

Василь Голобородько

Науковий керівник – доц. Лагодич М. М.

УЯВЛЕННЯ ПРО «ПОВНОТУ ЧАСУ» ТА ДЕНЬ ГОСПОДНІЙ

Новий Завіт реалізує старозавітне уявлення про одвічність Бога й незалежність Його від Часу. Тому важливим моментом позачасовості Божого промислу є пророцтва про прихід Месії, що містяться в текстах Старого Завіту і, згідно з християнським богослов'ям, здійснилися в Ісусі з Назарета. Християнські теологи бачать виконання цих месіанських пророцтв у понад більш ніж 100 фрагментах Старого Завіту. Юдейські коментатори, що важливо відзначити, також вважають більшість із них месіанськими [2, с. 4-5].

Низка пророцтв, що цитується євангелістами, стосується Його страстей і смерті. Слова Псалтирі «кинули жереб про одягу мою» та передсмертні слова Христа на хресті «Боже мій, Боже мій, чому Ти мене покинув?» також цитуються в Євангелії як пророцтво про Христа (Мт. 27:46). Псалом 34, в якому детально розповідається про смерть Месії («жодна з його кісток не буде зламана») також цитується євангелістом (Ін. 19:31). Свідectво про Месію знаходять і в Соломона (Прем. 2:12-24; пор.: Мт. 5:10 та Ін. 5:18). Теологи одностайно вважають пісні Слуги Господнього (Іс. 53:1-12) неймовірно точним пророчим описом страждань Ісуса; пор.: Мт. 8:1).

Саме реалізація старозавітних пророцтв про Месію привела до укріплення уявлення про «повноту днів», про виповнення закону. Сам Христос каже, що Він прийшов не зруйнувати Закон Мойсея, а виконати (Мт. 5:17). З приходом Христа відбулося те, що в Новому Завіті іменується «виповненням часу»: Бог послав Свого Сина, народженого від жінки, щоби Той став під Законом, аби викупити підзаконних, «щоб усиновлення ми прийняли» (Гал. 4:4).

У цьому смислі Новий Завіт говорить про майбутній час, коли Бог реалізує свій план щодо буття вповні, і момент остаточного й тотального повернення світу до Творця – часто називають Днем Господа (2 Петр. 3:10).

Вираз «день Господній» має й інше значення. Оскільки Іван, автор Об'явлення, пережив своє видіння саме у неділю, в день, коли воскрес Ісус Христос, то у Християнській Церкві усталилося вживання виразу «День Господній» для позначення вихідного дня, який замінив єврейську суботу. Цей вираз, як ми писали раніше, згадувався неодноразово у Старому Завіті, і знову з'являється у Об'явленні (1: 10). Грецькою мовою він звучав як *κυριακός ἡμέρα*: «Я був у душі Господнього дня», тобто, очевидно, у неділю, воскресний день.

З перших сторіч н. е. неділя була усвідомлена як день святкування й пошани Христового воскресіння, що замінило єврейську суботу. Закономірно, що, коли християнство стало достатньо масовою й авторитетною релігією, Костянтин Великий офіційно оголосив 321 р. неділю днем відпочинку в масштабі імперії.

Список літератури:

1. Біблія. Книги Священного Писання Старого і Нового Завіту: в українському перекладі з паралельними місцями / переклад Патріарха Філарета (Денисенка). Київ, 2004.
2. Penn, J., Johnson, E. & Carter, T. (2017). *The Bible Doctrine of Time*. BaptistLamp.org.

Максим Данильченко
Науковий керівник – проф. Возний І.П.

САКРАЛЬНА ДЕРЕВ'ЯНА АРХІТЕКТУРА XII – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIII СТ. НА ТЕРЕНАХ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ (НА ПРИКЛАДІ ЦЕРКВИ В УР. МАРТИНІВКА, С. ВІКНО)

Сакральна архітектура України – це та ділянка культурної спадщини, в якій наш народ найбільше показав свій талант до мистецтва. Спадщина сакрального будівництва відома нам насамперед з археологічних досліджень чи іконографічних матеріалів. Християнська культова архітектура на території Русі, зокрема в її західних регіонах, мала давні традиції.

Одна з таких оригінальних дерев'яних культових споруд досліджена за 3 км на південний схід від с. Вікно, на березі р. Білий Потік в урочищі Мартинівка [1].

Тут на невисокому пагорбку виявлено рештки дерев'яного давньоруського храму XII–XIII ст.

Північна стіна церкви проходила по лінії 3-х каменів, які знаходилися на певній віддалі один від другого. Тут знайдені декілька залізних кованих цвяхів. Камені розміщувалися на одному рівні й на них, очевидно, лежали дерев'яні підвалини церкви.

Межа південної стінки будови визначається межею глини від долівки церкви. Збереглися фундаменти південно-східної апсидної стіни. Це суцільна кам'яна кладка висотою 0,3–0,4 м складена без вапнякового розчину з рваного каменю-пісковіку. Вцілілі рештки фундаментів дають можливість реконструювати план розкопаної будови. Це була однефна, одноапсидна дерев'яна церква довжиною 7,5 м і шириною 6 м.

В апсидній частині церкви зберігся невеликий шматок давньої підлоги, викладеної з різнокольорових глиняних полив'яних плиток, чотирикутної та трикутної форми. Плитки не містили слідів цем'янки, а були покладені в шар глини.

Долівка храму лежала безпосередньо на чорноземі. Біля північної стіни, в середині храму розкопано кам'яну костяницю з

рештками давніх поховань. Вона складена з окремих пісковикових плит без слідів отісування. Таких плит 4 (три бокових і віко). Дном костяниці служила земля. В середині знаходилися без всякої системи кісткові рештки двох поховань. Жодних речей у костяниці не знайдено.

На південний захід від костяниці лежала кам'яна плита. Вона була зсунена зі свого первісного положення під час прокопування військових окопів. Під плитою не виявлено жодних об'єктів.

На території храму на давній поверхні ґрунту та в глиняному шарі знайдено декілька уламків від давньоруських горщиків та візантійських амфор. Подібна кераміка характерна для Галицької Русі XII–XIII ст. До цього часу слід віднести спорудження дерев'яного храму в Мартинівці. Це підтверджується також знахідками глиняних плиток від підлоги храму. Вони трикутні та чотирикутні, зі скошеними краями, покриті жовтою, зеленою та червоно-коричневою поливою. Подібними плитками вистелені долівки переважної більшості Галицьких храмів XII–XIII ст.

За межами церкви, біля її стін, розкопано п'ять давніх поховань. Усі вони лежали головою на захід, на спині, з руками, складеними на грудях, без домовин. Жодних могильних дарів біля них не знайдено.

Розташування кладовища біля стін церкви було характерним явищем, що ще раз підтверджує існування останньої. Весь культовий комплекс знаходився посередині давньоруського поселення сільського типу.

Отже, досліджена пам'ятка дерев'яної давньоукраїнської культової архітектури (на Буковині виявлено залишки трьох подібних церков) засвідчує значне поширення дерев'яних сакральних споруд на досліджуваних теренах.

Список літератури:

1. Тимошук Б.О. Давньоруська Буковина (X – перша половина XIV ст.). Київ : Наукова думка, 1982. С. 148.
2. Возний І.П. Історико-культурний розвиток населення межиріччя Верхнього Сірету та Середнього Дністра в X–XIV ст. Частина 2. Матеріальна, духовна культура та соціально-історичний розвиток. Чернівці : Золоті литаври, 2009. С. 337.

Марія Малишко
науковий керівник – проф. Возний І.П.

НЕРУХОМА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЮНЕСКО В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ

За загальною кількістю пам'яток різних типів Україну можна віднести до країн з багатою культурно-історичною спадщиною. Зокрема, важливим її складником є спадщина ЮНЕСКО, яка станом на сьогодні налічує 8 найменувань. Серед них пам'ятками культурного нерухомого типу є такі об'єкти: Київ (Софійський собор з прилеглими будівлями, Києво-Печерська лавра), ансамбль історичного центру Львова, Резиденція митрополитів Буковини і Далмації, історичний центр Одеси, Херсонес Таврійський та дерев'яні церкви Карпатського регіону. Функціонування та збереження всіх цих пам'яток поставила під загрозу російсько-українська війна, розпочата країною-агресором у 2014 році, внаслідок якої постраждали не тільки мільйони людей, житлові, економічні та освітні структури, а й важливі пам'ятки культури.

Питання захисту культурних цінностей в умовах збройного конфлікту регулює Гаазька конференція (1907, 1954 рр.), [1] яку вочевидь ігнорує Росія. Метою нашого дослідження є аналіз нерухомої культурної спадщини ЮНЕСКО в умовах російсько-української війни з 2014 року і донині. Це дослідження актуальне, адже відсутня загальна картина стану культурної спадщини в умовах війни, руйнування пам'яток під час широкомасштабного вторгнення, бракує достатнього розголосу та публікацій на всіх рівнях ЗМІ.

Станом на 19 лютого 2025 року ЮНЕСКО підтвердила пошкодження 485 об'єктів з 24 лютого 2022 року – 149 релігійних об'єктів, 249 будівель, що проявляють історичний та/або художній інтерес, 33 музеї, 33 пам'ятники, 18 бібліотек, 1 архів і 2 археологічні об'єкти [2]. Звісно, такого роду пошкодження стали важливою проблемою не з 2022 року, а починаючи з самого початку війни. Наприклад, ще з 2014 року Україна прагне захистити

стародавній Херсонес Таврійський, що розташований на території незаконно окупованого півострова Крим. Проте протягом останніх років ця проблема суттєво загострилася. Внаслідок атак російської армії пошкоджені або зруйновані ряд важливих об'єктів культурної спадщини України, особливо в районах безпосереднього зіткнення збройних сил України з російським агресором. Це установи культури – клуби, будинки культури, бібліотеки, музеї, картинні галереї, архіви, архітектурні та археологічні пам'ятки, культові споруди тощо. Серед них об'єкти культурної спадщини ЮНЕСКО: Спасо-Преображенський собор в Одесі (атака 23.07.2023) та історичні будівлі Львова, особливо на вулиці Стрийській, що є частиною буферної зони історичного ансамблю центра міста (06.07.2023).

Тому через військові дії під загрозою перебувають усі культурні пам'ятки України, і пам'ятки ЮНЕСКО – не виняток. Зважаючи на це, історичні центри Львова та Одеси, а також ансамблі Софійського собору та Києво-Печерської лаври в Києві з 15 вересня 2023 року перебувають у переліку об'єктів Світової спадщини під загрозою [2].

Статистика культурних втрат поповнюється з кожним днем, і наше завдання – забезпечити максимальний розголос та сприяти збереженню пам'яток, їх реставрації та відновленню. Збереження культурної спадщини ЮНЕСКО та національної пам'яті є вкрай важливим елементом формування національної ідентичності та консолідації, що необхідно для підтримання стабільності й розвитку нації під час війни з російським агресором.

Список літератури:

1. Культурна спадщина України, яку зруйнували та знищили окупанти в перебігу російсько-української війни. *Національний інститут стратегічних досліджень* URL : <http://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/kulturna-spadshchyna-ukrayiny-yakuzruynuvaly-ta-znyshchily-okupanty-v> (дата звернення 03.03.2025).
2. Офіційний сайт ЮНЕСКО. URL : <https://www.unesco.org/en/articles/damaged-cultural-sites-ukraine-verified-unesco> (дата звернення 03.03.2025).

Дмитро Тимчук

Науковий керівник – доц. Лагодич М. М.

ДУШПАСТИРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ОУН ТА УПА: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ І ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ СУЧАСНОСТІ

Капеланство відіграло важливу роль у формуванні та діяльності українського війська протягом всієї історії його існування. Особливо це відчувалося у ХХ ст., коли український народ боровся за створення власної держави проти двох тоталітарних режимів: радянського та нацистського. Для бійців, яких їхні вороги переважали і кількісно, і якісно, була необхідна матеріальна, мобілізаційна, ідейна та духовна підтримка і цю функцію намагалися виконати священнослужителі різних церков.

Особливо тяжким періодом у боротьбі за українську державність була Друга світова війна та перші повоєнні роки. Після розколу ОУН в 1940 році саме бандерівська фракція ОУН фактично очолила визвольну боротьбу українців проти загарбників. Головним ворогом ОУН(б) після падіння Польщі у 1939 році став СРСР. Головною причиною був терор, розпочатий радянською владою у 1939, який тривав до самого початку радянсько-німецької війни у 1941 році.

Не в кращому положенні була і Церква на західноукраїнських землях після 1939 р. До прикладу парафії УАПЦ було ліквідовано, священнослужителів зобов'язали перейти в юрисдикцію РПЦ та стати на облік в уповноваженого Ради у справах РПЦ, незгідних висилали, а на їх місце призначали лояльних до Москви панотців [1].

Масово затримували і греко-католицьких священників, їх також чекали висилки, а деяких органи НКВС ліквідовували в перші дні радянсько-німецької війни прямо у в'язницях, де їх утримували. З приходом німецької адміністрації нічого не змінилось – після періоду оманливого затишшя почався новий виток репресій і втілення їх кривавої політики в життя. Ясна річ, серед репресованих були парафіяни обох Церков.

Бачачи страждання власного народу, українське духовенство чимраз більше усвідомлювало важливість боротьби за власну національну державу і це їм додавало рішучості долучитися до спротиву. В 1942–43 рр. почали формуватися перші загони УПА. Їм була необхідна підтримка. В монастирях УГКЦ облаштовувались шпиталі для українських повстанців, подекуди там переховувались самі повстанці та їхня зброя. Для бійців священники відправляли Літургію, вінчали, ховали загиблих, займались пропагандистською діяльністю. Найвидатнішими капеланами були о. Василь Шевчук («Кадило»), о. Роман, о. Андрій (зокрема це капелани групи УПА-Захід) [2]. Один із нещодавно канонізованих Православною Церквою святий – прп. Амфілохій (Йосиф) Почаївський, теж допомагав бійцям УПА не лише як душпастир, але й як лікар [3].

Отже, Церква та національно-визвольний рух у ХХ ст. опинилися в однакових обставинах, що і спонукало священників долучитися до допомоги українському підпіллю і разом з ними боротися за створення власної держави. Хоч ОУН та УПА зазнали тоді поразки, але вони народили нове покоління героїв, прикладів для майбутніх поколінь. Важливу роль у формуванні їх ідейності та моралі зіграли саме капелани, які зробили це не лише словом, але й ділом, допомагаючи всім, чим могли. З проголошенням незалежності України ЗСУ дуже обережно налагоджували стосунки з представниками релігійних організацій. З початком військового вторгнення Росії в Україну в 2014 р. капелани добровільно долучилися до служби в армії, а у 2021 р. прийнято закон «Про військове капеланство».

Список літератури:

1. Гордієнко, В. В., & Гордієнко, Г. М. (2013). Зовнішньополітичні чинники релігійно–церковного конфлікту на Волині в 1941–1944 рр. *Гілея: науковий вісник*, (78), 81-85
2. Ільницький, В. І. «Співпраця греко-католицької церкви з українським визвольним рухом у Карпатському краї ОУН (1945–1954).» *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки* (2015).
3. Кульчинський О. Амфілохій Почаївський – святий УПЦ МП, який допомагав підпіллю УПА. 2010. URL: <https://web.archive.org/web/20120502033055/http://www.istpravda.com.ua/articles/2010/11/19/5074/>

Анна-Кароліна Факас

Наукова керівниця – проф. Чікарькова М.Ю.

ІНТЕРНЕТ-МЕМИ ЯК ФЕНОМЕН ПОСТФОЛЬКЛОРУ. СПЕЦИФІКА ТА ТИПИ

Постфольклор – це новий етап побутування фольклорних традицій в сучасних умовах розвиненої масової комунікації, цифрової культури та урбанізації. На цьому етапі побутують як класичні фольклорні жанри та малі форми, так і нові. Змінюються способи створення, вираження та передачі фольклорних традицій, починають переважати візуальні форми. Так, наприклад, розвивається мережева творчість у різних видах та жанрах. Нами буде розглянуто саме інтернет-меми.

Інтернет-мем – це мала постфольклорна форма, яка поширюється в інтернет-середовищі через тиражування та переосмислення певної культурної інформації; може поширюватись у вигляді зображення, відео, гіфки, тексту, аудіо та поєднувати в собі їх . Специфікою інтернет-мемів є те, що вони поширюються виключно в цифровому середовищі мережі Інтернет, а саме на форумах (2chan, 4chan, Reddit, Tumblr), в соцмережах (Facebook, Instagram, Вконтакте, Tik-Tok), в месенджерах та на сайтах, присвячених створенню та поширенню мемів. Від цифрового середовища поширення залежить і зміст мемів: так у них є текстові елементи (цитата, хештег, фраза), візуальні елементи (зображення, скріншоти) та анімовані елементи (гіф, відео, вайни, анімація). Інтернет-мем, як мала постфольклорна форма, має характерну особливість – стислість його текстової складової, відео- та аудіоряду. Через масову медіакультуру, якій характерна швидка зміна інформації та трендів, меми отримують таку ж характеристику: вони постійно змінюються, тобто швидко стають неактуальними. Постфольклор в інтернеті відзначається тролінгом, іронією, сарказмом, чорним гумором [1, с. 244].

Одним із підходів до класифікації інтернет-мемів є розподіл за їхніми засобами вираження. За класифікацією О. І. Чернікової виділяють такі типи мемів: вербальний, невербальний та комплексний [2]. Вербальні меми найдавніші, адже існували ще до

появи цифрових технологій та засобів масової інформації, і їхнім засобом вираження є текст: наприклад, афоризми, цитати, хештеги, шаблонні фрази. Прикладом такого інтернет-мему можна навести мем «Очікування vs реальність» або «Переходь на темну сторону». Невербальні мему – це мему із візуальним вираженням, які не містять в собі текст; наприклад, відео, гіфки, карикатури, жести, аудіо. До невербального мему можна віднести відео з псом Патроном та піснею KARTA SVITU *Пес Патрон*, адже в ньому поєднується і візуальний, і аудіальний засіб вираження. Комплексними інтернет-мему є ті, що поєднують у собі два або більше засобів вираження з інших типів (наприклад, текст та відео). Відео з котом Степаном, який сидить за столом з келихом вина, та філософським «життєвим» написом – саме комплексний мем.

Отже, інтернет-мему – це специфічний феномен сучасної культури та динамічна форма постфольклору, яка поєднує в собі різні засоби вираження, традиційні механізми фольклору та особливості сучасних технологій і цифрового середовища.

Список літератури:

1. Вощенко В. Ю. Семіотика постфольклору як засіб масової комунікації. *Тези 74-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»* (Полтава, 25 квітня – 21 травня 2022 р.). Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. Т. 2. С. 244–245.
2. Чернікова О.І. Вербальний, невербальний та комплексний мему: класифікація за способом подання та сприйняття інформації в Інтернет-середовищі (на матеріалі англомовних кіномемів). *Вісник КНЛУ*. Серія: філологія. Том 18. № 1. 2015. С. 151–156.

Світлана Венгльовська
Наукова керівниця – асист. Шестакова К. Ю.

РІВЕНЬ ДОБРОБУТУ В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТИ

Добробут є головним показником соціально-економічного розвитку країни, що визначає рівень якості життя. Він складається з таких характеристик: матеріальна забезпеченість, доступ до медичних, освітніх і соціальних послуг, соціальна стабільність, безпеку.

Як підкреслює українська дослідниця С. Завгородня, рівень добробуту визначається за допомогою аналізу ключових показників, серед яких індекс людського розвитку (ІЛР), валовий внутрішній продукт (ВВП) на душу населення, індекс соціальної згуртованості, рівень безробіття та споживчий кошик [3]. Показники добробуту містять не лише економічні категорії, але й соціальні, адже вони є частиною політики соціального добробуту, яку пропонують сучасні розвинені держави. Отже, якими є ці показники в Україні?

По-перше, слід підкреслити, що добробут в Україні залишається на низькому рівні через військовий стан, соціальну нестабільність та економічні виклики. З основних проблем варто навести високу інфляцію, яка на момент 2022 р. складала 26,6%, скорочення ВВП (29,1% за 2022 рік) та збільшення рівня бідності. Наслідками військових дій стали масові міграції населення, руйнування інфраструктури та зростання витрат на соціальну сферу [2]. У свою чергу індекс людського розвитку (ІЛР) в Україні становить 0,734, що робить нас країною з високим рівнем людського розвитку. У загальному рейтингу Україна посідає 100 місце [4].

По-друге, проаналізувавши данні за попередні роки, можна побачити, що показники мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму зросли. Попри це, зміни не покривають реальних витрат, які збільшилися через інфляційні процеси, що у свою чергу негативно впливає на купівельну спроможність населення [1].

Підсумовуючи, слід підкреслити, що рівень добробуту в Україні прямо залежить від воєнних, економічних та соціальних

криз. Поліпшення економічної ситуації, реформування соціальної політики та міжнародна підтримка зможуть допомогти у підвищенні рівня життя. Вживання комплексних заходів та раціональне використання ресурсів стануть ключем до створення кращих умов. Тому нам варто продовжувати стабільний розвиток, зважаючи на виклики сьогодення.

Список літератури:

1. Вдовин, М., & Сухович, Х. (2024). Показники добробуту населення України та інших країн світу: порівняльний аналіз. *Трансформаційна економіка*, (3 (08), 13-18. <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-8-2> (дата звернення: 22.03.2025).
2. Вдовин, М., Зомчак, Л., & Міщук, Т. (2021). Аналітика сучасного стану добробуту населення України. *Економіка та суспільство*, (39). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-77> (дата звернення: 22.03.2025).
3. Завгородня, С. (2023). Добробут як наукова категорія та пріоритети державної політики щодо збереження та зростання добробуту в умовах повоєнного відновлення України. *Науковий вісник: Державне управління*, (2 (14), 181–201. [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-2\(14\)-181-201](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-2(14)-181-201) (дата звернення: 30.03.2025).
4. Програма розвитку ООН (ПРООН). (2024). Україна залишається країною з високим індексом людського розвитку – звіт ПРООН. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/ukrayina-zalyshayetsya-krayinoyu-z-vysokym-indeksom-lyudskoho-rozvytku-zvit-undp> (дата звернення: 22.03.2025)

Іванна Вербицька

Наукова керівниця – доц. Гнатчук О.С.

**РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ
У ТРАНСФОРМАЦІЇ ЖИТТЯ КЛІЄНТІВ
У ЧЕРНІВЕЦЬКИХ ЦЕНТРАХ КРИЗОВОЇ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ
«МІСТО ДОБРА» ТА «ТУРБОТА»**

Соціальні працівники відіграють важливу роль у гуманітарних організаціях, забезпечуючи підтримку та допомогу особам, які опинилися у складних життєвих обставинах. На прикладі чернівецького Центру доброти для мами і дитини «Місто Добра» та Чернівецького комунального територіального центру обслуговування «Турбота» можна простежити, як соціальні працівники сприяють поліпшенню якості життя вразливих груп населення, виконуючи різноманітні завдання, серед яких: соціальна підтримка, консультації, координація допомоги та організація благодійних заходів. Соціальні працівники вищезгаданих центрів піклуються про різні групи населення (про людей похилого віку, дітей, осіб з інвалідністю та внутрішньо переміщених осіб).

Істотним компонентом соціального захисту у такого типу центрах є надання психологічної допомоги, що дозволяє зменшити наслідки стресу, кризи та соціальної ізоляції. Важливе й надання інформації та консультацій щодо захисту прав вразливих категорій населення, забезпечуюче такий спосіб їм доступ до соціальної підтримки, правової допомоги та механізмів захисту від порушень їхніх прав.

У центрі «Місто добра», зокрема, проживають і отримують допомогу сироти з евакуйованих інтернатів, важкохворі одинокі діти, мами з дітьми, ті, хто втратили свій дім через війну, потерпілі через домашнє насилля, а також безпритульні тварини. Серед послуг, які отримують постраждалі, – медична допомога, притулок для тварин та центр каністерапії, департамент захисту прав жінок, інклюзивна школа, академія «Мама шие», дитина не сама, фотогалерея, допомога під час війни тощо. Основні завдання центру: надання притулку, професійно-освітні послуги, пост-супровід

випускників, розвиток дітей, реабілітація. Уся допомога в шелтері – безкоштовна.

У Чернівецькому комунальному територіальному центрі обслуговування «Турбота» отримують соціальні послуги особи з інвалідністю, похилого віку, з невиліковними хворобами, а також з хворобами, що потребують тривалого лікування, особи, які перебувають у складних життєвих обставинах і т.п. Серед пріоритетних завдань центру: 1) виявлення громадян з метою надання їм соціальних послуг відповідно до їхніх потреб; 2) забезпечення якісного надання послуг; 3) внесення відомостей про отримувачів послуг до реєстру; 4) встановлення зв'язків з підприємствами, установами, організаціями з метою сприяння в наданні послуг; 5) здійснення моніторингу надання послуг та оцінювання їх якості. Вразливим верствам населення також надається низка послуг (догляд вдома, соціальна адаптація, медичні послуги, натуральна допомога, транспортні послуги, інформування, консультування, представництво інтересів).

Отже, соціальні працівники відіграють ключову роль у підтримці клієнтів центрів, адже вони є тими посередниками, які сприяють вирішенню складних життєвих ситуацій, знижують рівень стресу у клієнтів і допомагають їм адаптуватися до нових обставин. А самі центри допомоги та підтримки «Місто добра» і «Турбота» виступають інструментами соціальної адаптації, допомагаючи людям відновити рівень життя і впоратися з кризовими ситуаціями.

Список літератури:

1. Комунальна установа Чернівецької міської ради Чернівецький комунальний центр соціального обслуговування «Турбота». URL: <https://dsp.city.cv.ua/pro-departament/chernivetskyi-komunalnyi-tsentr-sotsialnoho-obsluhovuvannia-turbota>
2. Місто Добра Міжнародний центр комплексної допомоги дітям, матерям, бабусям та собачкам. URL: <https://misto-dobra.com.ua/>

Злата Євсега

Наукова керівниця – доцент Медіна Т. В.

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ

Повномасштабна війна спричинила в Україні велику кількість постраждалих, принесла численні виклики. Одним із них є підтримка ветеранів, які повертаються з фронту до цивільного життя. Нашій країні досі бракує досвіду соціальної реабілітації військових, а також ефективних програм їхнього відновлення та соціальної адаптації. Враховуючи це, доцільно звернути увагу на досвід США й Ізраїлю, які напрацювали успішні моделі допомоги ветеранам війни. Соціальна реабілітація ветеранів відіграє важливу роль у забезпеченні їхньої успішної адаптації до цивільного життя після закінчення війни, військової служби. Дослідження їхнього досвіду та впровадження перевірених рішень можуть сприяти створенню дієвої системи підтримки ветеранів та ефективнішої інтеграції у суспільство.

США – держава з великим досвідом участі у війнах, військових конфліктах, тому реабілітація ветеранів є одним із головних напрямів соціальної політики держави. У цій країні існує розгалужена система підтримки ветеранів, яка охоплює різні аспекти їхнього життя, наприклад, соціальна адаптація, психологічна підтримка, професійна перекваліфікація, підтримка з житлом. У 1944 р. запроваджено закон «Про реабілітацію військових», у 1951 р. – Єдиний кодекс військової юстиції, які гарантують фінансову допомогу, надання освіти, житлових пільг та можливостей працевлаштування після військової служби, забезпечення належного судового процесу, соціальної реабілітації та повернення до цивільного життя. Програма «Post-9/11 GI Bill» – державна ініціатива, яка покриває витрати на вищу освіту та надає щомісячну стипендію, що дозволяє ветеранам здобути знання та навички для успішної кар'єри в цивільному житті. Служби зайнятості надають консультації, допомагають у складанні резюме, організують тренінги та сприяють пошуку вакансій. Адміністрація у справах ветеранів «Veteran Benefits Administration» забезпечує

програми житлової підтримки у вигляді кредитів на придбання житла, допомогу в оренді та інші форми підтримки. Це сприяє створенню стабільних умов проживання для ветеранів та їхніх родин, що є важливим елементом успішної адаптації до мирного життя [1].

Ізраїль має багаторічний досвід у постійних війнах та конфліктах, через це країна напрацювала особливий підхід до соціальної реабілітації ветеранів війни. В Ізраїлі немає поняття чи статусу «ветеран». За допомогою звільненим солдатам відповідає Міністерство оборони [2]. Законодавство країни передбачає надання фінансової допомоги, медичного лікування, зокрема лікування ПТСР, працевлаштування та оплати навчання. Держава надає фінансову підтримку ветеранам для здобуття вищої освіти та професійної підготовки, сприяє працевлаштуванню. Ці заходи спрямовані на забезпечення економічної незалежності та соціальної стабільності ветеранів. Важливим аспектом реабілітації є підготовка родин демобілізованих військових до їхнього повернення. В Ізраїлі функціонують спеціальні центри анонімною допомоги, які надають підтримку як ветеранам, так і членам їхніх сімей, сприяючи їх успішній соціальній адаптації. Крім того, громадські організації відіграють значну роль у процесі реабілітації, забезпечуючи додаткові послуги та підтримку, які доповнюють державні програми.

Для України, яка стикається з викликами соціальної адаптації ветеранів, досвід цих країн є важливим орієнтиром. Впровадження перевірених моделей допомоги сприятиме ефективній інтеграції ветеранів у суспільство та забезпеченню їхньої соціальної стабільності.

Список літератури:

1. Костишин Е., Грицанюк В., Шевців Ю. Досвід США щодо реінтеграції ветеранів війни до цивільного життя. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. Вип. 1 (12). С. 11–21. Режим доступу: https://sci.ljubgd.edu.ua/bitstream/123456789/13832/1/Костишин_Грицанюк_Шевців.pdf
2. Левін І. Як Ізраїль піклується про своїх ветеранів? *Мілітарний*. 2024. 4 липня. Режим доступу: <https://mil.in.ua/uk/blogs/yak-izrayil-pikluyetsya-pro-svoyih-veteraniv/>

Микита Комар
Наукова керівниця – доц. Гнатчук О. С.

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ ДЛЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Мобільні додатки стають ефективним інструментом для взаємодії громадян із державними та недержавними організаціями у сучасному світі. Цифрові технології відіграють ключову роль у поліпшенні доступності соціальних послуг. Вони дозволяють отримувати допомогу, консультації та здійснювати важливі операції онлайн, що особливо актуально в умовах пандемій, воєнного стану та інших кризових ситуацій.

Одним із найвідоміших мобільних додатків у сфері соціальних послуг в Україні є «Дія», що забезпечує громадянам доступ до електронних документів, можливість реєстрації бізнесу, подання заявок на виплати та інші державні послуги [1].

Крім того, досить відомим та ефективним додатком є сервіс для реєстрації новонароджених, отримання соціальних виплат для сімей із дітьми – «єМалятко». А для подачі заявок на соціальну допомогу в територіальних громадах діє мобільний додаток «Соціальна громада».

На міжнародному рівні мобільні додатки також активно використовуються для підтримки соціально вразливих груп.

Зокрема, наприклад, додаток «Be My Eyes» – це мобільний сервіс, що допомагає людям із вадами зору, надаючи можливість отримувати відеодопомогу від волонтерів у режимі реального часу, та об'єднує понад 6 млн. користувачів по всьому світу [2]; додаток «Too Good To Go» сприяє боротьбі з продовольчими відходами, дозволяючи ресторанам, кафе та супермаркетам продавати надлишкову їжу за зниженими цінами малозабезпеченим верствам населення [3].

Вищезазначені мобільні додатки для надання соціальних послуг мають значний потенціал для поліпшення соціальної сфери,

підвищення ефективності управління та доступності послуг для населення.

Провівши SWOT-аналіз даного питання, можемо узагальнити основні переваги мобільних додатків у соціальній сфері, серед яких: *оперативність* (користувачі можуть швидко отримувати інформацію та послуги без необхідності фізичної присутності); *доступність* (мобільні додатки здатні використовувати люди з обмеженими можливостями, а також жителі віддалених регіонів); *прозорість* (цифровізація соціальних послуг зменшує корупційні ризики та сприяє ефективному розподілу ресурсів); *автоматизація* (завдяки алгоритмам штучного інтелекту знижується навантаження на державні органи та оптимізується робота з громадянами).

Щодо викликів у процесі впровадження мобільних додатків, то виокремлюємо такі, як:

1) *безпека даних* (ризик витоку персональної інформації через кібератаки або неналежний рівень захисту);

2) *технологічна нерівність* (не всі громадяни мають доступ до сучасних смартфонів або стабільного інтернет-з'єднання);

3) *юридичні обмеження* (адаптація законодавства до цифрових реалій є необхідною, проте складною процедурою).

Отже, вважаємо, що майбутнє соціальних послуг – за цифровими технологіями. Адже розширення функціональності мобільних додатків дозволить отримувати комплексні соціальні послуги в одному сервісі, а співпраця держави з приватним сектором у розробці технологічних рішень призведе до поліпшення соціальної підтримки. Водночас необхідно подолати цифрову нерівність, посилити кібербезпеку та інтегрувати різні системи для більш ефективного функціонування.

Список літератури:

1. Міністерство цифрової трансформації України. «Дія». Офіційний сайт. URL: <https://thedigital.gov.ua>
2. Be My Eyes – мобільний додаток для людей з вадами зору. URL: <https://www.bemyeyes.com>
3. Too Good To Go – мобільний додаток для боротьби з харчовими відходами. URL: <https://toogoodtogo.com>

Діана Лисенко
Наукова керівниця – доц. Гнатчук О.С.

МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ У ГРОМАДІ (НА ПРИКЛАДІ НОВОДМИТРІВСЬКОЇ ОТГ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Для того, щоб приймати обґрунтовані рішення щодо подальшого розвитку чи коригування соціальних програм у громадах, необхідне запровадження ефективних методів оцінки [1, 2]. Серед найбільш дієвих можна визначити, зокрема, такі: *кількісні методи оцінки* (анкетування та соціологічні опитування, статистичний аналіз, моніторинг показників); *якісні методи оцінки* (фокус-групи, глибинні інтерв'ю, метод кейс-стаді); *комплексні (змішані) методи* (SWOT-аналіз, метод «До – Після», порівняльний аналіз); *методи оцінки на основі участі громади* (громадські слухання, метод картування проблем, партисипативне оцінювання); *експертні методи оцінки* (метод Дельфі, аудит соціальних програм) та ін.

Для оцінки ефективності соціальних програм, що реалізуються в Новодмитрівській ОТГ, нами застосовано кілька методів збору та аналізу даних. Основним інструментом оцінки став анкетний опитувальник, розроблений з урахуванням специфіки соціальних програм громади та потреб її мешканців. Опитування проводилося серед 50 респондентів, що дозволяє отримати репрезентативні дані для аналізу впливу соціальних ініціатив на громаду [3].

На нашу думку, метод анкетування є ефективним методом збору кількісних і якісних даних, оскільки дозволяє охопити широке коло осіб за відносно короткий період часу.

Для отримання достовірної інформації про ефективність соціальних програм, окрім анкетування, були використані офіційні звіти місцевих органів влади, що здійснюють управління та реалізацію соціальних програм. Ці звіти містять дані про кількість осіб, які зверталися за допомогою, розподіл фінансування програм, а також інформацію про виконання встановлених цілей і завдань.

Аналіз звітів дозволив оцінити, як місцева влада розподіляє ресурси для соціальних ініціатив, яка частка бюджету витрачається на підтримку вразливих верств населення, і чи існують неефективні або мало завантажені програми. Цей метод важливий, оскільки дозволяє побачити макроскопічну картину виконання соціальних ініціатив і коригувати їх на основі реальних результатів.

Результати опитувань, проведених серед 50 респондентів, надали значну кількість якісних та кількісних даних. Вони відображають реальний стан речей з точки зору громади: рівень задоволення соціальними послугами, доступність програм, швидкість отримання допомоги, а також сприйняття ефективності цих програм жителями.

Важливим джерелом досліджень є звітність соціальних центрів та інтерв'ю з їх представниками, де надаються відомості про кількість звернень за допомогою, типи наданих послуг, а також оцінка досягнення цілей програм, що здійснюються в громаді.

Отже, методи оцінки ефективності соціальних програм у Новодмитрівській ОТГ включають анкетування серед громадян, інтерв'ю з представниками органів влади, а також аналіз офіційних звітів і результатів наданих послуг. Основними критеріями для оцінки ефективності є доступність, якість, ефективність, фінансова ефективність та інтеграція в суспільство. Зібрані дані дозволяють не лише оцінити поточний стан соціальних ініціатив, але й виявити слабкі місця для подальшого їх вдосконалення.

Список літератури:

1. Закон України №280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» URL; <https://www.president.gov.ua/documents/28097-vr-57>
2. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» №586-XIV. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/586-xiv-709>
3. Місцеві цільові програми: відповіді на поширені запитання громад. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/586-xiv-709>

РОЛЬ МОРАЛЬНО-ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У СОЦІАЛЬНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ

Ефективність соціального забезпечення залежить не лише від економічних чинників, а й від рівня суспільної моралі та етичних норм, які домінують у суспільстві. Принципи гуманізму, справедливості, рівності та солідарності формують політику соціального захисту, спрямовану на підтримку вразливих категорій населення – людей з інвалідністю, пенсіонерів, дітей-сиріт, малозабезпечених сімей. Держава, що ґрунтується на моральних ідеалах, створює систему соціальної підтримки, яка забезпечує гідні умови життя для всіх громадян.

Предмет вивчення етики – принципи гуманізму, співчуття, терпимість, а все це є невід’ємними аспектами соціального забезпечення. У цій сфері часто потрібно приймати рішення, а оскільки це робота з живими людьми, то неможливо створити алгоритм, який дасть відповідь на кожну ситуацію. Часто фахівцю доводиться самому вирішувати, як краще вчинити. І ефективність такого рішення буде залежати від його етичних стандартів.

Проте володіти ідеальними моральними поглядами неможливо. Будь-який працівник завжди буде мати дещо викривлене розуміння світу, бо існує людський фактор. Тому потрібно відповідати хоча б певним базовим характеристикам та володіти основними моральними компетенціями, які допоможуть не переходити межу дозволеного. Орієнтири для фахівців соціальної сфери закріплено Етичним кодексом спеціалістів із соціальної роботи, в основу якого покладено міжнародні етичні принципи і стандарти соціальної роботи [1].

Соціальне забезпечення не обмежується лише матеріальною допомогою, а включає також психологічну підтримку, доступ до якісної освіти, медицини, рівні можливості для самореалізації. У сучасному світі гуманістичний підхід передбачає не просто допомогу нужденним, а створення умов для їхньої інтеграції в суспільство, щоб вони могли реалізовувати свій потенціал.

Кожна соціальна роль вимагає різні зразки поведінки. До прикладу, лікареві інколи допустимо не одразу розповісти пацієнту всі деталі його стану, щоб не завдати хворому ще більшої шкоди. У той час для адвоката чи прокурора такий вчинок є абсолютно хибним, бо у їхній сфері потрібно завжди говорити лише те, що відповідає дійсності. Отже, неможливо дотримуватися правила «завжди говорити правду».

Натомість потрібно сфокусуватися на самій меті. Професійно-етичні цінності можуть відрізнятися від загальноприйнятих. Вони є не просто ідеалами, а набором критеріїв для прийняття рішень, від опанування яких залежить успішність професійної діяльності. Фахівець із соціального забезпечення повинен покладатися не на конкретну формулу, а на принцип гуманізму. Лише в цьому випадку діяльність працівника можна вважати повноцінною.

Толерантність у соціальній роботі надзвичайно важлива, оскільки вона спрямована на уникнення будь-якої упередженості. Соціальний працівник зобов'язаний підтримувати та сприяти реалізації прав людини, демократії, отже, відмовитися від догматизму, абсолютизації певних переконань [2].

Отже, морально-гуманістичні засади відіграють ключову роль у сфері соціального забезпечення, визначаючи не лише загальні етичні рамки, а й підходи до прийняття рішень у проблемних ситуаціях. Рівень емпатії, взаємодопомоги та відповідальності кожного визначає, наскільки суспільство здатне підтримувати тих, хто опинився у складних життєвих обставинах. Морально-гуманістичні засади не тільки впливають на соціальне забезпечення, а й визначають його якість та спрямованість, роблячи його більш людяним і дієвим.

Список літератури:

1. Кияниця З. П. Соціальна робота із вразливими сім'ями та дітьми. Частина перша: Сучасні орієнтири та ключові технології. Київ, 2017. Режим доступу: <http://www.p4ec.org.ua/upload/education/library/1513689511.pdf>
2. Хлебнік С. Р. Етика соціальної роботи: Навчально-методичний посібник. Ніжин, 2023. Режим доступу : <https://surli.cc/ytzahn>

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА БІЖЕНЦЯМ У ШВЕДЦІЇ: МЕХАНІЗМИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ

У сучасному світі питання соціальної допомоги біженцям набуває особливої актуальності. Швеція є однією з провідних країн Європи, яка впроваджує масштабну соціальну політику для підтримки новоприбулих. Завдяки ефективній системі соціального захисту ця країна забезпечує біженцям доступ до фінансової допомоги, медичних послуг, житла, освіти та інтеграційних програм. На думку фахівців Національної ради охорони здоров'я і соціального забезпечення країни, *«Швеція демонструє найвищий рівень соціальних виплат. Динаміка виплат за останнє десятиріччя є позитивною. Середньомісячна допомога у цінах 2020 року в євро порахована по курсу 1 крона: 0,1 євро. В 2020 році порівняно з 2011 роком середньомісячна сума соціальних виплат збільшилася на 14,16 %»* [1].

Механізми соціальної допомоги новоприбулим такі:

- 1) грошова підтримка для покриття витрат на житло, харчування, одяг;
- 2) безоплатний доступ до медичних послуг;
- 3) освітні програми (зокрема курси шведської мови – *SFT*);
- 4) сприяння працевлаштуванню через персоналізовані програми адаптації (*etableringsprogrammet*)» [2].

Окрім того, процес надання допомоги координує Шведське міграційне агентство (*Migrationsverket*). Реалізацію інтеграційної політики забезпечують муніципалітети у співпраці з місцевими установами служби зайнятості, охорони здоров'я та освіти [3]. Швеція вкладає значні ресурси у соціальний супровід біженців. Ефективність допомоги виявляється через показники залучення до ринку праці, рівень мовної адаптації, участь у громадському житті. За даними ОЕСД, *«понад 60% біженців працевлаштовуються впродовж 5–7 років після прибуття до країни, що є досить високим показником для Європи»* [4].

Проте Швеція також стикається з певними викликами: мовний бар'єр, соціальна ізоляція, психологічна адаптація біженців і навантаження на муніципальні бюджети. Це вимагає постійного вдосконалення соціальної політики, урахування індивідуальних потреб новоприбулих і тісної взаємодії з громадськими організаціями.

Підсумовуючи, зазначимо. *По-перше*, соціальна допомога біженцям у Швеції є важливим елементом державної політики, спрямованим на забезпечення базових потреб, медичної підтримки, освіти та інтеграції в суспільство. Комплексний підхід дозволяє ефективно залучати мігрантів до ринку праці та громадського життя. *По-друге*, шведська модель соціального захисту базується на принципах рівності, державного фінансування, поєднанні універсальних і цільових програм допомоги. *По-третє*, подальше вдосконалення механізмів соціальної підтримки біженців потребує балансу між державним фінансуванням та заходами, що стимулюють економічну самостійність новоприбулих. Отже, розбудова ефективної системи соціальної допомоги біженцям у Швеції сприятиме їхній швидкій інтеграції, підвищенню рівня добробуту та забезпеченню соціальної стабільності в країні.

Список літератури:

1. Офіційний сайт Національної ради охорони здоров'я і соціального забезпечення Швеції. URL: <https://www.socialstyrelsen.se/en/statistics-and-data/statistics/> (дата звернення: 16.03.2025).
2. Government Offices of Sweden. Migration and integration policy : офіц. сайт. URL: <https://www.government.se/government-policy/the-governments-priorities/migration-and-integration/> (дата звернення: 16.03.2025).
3. Migrationsverket. About the Swedish Migration Agency : офіц. сайт. URL: <https://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency.html> (дата звернення: 16.03.2025).
4. OECD. Working Together for Local Integration of Migrants and Refugees in Sweden. 2018. URL: <https://www.oecd.org/sweden/working-together-for-local-integration-of-migrants-and-refugees-in-sweden-9789264305860-en.htm> (дата звернення: 16.03.2025).

РЕФОРМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Реформи соціальної політики в контексті повоєнного відновлення відіграють ключову роль у відбудові суспільства, забезпеченні стабільності та інтеграції вразливих груп населення. Війна спричиняє значні демографічні, економічні та соціальні зміни, які вимагають комплексних заходів з боку держави та міжнародних партнерів для подолання кризових явищ і формування стійкої соціальної системи. Отже, *метою* наукового пошуку є визначення пріоритетних напрямків у реформуванні соціальної політики України в контексті повоєнного відновлення. Від початку повномасштабного вторгнення ця проблема порушується у роботах українських дослідників [1; 2]. Серед запропонованих науковцями напрямків реформування можна виділити найбільш пріоритетні.

По-перше, одним із головних аспектів реформування соціальної політики є підтримка постраждалого населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, сімей загиблих, людей з інвалідністю та інших вразливих категорій. Держава має забезпечити належний рівень соціального захисту, доступ до медичних послуг, освіти та працевлаштування. Важливим кроком є створення ефективних програм реабілітації та адаптації для військовослужбовців, що повертаються до мирного життя. *По-друге*, значущий напрямок – відновлення ринку праці та розвиток економічних можливостей. Війна спричиняє масове безробіття, руйнування підприємств та зменшення трудових ресурсів, що вимагає впровадження програм перекваліфікації, стимулювання малого та середнього бізнесу, залучення інвестицій і створення нових робочих місць. Особлива увага повинна приділятися регіонам, які найбільше постраждали від бойових дій, шляхом надання податкових пільг, грантової підтримки та розвитку місцевих громад [2].

По-третє, окремо слід розглядати питання реформування соціального забезпечення та пенсійної системи. Повоєнна ситуація змушує переглядати принципи соціальних виплат, перерозподіл

бюджетних коштів і впровадження інноваційних механізмів фінансування, таких як публічно-приватне партнерство та міжнародна технічна допомога. Забезпечення фінансової стійкості системи соціального захисту потребує модернізації механізмів оподаткування, боротьби з тіньовою зайнятістю та розширення бази платників внесків. *По-четверте*, освітня політика та соціальна інтеграція населення також є важливими компонентами реформ. Необхідно забезпечити рівний доступ до освіти для дітей, які постраждали від війни, створити психологічну підтримку для школярів і студентів, а також розвивати освітні програми, що сприятимуть підготовці кадрів для відбудови країни. Актуальне питання соціальної згуртованості, що передбачає активну участь громадянського суспільства, волонтерських організацій та міжнародних партнерів у процесах відновлення [1, с. 15-22].

Підсумовуючи, варто погодитися з групою українських дослідників, що успішна реалізація реформ соціальної політики в повоєнний період можлива лише за умови комплексного підходу, тісної взаємодії державних інституцій, громадськості та міжнародної спільноти [1]. Важливо не лише подолати наслідки війни, але й закласти основу для сталого соціально-економічного розвитку, підвищення добробуту громадян і формування більш стійкого суспільства.

Список літератури:

1. Бурлай Т. В., Дмитрук Д. А., Костриця В. І., Левін Р. Я. Політика соціальної якості: теорія та міжнародні підходи в контексті завдань повоєнної реконструкції України. *Український соціум*. 2022. № 3 (82). С. 9–30. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/9_27_No-382_2022_ukr.pdf (дата звернення: 23.03.2025).
2. Ломоносова Н. *Соціальний захист у повоєнній Україні: час змінювати підходи*. 21.06.2022. Аналітичний центр CEDOS. URL: <https://cedos.org.ua/soczialnyj-zahyst-u-povoyennij-ukrayini-chas-zminyuvaty-pidhody/> (дата звернення: 18.03.2025).

ЗМІСТ

Підсекції

«Українська журналістика в умовах війни» та «Сучасні масмедійні тренди»

<i>Варфоломеєва Д.</i> Використання формату аудіоподкастів при висвітленні теми психічного здоров'я	3
<i>Горбатюк Л.</i> Популяризація інноваційної діяльності засобами медіа: проєкт «Майбутнє професій» у контексті регіональної наукової комунікації	5
<i>Двернічук О.</i> Монтаж промоційних відео для освітніх установ: практичні аспекти та вплив на аудиторію	7
<i>Демянчук В.</i> Камера проти кулі: буковинські журналісти на фронтах війни	9
<i>Дмитрієва В.</i> Особливості підготовки воєнного репортажу в українських онлайн-медіа під час повномасштабного вторгнення	11
<i>Культасова А.</i> Підвищення обізнаності населення шляхом медіа про Борщівник Сосновського	13
<i>Кушнір Л.</i> Воєнні історії: журналістика як інструмент формування нових суспільних настроїв	15
<i>Лаврук Н.</i> Виклики війни: нове обличчя коломийських медій	17
<i>Маціборська І.</i> Вплив повномасштабного вторгнення на сферу подкастингу в Україні	19
<i>Пасайлюк Є.</i> Від УПЦ до ПЦУ: трансформація релігійного ландшафту Буковини у ракурсі медій	21
<i>Скомороха С.</i> Тенденції книжкових блогів та їхній вплив на популяризацію читання в Україні	23
<i>Титор М.</i> Висвітлення в українських онлайн-медіа матеріалів про реформу «Нової української школи»	25
<i>Тонюк М.</i> Тема музеїв Косівщини у локальних медіа	27
<i>Тулік А.</i> Статична та динамічна інфографіка як інструмент візуалізації даних	29

Фарбатюк А. Використання штучного інтелекту для створення візуального контенту, аудіо- та відеоматеріалів	31
Шеремет О. «РАДІОДЕНЬ» – проєкт Українського радіо, що об'єднує	33
Штефаніч Н. Особливості персоналізації реклами в медіа	35

Підсекція

«Актуальні проблеми сучасної історії зарубіжної літератури та теорії літератури»

Бирбюк Х. Постапокаліпсис як метажанр: поетика роману Роджера Желязни «Проклін-зона»	37
Калуські К. Комедія Францішека Заблоцького «Фірцик у сватанні» як зразок класицистичної комедії	39
Літвінчук А. Творчість Джуліана Барнса в українському літературному та літературознавчому дискурсах	41
Матвішин К. Гендерна тематика у творчості Бернардин Еварісто	43
Піх О. Антиутопічний мотив виживання: романи С. Кінга «Довга хода» та С. Коллінз «Голодні ігри»	45

Підсекція

«Актуальні проблеми історії та сучасного функціонування української мови»

Батуліна А. Мовні символи в інтимній ліриці Павла Тичини	47
Боднар Ю. Порівняльний аналіз гімну й панегірику як мовних жанрів	49
Бурдельна К. Символіка лексеми хата в повісті Галини Пагутяк «Уріж та його духи»	51
Бурик В. Мікротопонімія села Брідок Чернівецького району Чернівецької області як об'єкт ономастики	53

Василашко М. Назви кольорів як складник вестіальної лексики у творенні мовного портрета персонажів оповідання «Меланхолійний вальс» Ольги Кобилянської	55
Ватрич Л. Онімний простір у творчому доробку письменниці Світлани Талан	57
Воробей О. Мовні засоби впливу в публіцистичних текстах (на основі сайту «Українська правда»)	59
Гаврилян А. Характеристика спонукальних конструкцій як засобу мовного впливу	61
Гебеш А. Оніми в шкільному курсі української мови як засіб формування національної самосвідомості школярів	63
Гіршміллер К. Мовлення як складник мовного портрета персонажів у збірці новел «Синя книжечка» В. Стефаника	65
Гоєк Н. Вивчення літературно-художніх онімів у ЗЗСО (на матеріалі збірки новел Марії Матіос «Нація»): методичний аспект	67
Гордаш А. Мовна гра в шкільному середовищі: творення та функціонування прізвиськ як складника дитячої комунікації	69
Горобець В. Особливості невербального спілкування у романі Макса Кідрука «Доки світло не згасне назавжди»: гендерний аспект	71
Гриневич Г. Взаємовплив польської та української мов: міркування щодо окремих аспектів	73
Дарійчук А. Семантичні особливості фразеологізмів з компонентом-зоонімом у лексиці буковинських говірок	75
Дробченко Я. Квантитативні слова в українській мові (на матеріалі поезії М. Вінграновського)	77
Дубинець І. Трансформація фразеологізмів у романі «Месопотамія» Сергія Жадана	79
Іваночко Є. Роль казки у розвитку мовлення учнів середньої школи	81
Кифорак А.-І. Функціонально-семантичні особливості лексеми «Бог» у творах Марії Матіос та Василя Шкляра	83
Мікітчук О. Функційне призначення номінативних речень у драматичних творах Івана Карпенка-Карого	85

<i>Мотрюк Д.</i> Функціонування фемінітивів у контексті основних учнівських компетентностей НУШ	87
<i>Музика С.</i> Морально-етичні засади формування учня/учениці в НУШ на прикладі комунікативних моделей поведінки персонажів у творах Євгенії Сенік	89
<i>Порощук Н.</i> Формування медіаграмотності в учнів закладів загальної середньої освіти: протидія маніпуляціям у соціальних мережах	91
<i>Продан А.</i> Функційний потенціал антропонімів у мовостилі Марії Матіос (на матеріалі роману «Солодка Даруся»)	93
<i>Романюк І.</i> Сучасні методи роботи з лінгвістичною казкою на уроках української мови	95
<i>Савечко Ю.</i> Фразеологізми з колоронімами на уроках української мови у ЗЗСО	97
<i>Сливчук І.</i> Питання походження і розвитку української мови в шкільних підручниках	99
<i>Швайко М.</i> Соматична лексика як засіб творення мовного портрета в повісті Анатолія Дімарова «Прожити й розповісти»	101

Підсекції

***«Функційний потенціал та дискурсивно-жанрові параметри різнорівневих мовних одиниць»,
«Лінгвостилістичні аспекти письменницького ідіолекту»,
«Актуальні проблеми лексикології,
лексикографії та словотвору»,
«Лінгводидактичні засади вивчення української мови»
та «Інноваційні технології викладання української мови»***

<i>Виноградова О.</i> Синтаксичні засоби експресивізації в газетному дискурсі (на матеріалі онлайн-видання «Українська правда»)	103
<i>Гамалюк А.</i> Комунікативний підхід до вивчення приєменників на уроках української мови в ЗЗСО	105

<i>Гречак О.</i> Словотвірна експресія як ознака ідіостилу Валерія Шевчука (на матеріалі роману «Дім на горі»)	107
<i>Громей Л.</i> Синтаксичні експресеми в поетичному дискурсі Ганни Саблук.	109
<i>Гурей О.</i> Мовна репрезентація дитячої свідомості в новелі Михайла Івасюка «Пігулки для матері»	111
<i>Жебчук М.</i> Семантичні угруповання лексики календарної обрядовості гуцульського говору	113
<i>Забродська М.</i> Еліптичні конструкції в повісті «Солодка Даруся» Марії Матіос	115
<i>Зінкевич Ю.</i> Функційний потенціал незакінчених конструкцій у мовотворчості Марії Матіос	117
<i>Ігнатюк М.</i> Методичні аспекти вивчення односкладного речення на засадах компетентнісного підходу	119
<i>Каралаш А.</i> Специфіка лексичного повтору (на матеріалі мови збірки Ліни Костенко «Триста поезій»)	121
<i>Константинюк Ю.</i> Монологічне мовлення в контексті використання проєктних технологій на уроках української мови	123
<i>Корольова С.</i> Фонетичні особливості українських скоромовок	125
<i>Крива В.</i> Відношення альтернативності в простому реченні (на матеріалі художнього дискурсу Марії Матіос)	127
<i>Кучер М.</i> Місце пунктуації в шкільному курсі української мови	129
<i>Лакуста Ю.</i> Дендроніми в українській діалектній мові	131
<i>Левицька Т.</i> Речення зі звертаннями як засіб експресивного синтаксису у творах сучасних поетів	133
<i>Лерку М.</i> Методи навчання усного діалогічного мовлення на уроках української мови в ЗЗСО	135
<i>Лободюк О.</i> Мовно-стилістична функціональність морфологічних засобів у прозових творах Василя Кукульняка для дітей	137

<i>Люкинюк М.</i> Складнопідрядні речення як засіб самовиразності в епістолярії Сильвестра Яричевського	139
<i>Лункашу А.</i> Вивчення іменника на уроках української мови: традиційні та інноваційні методи	141
<i>Лютик Х.</i> Основні завдання та функції позакласної роботи з української мови в ЗЗСО на сучасному етапі розвитку освіти в Україні	143
<i>Маринюк О.</i> Семантико-стилістичні особливості демінутивів у поетичних творах для дітей Ірини Мойсей	145
<i>Микитюк В.</i> Лексичні одиниці з образним компонентом значення – як джерело питомої лексики в перекладній частині «Російсько-українського словника» Овсія Ізюмова	147
<i>Митрик Я.</i> Принцип проблемності на уроках української мови: іменні частини мови	149
<i>Міненко А.</i> Особливості фразеологічного складу роману «Дідо Іванчік» Петра Шекерика-Доникова	151
<i>Молдован І.</i> Інформаційно-комунікативні технології як засіб формування синтаксичної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти	153
<i>Мудрак Х.</i> Лексичні особливості роману Віри Китайгородської «Обличчям до стіни»	155
<i>Нагірна І.</i> Індивідуально-авторські новотвори як об'єкт вивчення на уроках української мови в ЗЗСО (на матеріалі художніх творів Оксани Забужко)	157
<i>Остафійчук А.</i> Науково-методичні підходи до вивчення фонетики у 5 класі Нової української школи	159
<i>Отку В.</i> Інтегроване навчання в НУШ у розрізі мовної освітньої галузі	161
<i>Пелехата Р.</i> Проектні технології в контексті вивчення морфології української мови	163
<i>Радик В.</i> Вивчення діалектології на факультативних заняттях у ЗЗСО (на матеріалі говірки села Василів Заставнівського району Чернівецької області)	165

Роїк Н. Лінгводидактичні підходи до навчання української мови в закладах загальної середньої освіти	167
Саблук Я. Урок української мови крізь призму реалізації принципу креативності	169
Сидоряк А. Складні слова як важливе джерело іменникових синонімів у «Російсько-українському словнику» за ред. А. Кримського та С. Єфремова	171
Синюшкович С. Мовно-естетичні знаки національної культури в художніх текстах письменників Буковини	173
Скрикуляк Г. Діалектизми, архаїзми та розмовна лексика в приватному листуванні Івана Франка	175
Стринатко М. Типологічна класифікація навчальних проєктів	177
Червінко Н. Іронія як засіб вторинної номінації в епістолярному дискурсі Ольги Кобилянської	179
Чорна А. Лексика на позначення одягу в буковинських говірках	181
Якименко Ю. Діалогійність народнопісенного дискурсу	183
Якимівська Р. Виформування вмінь і навичок діалогічного та полілогічного мовлення п'ятикласників у процесі вивчення української мови	185

Підсекція «Актуальні проблеми сучасного літературознавства»

Адажій З. Творче опрацювання народних приказок у малій прозі Олекси Стороженка	187
Волощук О. Ліричний герой та історичний час у драматичних поемах Віталія Колодія	189
Гаврилюк В. Становлення Михайла Івасюка як письменника	191
Гулик Т. Особливості розгляду народних пісень у записах Осипа Маковея на уроках української літератури	193

<i>Дарій А.</i> Мала проза Євгенії Ярошинської та її вивчення в ЗЗСО	195
<i>Дзюбак В.</i> Гуцульський театр і драматургія Гната Хоткевича та їх вивчення в ЗЗСО	197
<i>Долинська А.</i> Поетичний синтаксис та звукопис у поезії Ліни Костенко (на матеріалі збірки «Ліна»)	199
<i>Древаль М.</i> Поезія Хвильового у шкільному курсі літератури: інтерпретаційні можливості та версифікаційний аналіз	201
<i>Захарюк Н.</i> Римування Степана Чарнецького (на матеріалі першої збірки «В годині сумерку»)	203
<i>Зеліско К.</i> Серце, що живе в поезії: Дмитро Попадюк і його літературний світ	205
<i>Кузьменко В.</i> Патріотичні мотиви у творчості Артема Лоїка	207
<i>Кушнір Е.</i> Вивчення творчості Георгія Боти у ЗЗСО: проблемно-тематичний аспект	209
<i>Луган І.</i> Специфіка вивчення весільних пісень та обрядів Буковини в ЗЗСО	211
<i>Лутчак Ю.</i> Минуле як частина сьогодення: особливості використання прийому ретроспекції в поетичній збірці Бориса Бунчука «Чернівецькі елегії»	213
<i>Мала В.</i> Михайло Гафія Трайста й українська дитяча література Румунії	215
<i>Мельник У.</i> Строфіка та римування в поезії Івана Драча (на матеріалі збірки «Соняшник»)	217
<i>Місевич Т.</i> Парадигма символіки у новелі Анатолія Томківа «Щербатий місяць»	219
<i>Олексюк Т.</i> Специфіка вивчення ліричних пісень Надвірнянщини на уроках української літератури	221
<i>Остан'юк О.</i> Проблема «свого / чужого» в романі Анастасії Левкової «За Перекопом є земля»	223
<i>Паламарюк А.</i> Літературознавча рецепція творчості Іванни Стеф'юк	225

Палійчук В. Особливості творчої діяльності Олександра Балабка	227
Поляк І. Пейзажна лірика Марії Матіос (на матеріалі збірки «З трави і листя»)	229
Рабинюк А. Твори Марка Черемшини для дітей та їх вивчення у школі	231
Роєк Ю. Народна традиція крізь призму поетичної творчості Іванни Стеф'юк	233
Руснак А. Новелістика Василя Стефаника та її кіноінтерпретація	235
Сливчук Я. Календарно-обрядовий фольклор Гуцульщини у записах і дослідженнях Володимира Шухевича	237
Слободян А. Персоносфера сценаріїв Івана Миколайчука	239
Солодовнікова А. Питання української мови в педагогічних ідеях М. Грушевського	241
Солонарь Р. Тематика поезії Анни Душак	243
Струсь В. Патріотичні мотиви в поезії Галини Гордасевич	245
Ткач Є. «Незамкнута тюрма»: художньо-психологічне осмислення Тарасом Шевченком своєї військової служби	247
Фенюк О. Кінематографічність роману Юрія Яновського «Майстер корабля»	249
Чуй М. У шуканні себе: діапазон читацьких інтересів Василя Стефаника-гімназиста	251
Штефунік А. Тематико-стильові обрії у поезії Миколи Бучка	253
Щербань А. Поетична творчість Марії Білоус-Гарасевич	255
Яремін В. Проблема пам'яті й роду в поезії Катерини Міхаліциної (на матеріалі збірки «Розламані люди»)	257

Підсекція «Румунська мова та література»

Асіміонесє Р. Universul artistic al lui Traian Chelariu	259
--	-----

<i>Асофроній А.</i> Personalitatea lui Mircea Cărtărescu, nominalizat la Premiul Nobel pentru literatură	261
<i>Бортіка Т.</i> Adjectivul în limba română: aspecte teoretice și practice	263
<i>Бружа Ф.</i> Formarea competenței culturale la orele de literatura plaiului natal	265
<i>Верега К.</i> Particularități ale realizării categoriei gramaticale a gradului de comparație în limba română	267
<i>Гаснаш К.</i> Caracteristici ale organizării proiectului de cercetare la lecțiile de literatura română	269
<i>Дісар Ю.</i> Aspecte ale studierii noțiunilor de vocabular în gimnaziu	271
<i>Іліуц А.</i> Particularități ale studierii verbului în școală: categoria gramaticală a modului	273
<i>Караушу Є.</i> Formarea competenței culturale și lingvistice la orele de limba și literatura română	275
<i>Опаіць В.</i> Metafora în opera lui Vasile Levițchi	277
<i>Опаіць М.</i> Particularități stilistice ale discursului religios. Studiu de caz: <i>Pilda fiului risipitor</i>	279
<i>Паладян Ю.</i> Aspecte teoretice ale definirii conceptului de discurs narativ	281
<i>Претеску П.</i> Particularități normativ-funcționale ale clasei lexico-gramaticale a interjecției în limba română	283
<i>Сидорук Ю.</i> Studiarea literaturii non-ficționale în școală: «Jurnalul» lui Ciprian Porumbescu	285
<i>Томюк К.</i> Rolul proverbelor în educație	285
<i>Щербанюк К.</i> Abordarea transdisciplinară a operei lui Nichita Stănescu în școală	387

***Підсекції «Світоглядні студії» та
«Соціальне забезпечення»***

<i>Бобітко Іван.</i> Роль церковного хорового співу в богословській освіті та духовному формуванні майбутніх священнослужителів	303
---	-----

Голобородько Василь. Уявлення про «повноту часу» та день Господній	305
Данильченко Максим. Сакральна дерев'яна архітектура XII – першої половини XIII ст. на теренах Північної Буковини (на прикладі церкви в ур. Мартинівка, с. Вікно)	307
Малишко Марія. Нерухома культурна спадщина ЮНЕСКО в умовах російсько-української війни: стан та проблеми захисту	309
Тимчук Дмитро. Душпастирська діяльність в ОУН та УПА: історичний контекст і перспективи для сучасності	311
Факас Анна-Кароліна. Інтернет-меми як феномен постфольклору. Специфіка та типи	313
Венгльовська Світлана. Рівень добробуту в Україні: соціальний та економічний аспекти	315
Вербицька Іванна. Роль соціальних працівників у трансформації життя клієнтів у Чернівецьких центрах кризової та соціальної підтримки «Місто добра» та «Турбота»	317
Євсега Злата. Закордонний досвід соціальної реабілітації ветеранів війни	319
Комар Микита. Використання мобільних додатків для надання соціальних послуг : досвід та перспективи	321
Лисенко Діана. Методи оцінки ефективності соціальних програм у громаді (на прикладі Новодмитрівської ОТГ Черкаської області)	323
Лукавецький Денис. Роль морально-гуманістичних цінностей у соціальному забезпеченні	325
Ривак Лілія. Соціальна допомога у Швеції біженцям: механізми та ефективність	327
Шелеп Олександр. Реформи соціальної політики в контексті повоєнного відновлення	329

Наукове видання

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**студентської наукової конференції
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича**

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

12-15 травня 2025 року

Літературний редактор
Лупул О.В.

Технічна редакторка Віщак Ю.С.

Підписано до друку 12.06.2025. Формат 60 x 84/16.

Електронне видання.

Ум.-друк. арк.18,1. Обл.-вид. арк. 19,5. Зам. 3-010.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного
університету 58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.